

Nationale Commissie
voor de Rechten van het Kind

MAKE *all* CHILDREN COUNT!

De rechten van kinderen in migratie
in België onder de loep genomen

NATIONALE COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND (NCRK)

Willebroekkaai, 33
1000 Brussel

info@ncrk-cnde.be

www.ncrk-cnde.be

REDACTIE: Karen Van Laethem, Anne Bourgeois en Catherine Péters

VERTALING: Production, www.production.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER: Karen Van Laethem, Voorzitter Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

GRAFISCH ONTWERP EN OPMAAK: Claire Allard, www.klar.graphics
Met de medewerking van María Menéndez González & Corentin Libouton

ILLUSTRATIES: María Menéndez González

IN BEELD BRENGEN VAN DE GEGEVENS: Claire Allard & María Menéndez González

VERWIJZING: K. VAN LAETHEM, A. BOURGEOIS en C. PÉTERS, *Make all children count ! De rechten van kinderen in migratie in België onder de loep genomen*, Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, Brussel, 2020, 173 p.

Cette publication est aussi disponible en français.

Deze uitgave is ook digitaal beschikbaar op de website van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind: www.ncrk-cnde.be.

Noch de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, noch de instellingen die gegevens hebben aangeleverd zijn verantwoordelijk voor het gebruik dat van deze uitgave wordt gemaakt.

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of enige andere manier, zonder de aanduiding van de verwijzing.

Deze uitgave is gedrukt op FSC-papier.

©2020

MAKE *all* CHILDREN COUNT!

**De rechten van kinderen in migratie in België
onder de loep genomen**

Karen Van Laethem, Anne Bourgeois en Catherine Péters

Inhoudsopgave

De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind	4
Dankwoord	6
Voorwoord	7
Inleiding	8
Structuur van de publicatie	10
Leeswijzer van de statistische bijlagen	12

DEEL I – Inleiding 15

A. Ontstaansgeschiedenis	16
1. De Nationale Kinderrechtenindicatoren – <i>Make them Count !</i> – Naar een nationaal 'beeld' van de kinderrechtensituatie in België	16
1.1. Bestaansreden van de nationale kinderrechtenindicatoren	16
1.2. Essentiële kenmerken van de indicatoren	17
1.3. Gebruik van de indicatoren en verbeterpunten	18
2. De specifieke studies kinderrechten – <i>Make All Children Count !</i> – Naar een meer inclusieve gegevensverzameling	19
2.1. Bestaansreden van de specifieke studies	19
2.2. De Stuurgroep	19
2.3. Keuze van de doelgroepen van de specifieke studies	20
B. Verankering in de kinderrechten	21
C. Doelstellingen	23
D. Beschrijving van de doelgroep	24
1. De 'kinderen in migratie'	24
2. Hoe kunnen 'kinderen in migratie' in België bereikt worden?	25
3. Wie zijn de kinderen in de OKAN / <i>DASPA</i> -klassen?	26
E. Methodologie	27
1. Vragenlijst	27
2. Steekproef	28
3. Gegevensverzameling	28
3.1. Verloop	28
3.2. Bevindingen van de onderzoekers	29
4. Feedback (aan de kinderen)	30
5. Contextualisatie : de experts aan het woord	30
5.1. Ontstaansgeschiedenis	30
5.2. Kinderen aan het woord	31
5.3. Volwassenen aan het woord	31

DEEL II – Beschrijving van de steekproef 35

A. Geslacht	36
B. Leeftijd	37
C. Gezinssamenstelling	38
D. In een opvangcentrum wonen	39
E. Tijd doorgebracht in België	40
F. Nationaliteit	41
1. Verband met de 'populatie' van kinderen in migratie in België	41
2. De variabele "land van herkomst in vrede"	42
G. Voorafgaande scholing	44
H. Aandachtspunten	45

DEEL III – Resultaten van de studie 35

Antwoordpercentage	48
Structuur van Deel 3	48

1. Welzijn 52

1.1. Geluksgevoel	54
1.2. Tevredenheid over het leven	55
1.3. Perceptie van de buurt	56
1.4. Zelfvertrouwen	58
1.5. In staat om een oplossing te vinden	59
1.6. Vertrouwen in de toekomst	60
1.7. Statistische bijlage	63

2. Bescherming tegen alle vormen van geweld 74

2.1. Pesten	76
2.2. Cyberpesten	77
2.3. Vechten	79
2.4. Veiligheidsgevoel	80
2.5. Statistische bijlage	83

3. Recht op gezondheid 92

3.1. Subjectieve gezondheid	94
3.2. Geestelijke gezondheid	95
3.3. Contacten met de dokter	97
3.4. Ontbijten (tijdens de week)	98
3.5. Een fysieke activiteit uitoefenen	99
3.6. Statistische bijlage	101

4. Recht op onderwijs 112

4.1. Reistijd naar school	114
4.2. Het welbevinden op school	115
4.3. Relatie met de leerkrachten	119
4.4. Statistische bijlage	123

5. Het recht op rust en vrije tijd 134

5.1. Genoeg vrije tijd hebben	135
5.2. Uitgeoefende activiteit in de vrije tijd	136
5.3. Vrije keuze van de uitgeoefende activiteit in de vrije tijd	136
5.4. Statistische bijlage	139

6. Bijzondere beschermingsmaatregelen: Waarborgen van een regelmatige procedure en toegankelijkheid van het rechtssysteem 144

6.1. Kennis van (het bestaan van) de verblijfsprocedure	147
6.2. Andere vragen over de bijzondere beschermingsmaatregelen	148
6.3. Statistische bijlage	151

DEEL IV – Bij wijze van conclusie, een uitnodiging! 35

1. Een uitnodiging tot een geïnformeerde lezing: enkele aandachtspunten	156
2. Een uitnodiging tot reflectie...en vooral tot actie!	157

Bijlage

1. Bijlage 1 – Samenstelling van de Stuurgroep	160
2. Bijlage 2 - Vragenlijst van de studie	161
3. Bijlage 3 – Feedback aan de kinderen	166
4. Bijlage 4 – Contextualisering: De kinderen aan het woord	167
5. Bijlage 5 – Contextualisering: Wie is wie?	168
6. Bijlage 6 – Correlatietabel	172

De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK)

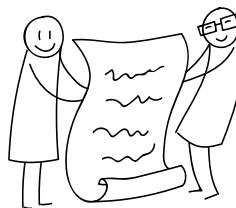
Nationale Commissie
voor de Rechten van het Kind

VOOR MEER INFORMATIE:

Zie www.ncrk-cnde.be
Neem contact op met de Commissie via
info@ncrk-cnde.be

ONTSTAANSGESCHIEDENIS:

Naar aanleiding van het eerste periodieke rapport van België over de uitvoering van het VN-Kinderrechtenverdrag (VRK) (1995), heeft het **VN-Kinderrechtencomité de oprichting aanbevolen** van een permanent mechanisme dat wordt belast met "de coördinatie en de evaluatie van, alsook het toezicht op het beleid inzake de bescherming van het kind, teneinde zich ervan te vergewissen dat het verdrag zowel op federaal als op lokaal vlak volledig wordt nageleefd en toegepast."¹ Als antwoord op deze slotbeschouwing werd **op 19 september 2005 een samenwerkingsakkoord gesloten met het oog op de oprichting van de NCRK.**²

WAT :

De NCRK is een uitgebreid **overlegplatform, gekenmerkt door een brede vertegenwoordiging** (zowel de regeringen als de veldwerkers en het maatschappelijk middenveld zijn er vertegenwoordigd). Via de verschillende opdrachten die haar zijn toevertrouwd, zorgt de Commissie voor een beter toezicht op de uitvoering van het VRK in België en voor een doeltreffende coördinatie van de acties ten voordele van meer rechten van het kind.

OPDRACHTEN³:

De Commissie heeft een dubbele opdracht ten opzichte van de toepassing van het VRK:

- bijdragen tot de uitwerking van het vijfjaarlijkse rapport dat België moet opstellen overeenkomstig artikel 44 van het Verdrag;
- in naam van de Belgische staat zorgen voor de voorstelling van het rapport bij het VN-Kinderrechtencomité.

Daarnaast heeft de Commissie ook de volgende opdrachten:

- bijdragen tot de uitwerking van andere documenten in verband met de rechten van het kind die de Belgische Staat moet voorleggen aan internationale instanties;
- de nodige maatregelen nemen om **de verzameling, de analyse en de verwerking te coördineren van een minimum aan gegevens** ten behoeve van het VN-Kinderrechtencomité om de situatie van de kinderen op het nationale grondgebied te kunnen beoordelen;
- het overleg en de permanente gegevensuitwisseling bevorderen tussen de verschillende autoriteiten en instanties die zich bezighouden met de rechten van het kind, en dit met het oog op een maximale afstemming van het op elk niveau gevoerde beleid te bewerkstelligen;

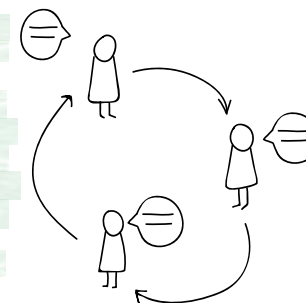
- de uitvoeringsmaatregelen die nodig zijn om te voldoen aan de voorstellen en aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité onderzoeken en erop toezien. In dit verband kan zij voorstellen of aanbevelingen doen, die niet bindend zijn voor de bevoegde overheden;
- adviezen verstrekken met betrekking tot ontwerpen van internationale verdragen en protocollen zodra deze betrekking hebben op de rechten van het kind.

Het samenwerkingsakkoord tot oprichting van de Commissie vereist dat de **kinderen op structurele en passende wijze betrokken worden bij de werkzaamheden van de Commissie.**

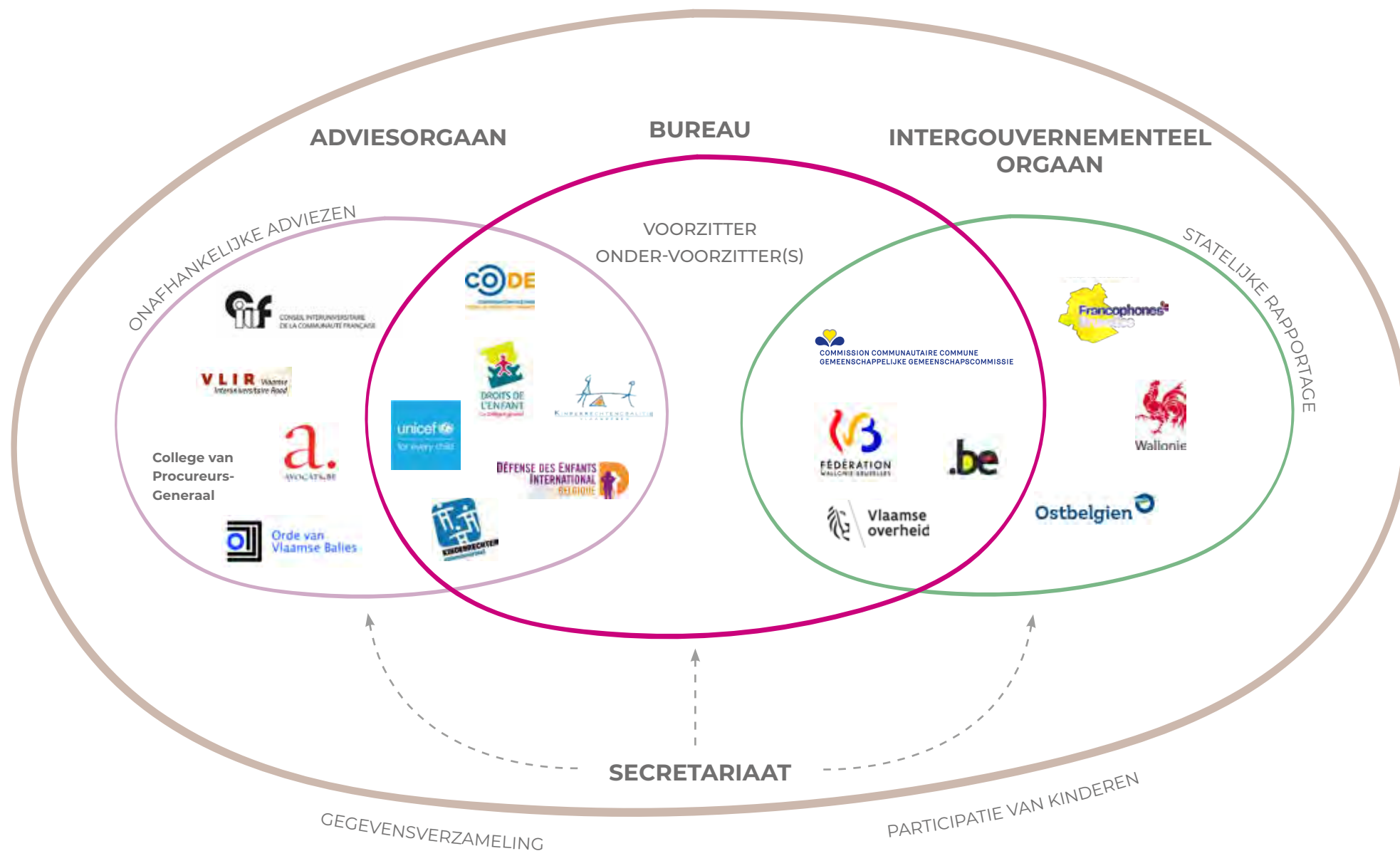
STRUCTUUR:

In juni 2015 werd de structuur van de NCRK herzien ter verduidelijking van haar dubbele opdracht, met name 'overheidsondersteuning' en 'onafhankelijk advies', en van de rol van haar verscheidene leden (middenveld, beroepsgroepen, vertegenwoordigers van administraties, ministers en regeringen). Er werden twee organen opgericht. **Het intergouvernementeel orgaan**, samengesteld uit stemgerechtigde leden, is belast met de intergouvernementele opdrachten (zoals het vijfjaarlijkse rapport aan het VN-Kinderrechtencomité). **Het adviesorgaan**, samengesteld uit adviserende leden met een autonome stem, is belast met de opdracht van onafhankelijk advies (onder meer met betrekking tot de situatie van kinderen in migratie).⁴ Deze organen komen allebei regelmatig bijeen om te zorgen voor meer synergie in het gevoerde beleid. **Het Bureau** van de Commissie is voortaan samengesteld uit leden van de twee organen, wat zorgt voor een versterkt overleg⁵ tussen de regeringen en het middenveld.

De in dit rapport voorgestelde studie is het resultaat van de werkzaamheden van het secretariaat van de NCRK met de steun van een multidisciplinaire Stuurgroep (zie p. 160) en wordt gedragen door de hele Commissie. De rijke expertise van de verscheidenheid aan NCRK-leden leverde zodoende input voor deze studie.

NATIONALE COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND

Dankwoord

Dankbaar zijn is erkennen dat we dit werk niet alleen tot een goed einde hadden kunnen brengen. Inderdaad, heel wat mensen hebben bijgedragen aan dit onderzoek en deze publicatie!

Op de eerst plaats uiteraard de kinderen. Het is hun stem die we horen weerklinken in deze publicatie. Omwille van hun gegarandeerde anonimiteit kunnen we hen niet bij naam bedanken, maar we zijn erg dankbaar voor het vertrouwen dat ze ons hebben geschonken en het enthousiasme dat ze aan de dag hebben gelegd om hun stem te laten horen en hun rechten te uiten. Dit eerste project vormt slechts het begin van een participatieve aanpak, doch deze ervaring leverde inspiratie voor onze nieuwe projecten en stelde ons in staat om de kinderen als partners bij de hele levenscyclus van de projecten te betrekken.

Dank ook aan allen die in het project geloofden toen het nog maar een 'ambitieuze en gek' idee was. Dank aan allen die geloofden dat we dit tot een goed einde konden brengen. De leden van de Stuurgroep, die hun krachten, wijsheid, expertise en idealen hebben gebundeld ter ondersteuning van dit project. Ze hebben ons gedurende dit hele avontuur gesteund en aangemoedigd, en wisten ons wilde enthousiasme op het juiste moment te temperen of, andersom, ons aan te zetten om het nog groter te zien. Dit werk behoort hen toe.

Dank aan de talrijke NCRK-leden. Dank aan de leden van het Intergouvernementeel orgaan, die de projecten van de Nationale Kinderrechtenindicatoren en van de twee specifieke studies niet enkel hebben ondersteund en goedgekeurd, maar ze ook hebben verheven tot de officiële statistische bijlagen bij het vijfde en zesde gecombineerde periodiek rapport van België aan het VN-Kinderrechtencomité. Dankzij die inspanningen kon de stem van de kinderen ook tot bij het VN-Kinderrechtencomité worden gebracht. Dank aan de leden van het Adviesorgaan, die ons niet enkel wisten te inspireren door hun engagement en dynamisme, maar ook hebben gezorgd voor een kritische, maar steeds constructieve blik, om zo samen de situatie van de rechten van het kind in België te bevorderen. Dank aan Joost Van Haelst, onder-voorzitter van de Commissie, voor zijn aanhoudende steun.

Dank ook aan de verschillende experts – kinderen en volwassenen – die ons, door de resultaten van de studie te contextualiseren en in de realiteit te verankeren, of beter gezegd in de realiteiten van de kinderen en de veldwerkers, in staat stelden om ons niet tot de cijfers te beperken, maar een stap verder te gaan.

Bijzondere dank aan Nathalie Moreau voor haar deskundige toelichtingen op het vlak van enquêtes en statistieken en voor haar geduld. Dank aan Maud Dominicy voor het schrijven van het voorwoord voor deze publicatie en het delen van haar ongelooflijke expertise van het project "*What Do You Think?*" van UNICEF België en voor het, woord voor woord, nalezen van het document dat u in handen hebt. Maar vooral dank, Maud, voor je onovertroffen optimisme. Dank aan Claire Allard voor haar flexibiliteit en voor de grafische vormgeving, waardoor deze publicatie niet alleen rijk is aan inhoud, maar ook aangenamer is om te lezen en er prachtig uitziet! Dank aan iedereen die ons pad heeft gekruist en ons stof tot nadenken heeft gegeven.

Last but not least, dank bij voorbaat aan onze lezers die dit werk willen doornemen en er een instrument voor een betere verwezenlijking van de rechten van het kind van willen maken. Dank om te willen luisteren naar de stem van deze jongeren die al te vaak in de schaduw blijven staan, en om die stem ook uit te dragen. Dit werk was niet tot stand gekomen zonder bovenvermelde personen, maar zou weinig zin hebben zonder u en zonder de acties die u na het lezen ervan ongetwijfeld zult ondernemen!

Karen Van Laethem,
Anne Bourgeois,
en Catherine Péters

VOORWOORD

Z., Syrië

"Ik laat mijn stem horen en ik hoop dat iemand me hoort en zegt: oké, we kunnen hier wat aan doen. We kunnen jullie helpen. Zo kunnen we de toekomst tegemoet gaan. En ik zeg het nog maar eens. En ik herhaal het voor de duizendste keer: Bekijk de ander gewoon als een mens. U zou me niet moeten zien als een Syrische. Of als een vluchteling. Of als een sjiit. Of als een soenniet. Ik ben een mens. Gewoon een mens. Met een hart. U hebt ook een hart. U hebt gevoelens. Ik heb gevoelens. Bekijk me alstublieft op die manier. Ik ben een mens."⁶

oe ziet het leven eruit van een migranten- of vluchtelingenkind dat recent in België is aangekomen? Wie zijn die migranten- en vluchtelingenkinderen? Er is beslist geen alomvattend antwoord op die vraag. Er wordt immers nog steeds te weinig aandacht besteed aan deze kinderen en we beschikken niet over voldoende gegevens over hun situatie. Maar ook verschilt hun leven erg naargelang ze hier alleen of met hun familie zijn aangekomen, al dan niet asiel hebben aangevraagd, uit een conflictgebied of een land in vrede komen, heel jong zijn of al bijna meerderjarig, in een opvangcentrum wonen of niet, en al dan niet reeds school liepen voor hun aankomst in België.

Er is dan wel geen standaardantwoord dat geldt voor alle kinderen in een migratiecontext, maar er zijn zeker uitdagingen waar al deze kinderen steeds opnieuw mee te maken krijgen. Hun bescherming, welzijn, toegang tot gezondheidszorg en onderwijs, hun recht op vrijetijdsbesteding behoren daartoe. De specifieke studie 'kinderen in migratie' die werd uitgevoerd door de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, wil bijdragen tot een betere kennis van hun situatie en van de effectiviteit van hun rechten, de beleving van de betrokken kinderen delen en het debat over en de invoering van een beleid ter verbetering van het leven van deze kinderen bevorderen, met oog op een toegenomen naleving van het VRK.

Net zoals veel andere studies heeft de specifieke studie 'kinderen in migratie' niet de pretentie een volledig beeld te kunnen geven van de situatie. Ze biedt wel de mogelijkheid om op een bepaald moment een stand van zaken op te maken over het leven van duizenden kinderen en adolescenten die in België naar onderwijsvoorzieningen voor 'nieuwkomers' gaan. Ook al zijn deze jongens en meisjes allemaal verschillend, toch hebben ze – zoals alle kinderen in de hele wereld – bijzondere rechten en behoeften. Ze zijn in de allereerste plaats, voordat ze migranten en vluchtelingen zijn, kinderen.

Achter de statistieken gaan kinderen schuil die willen gekoesterd, gewaardeerd, gesteund en gehoord worden. Het woord van kinderen dat werd verzameld door de NCRK bij kinderen in migratie, bevestigt dit eens te meer. Uit de studie blijkt dat hoewel veel kinderen zich bijvoorbeeld gelukkig en veilig voelen in België, het gebrek aan zekerheid over hun verblijf en de eenzaamheid toch als een zware last op hun jonge schouders liggen. Die last verhindert sommige kinderen soms om zich te richten op het heden en vooruit te kijken naar de toekomst.

Ondanks de buitengewone en genereuze acties die voor hen in België worden ondernomen door de leerkrachten van de schoolsystemen voor 'nieuwkomers' en door talrijke personen en gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties, hebben kinderen in migratie het moeilijk om hun plekje te vinden. Op school en in hun vrijetijdsbesteding worden ze nog steeds al te vaak geconfronteerd met uitsluiting, terwijl ze wanhopig nood hebben aan integratie en bescherming. Er wordt nog steeds te weinig rekening gehouden met de stem van deze kinderen, hun lot en de problemen die ze ondervinden.

Deze grensverleggende studie stelt gegevens voor over deze kinderen: Waar komen ze vandaan? Hoe voelen ze zich? Welke maatschappelijke ondersteuning krijgen ze? Waar zijn ze bang voor en welke moeilijkheden ondervinden ze? De studie brengt duidelijk de grote uitdagingen aan het licht waarmee kinderen in migratie in België te maken krijgen, en herinnert ons er tegelijk aan dat cijfermatige gegevens alleen, de wereld niet veranderen. Maar ze maken veranderingen wel mogelijk. Opdat elk kind zou mogen meetellen.

Maud DOMINICY – UNICEF België

Inleiding

Ze zijn jonger dan 18 jaar. Het zijn “kinderen” volgens het Verdrag inzake de rechten van het kind. Volgens dit verdrag hebben alle kinderen in België rechten. Hun specifieke situatie is gewoon een beetje ‘anders’. Het zijn zogenaamde ‘kinderen in de migratie’. Hebben ze dezelfde rechten als ieder ander kind in België? Wat is hun perceptie van de effectiviteit van hun rechten? Hebben zij de mogelijkheid zich hierover vrij te uiten? Wordt er rekening gehouden met hun mening? Kan hun mening een impact hebben op hun eigen situatie, op de situatie van andere kinderen in migratie in België, op het huidige en toekomstige beleid en de wetgeving ter zake? Deze vragen hebben, onder meer, richting gegeven aan het werk van de NCRK dat u in deze publicatie kunt ontdekken.

De inleiding van een studierapport is vreemd genoeg een beetje paradoxaal. Per definitie begeleidt het u, beste lezers, bij de ontdekking van het project dat uiteengezet wordt. Toch betekent het voor de auteurs vaak het eindpunt ervan – althans, dat is hier het geval.

Het werk dat u op het punt staat te ontdekken en dat over meerdere jaren werd uitgevoerd, is moeilijk samen te vatten in enkele pagina's. Het is ook niet het resultaat van een rechtlijnig traject. Terwijl we deze inleiding schrijven, hebben we [het secretariaat van de NCRK] een moment van introspectie en herbekijken we het levenspad van dit project.

Waar wilden we naartoe met deze studie? Het lijkt voor de hand te liggen: naar de ontwikkeling van een instrument met het potentieel om de effectiviteit van de rechten van de kinderen in België, de rechten van ALLE kinderen in België, te verbeteren. Het bereiken van dit doel is echter zelden zo voor de hand liggend als het lijkt. We hebben daarom besloten om u op een meer persoonlijke manier kennis te laten maken met de weg die heeft geleid naar de resultaten van deze studie, en onze eigen ervaring ervan te vertellen.

Toen het idee voor deze specifieke studie ontstond was van ons drieën 'enkel' Catherine al werkzaam bij de NCRK. We zijn in 2016, het project rond de Nationale Kinderrechtenindicatoren is net afgerond. Dit is ontzettend verheugend, voor het eerst bestaat er een nationaal instrument voor gegevensverzameling, dat een beeld moet geven van de situatie van de kinderrechten in heel België. Het omvat ook de perceptie van

kinderen zelf over de verwezenlijking van hun rechten. Dit is een grote vooruitgang, doch het is van meet af aan duidelijk dat het ontwikkelde instrument nog niet perfect is. Sommige kinderen, vaak diegenen in kwetsbare situaties, worden nog steeds niet meegenomen in de gegevensverzameling, of er ontbreken gegevens die het mogelijk maken om hun specifieke situatie (voldoende) te belichten.

Hoewel deze tekortkoming inherent is aan de manier waarop de oefening in het kader van de Nationale Kinderrechtenindicatoren werd gevoerd (deze gaan niet uit van de bestaande gegevens, maar van de doelstelling gegevens te verzamelen die voor België het meest relevant werden geacht), heeft de NCRK besloten het daar niet bij te laten. De ambitie om specifieke studies op te starten is hiermee geboren. Op dat moment kent Europa (en België), in een wereldwijde context van buitengewone ernst, een groot-schalige migratiestroom.⁷ In het licht van deze situatie werd besloten om twee specifieke studies uit te voeren, waarvan de eerste het onderwerp is van deze publicatie en betrekking heeft op kinderen in migratie. Een multidisciplinaire Stuurgroep wordt opgericht en werkt aan de methodologie en de vragenlijst van deze studie.

Al snel wordt besloten de gegevensverzameling door het NCRK-secretariaat te laten uitvoeren. Ondertussen is Karen het team komen versterken en doorkruisen zij en Catherine met de trein heel België, van Nieuwpoort tot Bastenaken, een zak vol elektronische tablets op de rug (soms in loopspas), om bijna 1000 kinderen te ontmoeten in 99 Onthaalklassen voor

Anderstalige Nieuwkomers (OKAN) en *Dispositifs d'accueil et de scolarisation des élèves primo-arrivants (DASPA)*. Elke ontmoeting is verschillend, uniek. Ze blijven sprakeloos luisteren naar de tocht die de meeste kinderen hebben doorstaan, worden geroerd door hun bereidheid (behoefte?) om hierover te praten en door hun onthaal, en verwonderen zich over de begeleiding en toewijding van het onderwijzend personeel van deze klassen.

Een tijdje later wordt ons team aangevuld. Anne vervoegt de NCRK en doorloopt een lange onderdompeling in de troebele wateren van cijfers, Excel-tabellen, percentages, significante waarden, grafieken en quotaverhoudingen. Gezien de rijkdom van de verzamelde gegevens en de nood om hierover te communiceren in het belang van het kind, wordt er uitgebreid nagedacht over de volgende te zetten stappen.

Niet stoppen bij loutere cijfers en het kind altijd centraal stellen in onze acties en overwegingen, is de boodschap die we namens de NCRK uitdragen. Geleid door deze boodschap en in samenwerking met de Stuurgroep van de studie wordt besloten om opnieuw naar de kinderen te gaan en hen terug het woord te geven, ditmaal op een andere manier. Wie beter dan zichzelf kan ons uitleggen wat de cijfers betekenen, wat er achter onze statistieken schuilgaat. Deze kinderen zijn weliswaar deskundigen van hun situatie, maar ze zijn niet de enigen. De vele veldwerkers die we tijdens de studie hebben ontmoet, hebben hun rijke en gevarieerde ervaring met ons gedeeld en we vonden het onmisbaar om ook hun stem te laten horen (en niet 'enkel' via de rol van velen onder hen in de Stuurgroep). Hun stem en die van de kinderen komt de verzamelde gegevens informeren en contextualiseren. U kunt ze doorheen de volledige publicatie ontdekken.

We sluiten deze inleiding af door te benadrukken dat dit project door de NCRK werd uitgevoerd met het vaste voornemen om een nuttig instrument te ontwikkelen met als algemene doelstelling de effectiviteit van kinderrechten te verbeteren. Het wordt gedragen door de rijke diversiteit van haar leden. Vertegenwoordigers van regeringen, van administraties en van het maatschappelijk middenveld hebben hun krachten gebundeld in deze denkoefening en ervoor gezorgd dat deze studie beantwoordt aan de behoeften op dit vlak.

Wij hopen bij deze uw nieuwsgierigheid te hebben aangewakkerd en nodigen u uit om onverwijld in de resultaten van dit onderzoek te duiken. Met deze uitnodiging komt echter een belangrijk verzoek, namelijk om de participatie van kinderen die zich hebben uitgesproken over de effectiviteit van hun rechten zinvol te maken. Om impact te geven aan hun stem. En om te steunen op de stem van de kinderen in hun belang. Sta ons toe, beste lezers, om op onze openingswoorden terug te komen. Het proces van het opstellen van dit verslag is misschien afgesloten, maar we zijn nog ver van het einde van dit project. Het werk begint nu. Inderdaad, cijfers zijn 'slechts' cijfers, de rest hangt van ons af!

Karen, Anne en Catherine

STRUCTUUR van de publicatie

Deze publicatie bestaat uit vier delen. **Het eerste deel leidt de studie in** door eerst de ontstaansgeschiedenis ervan te schetsen, vanaf de ontwikkeling van de Nationale Kinderrechtenindicatoren tot de totstandkoming van het project van de specifieke studies. De studie als zodanig wordt vervolgens nauwkeurig beschreven, eerst door ze te verankeren in de rechten van het kind en vervolgens door de doelstellingen, de doelgroep en de ontwikkelde en toegepaste methodologie in detail te beschrijven.

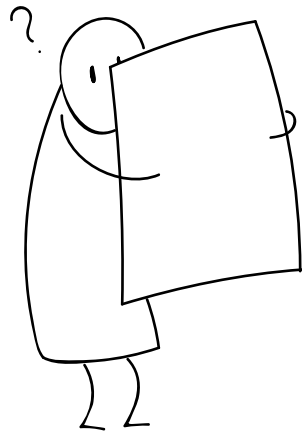
Het tweede deel is gewijd aan de beschrijving van de steekproef, met andere woorden: wie zijn de kinderen die de vragenlijst hebben beantwoord?

Het derde deel beschrijft de resultaten van de analyse van de ontvangen antwoorden op de vragenlijst. Ze zijn onderverdeeld in zes clusters, op basis van de indeling die eerder werd gebruikt in de Nationale Kinderrechtenindicatoren en de 'clusters van rechten' die zijn vastgesteld door het Comité voor de Rechten van het Kind (indien van toepassing). Achtereenvolgens worden behandeld: welzijn, bescherming tegen elke vorm van geweld, recht op gezondheid, recht op onderwijs, recht op rust en op vrije tijd en bijzondere beschermingsmaatregelen.

Deze resultaten worden eerst voorgesteld aan de hand van een **algemene statistiek** die het antwoord van de kinderen op de vraag in kwestie beschrijft. Daarna volgen de bivariate analyses en de multivariate analyses. In de **bivariate analyses** worden de statistisch significante verschillen tussen twee groepen voorgesteld.⁸ Aan de hand van **multivariate analyses** brengen we de reële verbanden tussen de kenmerken van de kinderen en de antwoorden op de gestelde vragen in kaart.

Er zijn immers talrijke correlaties tussen de individuele kenmerken binnen onze steekproef. (Zo is een kind uit een conflictgebied doorgaans een jongen, leeft hij in een instelling en is hij niet omringd door zijn ouders.) Dit type analyse maakt het mogelijk om het verband met elke verklarende variabele af te zonderen, waarbij alle andere factoren overigens gelijk blijven. De resultaten van deze analyse kunnen dus verschillen van de resultaten van de bivariate analyses. De multivariate analyse geeft geen percentages, maar maakt het mogelijk om meer of minder sterke verbanden tussen variabelen naar voren te schuiven.

Bovendien werd het bestaan van **interacties** (wanneer een variabele een invloed uitoefent op het bestaan, de sterkte of de richting van het verband tussen twee andere variabelen) getest en werden de analyses zo nodig overeenkomstig gestratificeerd.

Bivariate analyse:

Een bivariate analyse is een analyse die wordt uitgevoerd tussen twee variabelen: de steekproefvariabele (het antwoord op de onderzochte vraag) en een verklarende variabele (geslacht, leeftijd, enz.) waarmee de antwoorden op de vragen tussen verschillende groepen kunnen worden vergeleken (meisjes versus jongens, jonge versus minder jonge kinderen, enz.).

Multivariate analyse:

Met een multivariate analyse kan men tegelijkertijd rekening houden met meerdere verklarende variabelen in de analyse van de onderzochte variabele (bijvoorbeeld: tevredenheid over het leven), zodat de reële verbanden tussen de gegeven antwoorden en de verklarende variabelen kunnen worden vastgesteld.

Interacties:

We hebben het over 'interactie' wanneer een variabele invloed uitoefent op het bestaan, de sterkte of de richting van het verband tussen twee andere variabelen. Wat bijvoorbeeld de subjectieve gezondheid betreft, hebben de analyses aangetoond dat er een significante interactie bestaat tussen de variabele 'tijd doorgebracht in België' en 'het feit in een opvangcentrum te wonen'. Dit betekent dat het verband tussen de perceptie die de kinderen hebben van hun gezondheid en deze variabele verschilt naargelang ze meer of minder dan één jaar op het grondgebied verblijven. In dit voorbeeld hebben de kinderen die minder dan één jaar geleden in België zijn aangekomen, in het algemeen een negatieve perceptie van hun gezondheidstoestand wanneer ze in een opvangcentrum wonen, terwijl deze correlatie niet significant is voor kinderen die reeds langer op het grondgebied verblijven. Wanneer een interactie wordt vastgesteld, wordt de multivariate analyse gestratificeerd, met andere woorden afgescheiden, volgens één van de variabelen die bij de interactie betrokken zijn.

De samenvatting van de resultaten van de analyses wordt voorgesteld in de vorm van infografieën. De icoontjes die de verschillende variabelen weergeven, worden **groen** gekleurd als deze variabele **positief** is gecorreleerd aan de onderzochte variabele, **paars** als ze **negatief** is gecorreleerd en doorstreept om de tegenovergestelde modaliteit weer te geven (bv. kinderen die afkomstig zijn uit een conflictgebied).

Elke onderzochte categorie wordt vervolgens aangevuld met een **statistische bijlage** die alle resultaten in detail weergeeft.

Het **vierde deel** sluit deze publicatie af en staat stil bij de **aan-dachts- en reflectiepunten**.

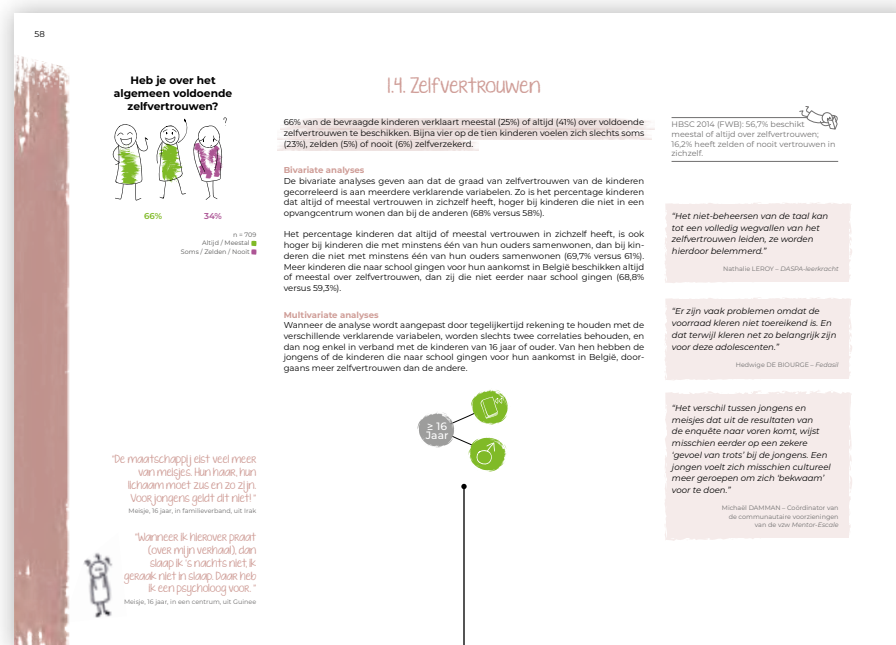
Omdat we streven naar een praktisch instrument dat leesbaarheid en wetenschappelijke nauwkeurigheid combineert, heeft deze publicatie verschillende leesniveaus. De hoofdttekst wordt aangevuld met verschillende toelichtingen, herkenbaar door hun volgende grafische identiteit:

Verankering kinderrechten

Algemene statistiek

Kinderen aan het woord

Samenvatting van de multivariate analyses

Resultaten van andere internationale studies

Experten aan het woord

Leeswijzer van de statistische blijagen

Algemene statistiek

Voorstelling van de algemene statistische beschrijving en de grafische weergave ervan, met vermelding van de verdeling van de kinderen volgens elke antwoordmodaliteit van de geanalyseerde variabele, evenals het totaal aantal ontvangen antwoorden ($n = \dots$) op deze vraag.

Bivariate analyses

Om de mogelijke verschillen tussen de 'groepen kinderen' beter te kunnen bestuderen en begrijpen, worden de gegevens vervolgens uitgesplitst volgens verschillende zogenaamde verklarende variabelen.

- **Geslacht:** meisje, jongen ;
- **Leeftijd:** er werden twee leeftijdsgroepen aangemaakt: 11-15 jaar en ≥ 16 jaar;
- **Wonen in een opvangcentrum:** deze variabele van het logische type (waar/niet waar) geeft aan of het kind heeft verklaard al dan niet in een opvangcentrum te wonen ;
- **Gezinssamenstelling:**
 - ▷ Op basis van de antwoorden (er mogen meerdere antwoorden worden gegeven) op de vraag 'met wie woon je samen?' bevat deze variabele vier modaliteiten:
 - Wonen met minstens één van de ouders;
 - Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden;
 - Wonen met andere personen;
 - Alleen wonen.
 - ▷ **Wonen met minstens één van de ouders:** deze synthetische logische variabele (waar/niet waar) geeft op dezelfde basis aan of het kind heeft verklaard dat het al dan niet met minstens één van zijn beide ouders samenwoont (vader, moeder of beiden).
- **Tijd doorgebracht in België:** deze variabele geeft aan hoeveel tijd er is verstreken sinds de aankomst op het Belgische grondgebied. De variabele bestaat uit twee modaliteiten:
 - ▷ Minder dan één jaar in België;
 - ▷ Meer dan één jaar in België.
- **Land van herkomst in vrede:** op basis van de aangegeven nationaliteit geeft deze variabele aan of er al dan niet vrede heerst in het land van herkomst. (zie p. 42 voor de definitie van de variabele)

- **Voorafgaande scholing:** deze variabele van het logische type (waar/niet waar) geeft aan of het kind heeft verklaard dat het regelmatig naar school is gegaan voor zijn aankomst in België.

De voorgestelde tabel toont de frequentie van de onderzochte variabele naargelang de verschillende verklarende variabelen. Het niveau van significantie van de associatie (de test van de χ^2 werd gebruikt om de correlatie tussen de variabelen te testen) wordt vermeld in de vorm van asterisken (** $p < 0.001$; * $p < 0.05$).

Multivariate analyses

Elke steekproefvariabele werd onderworpen aan een multivariate logistische regressie. De resultaten hiervan worden weergegeven door een grafiek met de *odds ratio* van de regressie. De *odds ratio* geeft de verhouding weer tussen de 'waarschijnlijkheid' dat een gebeurtenis wordt waargenomen (bv. tevreden zijn over zijn leven, de lopende verblijfsprocedure kennen, regelmatig ontbijten) in een groep (bijvoorbeeld de jongens) en diezelfde waarschijnlijkheid in een referentiegroep (in ons voorbeeld de meisjes) waaraan de waarde 1 is toegekend.

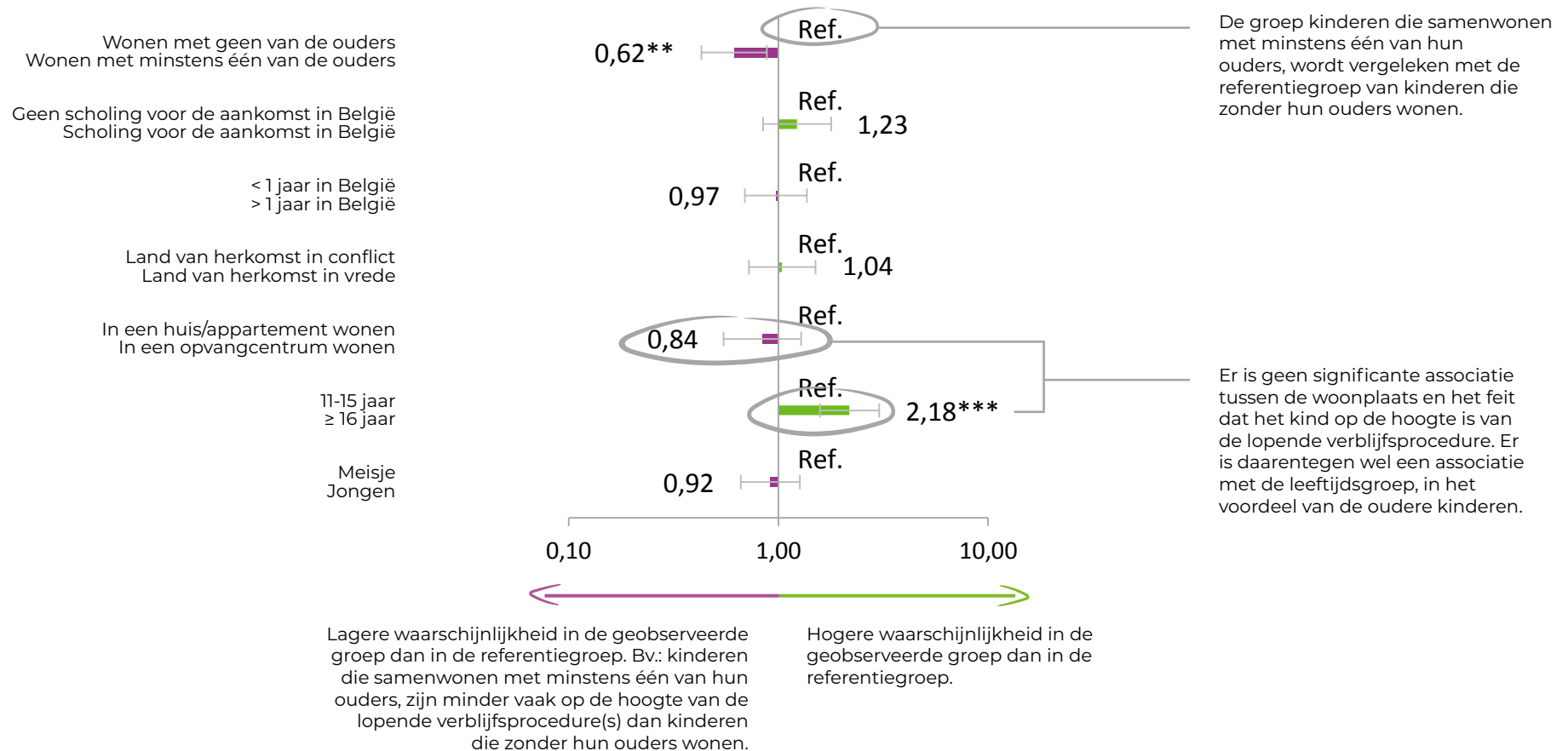
Wanneer de waarde van de *odds ratio* voor een groep hoger is dan 1, betekent dit dat de waarschijnlijkheid om de onderzochte gebeurtenis waar te nemen in de groep, hoger is dan in de referentiegroep (in het groen op de grafiek). Wanneer de *odds ratio* lager is dan 1, is die waarschijnlijkheid kleiner (in het paars).

De grafische weergave toont ook de betrouwbaarheidsintervallen voor elke *odds ratio*. Deze intervallen (weergegeven door het symbool $\text{I} \text{---} \text{I}$) geven het gebied weer waarin er 95% kans is dat de *odds ratio* zich er zal bevinden.

Wanneer de referentiewaarde 1 in het betrouwbaarheidsinterval is opgenomen, kan men niet concluderen dat er een significant verschil is tussen de referentiegroep en de onderzochte groep.

De **significantie-index van het verband** tussen de verklarende variabele en de steekproefvariabele wordt vermeld in de vorm van asterisken (** $p < 0.001$ * $p < 0.01$ * $p < 0.05$).

De lopende verblijfsprocedure kennen

Eindnoten

- 1 *UN Doc. CRC/C/15/Add. 38*, 20 juni 1995, §10.
- 2 Samenwerkingsakkoord van 19 september 2005 tussen de Staat, de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaams Gewest, de Franse Gemeenschap, het Waals Gewest, de Duitstalige Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijke Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie inzake de oprichting van een Nationale commissie voor de rechten van het kind, *Belgisch Staatsblad*, 10 november 2006.
- 3 Art. 2 van het Samenwerkingsakkoord van 19 september 2005 inzake de oprichting van de Nationale commissie voor de rechten van het kind, *Belgisch Staatsblad*, 10 november 2006.
- 4 <https://ncrk-cn.de.be/nl/adviezen/article/de-situatie-van-kinderen-in-migratie>
- 5 *UN Doc. CRC/C/BEL/5-6*, 16 maart 2018, §§21-22.
- 6 Getuigenis van een kind uit het project 'What Do You Think?' uitgewerkt door UNICEF België. Dit project geeft kwetsbare kinderen en jongeren in België de kans om hun stem te laten horen door hen rechtstreeks of onrechtstreeks te bevragen over hoe zij vinden dat het met hun rechten gesteld is en over de problemen die zij zien of ervaren. Hun ideeën, wensen en voorstellen worden verzameld en voorgelegd aan het VN-Comité voor de Rechten van het Kind. In 2016 en 2017 richtte het project zich op kinderen en jongeren in migratie die recent in België waren aangekomen.
<https://www.unicef.be/nl/over-unicef/unicef-in-belgie/wdyt-project/>
- 7 MYRIA, *La migration en chiffres et en droits 2016*, Brussel, juli 2016.
- 8 De verbanden met een p-waarde lager dan 5% bij de testen van χ^2 worden beschouwd als statistisch significant.

DEEL I

Inleiding

**Specifieke studie
'kinderen in migratie':
Van idee tot verwezenlijking**

A. Ontstaansgeschiedenis

* Het VN-Kinderrechtencomité werd opgericht om toe te zien op de vooruitgang die de lidstaten maken bij de uitvoering van hun verplichtingen op het vlak van de rechten van het kind. Het bestaat uit 18 onafhankelijke deskundigen. Het Comité houdt toezicht op deze vooruitgang onder meer door middel van een periodieke rapportage. Tijdens elke rapportagecyclus leggen de lidstaten schriftelijke informatie over de rechten van het kind in hun land voor aan het Comité. Deze informatie wordt opgenomen in het 'landenrapport'. Het Comité onderzoekt deze rapporten, evenals de aanvullende informatie die het onder meer van middenveldorganisaties ontvangt, het bespreekt deze informatie met de nationale regering tijdens een vergadering die 'sessie' wordt genoemd, en doet aanbevelingen of 'slotbeschouwingen' om de Staten te helpen de situatie van kinderrechten te verbeteren. Kinderrechtenverdedigers, zoals kinderen, niet-gouvernementele organisaties (NGO), nationale instellingen voor mensenrechten en ombudsmannen voor kinderen spelen een belangrijke rol in deze cyclus.
<http://crcreporting.childrightsconnect.org>

I. De nationale kinderrechtenindicatoren - *Make them Count!* - Naar een nationaal 'beeld' van de situatie van de kinderrechten in België

1.1. Bestaansreden van de Nationale Kinderrechtenindicatoren

In 1991 heeft België het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de Rechten van het Kind (VRK) geratificeerd. België heeft ook het eerste facultatief protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie geratificeerd (2005), evenals het tweede facultatief protocol over de betrokkenheid van kinderen in gewapende conflicten (2009) en het derde facultatief protocol inzake een mededelingsprocedure (2014). Aan de hand van deze juridische instrumenten verbindt België zich ertoe om een ruime waaier aan kinderrechten te implementeren. De Belgische Grondwet bevat de algemene principes van het VRK evenals het recht van elk kind op de eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, gestelijke en seksuele integriteit (artikel 22*bis*), en in tal van wetteksten en overheidsbeleidsinstrumenten wordt verwezen naar het Verdrag.

Het is moeilijk om de effectiviteit van de rechten van het kind in (enkele) cijfers te vatten. Statistische gegevens vormen wel een waardevol controle-instrument, mits ze in de juiste context worden geplaatst.¹ Zoals de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties (OHCHR) heeft benadrukt, zijn passende instrumenten voor de formulering en evaluatie van het beleid nodig om van de vaststelling van wettelijk bindende normen in verband met de rechten van het kind over te gaan tot de daadwerkelijke uitvoering ervan. Zowel kwalitatieve als kwantitatieve indicatoren maken deel uit van die essentiële instrumenten.² De ontwikkeling van kinderrechtenindicatoren is dan ook een actueel thema in meerdere landen en er werden recent verschillende nationale en internationale initiatieven genomen op dit vlak.³ Indicatoren worden echter nog niet systematisch gebruikt in de beleidsmaatregelen die gericht zijn op de implementatie van de internationale normen.⁴ Het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties beveelt de Staten dan ook algemeen en herhaaldelijk aan om hun systemen voor gegevensverzameling te verbeteren en te werken met indicatoren voor de monitoring van de rechten van het kind.⁵

Het VN-Kinderrechtencomité richtte ook meerdere aanbevelingen tot België inzake de gegevensverzameling op nationaal niveau, respectievelijk in 1995⁶, 2002⁷ en 2010⁸. In de slotbeschouwingen van het Comité van 2010 wordt uitdrukkelijk verwezen naar de rol van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind op dit gebied.

VN-Kinderrechtencomité, Slotbeschouwingen: België (juni 2010)*

"Het Comité verzoekt de Lidstaat zo snel mogelijk werk te maken van de invoering van een permanent mechanisme voor de gegevensinzameling op nationaal niveau. Het Comité roept de Lidstaat ook op zich ervan te verzekeren dat de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind over voldoende menselijke en financiële middelen beschikt om de gegevensinzameling met betrekking tot kinderen te coördineren [...]".

* CRC, "Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Belgium", UN Doc. CRC/C/BEL/CO/3-4, 11 juni 2010, §22.

1.2. Essentiële kenmerken van de indicatoren

De NCRK liet zich onder meer door de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité inspireren en vatte de werkzaamheden aan die hebben geleid tot de 'Nationale Kinderrechtenindicatoren – *Make them Count*', gepubliceerd in 2016.⁹

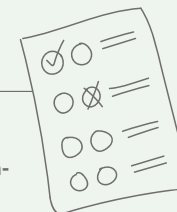
Het doel van dit instrument werd van meet af aan duidelijk omschreven, namelijk: "een beter zicht te geven op de mate waarin de rechten van kinderen in België al dan niet steeds beter worden gerealiseerd, vanuit het perspectief van kinderen zelf". De indicatoren streven dus niet naar een evaluatie van het overheidsbeleid, maar wel naar het meten van de concrete evolutie van de situatie van de kinderrechten.¹⁰ Er werd voor gekozen om niet uit te gaan van bestaande of beschikbare gegevens om de indicatoren te selecteren, maar eerder om zich te richten op wat het meest relevant zou zijn om te meten, met als uiteindelijk doel een betere verwezenlijking van de rechten van het kind in België (*non data-driven approach*).

Drie algemene principes van het VRK hebben richting gegeven aan dit proces:

- **het belang van het kind** (artikel 3 VRK): staat het kind wel degelijk centraal in de gekozen indicator? Schaadt de indicator het kind niet (bv. stigmatisering)? Kan de effectiviteit van het recht van het kind echt gemeten worden aan de hand van de indicator?
- **het recht op vrije meningsuiting** (artikel 12 VRK): verleent de gekozen set indicatoren voldoende inspraak aan het kind? Met andere woorden, bestaat er een evenwicht tussen 'subjectieve' indicatoren (van het type *self-reporting*) en 'objectieve' indicatoren (administratieve gegevens, objectieve tellingen)?
- **het non-discriminatiebeginsel** (artikel 2 VRK): wordt er rekening gehouden met kwetsbare groepen bij de uitsplitsing van de gegevens (geslacht, leeftijd, nationaliteit, bijzondere situatie, ...)?

Na een breed participatief proces, waarbij meer dan 150 actoren uit de overheid, het maatschappelijk middenveld en de academische sector betrokken waren, werden 40 indicatoren geselecteerd op basis van gemeenschappelijk vastgestelde criteria. De keuze ervan is evolutief. Als monitoringinstrument beantwoorden ze aan de prioriteiten op het vlak van de rechten van het kind in België en kunnen ze dus evolueren in de loop van de tijd en na herziening.

De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven '*clusters*' die een indicatie geven van de situatie van de kinderen op het vlak van: welzijn, recht op bescherming van de gezondheid, recht op onderwijs, recht op vrije tijd en rust, eerbiediging van het gezinsleven, rechten van minderjarigen in contact met de wet, rechten van kinderen in migratie.

Check list voor de selectie van de Nationale Kinderrechten- indicatoren*:

Voor elke indicatorgroep is er minstens:

- ✓ één subjectieve indicator (welbevinden, ...)
- ✓ één objectieve indicator
- ✓ één relevante indicator voor elke leeftijdsgroep: "*life-course approach*" (perinataal, jonge kindjaren, kindjaren, adolescentie, overgang-sleeftijd) (één indicator kan voor meerdere leeftijdsgroepen volstaan)

Elke indicator moet bovendien:

- ✓ kwetsbare groepen naar voren brengen
- ✓ relevant zijn voor België
- ✓ gefocust zijn op het kind (het kind als subject beschouwen) – dit criterium gold logischerwijs niet voor de indicatoren betreffende het recht op bescherming van het gezinsleven

Tot slot moeten de indicatoren de volgende eigenschappen hebben:

- ✓ geldigheid – meten wat ze beogen te meten
- ✓ evenwicht – het ambigue karakter van een meting beperken
- ✓ gevoeligheid – gevoelig zijn voor wenselijke veranderingen en voor specifieke groepen
- ✓ motiverend werken – aanleiding geven tot de beoogde resultaten
- ✓ praktisch zijn – haalbaar, accuraat en beschikbaar zijn
- ✓ *ownership* opwekken – gelegitimeerd zijn in de ogen van zij die ermee te maken hebben
- ✓ duidelijk zijn – de doelgroepen dienen ze te begrijpen.

*S. D'HONDT en C. PÉTERS, *Nationale Kinderrechtenindicatoren. Make them count*, Brussel, Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, 2016, p. 26.

Raadpleeg de 'Nationale Kinderrechtenindicatoren – *Make them Count*' op de website van de NCRK: www.ncrk-cn.de.be.

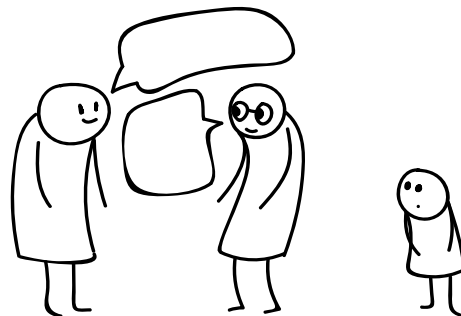

1.3. Gebruik van de indicatoren en verbeterpunten

Sinds 2016 is de ontwikkeling van de indicatoren bedoeld als eerste stap om de situatie van de rechten van het kind in heel België in kaart te brengen. Ze vormden de officiële statistische bijlage bij het vijfde en zesde gecombineerde Belgische rapport aan het VN-Kinderrechtencomité. Daarnaast willen ze vooral een inspiratie- en referentiebron zijn voor elke actor die bevoegd is op het vlak van de rechten van het kind in België, zowel binnen de overheid, de academische wereld, op het terrein als binnen het maatschappelijk middenveld. De vaststellingen die voortvloeien uit de indicatoren kunnen waar nodig blijkt dienen als inspiratiebron en basis voor de aanpassing van het overheidsbeleid.

Hoewel de indicatoren een grote stap vooruit zijn wat betreft gegevensverzameling op nationaal vlak, dient te worden opgemerkt dat ze op bepaalde punten voor verbetering vatbaar zijn. Van bij de aanvang was de NCRK zich ervan bewust dat er gegevens zouden ontbreken en dat het niet mogelijk zou zijn om de effectiviteit van alle rechten te meten. Dit risico op ontbrekende gegevens was immers inherent verbonden met de methodologische keuze om de selectie van de indicatoren niet te baseren op de bestaande gegevens, maar eerder op hun relevantie voor de situatie van de rechten van het kind in België. Bovendien ontsnappen kinderen, die vaak tot de meest kwetsbare groepen behoren, nog al te frequent aan de gegevensverzameling. Deze tekorten worden aangestipt in de publicatie van de indicatoren en worden beschouwd als een belangrijke informatiebron die meteen ook de actieterreinen voor België aangeeft.

N/A

Bovendien, hoewel de oorspronkelijke aanpak van de selectie van de indicatoren zo participatief mogelijk werd bedacht, werd een essentiële partner toch niet geraadpleegd bij de ontwikkeling van dit instrument, namelijk: de kinderen zelf.

Om het vastgestelde gebrek aan gegevens te verhelpen, heeft de NCRK in eerste instantie twee specifieke studies gelanceerd. Één daarvan is het onderzoek waarop deze publicatie betrekking heeft. Zoals hierna nader zal worden toegelicht, werd bij deze studies bijzondere aandacht besteed aan de participatie van de kinderen.

Met het oog op de interactieve dialoog met het VN-Kinderrechtencomité naar aanleiding van het onderzoek van het vijfde en zesde gecombineerde rapport van België, in januari 2019, werd een actualisering van de indicatoren doorgevoerd en voorgelegd aan de leden van het Comité om op basis van recentere gegevens de dialoog te kunnen voeren. Die herziening omvat reeds gedeeltelijk de resultaten van de twee specifieke studies. Let op dat deze actualisering beperkt blijft tot de cijfermatige gegevens.

Ter afronding van de interactieve dialoog met België heeft het VN-Kinderrechtencomité de creatie van de indicatoren toegejuicht, maar deed het tegelijk aanbevelingen aan België, onder meer op het vlak van de uitsplitsing en de verspreiding van de verzamelde gegevens.¹¹

Het uitwerken van de indicatoren is een continu proces. Er staan acties op de agenda, onder meer met betrekking tot de herziening van het type verzamelde gegevens, de verankering van de rechten van het kind en de voorstelling van de indicatoren, onder meer in een aangepaste vorm voor verschillende lezersdoelgroepen, om het gebruik en de relevantie ervan te optimaliseren. De resultaten van de specifieke studies zullen erin worden verwerkt. Deze laatste vormen ook het onderwerp van afzonderlijke publicaties, waaronder voorliggende.

VN-Kinderrechtencomité, Slotbeschouwingen: België (februari 2019)*

“Hoewel het de vastlegging van 40 nationale kinderrechtenindicatoren verwelkomt, betreurt het dat de gegevensverzameling nog steeds versnipperd is en dat kinderen in de meest kwetsbare situaties, zoals kinderen in armoede, kinderen met een handicap en kinderen die van hun ouders gescheiden zijn, niet in zulke indicatoren zijn opgenomen. Verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 5 (2003) over de algemene maatregelen ter uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, moedigt het Comité de Verdragsstaat, aan:

(a) het gecentraliseerde systeem voor het verzamelen van gegevens te verbeteren, onder meer door de herziening van de nationale kinderrechtenindicatoren, die alle domeinen van het Verdrag moeten bestrijken en moeten worden uitgesplitst naar leeftijd, geslacht, etnische en nationale afkomst, stad of platteland, geografische ligging, handicap, migratie- en sociaaleconomische status, teneinde de analyse van de situatie van alle kinderen te vergemakkelijken,

(b) ervoor te zorgen dat de gegevens en indicatoren worden verspreid onder de betrokken ministeries en worden gebruikt voor de formulering van, het toezicht op en de evaluatie van wetten, beleid en programma's voor de effectieve uitvoering van het Verdrag en de Facultatieve Protocolen ervan.”

* Nederlandstalige versie, vertaald door het Departement Cultuur Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid, §11. Tekst beschikbaar op http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/publicaties/191119_VN-Slotbeschouwingen-5de-6de-rapport-Belgi%C3%AB_DEF.pdf.

2. De specifieke studies kinderrechten - *Make All Children Count!* - Naar een meer inclusieve gegevensverzameling

2.1. Bestaansreden van de specifieke studies

Zoals hierboven uitgelegd, werden de indicatoren zeer snel geconfronteerd met de beperkingen van de verzameling van de beschikbare gegevens. Het onder de aandacht brengen van kwetsbare groepen vormde dan wel één van de hoekstenen van dit werk, maar één van de belangrijkste conclusies van de verrichte werkzaamheden was dat een deel van die (groepen) kinderen ontsnapt aan elke vorm van gegevensverzameling.

Sommige kinderen bleven dus in feite onzichtbaar in de statistieken. Daar zijn verschillende verklaringen voor:

- De bestaande enquêtes bereiken de kinderen niet. Denk bijvoorbeeld aan de enquêtes "*Health Behaviour in School-aged Children*" (HBSC)¹² en het "*Programme for International Student Assessment*" (PISA) van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)¹³ die weliswaar zeer representatief zijn, maar 'enkel' de kinderen die aanwezig zijn in de (geselecteerde) scholen ondervragen. Hoe zit het dan met kinderen in het buitengewoon onderwijs, in de Gemeenschapsinstellingen, voortijdige schoolverlaters of kinderen die door ziekte afwezig zijn?
- Weinig studies behandelen de specifieke omstandigheden van kinderen in een kwetsbare situatie. Denk bijvoorbeeld aan kinderen in migratie (al dan niet begeleid), kinderen in contact met de wet, jonge kinderen;
- Zelfs als de kinderen worden bevraagd, dan nog maakt het gebrek aan mogelijke uitsplitsingen in bepaalde enquêtes het niet mogelijk om eventuele ongelijkheden aan het licht te brengen. Dit geldt bijvoorbeeld voor kinderen die in contact komen met de wet.

Ook al bestaan er veel kwaliteitsvolle gegevens, zoals reeds werd benadrukt in de indicatoren in 2016, zou het feit dat men zich tevreden zou stellen met de beschikbare gegevens betekenen dat men voorbijgaat aan de doelstelling van de uitwerking van de indicatoren.¹⁴ Één van de belangrijkste aanbevelingen was dus om specifieke studies uit te werken om toegang te krijgen tot gegevens over relevante groepen van kinderen die niet werden bereikt door de indicatoren.

Om het vastgestelde gebrek aan gegevens – gedeeltelijk – te verhelpen en om het woord te geven aan kinderen 'in de schaduw van de statistieken', heeft de NCRK dus twee specifieke studies gelanceerd. De eerste, waarvoor in 2017 gegevens werden ingezameld bij kinderen in migratie via de OKAN / DASPA-klassen, vormt het onderwerp van deze publicatie. De tweede, die in 2018 werd uitgevoerd bij kinderen die in de Gemeenschapsinstellingen en in de *Institutions publiques de protection de la jeunesse (I.P.P.J.)* zijn geplaatst, zal behandeld worden in een latere publicatie.

2.2. De Stuurgroep (zie bijlage 1, p. 160)

Net zoals bij de opstelling van de nationale indicatoren, werd de ontwikkeling van de methodologie van de studies en de keuze van de gebruikte indicatoren/vragen op een participatieve manier uitgevoerd. Academici, professionals uit het werkveld (voogden, advocaten, enz.), kinderrechtenexperten, vertegenwoordigers van de overheid en het middenveld hebben de handen in elkaar geslagen om samen met het secretariaat van de NCRK, de Stuurgroep van dit project te vormen.¹⁵

Deze groep, die van bij de selectie zelf van de doelgroepen van de twee specifieke studies (zie hierboven) betrokken is geweest, stond in voor de strikte naleving van de rechten van het kind en de eerbiediging van hun belang. Elke projectfase werd gevalideerd door de groep. De multidisciplinaire samenstelling ervan zorgde voor een open blik op de situatie van kinderen in migratie en verrijkte de discussies, onder meer in verband met de contextualisering van de verzamelde gegevens.

2.3. Keuze van de doelgroepen van de specifieke studies

De indicatoren van 2016 brengen aan het licht dat de helft van de indicatoren de meest kwetsbare kinderen niet bereikt, onder meer de kinderen in contact met de wet, de kinderen in migratie (al dan niet begeleid), de kinderen jonger dan tien jaar en de kinderen in het buitengewoon onderwijs.¹⁶ Deze opsomming is uiteraard niet limitatief.

De keuze van de eerste twee doelgroepen werd onder meer ingegeven door het feit dat die groepen twee redenen voor hun afwezigheid in de statistieken combineren:

- doordat ze (nog) niet zijn ingeschreven in het 'klassieke' onderwijssysteem, worden ze niet bereikt door de grote internationale enquêtes zoals PISA of HBSC;
- hun specifieke omstandigheden zijn (nog) nooit onderzocht aan de hand van afzonderlijke enquêtes (bijvoorbeeld over het recht op participatie in de verblijfsprocedures).¹⁷

Bovendien vallen de twee geselecteerde thema's ook samen met bijzondere aandachtspunten wat betreft de naleving van kinderrechten in België. Zo bracht het Adviesorgaan van de NCRK in 2015 een kritisch advies uit waarin het de aandacht vestigde op de situatie van kinderen in migratie in België. In zijn advies over de prioritaire aandachtspunten bij het opstellen van het vijfde en zesde gecombineerde VRK-rapport van België, worden 'kinderen in migratie' en 'kinderen in contact met de wet' trouwens geïdentificeerd als twee onderwerpen die bijzondere aandacht vereisen.

Deze twee specifieke studies zullen echter niet volstaan om alle lacunes in de manier waarop gegevens over de effectiviteit van de rechten van het kind in België worden verzameld, op te vullen. Ze vormen een belangrijke stap, maar we mogen het hier niet bij laten, het werk moet worden voortgezet!

Raadpleeg de verschillende aanbevelingen van het Adviesorgaan op de website van de NCRK:
<https://ncrk-cnde.be/nl/adviezen/>.

Adviesorgaan van de NCRK: Advies over de situatie van kinderen in migratie [in België] (2016)*

Over de plaats van de rechten van het kind in de wet van 15 december 1980

“Het Adviesorgaan van de NCRK besluit dit advies met een aanbeveling aan de federale regering om in de wet van 15/12/1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, over te gaan tot de invoeging van een transversale bepaling betreffende de rechten van het kind, in volgende zin: “Minderjarigen genieten in het kader van deze wet van persoonlijke rechten en vrijheden, waaronder die omschreven in de Grondwet en in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, inzonderheid het recht om te worden gehoord voorafgaandelijk aan beslissingen die hen aangaan en aan de procedure deel te nemen. Deze rechten en vrijheden moeten gepaard gaan met bijzondere waarborgen:

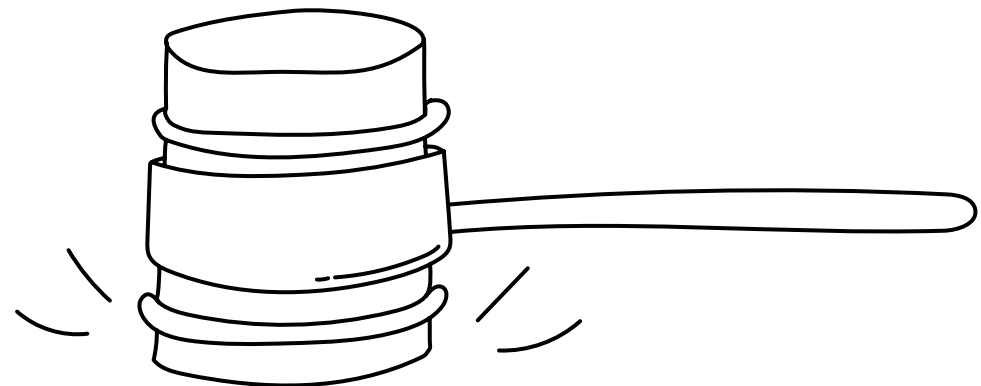
- a) telkens als de wet afbreuk kan doen aan bepaalde rechten en vrijheden van de jongeren, hebben die jongeren het recht te worden geïnformeerd over de inhoud van deze rechten en vrijheden;
- b) de vader en moeder nemen het onderhoud en de opvoeding van en het toezicht op hun kinderen op zich. Bijgevolg kunnen de jongeren enkel volledig of gedeeltelijk aan het ouderlijk gezag worden onttrokken in de gevallen waarin maatregelen houdende handhaving van dit gezag als een contra-indicatie kunnen worden beschouwd;
- c) hun toestand van afhankelijkheid, hun ontwikkelings- en maturiteitsgraad scheppen bijzondere noden die luisterbereidheid, raad en bijstand vereisen”. (voorstel gebaseerd op de voorbereidende titel van de Jeugdbeschermingswet)”

*Beschikbaar op <https://ncrk-cnde.be/IMG/pdf/advies-2.pdf>.

B. Verankering in de kinderrechten

Ook al gaat het VRK niet expliciet in op de situatie van kinderen in migratie, toch laten verschillende interpretatieve instrumenten geen twijfel bestaan over de toepassing van het VRK op alle kinderen, en worden de betrokken Staten opgeroepen om kinderen in migratie te beschermen omwille van hun grotere kwetsbaarheid, en om al hun rechten in praktijk om te zetten. Een kind is en blijft in de eerste plaats een kind, nog voordat het een kind in migratie is. Het heeft dezelfde rechten als elk ander kind dat door het VRK wordt beschermd. Meerdere *General comments* van het VN-Kinderrechtencomité – waarvan sommige samen met het *Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and members of their Families* (CMW) werden gedaan – wijzen ook op het belang van de verzameling en openbare verspreiding van kwalitatieve en kwantitatieve, uitgesplitste gegevens over alle kinderen in het kader van internationale migratie, en van het opstellen van indicatoren om het overheidsbeleid te kunnen sturen en de tenuitvoerlegging van de rechten van het kind te kunnen meten en controleren. Bovendien hebben beide bovenvermelde Comités een toenemend aantal aanbevelingen gemaakt over verschillende mensenrechtenkwesties die gevolgen hebben voor de rechten van het kind in het kader van internationale migratie.¹⁸

Op basis hiervan en rekening houdend met de actieterreinen voor België heeft de NCRK van april tot juni 2017 ontmoetingen gehad met **meer dan duizend kinderen in migratie over het hele land** met als doel hen aan het woord te laten en hun perceptie van de effectiviteit van hun rechten in België te horen, weer te geven en te verspreiden.

VN-Kinderrechtenverdrag

“De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, vermogen, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn (of haar) ouder of wettige voogd. [...]” (Artikel 2)

General comment n° 6 (2005) of the Committee on the Rights of the Child on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin (vrije vertaling)*

“De verplichtingen van de Staat uit hoofde van het Verdrag zijn van toepassing op ieder kind op het grondgebied van de Staat en op alle kinderen die onder zijn rechtsmacht vallen (artikel 2). [...] De verplichtingen van de Staat uit hoofde van het Verdrag gelden binnen de grenzen van de Staat, ook ten aanzien van die kinderen die onder zijn rechtsmacht vallen bij een poging om zijn grondgebied binnen te komen. Het genot van de in het Verdrag vastgelegde rechten is dus niet beperkt tot kinderen die onderdaan zijn van een Staat die partij is en moet daarom, tenzij in het Verdrag uitdrukkelijk anders is bepaald, ook beschikbaar zijn voor alle kinderen – met inbegrip van kinderen die asiel aanvragen, vluchtelingen en migrantenkinderen – ongeacht hun nationaliteit, immigratiestatus of staatloosheid” (§12).

“Daarom is de ontwikkeling van een gedetailleerd en geïntegreerd systeem voor het verzamelen van gegevens over niet-begeleide en gescheiden kinderen een randvoorwaarde voor de ontwikkeling van een doeltreffend beleid voor de tenuitvoerlegging van de rechten van dergelijke kinderen” (§99).

Joint general comment n° 3 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and n° 22 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration (vrije vertaling)**

“Het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind bevatten wettelijk bindende verplichtingen die zowel algemeen als specifiek betrekking hebben op de bescherming van de mensenrechten van kinderen en migranten in het kader van internationale migratie” (§2).***

In de context van internationale migratie kunnen kinderen dubbel kwetsbaar zijn, als kinderen en tegelijk als kinderen die door migratie worden getroffen [...] (§3).

De Staten moeten ervoor zorgen dat kinderen in de context van internationale migratie behandeld worden als kinderen. De Staten die partij zijn bij beide verdragen, hebben de plicht om te voldoen aan hun verbintenis op grond van deze instrumenten om de rechten van kinderen in de context van internationale migratie te respecteren, te beschermen en toe te passen, ongeacht de migratiestatus van de kinderen of van hun ouders of voogden (§11).

De Comités benadrukken dat de rechten van het kind voorrang moeten krijgen in de context van de internationale migratie en dat de staten daarom beide Verdragen moeten opnemen in hun kaders, beleidslijnen, praktijken en andere maatregelen in verband met migratie (§13).

De Staten die partij zijn, moeten een systematisch, op de rechten gebaseerd beleid ontwikkelen voor de verzameling en openbare verspreiding van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens over alle kinderen in de context van internationale migratie, om zo richting te geven aan de uitwerking van een algemeen beleid gericht op de bescherming van de rechten van deze kinderen. De gegevens moeten uitgesplitst zijn volgens nationaliteit, migratiestatuu, geslacht, leeftijd, etnische herkomst, handicap en elk ander relevant criterium, zodat toezicht op intersectionele discriminatie mogelijk wordt. De Comités benadrukken dat het belangrijk is om indicatoren uit te werken om de tenuitvoerlegging van de rechten van alle kinderen in de context van internationale migratie te meten, onder meer aan de hand van een op de mensenrechten gebaseerde benadering van verzameling en analyse van gegevens in verband met de oorzaken van risicovolle migratie van kinderen en/of gezinnen (§16).”

* UN Doc. CRC/GC/2005/6, 1 september 2005.

** UN Doc. CMW/C/GC/3 - CRC/C/GC/22, 16 november 2017.

*** Zie voor een vergelijkbare bepaling de Joint general comment No. 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return, UN Doc. CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, 16 november 2017.

C. Doelstellingen

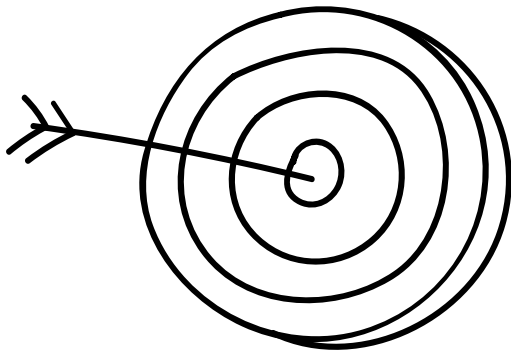
De NCRK heeft er in al haar projecten steeds op gewezen dat het van cruciaal belang is te allen tijde als hoofddoel het verbeteren van de effectiviteit van kinderrechten, in het belang van het kind, voorop te stellen.¹⁹ In deze lijn heeft de specifieke studie 'kinderen in migratie' de volgende doelstellingen:

Algemene doelstellingen van de studie:

- De effectiviteit van de rechten van het kind in België verbeteren via een gegevensverzameling met het oog op de evaluatie van de toepassing van deze rechten bij groepen kwetsbare kinderen, met name kinderen in migratie;
- Invloed uitoefenen op de ontwikkeling of de aanpassing van maatregelen of beleidslijnen van de overheid met een impact op kinderen in migratie;
- De participatie verbeteren van kinderen in migratie aan het ontwikkelen, herzien of evalueren van overheidsmaatregelen of -beleidslijnen die hen aangaan.

Specifieke doelstellingen van de studie:

- Een beter beeld krijgen van de situatie van de rechten van kinderen in migratie in België op het vlak van:
 - De rechten van het kind in het algemeen (cf. vragen uit de inhoud van de nationale indicatoren);
 - De specifieke toepassing van de rechten van het kind op de situatie van kinderen in migratie (cf. vragen over onder meer de kennis van migratiediensten);
- Een stem geven aan de kinderen in migratie met betrekking tot hun perceptie van de uitvoering van hun rechten;
- Het vastgestelde gebrek aan gegevens in de Nationale Kinderrechtenindicatoren, minstens gedeeltelijk, verhelpen en, waar mogelijk, zorgen voor:
 - Een grotere uitsplitsing van gegevens;
 - Een aanvulling op de gegevens die reeds zijn verzameld in het kader van de indicatoren;
- De cijfergegevens contextualiseren door kinderen uit te nodigen om de verkregen resultaten toe te lichten vanuit hun eigen kennis en ervaringen;
- De cijfergegevens contextualiseren door vakmensen en veldwerkers uit te nodigen om de verkregen resultaten toe te lichten vanuit hun eigen kennis en ervaringen.

D. Beschrijving van de doelgroep

Zoals eerder uiteengezet, kwam het project om specifieke studies te verrichten tot stand op basis van de vaststellingen dat: sommige kinderen, vaak in kwetsbare situaties, buiten het bereik van elke gegevensverzameling vallen, of dat, wanneer ze wel opgenomen zijn in de gegevensverzameling, er geen gegevensuitsplitsing mogelijk is waarbij hun specifieke situatie wordt belicht. In deze eerste studie werd ervoor gekozen om de situatie van de rechten van kinderen in migratie te behandelen door hen aan het woord te laten.

Bij de aanvang van het project werd een grote denkoefening uitgevoerd binnen de Stuurgroep van de studie over de manier waarop we de kinderen in migratie in België kunnen bereiken. Twee belangrijke overwegingen vormden de leidraad voor deze uitwisselingen. Ten eerste, het streven naar een inclusieve studie uit te voeren die representatief is voor de kinderen in migratie. Ten tweede, de bekommernis om de kinderen te bereiken in een vertrouwensomgeving, een plek waar ze vrijuit kunnen spreken en zich veilig voelen.²⁰

I. De 'kinderen in migratie'

Het VRK verstaat onder 'kind': "ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt."²¹

Voor de Internationale Organisatie voor Migratie "is de term 'migrant' een algemene term die niet is gedefinieerd in het internationale recht en die, in overeenstemming met het algemeen gebruik, verwijst naar elke persoon die zijn gewone verblijfplaats verlaat om zich tijdelijk of permanent en om verschillende redenen te vestigen in ofwel een andere regio binnen hetzelfde land, ofwel in een ander land, en daarbij een internationale grens overschrijdt. De term omvat een aantal juridische categorieën van welomschreven personen, zoals arbeidsmigranten; personen van wie de specifieke types verplaatsingen wettelijk zijn gedefinieerd, zoals migranten die het voorwerp zijn van mensenhandel; en zij waarvan het statuut en de types verplaatsingen niet uitdrukkelijk zijn vastgelegd in het internationale recht, zoals internationale studenten." (vrije vertaling)²²

Bijgevolg is een kind in migratie in België een persoon van minder dan 18 jaar, die zich in de voormelde situatie bevindt en die is aangekomen op het Belgische grondgebied. Deze kinderen vormen geen homogene groep. Ze komen uit verschillende landen, zijn hier aangekomen met hun familie, gescheiden van hun familieleden²³ of niet-begeleid²⁴, ze verblijven in een opvangcentrum of ergens anders, hebben al dan niet een asielaanvraag ingediend, enz. Deze diversiteit aan profielen en situaties maken er een potentieel moeilijk te bereiken groep van. Zoals hieronder uiteengezet, hebben verschillende overwegingen er daarom toe geleid de OKAN / DASPA-klassen als plaatsen voor gegevensverzameling uit te kiezen.

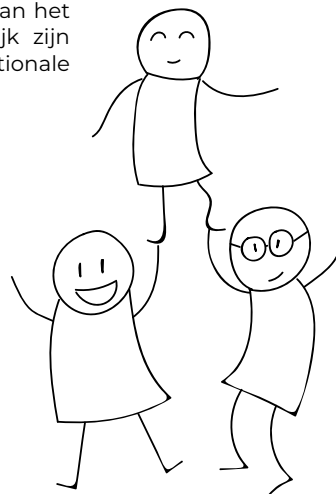

Wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen*

"De Belgische staat definieert de niet-begeleide minderjarige als een persoon van minder dan achttien jaar oud, die op het ogenblik van de toegang tot het grondgebied niet begeleid is of na het betreden van het grondgebied niet meer begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent en die in één van de volgende situaties verkeert:

- ▷ ofwel een asielaanvraag hebben gedaan;
- ▷ ofwel niet voldoen aan de voorwaarden inzake toegang tot en verblijf op het grondgebied vastgesteld in de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen."

*Art. 2.4, Wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen, *Belgisch Staatsblad*, 7 mei 2007.

2. Hoe kunnen 'kinderen in migratie' in België bereikt worden?

De wet van 1983 betreffende de leerplicht bepaalt dat alle kinderen van zes tot 18 jaar die gevestigd zijn of verblijven in België, het verplichte onderwijs moeten volgen, en dit ongeacht hun statuut.²⁵ Dit omvat dus de kinderen met een andere nationaliteit, de 'kinderen in migratie'. Deze kinderen zijn onderworpen aan de leerplicht vanaf de 60ste dag na hun inschrijving in het vreemdelingenregister, het wachtregister of het bevolkingsregister van de gemeente.²⁶ Kinderen zonder verblijfsdocumenten of officieel identiteitsbewijs hebben ook het recht om ingeschreven te worden in een school.²⁷

Om het onderwijs aan te passen aan de specifieke behoeften van de nieuwkomers, onder meer op het vlak van taalkennis en integratie, en om zo hun grondrecht op onderwijs in de praktijk te brengen, hebben de gemeenschappen specifieke onderwijsdiensten opgericht. In de Franse Gemeenschap gaat het onder meer om *DASPA* en in het middelbaar onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap, om *OKAN*.²⁸

Aangezien deze klassen een groot deel van de kinderen in migratie bijeenbrengen, werd ervoor gekozen om via deze klassen te werken voor de gegevensverzameling in het kader van deze studie, en dit uitsluitend op het niveau van het middelbaar onderwijs.²⁹

De schoolomgeving is ook voor de grote internationale enquêtes, die onder meer werden gebruikt in het kader van het opstellen van de Nationale Kinderrechtenindicatoren, de plek bij uitstek. Kinderen die niet naar school gaan in de klassieke onderwijsinstellingen waarop deze enquêtes mikken, zijn echter uitgesloten van deze gegevensverzameling. Dit is het geval voor een groot deel kinderen 'in migratie' aangezien ze (nog) niet in deze circuits zijn opgenomen. Kinderen in migratie die wel reeds het klassieke schooltraject volgen, vallen uiteraard wel onder de bestaande enquêtes. Ze zijn echter niet steeds zichtbaar in de resultaten van deze enquêtes en hun specifieke situaties worden niet noodzakelijk behandeld. De keuze voor de *OKAN* / *DASPA*-klassen als toegangspoort tot deze kinderen maakt het dus mogelijk om het aantal kinderen dat buiten het bereik valt van de gegevensverzameling, te beperken en eventuele verschillen of gelijkenissen in de uitvoering van hun rechten, verbonden aan hun specifieke situatie, aan het licht te brengen.

Wat zijn dat, *OKAN* / *DASPA*-klassen?

In de Vlaamse Gemeenschap is, volgens het besluit van de Vlaamse Regering betreffende het secundair onderwijs uit 2010 het onthaalonderwijs "een specifiek en tijdelijk onderwijsaanbod dat anderstalige nieuwkomers in staat stelt om Nederlands te leren en nadien in te stromen in het Nederlandstalig onderwijs. Het is gericht op taalvaardigheid Nederlands en inburgering."^{*}

In de Franse Gemeenschap is "*DASPA* een onderwijsstructuur in het gewoon lager of secundair onderwijs die beoogt de volgende doelstellingen te bereiken:

- zorgen voor de ontvangst, oriëntatie en optimale integratie van nieuwkomers in het onderwijssysteem van de Franse Gemeenschap;
- een onderwijs- en pedagogische begeleiding voorstellen bestemd voor de educatieve profielen van nieuwkomers, gekoppeld aan mogelijke problemen bij het beheersen van de onderwijstaal en de onderwijscultuur, en tot slot;
- voor een bepaalde duur, een voorstel van intermediaire scholing, [...], voor de integratie in een studiejaar." (vrije vertaling)^{**}

^{*} Art. 135 van het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het secundair onderwijs van 17 december 2010, *Belgisch Staatsblad*, 24 juni 2011. Voor meer informatie over deze klassen, zie <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/ondersteuning/onderwijs-voor-leerlingen-met-specifieke-noden/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-kinderen-okan>.

^{**} Art. 2, §1, al.2 en art. 3 Décret visant à la mise en place d'un dispositif d'accueil et de scolarisation des élèves primo-arrivants dans l'enseignement organisé ou subventionné par la Communauté française, *Belgisch Staatsblad*, 22 juni 2012. Voor meer informatie over deze klassen, zie <http://www.enseignement.be/index.php?page=23677>.

3. Wie zijn de kinderen in de OKAN / DASPA-klassen?

De OKAN / DASPA-klassen staan open voor nieuwkomers. We willen er echter op wijzen dat de definities van 'nieuwkomer' die in de verschillende gemeenschappen worden gebruikt, niet identiek zijn. Beide gemeenschappen zijn het dan wel eens over het feit dat het kind minder dan een jaar op het grondgebied moet verblijven en minderjarig moet zijn, maar de Vlaamse Gemeenschap voegt hier het criterium van het niet kennen van de taal aan toe. De Franse Gemeenschap baseert zich dan weer op een criterium dat verband houdt met de verblijfstitel of met het land van herkomst van het kind. Het niet kennen van de taal, gecombineerd met andere voorwaarden, kan echter ook het recht verlenen op een inschrijving in DASPA.

Aangezien de beoogde kinderen in deze klassen zijn opgenomen, zijn de specifieke kenmerken van de doelgroep van deze studie dus goed gedefinieerd in de verschillende wetteksten die de sector reglementeren.

Voor de OKAN in de Vlaamse Gemeenschap bepaalt de Vlaamse Codex Secundair Onderwijs van 2010 dat de anderstalige nieuwkomer tegelijk aan alle volgende voorwaarden moet voldoen.³⁰

- Ten minste twaalf jaar en minder dan 18 jaar oud zijn;
- Maximaal één jaar ononderbroken in België verblijven;
- Niet het Nederlands als thuistaal of moedertaal hebben;
- Onvoldoende de onderwijstaal beheersen om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen;
- Maximaal negen maanden ingeschreven zijn (vakantiemaanden juli en augustus niet inbegrepen) in een onderwijsinstelling met het Nederlands als onderwijstaal.

Bovendien kunnen ook de niet-Nederlandstalige nieuwkomers die officieel in een open asielcentrum verblijven en die op 31 december volgend op de aanvang van het schooljaar minstens 12 jaar en hoogstens 18 jaar zijn, worden toegelaten tot het OKAN-programma.

De DASPA in de Franse Gemeenschap staan hoofdzakelijk open voor nieuwkomers, maar ook voor andere leerlingen die geen nieuwkomers zijn.

Een leerling wordt als nieuwkomer beschouwd als hij aan alle volgende voorwaarden voldoet.³¹

- ten minste twee en een half jaar en minder dan 18 jaar oud zijn;
 - ▷ ofwel een aanvraag om erkenning als vluchteling ingediend hebben ofwel als vluchteling erkend zijn overeenkomstig de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;
 - ▷ ofwel minderjarig zijn, vergezeld door een persoon die een aanvraag heeft ingediend om als vluchteling te worden erkend of die als vluchteling erkend is overeenkomstig de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;
 - ▷ ofwel onderdaan zijn van een land dat ontwikkelingssteun krijgt van de Commissie voor Ontwikkelingssteun van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling;
 - ▷ ofwel als staatloos erkend zijn;
- op het nationale grondgebied sedert minder dan één jaar verblijven.

De leerlingen die niet onder de definitie van nieuwkomer vallen, kunnen toegang krijgen tot DASPA onder volgende cumulatieve voorwaarden.³²

- Minder dan 18 jaar oud zijn;
- Ofwel de buitenlandse nationaliteit hebben of de Belgische nationaliteit hebben gekregen als gevolg van hun adoptie, ofwel als staatloos erkend zijn;
- Het door de Franstalige Gemeenschap georganiseerde of gesubsidieerde onderwijs sedert minder dan een volledig schooljaar volgen;
- De onderwijstaal niet voldoende kennen om zich succesvol in de klasactiviteiten te kunnen inschakelen;
- Ten minste één van beide ouders of één van de personen onder wier hoede hij staat, heeft niet de Belgische nationaliteit, behalve in geval van adoptie.

In dit rapport wordt de algemene term 'kinderen' gebruikt om te verwijzen naar **kinderen in migratie, die een schoolprogramma volgen in de onthaalklassen van het middelbaar onderwijs in de Franse en in de Vlaamse Gemeenschap.**

E.Methodologie

I. Vragenlijst

Om een beeld te krijgen van de effectiviteit van de rechten van kinderen in migratie, werd er op basis van de doelstellingen van de specifieke studie een vragenlijst ontworpen en ontwikkeld die het mogelijk maakt om:

- Een grotere uitsplitsing van de verzamelde gegevens te verkrijgen in het kader van de Nationale Kinderrechtenindicatoren en om bepaalde door de kinderen in verschillende situaties beleefde of waargenomen verschillen naar voren te kunnen schuiven;
- Een stem te geven aan kinderen die niet zijn opgenomen in de indicatoren; en
- Toegepaste gegevens te verzamelen die betrekking hebben op de specifieke situatie van kinderen in migratie.

De vragenlijst werd ontwikkeld op een participatieve manier, door een multidisciplinaire Stuurgroep die een brede waaier aan expertise inbrengt om de relevante vragen in de migratiecontext van het kind zo goed mogelijk te identificeren.

Wat de inhoud betreft, bevat de lijst:

- **Identificatievragen³³ met betrekking tot het kind** (leeftijd, geslacht, verblijfplaats, nationaliteit, enz.) op basis waarvan de zogenaamde 'verklarende variabelen' konden worden opgesteld;
- **Vragen uit (inter)nationale enquêtes** (zoals HBSC, PISA, ...) waarop de nationale indicatoren zijn gebaseerd.³⁴ In de vragenlijst wordt dus dezelfde frasering als in die enquêtes gebruikt, weliswaar soms in aangepaste vorm voor een betere afstemming op de situatie van de kinderen. Het meest voorkomende voorbeeld is de toevoeging "sinds jouw aankomst in België", dit om verwarring te voorkomen in de antwoorden van de kinderen die tijdens hun migratietraject soms herhaaldelijk zijn verhuisd.
- **Specifieke vragen** in verband met de situatie van de kinderen in migratie (bv. "Heb jij (of heeft jouw familie) een verblijfsprocedure opgestart om in België te blijven?"). Sommige van die meer specifieke vragen zijn ook geïnspireerd op de hierboven vermelde internationale enquêtes. Het gaat ook om vragen van het 'self-reporting'-type ("Wat vind jij van [...] ?"). Andere vragen werden ontwikkeld door de Stuurgroep op basis van de expertise van de leden.

In totaal bevat de vragenlijst 66 vragen. Om de samenhang van de vragenlijst te verzekeren ten opzichte van de verschillende bronnen van de vragen, werd de lijst grondig uitgewerkt en gevalideerd binnen de Stuurgroep en door een externe consultant.

Om de deelname van de kinderen te stimuleren, werd ervoor gekozen vragen op te stellen die zo verstaanbaar mogelijk zijn. De meeste vragen zijn daarom gesloten meerkeuzevragen met één of meer antwoorden om aan te vinken.

Alle vragen werden op voorhand **uitgetest** bij twee kleine groepjes (vijf tot acht kinderen), zowel in een OKAN-klas als in een DASPA-klas.

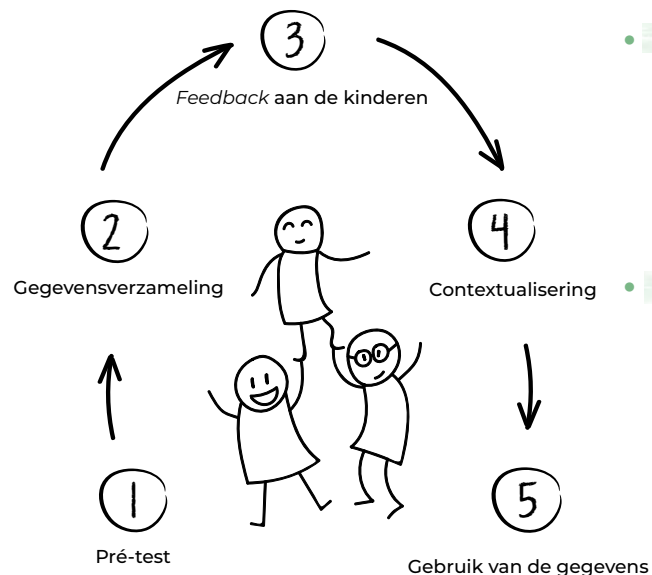
Aan de hand van deze voorafgaande testen kon het volgende worden nagegaan:

- De verstaanbaarheid van de vragenlijst;
- De tijd nodig om die in te vullen;
- De gebruiksvriendelijkheid van de tablets en de applicatie van de gegevensverzameling;
- De gebruiksvriendelijkheid van de audiobestanden.

Er was een externe consultant aanwezig om de objectiviteit van de evaluatie te waarborgen. De vragenlijst zelf hoefde na deze testen niet te worden gewijzigd, maar er werd evenwel gewezen op een reeks concepten die voor kinderen moeilijker te begrijpen waren, zodat de onderzoekers zich beter konden voorbereiden op de gegevensinzameling en duidelijke en gelijkkluidende antwoorden op de vragen konden geven.

U kunt de vragenlijst van de studie raadplegen in dit rapport (zie bijlage 2, p. 161).

Cyclus van de studie 'Kinderen in migratie'

2. Steekproef

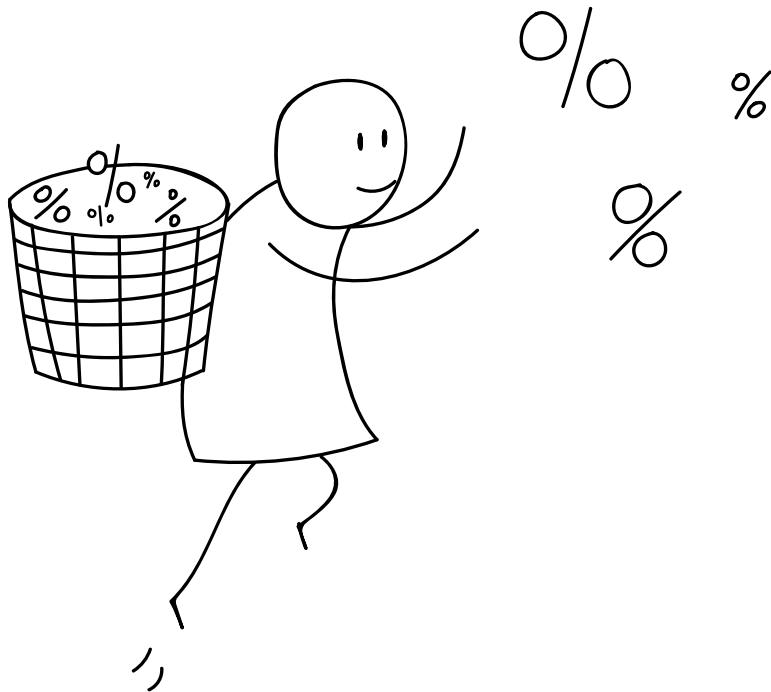
Voor de studie werd gebruik gemaakt van een willekeurige steekproef in clusters (per school) en gestratificeerd (per Gemeenschap).

Binnen elke Gemeenschap werd er een willekeurige selectie gemaakt van middelbare scholen met OKAN / DASPA-klassen. Alle OKAN / DASPA-klassen van de door loting geselecteerde scholen werden opgenomen in de steekproef.

Het was de bedoeling om tot een steekproef van 800 kinderen te komen.³⁵ Er hebben in totaal 26 scholen deelgenomen aan de studie, goed voor een theoretische steekproef van 1.163 kinderen.

Sommige klassen waren echter, om organisatorische redenen (bv. medische controle, schooluitstap,...), niet meer beschikbaar op het ogenblik van de gegevensverzameling. Daarbij komt nog dat de populatie van deze schoolsystemen zeer variabel is (voortdurende instroom van nieuwe leerlingen, integratie van leerlingen in 'klassieke' klassen, vertrek uit België, enz.) en dat er een zekere mate van schoolverzuim werd vastgesteld, zeker op het einde van de periode van gegevensverzameling die, in juni 2017, samenviel met de ramadan.

Na een eerste verwerking van de gegevens, waarbij de onbruikbare vragenlijsten werden uitgesloten, werden de antwoorden van 821 vragenlijsten onderzocht.

3. Gegevensverzameling

3.1. Verloop

Er werd bijzondere aandacht besteed aan het verzamelen van gegevens in de strikte naleving van de rechten van de deelnemende kinderen, onder meer door te zorgen voor een zo inclusief mogelijke aanpak, door een geïnformeerde en vrije deelname te waarborgen, en door het handelen in het belang van het kind. Er werden meerdere methodologische keuzes gemaakt om te komen tot de meest geschikte aanpak voor de doelgroep en de doelstellingen van deze studie, onder meer:

- De vragenlijst werd door de kinderen zelf ingevuld en beantwoord met behulp van een digitale tablet;
- De vragenlijst was beschikbaar in zes talen. Ze werd aangeboden in het Nederlands en het Frans, de officiële onderwijstalen. De andere talen werden geselecteerd op basis van de talen die volgens de Stuurgroep het vaakst worden gebruikt in de migratiecontext: het Engels, het Arabisch, het Dari en het Pashto. De kinderen konden doorheen de vragenlijst voortdurend van de ene naar de andere taal overschakelen;
- De schriftelijke vragenlijst ging vergezeld van audiobestanden, die ook beschikbaar waren in de zes vermelde talen.

Enkel twee onderzoekers, leden van het NCRK-secretariaat, hebben de gegevensverzameling uitgevoerd, van april tot juni 2017. Zij waren van bij de aanvang betrokken bij het proces (ontwerp van de vragenlijsten, ontwikkeling van de methodologie) en beschikten dus over een holistisch begrip van de studie. Naast deze onderzoekers was minstens één OKAN / DASPA-leerkracht aanwezig per klas.

We willen erop wijzen dat de vraag omtrent de wenselijkheid van de aanwezigheid van leerkrachten (onder meer risico op *desirability bias*) werd onderzocht. De terreinervaring bevestigde dat dezen vertrouwenspersonen zijn voor de kinderen. De kinderen leken helemaal geen last te hebben van hun aanwezigheid, integendeel, en de leerkrachten kwamen enkel op verzoek van de kinderen tussen.

De gegevensverzameling vond plaats in de klassen zelf of in een zaal van de school. Er werd per groep kinderen één lesuur (50 minuten) uitgetrokken.³⁶

De onderzoekers hebben in elke groep het onderzoek voorgesteld aan de begeleiders en de deelnemende kinderen door het stevig te verankeren in de context van de rechten van het kind in België en door de ethische en wettelijke afbakening ervan te verduidelijken. Het beperkte aantal onderzoekers zorgde voor homogeniteit van de informatie die aan de kinderen werd verstrekt en die onder meer het volgende inhield:

- Aan de kinderen uitleggen wat de 'Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind' precies is en wat de bestaansreden van de studie is;
- Kort toelichten wat de rechten van het kind zijn, het principe van gelijkheid benadrukken ("alle kinderen in België hebben rechten, dezelfde rechten. Jullie zijn kinderen in België, jullie hebben ook rechten, en we zouden willen weten hoe dat zit voor ALLE kinderen in België. Jullie mening telt voor ons !") ;
- Wijzen op het belang van het recht op vrijheid van meningsuiting;
- De verwachtingen beheren door duidelijk en transparant uit te leggen welke impact de studie zou kunnen hebben en welke verwachtingen ze wel of niet mochten koesteren. Meer specifiek werd er meermaals op gewezen dat de deelname aan deze studie helemaal geen – positieve of negatieve – gevolgen kon hebben voor de eventuele verblijfsprocedure die door of voor het kind was opgestart;
- Het principe van vrije deelname duidelijk maken: De kinderen werden er meermaals expliciet op gewezen dat hun deelname niet verplicht was, dat ze de keuze hadden om niet te antwoorden op (een deel van de vragen van) de studie, dat ze niet geëvalueerd zouden worden op basis van hun deelname (in de klas), en dat de verzamelde gegevens geen enkele invloed zou hebben op hun eventuele verblijfsprocedure, hun verblijf in het opvangcentrum of anderszins;
- Wijzen op het anonieme karakter van de studie en de vertrouwelijkheid van de verzamelde gegevens.³⁷

De hoofdpunten van deze mondelinge introductie werden ook schriftelijk en in de audiobestanden bij de inleiding van de vragenlijst herhaald.

Naast de gegevensverzameling bood de studie ook de gelegenheid voor een moment van 'kinderrechteneducatie'. Sommige kinderen waren reeds op voorhand voorbereid door de leerkrachten. Dankzij het versturen van feedback naar de kinderen vormde het thema van de rechten van het kind (in migratie) bovendien een bron voor besprekingen in de klas a posteriori.

3.2. Bevindingen van de onderzoekers

De keuze om de gegevens te laten verzamelen door leden van het NCRK-secretariaat had meerdere voordelen. Dit bood niet enkel een holistisch overzicht van het project en een 'homogene' overdracht van de boodschap over de rechten van het kind, maar leidde bovendien tot meerdere vaststellingen die verder gaan dan de via de vragenlijst verzamelde gegevens. Deze vaststellingen worden aangeduid als 'metakennis':

- **Positief onthaal** van de studie, zowel door de kinderen als door het personeel van de onderwijsinstellingen. In het algemeen stonden de kinderen erg positief tegenover de studie, vooral wat betreft de overgebrachte boodschap van gelijkheid en non-discriminatie en het feit dat ze werden geraadpleegd en hun mening konden uitdrukken over de effectiviteit van hun rechten;
- **De OKAN / DASPA-leerkracht als vertrouwenspersoon van de kinderen:** de onderzoekers konden in alle bezochte klassen vaststellen dat de OKAN / DASPA-leerkracht 'meer is dan een leerkracht', hij of zij is de persoon die de context van het kind kent, alsook het afgelegde traject, de eventuele opgestarte verblijfsprocedure, hij of zij helpt en begeleidt het kind bij de studie- of opleidingskeuze, enz.;
- **Interpretatie en begrip:** Ook al waren de vragen geformuleerd volgens de frasering van internationale enquêtes en werden ze vooraf getest, toch werd tijdens de gegevensverzameling meermaals de hulp van de onderzoekers ingeroepen met betrekking tot bepaalde vragen of begrippen. De onderzoekers hebben onder meer vastgesteld dat de vragen in verband met de verblijfsprocedures, de vragen met een tijdsgebonden element, of concepten als 'zelfvertrouwen' of het 'rechtvaardig behandeld worden', een probleem vormden voor de kinderen;
- **Desirability bias:** Met betrekking tot de vragen over de verblijfsprocedures hebben de onderzoekers ook vastgesteld dat bepaalde kinderen zich bij hun antwoord duidelijk probeerden te schikken naar wat volgens hen de verwachtingen van de onderzoekers waren of aan wat het beste was voor hun specifieke situatie. Er werd een zekere angst voor een 'fout antwoord' gevoeld.

Inleidende tekst bij de vragenlijst

"Welkom! Je gaat nu antwoorden op een vragenlijst van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind die ons een beter inzicht zal geven in de mate waarop kinderrechten al dan niet gerespecteerd worden in België. Wij rekenen op jou om deze vragenlijst zorgvuldig in te vullen! Je bent vrij om de vragen te beantwoorden of niet. De vragenlijsten zijn anoniem, wat betekent dat niemand zal weten dat jij het was die de vragen hebt beantwoordt of dat je hebt deelgenomen aan dit onderzoek. Alvast bedankt voor je medewerking!"

5.2. Kinderen aan het woord

Na afronding van de analyses werden in twee onthaalklassen discussiegroepen georganiseerd. De discussies werden gemodereerd door de onderzoeker van de NCRK en simultaan samengevat door een *graphic recorder*⁴¹ die tijdens de ontmoetingen aanwezig was. Om hogergenoemde redenen was er ook een leerkracht aanwezig.

De organisatie van deze discussiegroepen was bedoeld om input te verlenen aan de denkoefening over de verzamelde cijfergegevens en dit door de kinderen naar hun mening te vragen over de verkregen resultaten. Het is de bedoeling om aan de hand van de meningen en gedeelde ervaringen de lezer uit te nodigen niet stil te blijven staan bij de cijfers en om op die manier een licht te werpen op zaken die de hoofdzakelijk kwantitatieve gegevens soms kunnen verklaren, of die erachter schuilgaan.

Er dient opgemerkt te worden dat de kinderen die aan deze oefening hebben deelgenomen, niet dezelfde kinderen zijn die de vragenlijst hebben beantwoord, en dit hoofdzakelijk om tijdsgebonden redenen. De kinderen die aanwezig waren bij de gegevensverzameling, zaten uiteraard niet meer in de OKAN / DASPA-klassen op het ogenblik van de contextualiseringsfase, uitgevoerd in mei 2019.

In totaal namen 18 kinderen deel aan de uitwisselingen, onder wie 11 meisjes en zeven jongens. De kinderen waren tussen 14 en 17 jaar oud en de groepen verzamelden zes verschillende nationaliteiten. Ongeveer de helft van de kinderen woonde in gezinsverband, de andere helft verbleef in een opvangcentrum.

Ter inleiding kregen de kinderen te horen dat hun deelname vrijwillig was en dat hun anonimiteit was gegarandeerd. Er werd hun ook meegedeeld dat enkel de informatie over hun geslacht, leeftijd, nationaliteit en over het feit of ze bij hun gezin of in een opvangcentrum woonden, zou worden vermeld in de publicatie.

De twee discussiegroepen werden op dezelfde manier geleid. Het eerste deel was enerzijds gewijd aan de voorstelling van de NCRK en aan een contextuele toelichting in verband met de studie, en anderzijds aan de uitleg over de verschillende onderzochte rechtenclusters (zoals uiteengezet in deze publicatie). Deze verschillende clusters werden visueel voorgesteld op posters, die dienden als drager voor de grafische weergave. (zie bijlage 4, p. 167).

In het tweede deel duiden de kinderen door middel van *post-its* aan op welke rechtenclusters ze graag dieper zouden ingaan. De clusters met de meeste stemmen werden geselecteerd voor het vervolg van de bespreking. Niet alle clusters kwamen dus aan bod. De twee groepen hebben ook niet dezelfde clusters behandeld.

De verkregen statistische analyses over de geselecteerde clusters werden weergegeven met behulp van infografieën die specifiek hiervoor waren opgesteld. In de praktijk moesten de animatoren echter vaststellen dat het, ondanks de geleverde inspanningen, niet altijd makkelijk was om deze materialen en vooral de inhoud ervan begrijpelijk te maken en om ervoor te zorgen dat de kinderen de strekking ervan begrepen.

De kinderen werden vervolgens uitgenodigd om hun bedenkingen in verband met de voorgestelde resultaten te delen. Vonden ze de resultaten verrassend? Vonden ze bepaalde vastgestelde verschillen vanzelfsprekend (jongens versus meisjes, jonge

kinderen versus iets oudere kinderen, enz.)? De tussenkomsten en de discussies werden simultaan weergegeven door de *graphic recorder*, in woord en beeld, op affiches die over de vier klashoeken waren verdeeld. Deze werkwijze was bedoeld om de kinderen visueel te laten volgen hoe hun uitspraken werden begrepen en geïnterpreteerd door de onderzoekers. Deze aanpak bood hen ook de kans om bepaalde elementen rechtstreeks te verbeteren of om aanvullende informatie toe te voegen.

Deze methodologie werd ontwikkeld om de stem van de kinderen zo getrouw mogelijk te rapporteren. De lezer kan deze terugvinden in de hele publicatie als begeleiding bij de kwantitatieve resultaten en kan ook kennis nemen van de visuele resultaten van de discussies (zie bijlage 4, p. 167).

5.3. Volwassenen aan het woord

De kinderen zijn natuurlijk experts van hun eigen situatie. Maar ze zijn niet de enigen.

De verschillende gesprekken met de personeelsleden van de onderwijsinstellingen die aanwezig waren tijdens de gegevensverzameling en met de Stuurgroep van de studie hebben bevestigd dat het belangrijk was om ook hen aan het woord te laten.

Deze vakmensen hebben immers grondige kennis van het onderwerp en hebben rijke ervaring opgedaan. Het spreekt dus voor zich dat onderzoekers, vakmensen en vertegenwoordigers van instellingen in verband met het migratiethema werden betrokken bij het onderzoek (zie bijlage 5, p. 168). De hieruit voortvloeiende ontmoetingen en discussies zijn bedoeld om, naast het woord van de kinderen zelf, verschillende standpunten met elkaar te vergelijken en stof tot nadenken te bieden over de effectiviteit van de rechten van kinderen in migratie.

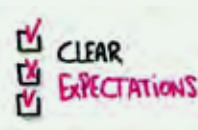
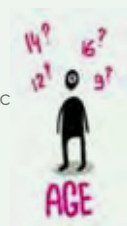
De lezer kan hun relaas terugvinden in de hele publicatie als begeleiding bij de kwantitatieve resultaten.

Internationale conferentie (2018): *Measuring the Effectiveness of Children's Rights – Make All Children Count!* (uittreksel van de aanbevelingen)*

ENSURE THE PARTICIPATION OF CHILDREN AS PARTNERS

- Take time, view participation as a process;
- Involve children from the beginning / in the development of the methodology, at every stage of the process:
 - Be attentive to measure what is of concern to children;
 - Foster inclusive participation (include the most vulnerable, most difficult to reach).
- Design a methodology adapted to children to ensure their meaningful participation:
 - Be attentive to the need for age-adapted methodologies and specific methodologies responding to specific situations children can be in;
 - Create 'safe spaces' for child participation;
 - Use creative design / tools for facilitating the expression of children's views;
 - Adapt the language used – be attentive to the fact that adults and children may have different uses / understandings of language.
- Ensure the free and informed participation of children:
 - Make sure children know they can but do not have to voice their view in participation initiatives;
 - Provide the information necessary, in a way adapted to children, for the child to form its views;
 - Inform of the objectives / purpose / outcomes of the process.
- Create 'children's rights education moments' during data collection: benefit from the data collection exercise to inform children about their rights;
- View the child as expert of his / her situation and value on an equal base adult experience as well, whilst being aware of the fact that thinking patterns are influenced by their personal situation;
- Include professionals who work directly with children, parents, care givers;
- Make sure there is a process for views collected from children to reach the decision-makers;

Give child-friendly feedback to children as to the results of the participation process / outcome of the data collection (see *infra*).

*<https://hcrk-cnede.be/fr/projets/conference-internationale-measuring-the-effectiveness-of-children-s-rights/60-outputs/>.

Eindnoten

- 1 Zie ook het rapport dat geldt als vijfde en zesde periodiek rapport ingediend door België ter uitvoering van artikel 44 van het Verdrag, verwacht in 2017, *UN Doc. CRC/C/BEL/5-6*, 20 juli 2017, §7.
- 2 OHCHR, "Human Rights Indicators - A Guide to Measurement and Implementation", *UN Doc. HR/PUB/12/5*, 2012, p. III.
- 3 Zie bijvoorbeeld (niet-exhaustieve lijst): Angolan Child Indicator System; African Child Policy Forum Child Friendliness Index; Every Child Matters, England; the Global Child Project; HAQ Centre for Child Rights, Child Rights Index, India, <http://haqcr.org/wp-content/uploads/2016/07/india-child-rights-index.pdf>; Kids count, United States, <http://datacenter.kidscount.org/>; Kinderrechtenmonitor, Vlaanderen-België, http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/kinderrecht_monitor_indicatoren.aspx.
- 4 OHCHR, "Human Rights Indicators - A Guide to Measurement and implementation", *UN Doc. HR/PUB/12/5*, 2012, p. III.
- 5 CRC, "General comment n° 5: General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para. 6)", *UN Doc. CRC/GC/2003/5*, 27 november 2003, §48. Zie ook *ChildONEurope*, "Survey on the CRC Committee Concluding Observations on the last EU Countries reports", *ChildONEurope Series 9*, 2014, pp. 18-19.
- 6 CRC, "Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the convention, Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Belgium", *UN Doc. CRC/C/15/Add.38*, 20 juni 1995, §14.
- 7 CRC, "Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the convention, Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Belgium", *UN Doc. CRC/C/15/Add.178*, 13 juni 2002, §15.
- 8 CRC, "Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the convention, Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Belgium", *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/3-4*, 11 juni 2010, §22.
- 9 S. D'HONDT EN C. PÉTERS, *Nationale Kinderrechtenindicatoren. Make them count*, Brussel, Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, 2016, 218 p.
- 10 *Ibid.*, p. 13.
- 11 *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6*, §11.
- 12 HBSC is een transnationale studie voor een beter begrip van het welzijn van jongeren, hun gezondheidsgelerateerde gedragingen en hun sociale omgeving. Deze onderzoekssamenwerking met het regionale bureau van de Wereldgezondheidsorganisatie voor Europa wordt vierjaarlijks uitgevoerd in 49 regio's van Europa en Noord-Amerika. <http://www.hbsc.org>.
- 13 PISA heeft betrekking op alle landen van de OESO en meerdere landen die geen lid zijn. Het betreft een driejaarlijks onderzoek dat in 2000 werd opgestart en de cognitieve vaardigheden op het vlak van leesvaardigheid, wiskunde en wetenschappen evalueert, evenals de transversale competenties van de leerlingen, zoals hun vaardigheden op het vlak van informatie- en communicatietechnologie, communicatie en probleemoplossing. Zie <http://www.oecd.org/pisa>.
- 14 S. D'HONDT EN C. Péters, *Nationale Kinderrechtenindicatoren. Make them count*, Brussel, Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, 2016, p. 40.
- 15 De meerderheid van deze Stuurgroep heeft trouwens reeds meegewerkt aan de ontwikkeling van de vermelde indicatoren.
- 16 S. D'HONDT EN C. Péters, *Nationale Kinderrechtenindicatoren. Make them count*, Brussel, Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, 2016, pp. 40 et 217.
- 17 Sindsdien zijn er meerdere studies uitgevoerd die de specifieke situatie van kinderen in migratie analyseren. We vermelden onder meer het project "What Do You Think?" ontworpen door UNICEF België. (<https://www.unicef.be/nl/over-unicef/unicef-in-belgie/wdyt-project/>) en L. PISSSENS, J. SIONGERS, J. LIEVENS, L. BRADT & I. DERLUYN, *Vrije tijd van jongeren in migratie*, Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid, 2019, 78 p.
- 18 *UN Doc. CMW/C/GC/3* en *UN Doc. CRC/C/GC/22*, 16 november 2017, §5(d).
- 19 Zie de aanbevelingen die voortvloeien uit de internationale conferentie "Measuring the Effectiveness of Children's Rights – Make All Children Count!", georganiseerd door de NCRK in samenwerking met ChildONEurope en met steun van de FOD Buitenlandse Zaken, 8 en 9 februari 2018, <https://ncrk-cnde.be/nl/projecten/internationale-conferentie-measuring-the-effectiveness-of-children-s-rights/nouvelle-traduction-60-outputs/?lang=nl>.
- 20 Zie het model van kinderp participatie in de ontwikkeling van overheidsbeleid volgens een benadering op basis van de rechten van het kind zoals ontwikkeld door prof. Lundy: L. LUNDY, "Voice is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child", *British Educational Research Journal*, 2007, vol. 33(6), pp. 33(6), pp. 927-942; E. WELTY & L. LUNDY (2013), "A Children's Rights-based approach to involving children in decision making", *Journal of Science Communication*, 2013, vol. 12(03).
- 21 Art. 1 VRK.
- 22 <https://www.iom.int/fr/termes-cles-de-la-migration>.
- 23 Definitie (overgenomen van de website van de Internationale Organisatie voor Migratie): "Gescheiden kinderen zijn kinderen, zoals gedefinieerd in artikel 1 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, die gescheiden zijn van beide ouders of van hun vroegere wettelijke of gebruikelijke hoofdverzorger, maar niet noodzakelijkerwijs van andere familieleden. Het kan dus ook gaan om kinderen die door andere volwassen familieleden worden begeleid. (vrije vertaling)" Bron: aangepast op basis van het VN-Kinderrechtencomité, "General comment n° 6: Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin", *UN Doc. CRC/GC/2005/6*, 1 september 2005, §8.
- 24 Definitie (overgenomen van de website van de Internationale Organisatie voor Migratie): "Niet-begeleide kinderen zijn kinderen, zoals gedefinieerd in artikel 1 van het Verdrag, die gescheiden zijn van zowel hun beide ouders als van andere verwanten en die niet worden verzorgd door een volwassene die daarvoor volgens de wet of het gewoonterecht verantwoordelijk is." (vrije vertaling) Bron: aangepast op basis van het VN-Kinderrechtencomité, "General comment n° 6: Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin", *UN Doc. CRC/GC/2005/6*, 1 september 2005, §7.
- 25 Art. 1, §1, Wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *Belgisch Staatsblad*, 6 juli 1983.
- 26 Art. 1, §7, Wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *Belgisch Staatsblad*, 6 juli 1983.
- 27 Omzendbrief van 24 februari 2003 van de Vlaamse minister van Onderwijs over het recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijfsstatuut; Art. 79bis van het Decreet dat de prioritaire taken bepaalt van het basisonderwijs en van het secundair onderwijs en de structuren organiseert die het mogelijk maken ze uit te voeren.
- 28 We willen erop wijzen dat er in de Duitstalige Gemeenschap, in de gemeenten met opvangcentra voor asielzoekers, ook onthaalklassen worden georganiseerd en gesubsidieerd volgens de behoefte. Op het ogenblik van de studie waren er geen leerlingen in dergelijke klassen, alle leerlingen waren opgenomen in het klassieke traject van het middelbaar onderwijs.
- 29 Gezien de verschillen in organisatie van de onthaalsystemen tussen de Gemeenschappen op het vlak van het basisonderwijs, was het onmogelijk om een gegevensverzameling uit te voeren met een unieke methodologie op nationaal niveau. Deze keuze leidde tot een 'limiet' op het vlak van de leeftijd van de betrokken kinderen. Dit punt zal verder worden toegelicht in de beschrijving van de steekproef (zie p. 37).
- 30 Art. 3, 2°/1 a) van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende het secundair onderwijs van 17 december 2010, *Belgisch Staatsblad*, 24 juni 2011. Zie ook <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/anderstalige-nieuwkomers>.
- 31 Art. 2, §1, 1° du Décret visant à la mise en place d'un dispositif d'accueil et de scolarisation des élèves primo-arrivants dans l'enseignement organisé ou subventionné par la Communauté française, *Belgisch Staatsblad*, 22 juni 2012.
- 32 Art. 2, §1 du Décret visant à la mise en place d'un dispositif d'accueil et de scolarisation des élèves primo-arrivants dans l'enseignement organisé ou subventionné par la Communauté française, *Belgisch Staatsblad*, 22 juni 2012.
- 33 Het betreft hier 'identificatie'-vragen, met de nadruk op het feit dat in deze studie de vertrouwelijkheid van de verzamelde en gepubliceerde gegevens erg belangrijk is en dat er bijzondere aandacht werd besteed aan het vermijden van elke vorm van stigmatisering in de analyse, de interpretatie en de publicatie van de gegevens.
- 34 S. D'HONDT EN C. PÉTERS, *Nationale Kinderrechtenindicatoren. Make them count*, Brussel, Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, 2016, 218 p.

35 Deze steekproefomvang werd gekozen om een minimaal betrouwbaarheidsniveau van 95% en een maximale foutenmarge van 0,05% te kunnen handhaven, zelfs na opsplitsing van de gegevens in twee groepen (bv. 11-15-jarigen versus 16-jarigen en ouder).

36 De lengte van de vragenlijst werd vooraf getest en de geplande tijd bleek te volstaan. Wanneer in de praktijk (voor een klein aantal leerlingen) bleek dat de geplande tijd toch te kort was, konden zij desgewenst langer in de klas blijven en hun vragenlijst verder invullen.

38 Geen enkele informatie waarmee de kinderen zouden kunnen worden geïdentificeerd, werd gevraagd, behalve dan de informatie die bepaalde statistische uitsplitsingen mogelijk maakt (met name de verklarende variabelen die hierna zullen worden onderzocht: 'leeftijd', 'geslacht', 'gezinssamenstelling', 'het al dan niet in een opvangcentrum verblijven', 'tijd doorgebracht in België', 'situatie van vrede of van conflict in het land van herkomst', 'al dan niet naar school zijn geweest voor de aankomst in België').

38 Zie <https://ncrk-cnde.be/fr/projets/conference-internationale-measuring-the-effectiveness-of-children-s-rights/60-outputs/>.

40 Zie hierover onder meer: L. LUNDY, L. McEVOY & B. BYRNE, "Working With Young Children as Co-Researchers: An Approach Informed by the United Nations Convention on the Rights of the Child", *Early Education & Development*, 2011, vol. 22, issue 5, pp. 714-736; L. LUNDY, "'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child", *British Educational Research Journal*, vol. 33, issue 6, December 2007, pp. 927-942; K. HERBOTS & J. PUT, "The Participation Disc - A Concept Analysis of (a) Child ('s Right to) Participation", *International Journal for Children's Rights*, 2015, pp. 154-188.

40 Deze studie zal op een later tijdstip worden gepubliceerd. Wenst u meer informatie? Neem dan gerust contact op met de NCRK : info@ncrk-cnde.be.

41 Een *graphic recording* bestaat uit het vastleggen van de ideeën en uitspraken van de deelnemers – in woorden, beelden en kleuren – zoals ze op het moment zelf worden uitgedrukt. (<http://visuality.eu/graphic-recording>).

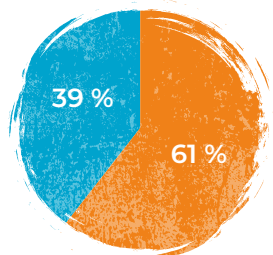

DEEL II

Beschrijving van de steekproef

In het tweede deel van deze publicatie wordt de steekproef van de kinderen die de vragenlijst hebben beantwoord beschreven. Deze beschrijving gebeurt aan de hand van verschillende variabelen: geslacht, leeftijd, gezinssamenstelling, al dan niet verblijven in een opvangcentrum, tijd doorgebracht in België, nationaliteit en scholing vóór de aankomst in België. Die variabelen worden vervolgens gebruikt als verklarende variabelen in de verschillende statistische analyses. In dit deel worden eveneens de verbanden tussen deze afzonderlijke variabelen onderzocht.

A. Geslacht

Jongens ■
Meisjes ■

Van de kinderen die hebben deelgenomen aan de studie, is 61% een jongen en 39% een meisje.

Uit een meer diepgaande analyse van de gegevens blijkt dat de meerderheid van de kinderen die hebben deelgenomen aan de studie, jongens van doorgaans 16 jaar of ouder zijn (60,1%). De jongens wonen vaker zonder hun ouders (65,5%) en in een opvangcentrum (25,4%) dan de meisjes (32,9% van hen woont zonder ouders ; 12,4% woont in een opvangcentrum). Ze komen minder vaak uit een land in vrede (40,7%) dan de meisjes (54,4%) en liepen minder vaak school vóór hun aankomst in België (60,9% versus 74,4% van de meisjes).

	Meisje	Jongen	P
Leeftijd***			
11-15	54,8%	39,9%	< 0,001
≥ 16 jaar	45,2%	60,1%	
In een opvangcentrum wonen***			
Nee	87,6%	74,6%	< 0,001
Ja	12,4%	25,4%	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	32,9%	65,5%	< 0,001
Ja	67,1%	44,5%	
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	67,1%	44,5%	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	9,6%	9,9%	
Wonen met andere personen	21,6%	37,8%	
Alleen wonen	1,7%	7,9%	
Verblijfsduur in België > 1 jaar***			
Nee	64,6%	57,0%	< 0,001
Ja	35,4%	43,0%	
Land van herkomst in vrede ***			
Nee	45,6%	59,3%	< 0,001
Ja	54,4%	40,7%	
Voorafgaande scholing***			
Nee	25,6%	39,1%	< 0,001
Ja	74,4%	60,9%	

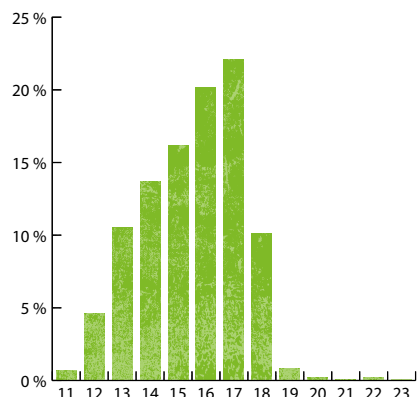
“De situatie van meisjes en jongens is verschillend. Bij een gevaarlijke situatie lopen jonge jongens een hoger risico op vervolging – bijvoorbeeld rekrutering door strijdkrachten – en vertrekken ze dus steeds vaker en steeds sneller. Ze worden soms vooruitgestuurd, in de hoop op een latere gezinshereniging. Voor meisjes ligt het risico op vervolging meer in de kring van de familie of de gemeenschap (gedwongen huwelijk, genitale verminking, ...).”

Katja FOURNIER – Coördinatrice Platform kinderen op de vlucht

“In België leven we meer in een sfeer van ‘gendersnijdzaamheid’. Dit kan voor sommige jongens verwarrend zijn, en is voor sommige meisjes soms ronduit onrustwekkend.”

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

B. Leeftijd

Opdeling per leeftijd

De mediane leeftijd van de steekproef is 16 jaar, met een modale leeftijd van 17 jaar.¹

Van de kinderen die hebben deelgenomen aan de studie, waren er 13 ouder dan 18 jaar. Zij maken bijgevolg geen deel uit van de doelgroep. In overleg met de Stuurgroep werd beslist om deze kinderen toch in de analyses te behouden, en dit om meerdere redenen. Ten eerste is het gewicht van die groep relatief gering (1,6% van de totale steekproef). Ten tweede vertegenwoordigt die groep geen standaardprofiel, maar gaat het om een vrij heterogene groep (op het vlak van gezinssamenstelling, herkomstland, geslacht, doorgebrachte tijd in België, enz.), die bijgevolg geen vertekening van de analyses veroorzaakt. Ten derde, aangezien de studie kadert binnen een boodschap van gelijke kansen en inclusie, leek het niet gepast om de deelname van bepaalde jongeren uit te sluiten, noch om hen aan het woord te laten zonder hun mening daarna te uiten.

Voor de analyses waarop dit rapport betrekking heeft, werden de kinderen ingedeeld in twee leeftijdsgroepen: kinderen van 11 tot 15 jaar en kinderen van 16 jaar of ouder. Wat de uitsplitsing in leeftijdsgroepen betreft, werd de logica van de HBSC-enquête toegepast. Dit deden we om een zo groot mogelijke vergelijkbaarheid te bereiken. Iets meer dan de helft van de kinderen (54,1%) is ouder dan 16 jaar.

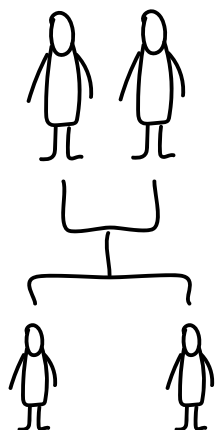
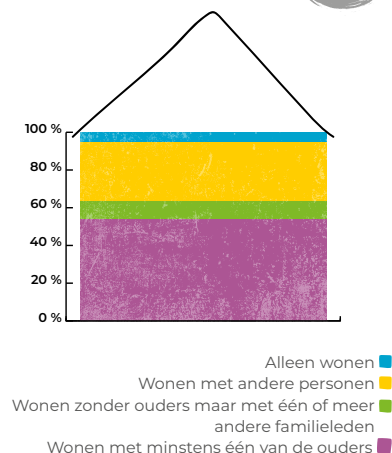
Verdere analyse van de gegevens wijst uit dat het aandeel jongens groter is onder de kinderen van 16 jaar en ouder (67%), en dat deze kinderen vaker alleen (9,1%) of in een opvangcentrum (27,5%) wonen dan de kinderen van 11-15 jaar (1,2% woont alleen; 11,1% woont in een opvangcentrum). Bijna één op de twee kinderen van 16 jaar of ouder verblijft reeds meer dan één jaar op het grondgebied (47,9%), ten opzichte van minder dan één op de drie kinderen van 11-15 jaar (29,9%). De kinderen van 16 jaar of ouder komen vaker uit een conflictgebied (62,4%) en gingen minder vaak naar school vóór hun aankomst in België (59,3%) dan de kinderen van 11-15 jaar (43,6% komt uit een conflictgebied; 74,6% liep school vóór de aankomst in België).

“Het naderen van de meerderjarigheid is moeilijk. Van de ene dag op de andere schakelen sommige kinderen over van een beschermingssysteem van naar een systeem waarbij ze zelf voor alles moeten instaan.”

Maud DOMINICY – UNICEF België

	11-15 jaar	16 jaar en ouder	P
Geslacht***			
Meisje	47,4%	33,0%	< 0,001
Jongen	52,6%	67,0%	
In een opvangcentrum wonen***			
Nee	88,9%	72,5%	< 0,001
Ja	11,1%	27,5%	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	65,6%	55,2%	< 0,001
Ja	64,4%	44,8%	
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	64,4%	44,8%	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	9,9%	9,9%	
Wonen met andere personen	24,6%	36,2%	
Alleen wonen	1,2%	9,1%	
Verblijfsduur in België > 1 jaar***			
Nee	70,1%	52,1%	< 0,001
Ja	29,9%	47,9%	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	43,6%	62,4%	< 0,001
Ja	56,4%	37,6%	
Voorafgaande scholing***			
Nee	25,4%	40,7%	< 0,001
Ja	74,6%	59,3%	

C. Gezins-samenstelling

De gezinssamenstelling van de kinderen toont aan dat 53,6% van de kinderen samenwoont met minstens één van beide ouders. 9,9% woont niet samen met zijn of haar ouders, maar wel met andere familieleden. Één derde van de kinderen (31%) woont samen met andere personen dan familieleden en 5,4% van de kinderen woont alleen.

Uit een meer diepgaande analyse van de gegevens blijkt dat veruit de meeste kinderen die alleen of zonder familieleden wonen, jongens zijn. Kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, zijn gewoonlijk tussen 11 en 15 jaar (54,2%) en wonen niet in een opvangcentrum (91,5%). Minder dan één op de tien kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, verblijft in een opvangcentrum (8,5%). Kinderen die alleen wonen, zijn doorgaans al meer dan één jaar geleden in België aangekomen (65%) of komen vaker vanuit een conflictgebied (85,4%), in tegenstelling tot kinderen die met minstens één van beide ouders samenwonen (31,9% is meer dan één jaar geleden aangekomen ; 33,5% komt uit een conflictgebied). De eerdere scholing hangt samen met de gezinssamenstelling. Zo gingen kinderen vergezeld van minstens één van hun ouders (80,6%) of van andere familieleden (69,9%) doorgaans naar school vóór hun aankomst in België, terwijl dat voor de anderen slechts bij één op de twee kinderen het geval is (46,1% woont met andere personen ; 47,4% woont alleen).

	Wonen met minstens één van de ouders	Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	Wonen met andere personen	Alleen wonen	P
Geslacht***					
Meisje	50,5%	39,7%	27,9%	12,5%	< 0,001
Jongen	49,5%	60,3%	72,1%	87,5%	
Leeftijd***					
11-15	54,2%	45,2%	35,8%	9,8%	< 0,001
≥ 16 jaar	45,8%	54,8%	64,2%	90,2%	
In een opvangcentrum wonen***					
Nee	91,5%	81,3%	58,3%	58,3%	< 0,001
Ja	8,5%	18,7%	41,7%	41,7%	
Wonen met minstens één van de ouders***					
Nee	68,1%	58,9%	52,2%	35%	< 0,001
Ja	31,9%	41,1%	47,8%	65%	
Verblijfsduur in België > 1 jaar***					
Nee	68,1%	58,9%	52,2%	35%	< 0,001
Ja	31,9%	41,1%	47,8%	65%	
Land van herkomst in vrede***					
Nee	33,5%	49,3%	80%	85,4%	< 0,001
Ja	66,5%	50,7%	20%	14,6%	
Voorafgaande scholing***					
Nee	19,4%	30,1%	53,9%	52,6%	< 0,001
Ja	80,6%	69,9%	46,1%	47,4%	

Wat de verdere analyses betreft, zal deze studie een vergelijking maken tussen kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen en kinderen die noch met hun vader, noch met hun moeder samenwonen.

“Bij begeleide minderjarigen verloopt de migratie vaak in fases met veel langere transitperiodes. Eerst in het eigen land en dan in andere landen. Soms leven ze twee à drie jaar ergens anders, werken ze daar in plaats van naar school te gaan, maken ze nieuwe vrienden, enz. vooraleer ze in België aankomen.”

Dr. Minne HUYSMANS – Vrije Universiteit Brussel

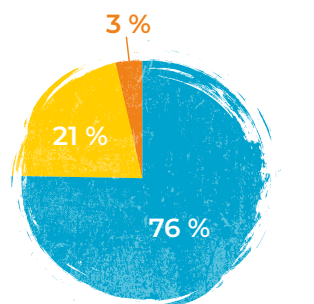
“Niet-begeleide minderjarigen bevinden zich in een zeer kwetsbare positie maar zijn zeer goed ondersteund dankzij de sterke formele structuur waarin ze terecht komen (opvangcentra, OKAN-classes, persoonlijke begeleiders, steungezinnen, enz.). De structuur komt deels tegemoet aan die kwetsbaarheid, maar tegelijkertijd zijn ze hierdoor ook voorwerp van veel ad hoc beslissingen die niet altijd rekening houden met hun specifieke noden.”

Dr. Minne HUYSMANS – Vrije Universiteit Brussel

“Het is mogelijk dat de kinderen in gezinsverband oorspronkelijk een hoger socio-economisch niveau hadden. Dit zou deze gezinnen in staat hebben gesteld om de kosten van de reis voor alle gezinsleden te dekken.”

Katja FOURNIER – Coördinatrice
Platform kinderen op de vlucht

D. In een opvangcentrum wonen

■ In een huis of een appartement wonen
■ In een opvangcentrum wonen
■ Overige

Bijna één op de vijf kinderen woont in een opvangcentrum. De overige modaliteiten ('in een huis of een appartement', en 'overige') werden voor het vervolg van de analyses samengenomen.

Uit een meer diepgaande analyse van de gegevens blijkt dat iets meer dan drie op de vier kinderen die in een opvangcentrum verblijven, jongens zijn (76,1%). De kinderen die in een centrum wonen, zijn doorgaans 16 jaar of ouder (74,5%) en wonen niet samen met één van hun ouders (77,8%). De meerderheid komt uit een conflictgebied (72%) en ging niet naar school vóór de aankomst in België (60,4%).

	Niet in een opvangcentrum wonen	In een opvangcentrum wonen	P
Geslacht***			
Meisje	45,4%	23,9%	< 0,001
Jongen	54,6%	76,1%	
Leeftijd***			
11-15	51,4%	25,5%	< 0,001
≥ 16 jaar	48,6%	74,5%	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	36,9%	77,8%	< 0,001
Ja	63,1%	22,2%	
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	63,1%	21,5%	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	10,5%	8,9%	
Wonen met andere personen	22,9%	60,1%	
Alleen wonen	3,6%	9,5%	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	61,4%	54,4%	0,1351
Ja	38,6%	45,6%	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	46,7%	72%	< 0,001
Ja	53,3%	28%	
Voorafgaande scholing***			
Nee	24,7%	60,4%	< 0,001
Ja	75,3%	39,6%	

"Het wonen in een centrum heeft gevolgen voor de gezinsrelaties. Het leven in groep, het gebrek aan intimiteit, het verlies aan zelfstandigheid en autoriteit brengen een ingrijpende verandering teweeg in de rol van de ouders en de manier waarop hun kinderen tegen hen aankijken."

Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

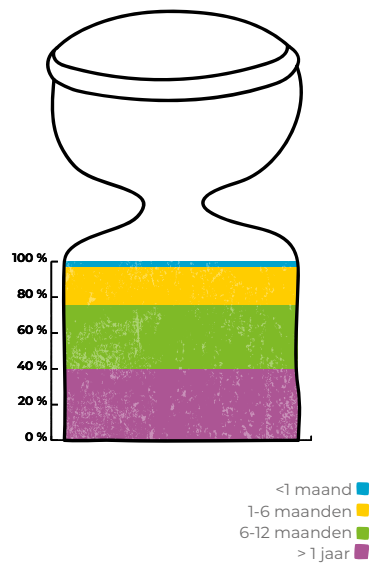
"In een centrum verblijven betekent dat je nog niet weet of je al dan niet kunt blijven. Er gaat dus veel onzekerheid mee gepaard."

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

"Er zijn grote verschillen tussen de kleine en de grotere centra. We dringen erop aan dat de kinderen in kleinere structuren worden opgevangen."

Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

E. Tijd door-gebracht in België

Bijna vier op de tien kinderen (39,8%) verbleven reeds meer dan één jaar in België op het ogenblik van de gegevensverzameling. 35,9% was sinds 6 tot 12 maanden in België, 21,1% sinds 1 tot 6 maanden, en 3,2% minder dan 1 maand.

Voor het vervolg van de analyses werden de kinderen in twee groepen ingedeeld: kinderen die sedert meer dan één jaar in België zijn (39,8%) en kinderen die minder dan één jaar geleden zijn aangekomen (60,2%).

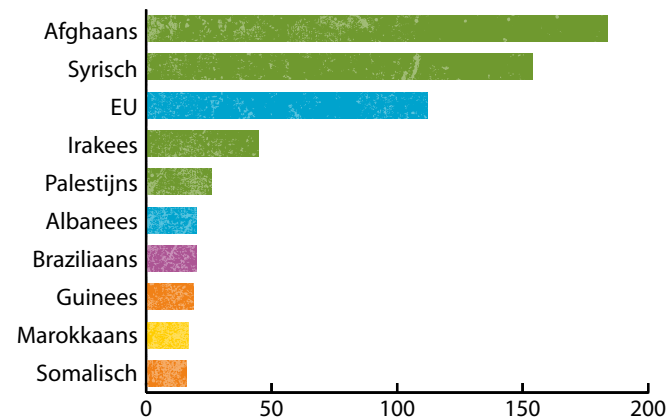
Uit een meer diepgaande analyse van de gegevens blijkt dat de kinderen die al langer dan één jaar in België zijn, vaker jongens (64,6%) en vaker 16 jaar of ouder zijn (65,3%) dan de kinderen die minder dan één jaar geleden zijn aangekomen (57% is een jongen ; 46,6% is 16 jaar of ouder). Vier op de tien kinderen die hier al langer dan één jaar zijn, wonen samen met minstens één van hun ouders (43,7%), in tegenstelling tot de kinderen die minder dan één jaar geleden zijn aangekomen (60,5%). De kinderen die minder dan één jaar geleden zijn aangekomen, komen doorgaans uit een land in vrede (59,3%) en liepen over het algemeen school vóór hun aankomst in België (72,7%).

	Minder dan een jaar	Meer dan een jaar	P
Geslacht*			
Meisje	43%	35,4%	0,038
Jongen	57%	64,6%	
Leeftijd***			
11-15	53,4%	34,7%	< 0,001
≥ 16 jaar	46,6%	65,3%	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	80,8%	75,9%	0,135
Ja	19,2%	24,1%	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	39,5%	56,3%	< 0,001
Ja	60,5%	43,7%	
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	60,5%	43,3%	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	9,6%	10,2%	
Wonen met andere personen	26,8%	37,5%	
Alleen wonen	3,1%	8,9%	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	40,7%	73,6%	< 0,001
Ja	59,3%	26,4%	
Voorafgaande scholing***			
Nee	27,3%	43%	< 0,001
Ja	72,7%	57%	

F. Nationaliteit

In de steekproef zijn er 78 nationaliteiten vertegenwoordigd, waarvan er 13 tot de Europese Unie behoren. De twee meest vertegenwoordigde nationaliteiten zijn de Afghaanse en de Syrische.

De tien meest vertegenwoordigde nationaliteiten (in aantal kinderen die hebben deelgenomen)

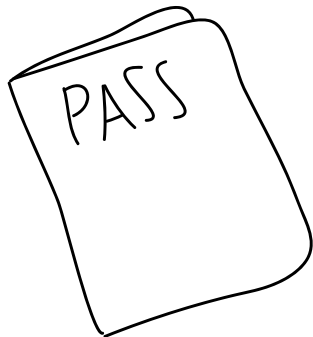
Bijna een kwart van de bevroagde kinderen (23,5%) heeft de Afghaanse nationaliteit, terwijl 19,7% de Syrische nationaliteit heeft. De 13 lidstaten van de Europese Unie zijn op hun beurt goed voor 14,3% van de steekproef.

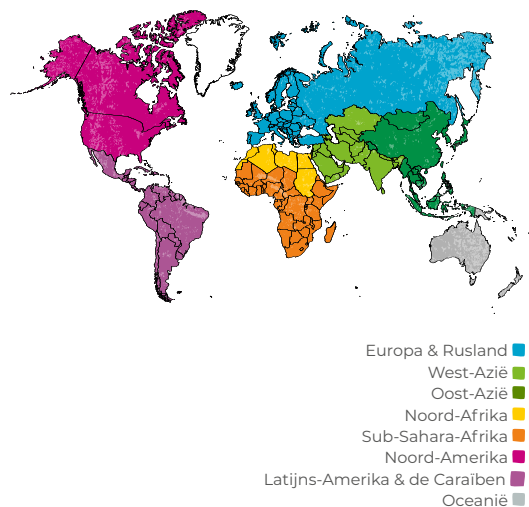
I. Verband met de 'populatie' van kinderen in migratie in België

Zoals hoger vermeld, bestaat de steekproef van deze studie uit kinderen die les volgen in de middelbare OKAN / DASPA-klassen. Er bestaan echter geen volledige en nationale gegevens over de kenmerken van de kinderen in die klassen. Het was bijgevolg niet mogelijk om de kenmerken van de steekproef te vergelijken met de kenmerken van de 'populatie' die daadwerkelijk in deze klassen aanwezig is.

Aangezien deze studie beoogt om het woord te verlenen aan kinderen in migratie in België, is het wel zinvol om de steekproef op het vlak van nationaliteit te vergelijken met de 'populatie' van de kinderen in migratie in België.

Het is echter niet gemakkelijk om een precies overzicht van de 'populatie' van kinderen in migratie in België te verkrijgen. De gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken vormen hiertoe een betrouwbare bron. We wijzen er echter op dat deze gegevens enkel betrekking hebben op de kinderen die bekend zijn bij deze dienst en die een verblijfsprocedure hebben opgestart. Bovendien hebben de voor de vergelijking gebruikte gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken betrekking op kinderen van 12 tot 17 jaar die op 1 januari 2017 beschikten over een verblijfsdocument of -kaart voor minstens drie maanden en die sedert minder dan twee jaar zijn ingeschreven in het nationaal register.

Een vergelijking van de steekproef van deze studie met de statistieken van de Dienst Vreemdelingenzaken brengt grote verschillen aan het licht. Zo vertegenwoordigen de kinderen uit de Europese Unie 41% van de gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken, tegenover slechts 14% van de steekproef van voorliggende studie. (Zie Grafiek 1).

Deze ondervertegenwoordiging kan worden verklaard door het feit dat deze kinderen rechtstreeks (of sneller) terechtkomen in klassen buiten het onthaalsysteem voor nieuwkomers, omdat ze reeds één van de landstalen spreken of vaker naar privé of Europese scholen gaan. Merk op dat de kinderen die zijn opgenomen in het 'klassieke' onderwijssysteem, deel uitmaken van de doelgroepen van de internationale enquêtes zoals PISA of HBSC.²

Grafiek 2 bevat dezelfde vergelijking, maar dan voor de nationaliteiten van buiten de Europese Unie. Dit vereenvoudigt de vergelijking tussen de twee gegevensbronnen.

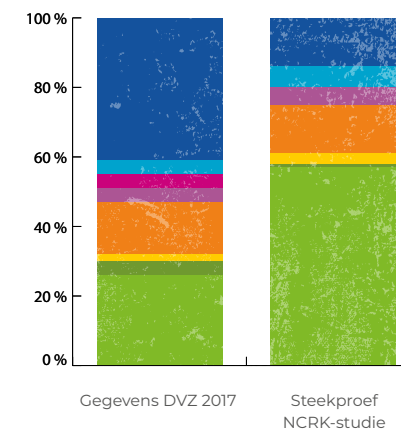
Zoals de grafiek aantoont, blijven er verschillen bestaan. Zo zijn bepaalde nationaliteiten oververtegenwoordigd in de steekproef van de studie. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de Afghaanse nationaliteit (die goed is voor 27,8% van de steekproef van de NCRK, tegenover 6,5% in de gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken).³ Een mogelijke verklaring voor deze oververtegenwoordiging is het feit dat Afghaanse kinderen minder vaak voorafgaande scholing hebben genoten volgens de hier verzamelde gegevens⁴, wat een langer traject in de onthaalvoorzieningen noodzakelijk kan maken.

Andere nationaliteiten blijven dan weer ondervertegenwoordigd in de steekproef van deze studie, zoals bijvoorbeeld deze van de Franstalige landen van het Afrikaanse continent (die in totaal 8,9% uitmaken van de steekproef van de NCRK, tegenover 14,8% in de gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken).⁵ Doordat ze één van de landstalen beheersen, kunnen deze kinderen immers sneller worden opgenomen in het klassieke onderwijscircuit.

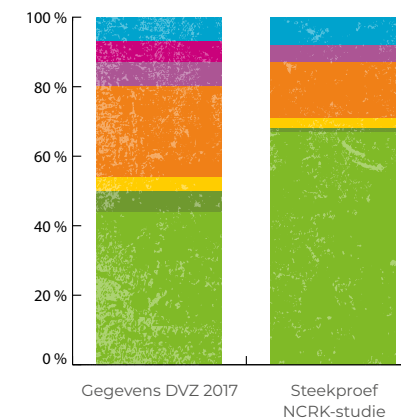
2. De variabele "land van herkomst in vrede"

Het hoge aantal nationaliteiten in de steekproef heeft tot reden dat we geen analyses kunnen uitvoeren op basis van de variabele 'nationaliteit'. Daarom werd op basis van de variabele 'nationaliteit' een variabele 'land van herkomst in vrede' geconstrueerd. Deze variabele met een logisch formaat (waar/niet waar) geeft aan of het kind uit een land in vrede of uit een conflictgebied afkomstig is. De keuze is gebaseerd op de studie 'Global Peace Index 2016' van het *Institute for Economics and Peace*.⁶ Dit jaarverslag stelt een rangschikking van landen op volgens de graad van pacifisme. De herkomstlanden van kinderen die volgens de *Global Peace Index* deel uitmaken van de 15 landen die het minste vredevol zijn, werden beschouwd als conflictgebied. Voor de nationaliteiten die aanwezig zijn in de steekproef van de NCRK zijn dat: Syrië, Irak, Afghanistan, Somalië, Jemen, Oekraïne, Soedan, Pakistan, de Democratische Republiek Congo en Rusland.⁷

Herkomst van de kinderen (Grafiek 1)

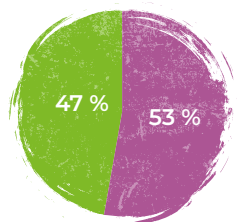

Herkomst van de kinderen buiten EU (Grafiek 2)

"Het hoofddoel van alle vluchtelingen uit conflictgebieden is het zoeken naar veiligheid. Hier zijn ze bijvoorbeeld niet langer bang voor bomaanslagen. Ze kunnen hun dag weer in alle veiligheid doorbrengen."

Wim BONNY – Coördinator van de
voogden, Rode Kruis Vlaanderen

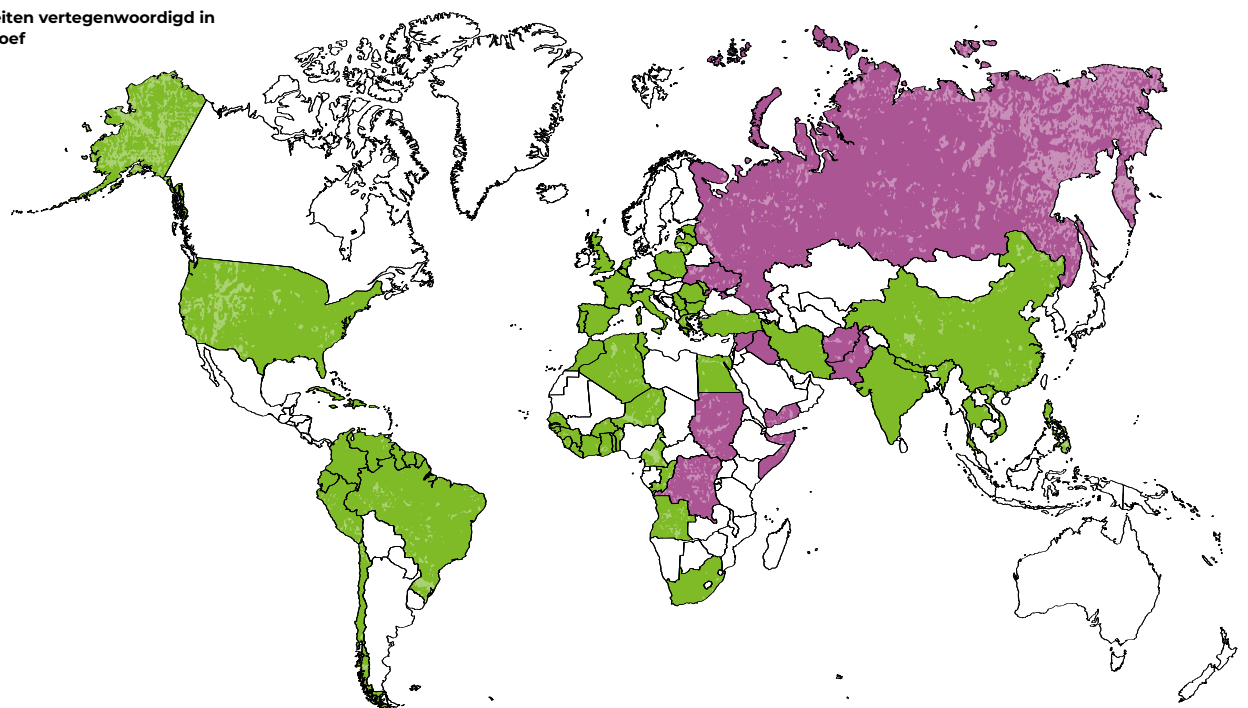
Land van herkomst in vrede ■
Land van herkomst in conflict ■

Door de nationaliteiten te groeperen volgens de nieuw opgestelde variabele, komt 53% van de kinderen uit een 'conflictgebied' en 47% uit een 'land in vrede'.

Uit een meer diepgaande analyse blijkt dat de kinderen uit een conflictgebied vaker jongens zijn (66,7%) en dat ze vaker 16 jaar of ouder zijn (62,9%), dan de kinderen uit een land in vrede (53,5% jongens ; 44% 16 jaar of ouder).

De kinderen uit een conflictgebied wonen vaker zonder hun ouders (65, %), zijn vaker al meer dan één jaar geleden in België aangekomen (54,5%) en er is minder kans dat ze naar school zijn gegaan vóór hun aankomst (49,5%), dan de kinderen uit een land in vrede (25,5% woont zonder ouders ; 22,8% is meer dan één jaar geleden aangekomen ; 85% ging naar school vóór de aankomst in België).

Nationaliteiten vertegenwoordigd in de steekproef

“De resultaten gelinkt aan deze categorisering dienen heel voorzichtig geïnterpreteerd te worden. Het niveau van veiligheid van het land klopt niet altijd met het niveau van veiligheid van het individu. Er zijn regio's die misschien volkomen veilig zijn maar waar mensen zich niet veilig voelen.”

Ilse DERLUYN – Universiteit Gent

	Conflict- gebied	Land in vrede	p
Geslacht***			
Meisje	33,3%	46,5%	< 0,001
Jongen	66,7%	53,5%	
Leeftijd***			
11-15	37,1%	56%	< 0,001
≥16 jaar	62,9%	44%	
In een opvangcentrum wonen***			
Nee	70,7%	87,6%	< 0,001
Ja	29,3%	12,4%	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	65,4%	25,2%	< 0,001
Ja	34,6%	74,8%	
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	34,3%	74,8%	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	9,3%	10,5%	
Wonen met andere personen	47,5%	13%	
Alleen wonen	8,8%	1,7%	
Verblijfsduur in België > 1 jaar***			
Nee	45,5%	77,2%	< 0,001
Ja	54,5%	22,8%	
Voorafgaande scholing***			
Nee	50,5%	15%	< 0,001
Ja	49,5%	85%	

G. Voorafgaande scholing

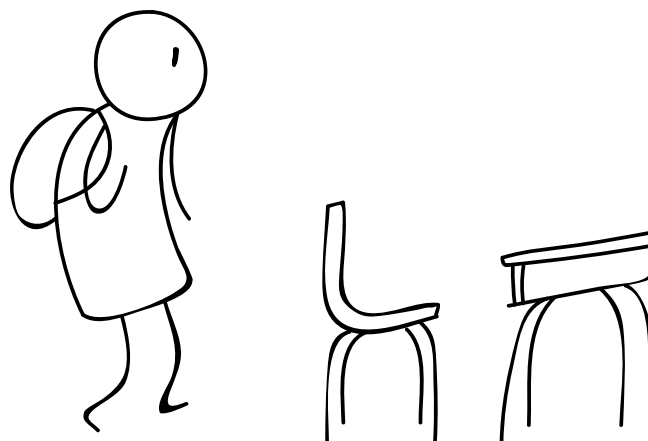
Nee
Ja, af en toe
Ja, regelmatig

16,4% van de kinderen die hebben deelgenomen aan de studie verklaart dat ze niet naar school gingen vóór hun aankomst in België. 17,6% zegt dat ze af en toe naar school gingen en 66% verklaart regelmatig naar school te zijn gegaan. Voor één op de drie kinderen was regelmatig schoolbezoek niet de norm vóór de aankomst in België.

Naast het leren van een nieuwe taal biedt de opleiding in een OKAN / DASPA-klas voor een deel van de kinderen ook de kans op een eerste contact met het schoolstelsel, de normen en codes ervan. De analyse van de gegevens bracht aan het licht dat de 'voorafgaande scholing' een impact heeft op de toegankelijkheid van deze studie. Kinderen die niet naar school zijn gegaan vóór hun aankomst, hebben immers een lager antwoordpercentage dan de andere kinderen.

Uit een meer diepgaande analyse blijkt dat de niet-geschoolde kinderen vaker jongens zijn (70,1%) en dat ze vaker 16 jaar of ouder zijn (65,5%), dan de kinderen die voor hun aankomst in België naar school gingen (55,7% jongens ; 48,5% 16 jaar of ouder). Vier op de tien kinderen die niet naar school gingen, wonen in een opvangcentrum (39,7%), tegenover slechts 12,4% van de kinderen die eerder al naar school gingen.

Van de kinderen die niet naar school gingen vóór hun aankomst in België, woont iets minder dan één op de drie kinderen samen met minstens één van de ouders (31,8%), tegenover iets minder dan twee op de drie (65%) kinderen die wel naar school gingen. Schoolbezoek is ook gecorreleerd aan het herkomstland van de kinderen. Kinderen die vóór hun aankomst in België niet naar school gingen, komen immers voornamelijk uit een conflictgebied (79,5% versus 40,2% van de geschoolde kinderen).

"Het jaar dat volgt op de onthaalperiode in DASPA is erg lastig voor de niet-gealfabetiseerde leerlingen, een jaar is veel te kort. Deze jongeren komen hier aan zonder Frans te spreken, maar ook zonder dat ze in hun moedertaal kunnen lezen of schrijven, we vragen te veel van hen in één keer."

Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

	Niet geschoold	Ge- schoold	P
Geslacht***			
Meisje	29,9%	44,3%	< 0,001
Jongen	70,1%	55,7%	
Leeftijd***			
11-15	34,5%	51,5%	< 0,001
>= 16 jaar	65,5%	48,5%	
In een opvangcentrum wonen***			
Nee	60,3%	87,6%	< 0,001
Ja	39,7%	12,4%	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	68,2%	35%	< 0,001
Ja	31,8%	65%	
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	31,8%	64,8%	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	9%	10,2%	
Wonen met andere personen	51%	21,4%	
Alleen wonen	8,2%	3,6%	
Verblijfsduur in België > 1 jaar***			
Nee	48,6%	65,6%	< 0,001
Ja	51,4%	34,4%	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	79,5%	40,2%	< 0,001
Ja	20,5%	59,8%	

H. Aandachtspunten

De beschrijving van de steekproef van de studie bracht sterke correlaties aan het licht tussen de verklarende variabelen, wat wijst op het bestaan van bepaalde 'profielen' of subgroepen. Zo zijn de meisjes doorgaans jonger dan de jongens, wonen ze vaker met minstens één van hun ouders en minder vaak in een opvangcentrum dan de jongens.

Het risico bestaat dat een verband tussen een verklarende variabele en één van de indicatoren overhaast wordt geïnterpreteerd. Stel dat een bivariate analyse, dus tussen twee variabelen, wijst op een positieve correlatie tussen het feit dat iemand gelukkig is en het feit dat die persoon een meisje is. De conclusie zou kunnen zijn dat meisjes doorgaans gelukkiger zijn dan jongens. Maar wat als geluk niet gender-specifiek zou zijn? Deze correlatie zou kunnen optreden omdat, in de steekproef van de studie, de meisjes over het algemeen jonger zijn dan de jongens en omdat leeftijd ook een invloed heeft op de perceptie van geluk.

Om dit risico van overhaaste interpretaties te beperken, worden voor de verdere analyses statistische modellen toegepast waarmee tegelijkertijd rekening kan worden gehouden met verschillende variabelen, de zogenaamde multivariate logistische regressies.

Deze methode sluit echter niet uit dat andere, al dan niet meetbare, beïnvloedingsfactoren aanwezig zijn in deze studie. Dit onderstreept nogmaals hoe belangrijk het is om ons niet te beperken tot de cijfermatige gegevens, maar om die zorgvuldig te interpreteren en in een ruimere context te plaatsen. Bij al deze overwegingen dient het belang van het kind uiteraard onophoudelijk voor ogen gehouden te worden!

Eindnoten

- 1 De mediane leeftijd is de centrale waarde die de populatie in twee even grote numerieke groepen verdeelt: 50% van de kinderen is daarbij jonger dan de vermelde leeftijd, en 50% van de kinderen is ouder. De modale leeftijd is de leeftijd die het vaakst door de kinderen als antwoordmodaliteit is 'geselecteerd'.
- 2 Behalve voor leerlingen van Europese of privé-scholen.
- 3 Cijfers buiten de EU.
- 4 Slechts 29% van de ondervraagde Afghaanse kinderen verklaarde dat ze regelmatig naar school gingen, tegenover 77% van de overige kinderen.
- 5 Cijfers buiten de EU.
- 6 INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE, *Global Peace Index 2016*, Sydney, 2016, beschikbaar op http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/02/GPI-2016-Report_2.pdf.
- 7 De volgorde van deze landen is gebaseerd op hun rangschikking in de studie *Global Peace Index 2016*, van het land dat 'het minst in vrede' is, tot het land dat 'het meest in vrede' is

DEEL III

Resultaten van de studie

In dit deel worden de analyses van de antwoorden die de kinderen gaven op de 821 bruikbare vragenlijsten die uit de gegevensverzameling zijn voortgekomen, voorgesteld. Zoals eerder vermeld, was een deel van de door de kinderen ingevulde vragenlijsten niet bruikbaar.

In de bruikbare vragenlijsten zijn er ook vragenreeksen waarvoor de antwoorden onbruikbaar bleken wegens een laag antwoordpercentage. Eerst volgt een analyse van dit antwoordpercentage voordat het analyserapport van de verschillende resultaten wordt aangevangen.

Antwoordpercentage

De deelname van de kinderen aan de studie in het algemeen en aan de vragenlijst in het bijzonder was vrijwillig. De kinderen konden ervoor kiezen om niet mee te werken aan de studie, en dus om niet te antwoorden op de volledige vragenlijst, of om niet alle gestelde vragen te beantwoorden. De analyse van het antwoordpercentage van de kinderen op de verschillende vragen geeft een beeld van de manier waarop de vragenlijst werd ingevuld en is een indicatie van eventuele problemen die de kinderen ondervonden om de geformuleerde vragen te beantwoorden.

Meerdere redenen kunnen ertoe hebben geleid dat de kinderen één of meer vragen niet hebben beantwoord, zoals: een gevoel van irrelevantie van de vraag, begripsproblemen, schaamte, wantrouwen, vermoeidheid, enz.

De analyse van het gehele antwoordpercentage wijst niet op een mogelijke antwoord*fatigue*. Het percentage blijft immers over het algemeen hoog en er is geen uitgesproken verschil tussen het antwoordpercentage in het begin en op het einde van de vragenlijst.

Het antwoordpercentage daalt echter sterk bij een reeks vragen, meer bepaald vragen in verband met verblijfsprocedures (kennis van de migratiediensten, kwaliteit van de diensten, contacten met voogden, advocaten,...) en met de tevredenheid over de organisatie die hen [de kinderen] huisvest. Het gemiddelde antwoordpercentage (zonder de antwoorden 'ik weet het niet') is 45,7%. Het gaat om het aandeel kinderen dat de vraag heeft beantwoord, dus met inbegrip van alle antwoorden, zelfs wanneer het antwoord luidde: 'niet van toepassing' (13%). Wegens dit lage antwoordpercentage en in overleg met de Stuurgroep werd beslist om geen gebruik te maken van de gegevens die voortvloeien uit deze vragen (zie p. 148).

De reeks vragen in verband met concentratie- en slaapproblemen of met het gevoel onder druk te staan leverde ook een laag antwoordpercentage op en werd om diezelfde redenen niet onderzocht (zie p. 96).

Structuur van Deel 3

De resultaten zijn ingedeeld in zes '*clusters*'. Achtereenvolgens worden behandeld: het welzijn, de bescherming tegen elke vorm van geweld, het recht op onderwijs, het recht op gezondheid, het recht op vrije tijd en rust en de bijzondere beschermingsmaatregelen. Deze clusters zijn gebaseerd op de eerder gebruikte categorisering in de Nationale Kinderrechtenindicatoren en vloeien rechtstreeks voort uit de specifieke richtlijnen van het VN-Kinderrechtencomité over de vorm en de inhoud van de periodieke rapporten die de landen die partij zijn bij het verdrag, moeten indienen in het kader van het VRK¹. Elke resultatencluster wordt vervolgens geïntroduceerd en onderverdeeld in thema's waarin de verschillende vragen die ermee verband houden en die aan de kinderen werden voorgelegd, worden behandeld.

1. Welzijn

2. Bescherming tegen alle vormen van geweld

3. Recht op gezondheid

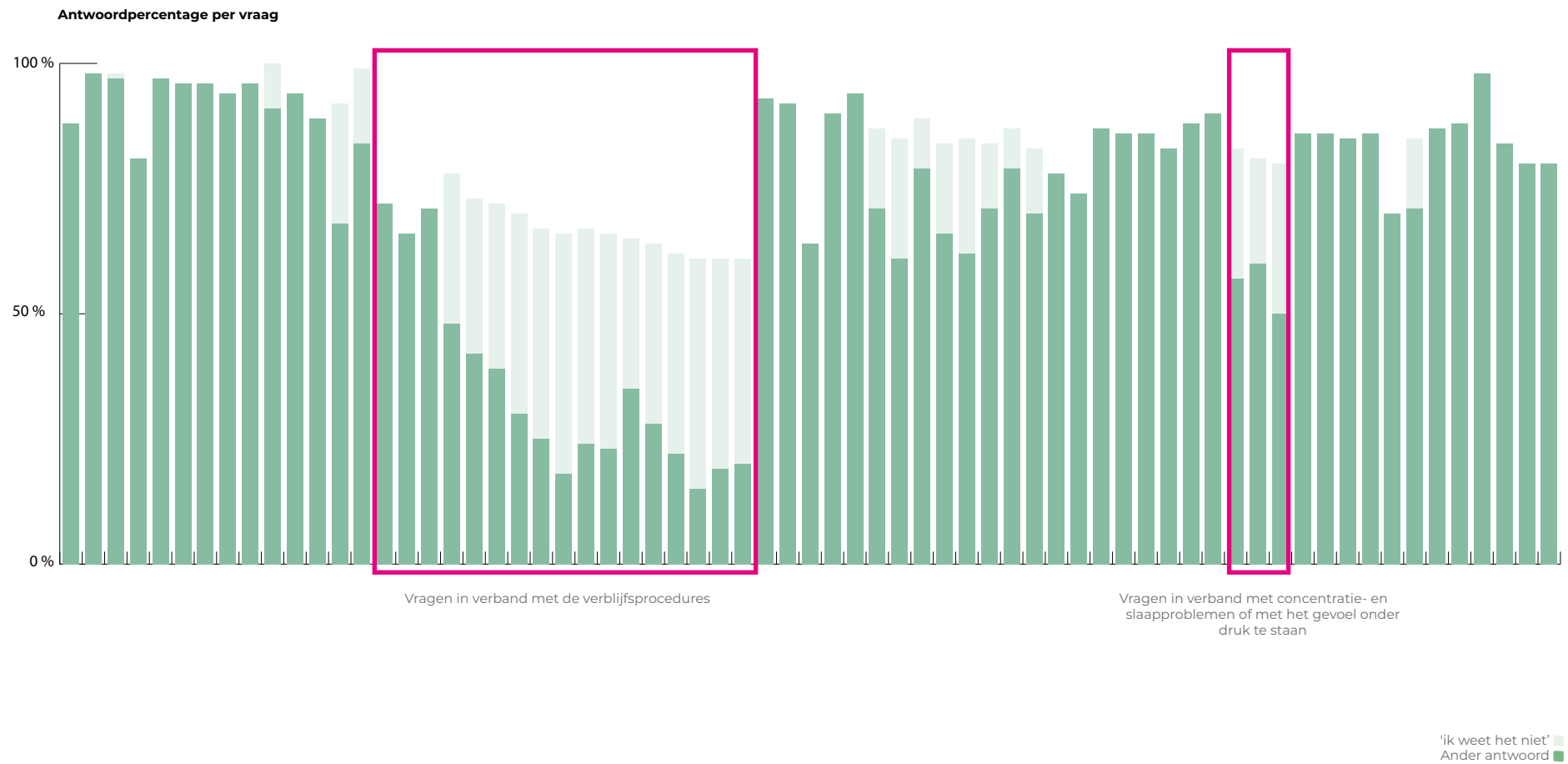
4. Recht op onderwijs

5. Recht op rust en vrije tijd

6. Bijzondere beschermingsmaatregelen: Waarborgen van een regelmatige procedure en toegankelijkheid van het rechtssysteem

Eindnoten

¹ CRC "Treaty-specific guidelines regarding the form and content of periodic reports to be submitted by States parties under article 44, paragraph 1 (b), of the Convention on the Rights of the Child.", *UN Doc. CRC/C/58/Rev.3*, 3 maart 2015.

[illegible]

I. Welzijn

Het verband tussen de rechten van het kind en het welzijn van het kind is de laatste jaren al vaker gelegd, vooral in het overleg over de ontwikkeling van indicatoren. Er zijn inderdaad sterke synergieën tussen de (niet-)vervulling van de kinderrechten en het welzijn van het kind, maar toch zijn deze begrippen geen synoniemen van elkaar, onder meer door de verschillen in hun uitgangspunten en doelstellingen.¹ De hoofdtekst van het VRK verwijst een aantal keer naar het welzijn van het kind, onder meer in zijn artikel 3², maar verankert dit niet als een kinderrecht als dusdanig.

Desondanks wordt aan het VRK vaak de rol van 'normatief kader voor het welzijn van het kind' toegeschreven, en kunnen we stellen dat het Verdrag één van de meest volledige oplijsting is van de voorwaarden waaraan moet worden voldaan met het oog op het welzijn van het kind.³ De vier algemene principes van het Verdrag – non-discriminatie (artikel 2), het belang van het kind (artikel 3), het recht op leven, overleven en ontwikkeling (artikel 6) en respect voor de eigen mening van het kind (artikel 12) – houden immers duidelijk verband met het welzijn van het kind.⁴

Er werd gesuggereerd dat het welzijn van het kind tot stand moet worden gebracht via de 'realisatie van de rechten van het kind'.⁵ Dit kan dan wel overeenstemmen vanuit het oogpunt van de 'kinderrechten', maar het kan ook gebeuren dat het welzijn van het kind wordt aangetast zonder dat dit noodzakelijkerwijs te wijten is aan een schending van zijn of haar rechten.⁶ De Nationale Kinderrechtenindicatoren en deze specifieke studie situeren zich binnen de complementariteit van beide benaderingen.

VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind

"De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuur maatregelen." (Artikel 3, §2)

“Welzijn is een complexe, veelzijdige constructie die niet door één enkele indicator in één enkel domein kan worden gemeten (vrije vertaling)”⁷. Zoals hierboven vermeld, verwijst het VRK dan wel naar het welzijn van het kind, maar geeft het daar nergens een definitie van. Ook in de literatuur wordt het begrip niet éénduidig gedefinieerd. Bovendien is het mogelijk dat de groep kinderen op wie deze studie betrekking heeft, prioriteiten of behoeften heeft die niet noodzakelijk samenvallen met die van andere kinderen of volwassenen, zelfs migranten. We denken bijvoorbeeld onmiddellijk aan (niet) samenwonen met je gezin, je moedertaal (niet) kunnen gebruiken, je favoriete hobby's en activiteiten (niet) kunnen uitoefenen, enz.

Bij de contextualisering van de resultaten van de studie somden de kinderen die deelnamen aan de discussiegroepen, verschillende elementen op die volgens hen bijdragen tot het welzijn, zoals liefde, afwezigheid van geweld, vrede, netheid, vrij kunnen rondlopen, afwezigheid van racisme, van vooroordelen en van agressiviteit. Welzijn kan echter ook worden beïnvloed door meer objectieve indicatoren in verband met het socio-economische niveau, de gezondheid, het onderwijs of de huisvesting.⁸

In de studie zijn de gestelde vragen geïnspireerd door vragen afkomstig uit de internationale HBSC-enquête. Deze baseert zich voor de beoordeling van het welzijn van kinderen onder meer op een aantal indicatoren van het type *self-report*, die de kinderen bevragen over hoe ze het leven ervaren. Ze hebben betrekking op geluk, het gevoel van tevredenheid over het leven, hun perceptie van de buurt waar ze wonen (veiligheid en mogelijkheid om hulp te vragen), hun vermogen om een oplossing te vinden bij problemen en hun niveau van zelfvertrouwen. Op basis van de ervaring van de leden van de Stuurgroep van de studie, werd er ook een vraag over het vertrouwen in de toekomst aan toegevoegd. Vragen over het welzijn op school worden opgenomen in het hoofdstuk over het recht op onderwijs.

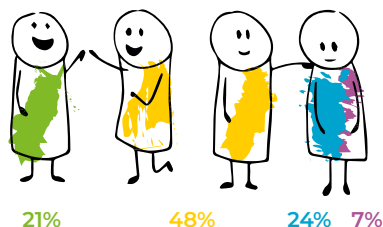
“De graad van kwetsbaarheid en de specifieke noden op de verschillende levensdomeinen moeten, na aankomst, zo snel mogelijk worden gedetecteerd. Op basis van die assessment kan dan de meest gepaste omkadering en begeleiding worden gezocht. Dit zou het psychosociaal welzijn van de kinderen te goede komen.”

Wim BONNY – Coördinator van de voogden,
Rode Kruis-Vlaanderen

“In België praat men veel en denkt men veel na over zichzelf, over wat men denkt, over wat men voelt, over de toekomst. Veel kinderen in migratie komen uit een collectivistische cultuur en zien zichzelf in de eerste plaats als een lid van hun gemeenschap. Dit staat ver af van onze meer individualistische visie. Ik vraag me af hoe de kinderen deze vragen hebben ervaren.”

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

Over het algemeen beschouwd, hoe voel je je momenteel?

n = 729
 Heel gelukkig ■
 Gelukkig ■
 Niet zo gelukkig ■
 Helemaal niet gelukkig ■

"De toename van dagelijkse stressfactoren, zowel materieel (gebrek aan huisvesting, inkomen, onderwijs, enz.) als sociaal (verhoogde stigmatisering, enz.) zijn waarschijnlijk verantwoordelijk voor het feit dat het aantal problemen niet afneemt in de loop van de tijd."

Prof. dr. Ilse DERLUYN – Universiteit Gent

"De meisjes hebben heel wat verantwoordelijkheden, zoals zwanger worden of meer risico op verkrachting."

Meisje, 16 jaar, in familieverband, uit Irak

"Meteen na haar aankomst in België mist ze haar familie, maar na een jaar heeft ze zich aangepast en is ze gelukkiger."

Meisje, 16 jaar, in familieverband, uit Brazilië

"Ik mis momenteel vooral mijn moeder."

Meisje, 16 jaar, in een centrum, uit Guinee

1.1. Geluksgevoel

Zeven op de tien kinderen verklaren dat ze zich gelukkig (48%) of heel gelukkig (21%) voelen. 24% voelt zich niet zo gelukkig, terwijl 7% zich helemaal niet gelukkig voelt.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het geluksgevoel varieert naargelang de leeftijd, het wonen in een opvangcentrum, het samenwonen met één van de ouders, de situatie in het land van herkomst en het feit dat men naar school ging vóór de aankomst in België.

Het percentage kinderen dat zich minstens gelukkig voelt⁹, is hoger bij kinderen tussen 11-15 jaar dan bij kinderen van 16 jaar of ouder (76% versus 64,2%). Het is ook hoger bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen dan bij kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen (74,6% versus 62,9%).

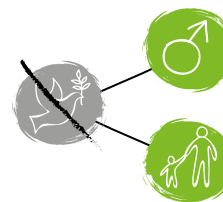
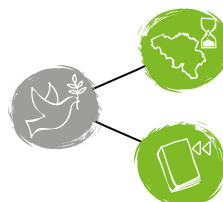
Het geluksgevoel is ook hoger bij kinderen die afkomstig zijn uit een land in vrede, dan bij kinderen die uit een conflictgebied komen (74,1% versus 64,8%) en bij kinderen die voor hun aankomst in België naar school gingen, in vergelijking met ongeschoolde kinderen (72,4% versus 63%).

Het wonen in een opvangcentrum is dan weer negatief gecorreleerd met het geluksgevoel. Kinderen die in een opvangcentrum wonen, zijn minder gelukkig dan kinderen die niet in een opvangcentrum wonen (54% versus 74%).

Multivariate analyses

Er bestaat een significante interactie tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de verklarende variabelen van leeftijd, het wonen in een opvangcentrum en de scholing voor de aankomst in België. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'land van herkomst in vrede'.

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, blijkt dat kinderen uit een land in vrede, die al meer dan één jaar in België wonen of die naar school gingen voor hun aankomst in België, gelukkiger zijn dan de anderen. Dit is niet het geval voor kinderen uit een conflictgebied. Voor deze groep voelen de jongens en de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, zich het gelukkigst.

HBSC 2014: 20,6% voelt zich heel gelukkig, 55,3% voelt zich gelukkig, 20,4% voelt zich niet gelukkig en 3,7% voelt zich helemaal niet gelukkig.

"Welzijn is erg nauw verbonden met het feit of je met of zonder je familie in België woont. De familie is de belangrijkste kern voor de bescherming van de kinderen. Ze versterkt de veerkracht."

Maud DOMINICY – UNICEF België

"De onzekerheid die voortkomt uit de procedure heeft een grote weerslag op het welzijn van de kinderen."

Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

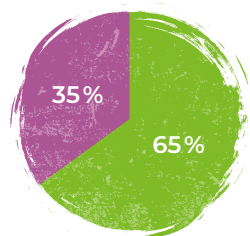
"Kinderen afkomstig uit een conflictgebied zijn nooit onbezorgd. Als er nog familie van hen in het herkomstland woont, zijn ze altijd bang dat hen iets zal overkomen."

Maud DOMINICY – UNICEF Belgique

"Wat echt moeilijk is, zijn de afspraken die ze hebben in het kader van hun asielprocedure. Vaak zijn ze uiterst gestresseerd in de weken voorafgaand aan een interview bij het Commissariaat-Generaal, en soms zijn ze achteraf helemaal ontmoedigd, omdat het gesprek niet goed is verlopen. Na een slecht verlopen interview gaan ze soms fel achteruit en verliezen we ze helemaal, en dit terwijl ze nochtans vooruitgang boekten in hun leerproces."

Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

Tevredenheid over het leven

n = 679
 Hoge tevredenheid ■
 Lage tevredenheid ■

"Wanneer je wat ouder wordt, begin je te begrijpen wat er is gebeurd. Ik ben niet tevreden over mijn leven want ik begrijp nu beter wat er gebeurt."

Meisje, 16 jaar, in familieverband, uit Brazilië

"We zijn gelukkig want we genieten bescherming in België. Hier kan niemand ons komen zoeken om ons pijn te doen."

Meisje, 16 jaar, in een centrum, uit Guinee

Voor de kinderen die afkomstig zijn uit een land in vrede, zijn de verklarende variabelen die verband houden met de tevredenheid over het leven, op één uitzondering na, dezelfde als degenen die naar voor werden geschoven in de HBSC-enquête van 2014. Enkel het geslacht vertoont in deze studie geen enkel significant verband (in tegenstelling tot de HBSC-enquête waar jongens meer tevreden zijn over hun leven dan meisjes).

1.2. Tevredenheid over het leven

De kinderen beoordeelden hun niveau van tevredenheid over hun leven op een schaal van nul tot tien. 65% van hen meldt een hoge mate van tevredenheid.¹⁰

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat de waardering van de kinderen over hun leven varieert naargelang van de leeftijd, het wonen in een opvangcentrum, het samenwonen met minstens één van de ouders, de tijd doorgebracht in België, de situatie in het land van herkomst en het feit dat men naar school ging vóór de aankomst in België.

Het percentage kinderen dat een hoge tevredenheidsgraad over het leven aangeeft, is hoger bij de kinderen tussen 11-15 jaar, dan bij kinderen van 16 jaar of ouder (74,2% versus 56,1%). Het is ook hoger bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, dan bij kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen (72,8% versus 55,3%).

De tevredenheidsgraad ligt ook hoger bij kinderen die afkomstig zijn uit een land in vrede, dan bij kinderen die uit een conflictgebied komen (76% versus 53,6%) en bij kinderen die voor hun aankomst in België naar school gingen, in vergelijking met ongeschoolde kinderen (68,3% versus 56%).

Het wonen in een opvangcentrum en de doorgebrachte tijd in België zijn dan weer negatief gecorreleerd met de tevredenheidsgraad. Kinderen die in een opvangcentrum wonen, zijn aldus minder tevreden dan zij die niet in een opvangcentrum wonen (42,5% versus 69,9%) en de kinderen die reeds meer dan één jaar in België wonen, zijn ook minder tevreden dan de kinderen die minder dan één jaar geleden zijn aangekomen (57% versus 68,9%).

Multivariate analyses

Er bestaan significante interacties tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de volgende verklarende variabelen: leeftijd, het samenwonen met minstens één van de ouders en het wonen in een opvangcentrum. De volgende analyses werden bijgevolg gestratificeerd volgens de variabele 'land van herkomst in vrede'.

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, wordt bevestigd dat de jongste kinderen (11-15 jaar) doorgaans meer tevreden zijn over hun leven, dan de kinderen van 16 jaar of ouder.

De kinderen uit een land in vrede zijn dan weer over het algemeen meer tevreden over hun leven wanneer ze met minstens één van hun ouders samenwonen, wat niet het geval is voor de kinderen uit een conflictgebied.

Van de kinderen die uit een conflictgebied komen, zijn zij die niet in een opvangcentrum wonen, meer tevreden over hun leven dan de kinderen die er wel wonen.

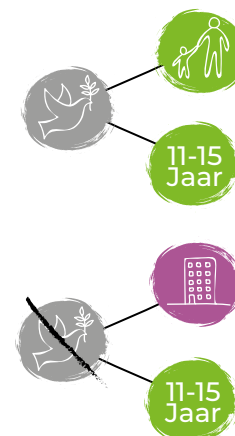
HBSC 2014: 86,6% van de kinderen meldt een hoge mate van tevredenheid over het leven (≥ 6 op de 10).

"Het wonen in een opvangcentrum brengt voor de kinderen een aantal moeilijkheden met zich mee: het gebrek aan privacy, de conflicten (soms als gevolg van verschillen met de bewoners van andere nationaliteiten), de wisselende beschikbaarheid van het personeel, het isolement, het verlies aan zelfstandigheid, het wachten op antwoorden in het kader van hun procedure, enz."

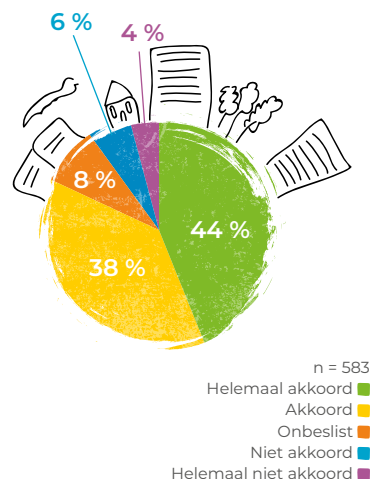
Sophie LAIR – UNHCR

"We stellen in alle studies vast dat de verblijfsduur in België niet rechtstreeks tot een verbetering van de tevredenheid, noch noodzakelijkerwijze tot een verslechtering leidt. De doorgebrachte tijd brengt dus niet de verwachte verbetering, toch niet op een vrij korte termijn van bijvoorbeeld vier tot vijf jaar."

Prof. dr. Ilse DERLUYN – Universiteit Gent

Ik kan in mijn buurt overdag in alle veiligheid in mijn eentje wandelen of spelen

1.3. Perceptie van de buurt

In zijn *General comment* over het recht van kinderen op vrijetijdsbesteding, stelt het VN-Kinderrechtencomité dat de factoren van een optimale omgeving onder meer bestaan uit het kunnen "genieten van een omgeving die voldoende vrij is van afval, vervuiling, verkeer of andere fysieke gevaren, waar zij [de kinderen] **zich vrij en in alle veiligheid kunnen verplaatsen**, dicht bij huis" en uit het beschikken over "de mogelijkheid om buiten te spelen, zonder begeleiding, in een gevarieerde en fysiek stimulerende omgeving, waarbij ze tegelijk gemakkelijk **de hulp van volwassenen kunnen inroepen** als dat nodig is." (vrije vertaling)¹¹ De onderstaande vragen gaan achtereenvolgens in op deze aspecten, onder meer: veilig en op je eentje kunnen wandelen of spelen in je buurt, en hulp of bijstand kunnen inroepen in je buurt.

1.3.1. Veilig op je eentje kunnen wandelen of spelen in je buurt

Meer dan drie vierde van de kinderen (82%) voelt zich veilig in zijn buurt. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' (44%) en 'akkoord' (38%), werden hier beschouwd als kinderen die 'zich veilig voelen in hun buurt'.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het gevoel veilig op je eentje te kunnen spelen en wandelen in de buurt, varieert naargelang het geslacht en het al dan niet wonen in een opvangcentrum.

Het percentage kinderen dat aangeeft zich veilig te voelen, is hoger bij de jongens dan bij de meisjes (85,9% versus 78,6%). Het veiligheidsgevoel is minder hoog bij kinderen die in een opvangcentrum wonen, dan bij kinderen die niet in een opvangcentrum wonen (72,8% versus 84,9%).

Multivariate analyses

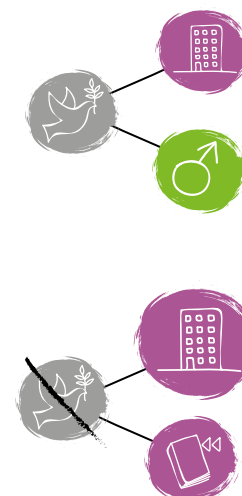
Er bestaat een significante interactie tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de gezinssamenstelling, de voorafgaande scholing en de doorgebrachte tijd in België. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'land van herkomst in vrede'.

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijk rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, stellen we vast dat de kinderen die niet in een opvangcentrum wonen, zich over het algemeen veiliger voelen in hun buurt dan de kinderen die wel in een opvangcentrum wonen. Dit verschil is nog meer afgetekend voor de kinderen uit een conflictgebied dan voor de kinderen uit een land in vrede.

De jongens uit een land in vrede voelen zich doorgaans veiliger in hun buurt dan de meisjes. Voor de kinderen uit een conflictgebied brengen de multivariate analyses bovendien een nieuwe associatie met de variabele 'voorafgaande scholing' aan het licht. Kinderen die naar school gingen voor hun aankomst in België, voelen zich doorgaans minder veilig dan de anderen.

"Jongens eigenen zich makkelijker de openbare ruimte toe."

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

Ik kan hulp of steun vragen aan mensen die in mijn buurt wonen

24%

76%

n = 583

Helemaal akkoord / akkoord ■

Onbeslist / ■

Niet akkoord / Helemaal niet akkoord

1.3.2 De mogelijkheid om hulp of steun te vragen in je buurt

Drie op de vier kinderen (76%) hebben het gevoel dat ze hulp kunnen vragen aan mensen die in hun buurt wonen. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' (33%) en 'akkoord' (43%), werden hier beschouwd als kinderen die 'hulp of steun kunnen vragen in hun buurt'.

De bi- en multivariate analyses wijzen uit dat er geen enkel specifiek kenmerk kan worden verbonden aan de mogelijkheid om hulp te vragen aan mensen die in de buurt wonen.

"De mogelijkheid om vertrouwensrelaties op te bouwen en een positieve band te ontwikkelen met volwassenen die ze regelmatig kunnen zien en in vertrouwen kunnen nemen, is van cruciaal belang voor het welzijn van deze kinderen."

Sophie LAIR – UNHCR

"Hulp vragen hangt samen met het feit dat er een vertrouwenspersoon is om mee te praten. Dit is een echt probleem voor de kinderen, vooral dan in de grote centra. Er is ook een groot verschil tussen kinderen in familieverband en niet-begeleide kinderen."

Maud DOMINICY – UNICEF België

"De kinderen hebben het vaak over de onverschilligheid van mensen in België, vooral dan de mensen die ze op openbare plaatsen tegenkomen. Voor hen staat het feit dat men niet op hen let (of onverschillig is), gelijk aan hen als 'niet goed' beschouwen. Ze maken zich zorgen en vragen zich af hoe ze een sociaal netwerk kunnen opbouwen..."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

"In België praten de buren niet veel met elkaar."

Jongen, 15 jaar, in een centrum, uit Somalië

Heb je over het algemeen voldoende zelfvertrouwen?

66%

34%

n = 709

Altijd / Meestal ■
Soms / Zelden / Nooit ■

"De maatschappij eist veel meer van meisjes. Hun haar, hun lichaam moet zus en zo zijn. Voor jongens geldt dit niet!"

Meisje, 16 jaar, in familieverband, uit Irak

"Wanneer ik hierover praat (over mijn verhaal), dan slaap ik 's nachts niet, ik geraak niet in slaap. Daar heb ik een psycholoog voor."

Meisje, 16 jaar, in een centrum, uit Guinee

1.4. Zelfvertrouwen

66% van de bevroagde kinderen verklaart meestal (25%) of altijd (41%) over voldoende zelfvertrouwen te beschikken. Bijna vier op de tien kinderen voelen zich slechts soms (23%), zelden (5%) of nooit (6%) zelfverzekerd.

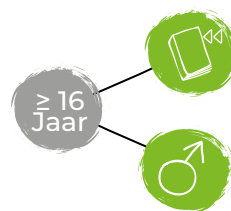
Bivariate analyses

De bivariate analyses geven aan dat de graad van zelfvertrouwen van de kinderen gecorreleerd is aan meerdere verklarende variabelen. Zo is het percentage kinderen dat altijd of meestal vertrouwen in zichzelf heeft, hoger bij kinderen die niet in een opvangcentrum wonen dan bij de anderen (68% versus 58%).

Het percentage kinderen dat altijd of meestal vertrouwen in zichzelf heeft, is ook hoger bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, dan bij kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen (69,7% versus 61%). Meer kinderen die naar school gingen voor hun aankomst in België beschikken altijd of meestal over zelfvertrouwen, dan zij die niet eerder naar school gingen (68,8% versus 59,3%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, worden slechts twee correlaties behouden, en dan nog enkel in verband met de kinderen van 16 jaar of ouder. Van hen hebben de jongens of de kinderen die naar school gingen voor hun aankomst in België, doorgaans meer zelfvertrouwen dan de andere.

HBSC 2014 (FWB): 56,7% beschikt meestal of altijd over zelfvertrouwen; 16,2% heeft zelden of nooit vertrouwen in zichzelf.

"Het niet-beheersen van de taal kan tot een volledig wegvallen van het zelfvertrouwen leiden, ze worden hierdoor belemmerd."

Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

"Er zijn vaak problemen omdat de voorraad kleren niet toereikend is. En dat terwijl kleren net zo belangrijk zijn voor deze adolescenten."

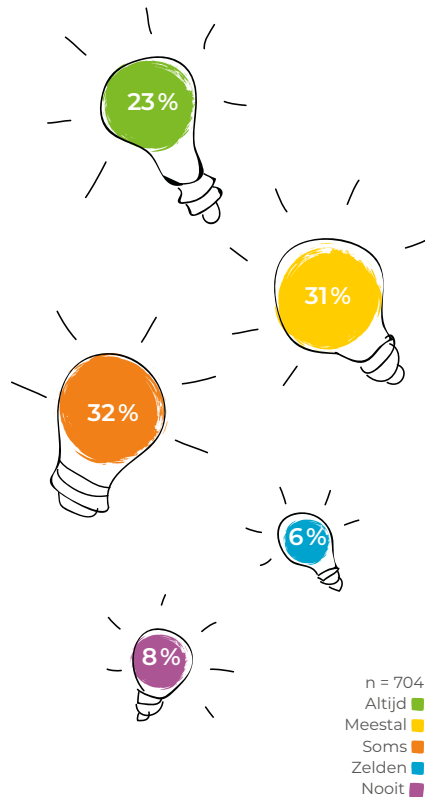
Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

"Het verschil tussen jongens en meisjes dat uit de resultaten van de enquête naar voren komt, wijst misschien eerder op een zekere 'gevoel van trots' bij de jongens. Een jongen voelt zich misschien cultureel meer geroepen om zich 'bekwaam' voor te doen."

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

Wanneer je een probleem hebt, voel je je dan over het algemeen in staat om een oplossing te vinden?

1.5. In staat om een oplossing te vinden

Één op de twee kinderen (54%) voelt zich in staat een oplossing te vinden voor een probleem. Voor 23% van hen is dat altijd het geval, voor 31% is dat meestal het geval. Een minderheid van de kinderen voelt zich zelden (6%) of nooit (8%) in staat om een oplossing te vinden voor een probleem.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat de waardering van de kinderen over hun vermogen om oplossingen te vinden, varieert naargelang van het wonen in een opvangcentrum, het samenwonen met minstens één van hun ouders, de tijd doorgebracht in België, en het feit dat ze naar school gingen voor hun aankomst in België.

Het wonen in een opvangcentrum is negatief gecorreleerd met het gevoel een oplossing te kunnen vinden bij een probleem (41,6% voor wie in een opvangcentrum woont versus 57,2% voor wie niet in een opvangcentrum woont).

De kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, voelen zich op hun beurt frequenter in staat een oplossing te vinden voor een probleem dan de kinderen die niet met minstens één van beide ouders samenwonen (58,4% versus 49,5%).

De kinderen die langer dan één jaar in België wonen, voelen zich minder frequent in staat een oplossing te vinden voor een probleem dan de kinderen die recenter zijn aangekomen (46,4% versus 59,8%).

De kinderen die naar school gingen voor hun aankomst in België, voelen zich vaker in staat een oplossing te vinden voor een probleem dan de kinderen die nooit eerder naar school gingen (58,4% versus 46,5%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, worden de relaties tussen variabele 'in staat zijn een oplossing te vinden' en die van de woonplaats, de voorafgaande scholing en de tijd doorgebracht in België bevestigd, maar niet de relatie met het feit al dan niet samen te wonen met de ouders. Bovendien brengen deze analyses twee nieuwe associaties naar voren, namelijk tussen het gevoel een uitweg te kunnen vinden en het geslacht (in het voordeel van de jongens) en tussen dat gevoel en de herkomst van de kinderen (in het nadeel van de kinderen die uit een land in vrede komen).

HBSC 2014 (FWB): 63,2% van de jongeren voelt zich meestal of altijd in staat een oplossing te kunnen vinden voor een probleem. 10,1% voelt zich zelden of nooit in staat een uitweg te kunnen vinden.

"De lange procedures en de vele veranderingen in de opvangstructuren zijn schadelijk. De kinderen raken uitgeput door het wachten en door de herhaalde stopgezette relaties."

Sophie LAIR – UNHCR

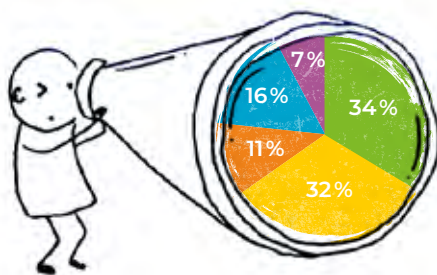
"De procedure maakt dat jongeren in opvangcentra heel vaak verhuizen. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de relaties die ze hebben opgebouwd met jongeren in het centrum of in het onderwijs, maar ze krijgen ook telkens een nieuwe persoonlijke begeleider, een nieuwe sociaal assistent, en die relaties moeten ook terug opgebouwd worden."

Dr. Minne HUYSMANS – Vrije Universiteit Brussel

"Emancipatie in een te groot centrum is moeilijk, en het is nochtans iets wat een grote impact heeft op het gevoel van eigenwaarde, het gevoel van zelfredzaamheid. De begeleiding kan niet langer op individuele basis gebeuren, maar lijkt eerder op groepsmanagement in combinatie met een zeer gereguleerd leven (wat betreft wat wel en wat niet is toegestaan). Zowel in de centra als in de samenleving in het algemeen leidt de groepsdynamiek er bovendien toe dat, als de groep te groot is, de verantwoordelijkheden als het ware verdampen."

Katja FOURNIER – Coördinatrice
Platform kinderen op de vlucht

Hoe voel jij je als je aan je toekomst denkt?

n = 724

- Heel gerust ■
- Gerust ■
- Ik denk niet aan mijn toekomst ■
- Ik heb schrik ■
- Ik heb veel schrik ■

"Wanneer je volwassen bent, moet je een huis kopen voor je man en dochter, die verantwoordelijkheden jagen wat schrik aan."

Meisje, 17 jaar, in familieverband, uit Brazilië

"In mijn land zijn er niet veel jobkansen. Ik kom hier om te studeren en iets van mijn leven te maken. In Brazilië ben ik bang geen job te vinden. In België ligt dat anders, hier ben ik minder bang."

Meisje, 16 jaar, in familieverband, uit Brazilië

"Ik heb schrik dat ik terug moet naar mijn land, naar Guinee."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

1.6. Vertrouwen in de toekomst

Tijdens de contextualiseringsgesprekken, zowel met de kinderen als met de volwassenen, hadden de eerste bedenkingen in verband met het vertrouwen in de toekomst te maken met de onzekerheid waarmee een – vaak lange – verblijfsprocedure gepaard gaat en de impact die zo'n procedure heeft op de toekomstperspectieven van de kinderen. Dit werd ook benadrukt in het rapport van het project "What Do You Think?" van UNICEF België.¹²

Twee derde van de kinderen voelt zich heel gerust (34%) of gerust (32%) bij de gedachte aan de toekomst. 11% van de kinderen verklaart er niet aan te denken en 16% verklaart schrik te hebben voor de toekomst. 7% verklaart veel schrik te hebben.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het gevoel van vertrouwen in de toekomst van de kinderen beïnvloed wordt door de leeftijd, het feit in een opvangcentrum te wonen, het feit afkomstig te zijn uit een land in vrede en de scholing vóór de aankomst in België.

Het percentage kinderen dat vertrouwen in de toekomst heeft, is hoger bij de kinderen tussen 11-15 jaar dan bij kinderen van 16 jaar of ouder (71,3% versus 61,9%). Kinderen die in een opvangcentrum wonen, hebben minder vertrouwen in hun toekomst dan zij die niet in een opvangcentrum wonen (55,5% versus 68,1%). Het vertrouwen in de toekomst is ook hoger bij kinderen die afkomstig zijn uit een land in vrede dan bij diegenen die uit een conflictgebied komen (71,3% versus 59,9%) en bij kinderen die voor hun aankomst in België naar school gingen in vergelijking met ongeschoolde kinderen (69% versus 58,5%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, worden enkel de correlaties in verband met het geslacht, de leeftijd en het land van herkomst van de kinderen behouden. De jongens, de kinderen van 11-15 jaar of de kinderen uit een land in vrede hebben in het algemeen meer vertrouwen dan de andere kinderen.

"Wanneer je een trauma hebt meegemaakt, schakel je over in 'overlevingsmodus', denken aan morgen wordt bijna onmogelijk."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

"De procedure vormt een enorme belemmering voor het vertrouwen in de toekomst. Hoe kun je plannen maken als je niet weet of je mag blijven?"

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

"Ik heb heel wat jongeren ontmoet die me vertelden dat ze hun vertrouwen in de toekomst hebben herwonnen bij hun aankomst in België, omdat ze hier weer menselijkheid aantreffen."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

Eindnoten

- 1 L. LUNDY, "United Nations Convention on the Rights of the Child and Child Well-Being", in A. BEN-ARIEH, F. CASAS, I. FRØNES EN J. KORBIN (red.), *Handbook of Child Well-Being*, Springer, Dordrecht, 2014, p. 2439-2463.
- 2 In de Engelse versie van de tekst wordt, behalve in artikel 3, §2 van het Verdrag, naar 'well-being' verwezen in de artikelen 9, §4 (familiale omgeving), 17 (e) (informatie) en 40, §3 (b) (kinderen in conflict met de wet). In de Franse versie van de tekst wordt 'bien-être' naast deze verwijzingen ook vermeld in artikel 18, §2 (familiale omgeving). Deze verwijzingen hebben echter eerder een *ad-hoc* karakter. Zie *ibid.*, p. 2442.
- 3 A. BEN-ARIEH, "The child indicators movement: Past, present and future", *Child Indicators Research*, 2008, 1(1), p. 5.
- 4 L. LUNDY, "United Nations Convention on the Rights of the Child and Child Well-Being", in A. BEN-ARIEH, F. CASAS, I. FRØNES EN J. KORBIN (red.), *Handbook of Child Well-Being*, Springer, Dordrecht, 2014, p. 2442.
- 5 J. BRADSHAW, P. HOELSCHER EN D. RICHARDSON, "An index of child well-being in the European Union", *Social Indicators Research*, 2007, 80, p. 139.
- 6 L. LUNDY, "United Nations Convention on the Rights of the Child and Child Well-Being", in A. BEN-ARIEH, F. CASAS, I. FRØNES EN J. KORBIN (red.), *Handbook of Child Well-Being*, Springer, Dordrecht, 2014, p. 2442.
- 7 F. BORGONOVI EN J. PÁL, "A framework for the analysis of student well-being in the PISA 2015 study", *OECD Education Working Papers*, 2016, nr. 140, OECD Publishing, Parijs.
- 8 N. MOREAU, T. LEBACQ, M. DUJEU, P. DE SMET, I. GODIN EN K. CASTETBON, *Comportements, bien-être et santé des élèves. Enquête HBSC 2014 en 5e-6e primaire et dans le secondaire en Fédération Wallonie-Bruxelles*, Université libre de Bruxelles, 2017, p. 263, p. 26, beschikbaar op <http://sipes.ulb.ac.be/>.
- 9 De kinderen die hebben verklaard dat ze zich gelukkig en zeer gelukkig voelen.
- 10 Volgens de logica van de HBSC-enquête 2014, *op. cit.*
- 11 CRC, "General comment n° 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31)", *UN Doc. CRC/C/GC/17*, 17 april 2013, §32.
- 12 UNICEF BELGIË, "What do you think? Migranten- en vluchtelingenkinderen in België aan het woord", 2018, pp. 8, 12, 11, 60-70, 107, 110, 111, 116 en 117, beschikbaar op <https://www.unicef.be/content/uploads/2018/01/wdyt-4-1-NL.pdf>.

An aerial photograph of a coastline, showing waves breaking onto a sandy beach. The water is a deep blue-grey, and the sand is a light tan. The waves are creating white foam as they crash onto the shore. The coastline curves from the top left towards the bottom left of the frame.

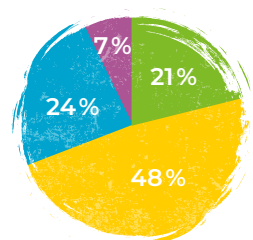
Welzijn

1.7. Statistische bijlage

Geluksgevoel

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens hun geluksgevoel

Over het algemeen beschouwd, hoe voel je je momenteel?

n = 729

Heel gelukkig ■
Gelukkig ■
Niet zo gelukkig ■
Helemaal niet gelukkig ■

De kinderen die op de vraag 'Over het algemeen beschouwd, hoe voel je je momenteel?' hebben geantwoord met 'heel gelukkig' of 'gelukkig', werden als gelukkig beschouwd.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

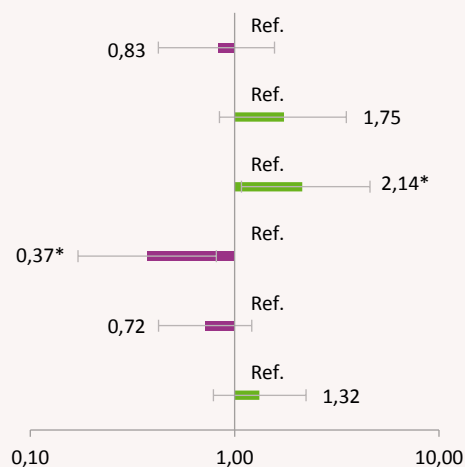
Frequentie van het geluksgevoel, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	291	68	0,59
Jongen	423	70,2	
Leeftijd**			
11-15	312	76	< 0,01
≥16 jaar	385	80,3	
In een opvangcentrum wonen***			
Neen	573	74	< 0,001
Ja	137	54	
Wonen met minstens één van de ouders**			
Neen	318	62,9	< 0,01
Ja	390	74,6	

Multivariate analyses

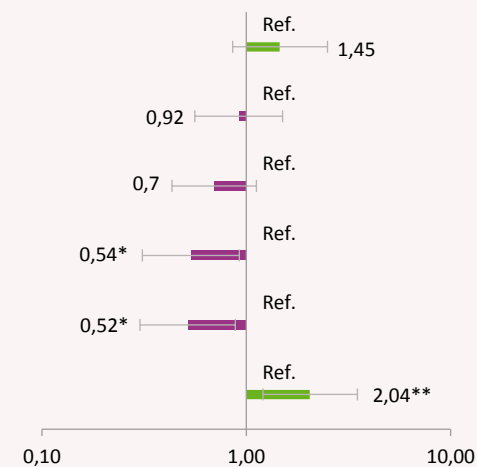
Er zijn significante interacties tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de volgende verklarende variabelen: geslacht, leeftijd en de doorgebrachte tijd in België. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'land van herkomst in vrede'.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het geluksgevoel, onder de kinderen afkomstig uit een land in vrede

	n	%	P
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	389	74,8	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	69	66,7	
Wonen met andere personen	212	66,5	
Alleen wonen	38	34,2	
Verblijfsduur in België > 1 jaar**			
Nee	426	70,9	< 0,01
Ja	282	67	
Land van herkomst in vrede**			
Nee	378	64,8	< 0,01
Ja	351	74,1	
Voorafgaande scholing*			
Nee	230	63	< 0,05
Ja	485	72,4	

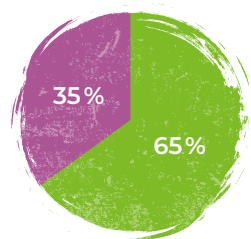
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het geluksgevoel, onder de kinderen afkomstig uit een conflictgebied

Tevredenheid over het leven

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de mate van tevredenheid over het leven

Deze vraag dien je te beantwoorden aan de hand van een schaal om te meten wat je in het algemeen over je leven denkt. De score van '10', bovenaan de schaal, betekent dat je leven het best denkbare is. Onderaan de schaal, betekent de score '0' dat je leven het slechtst denkbare is. Waar situeer je jezelf op deze schaal over het algemeen beschouwd?

n = 679
 Hoge tevredenheid ■
 Lage tevredenheid ■

De kinderen die kozen voor een score van meer dan 5 op 10, werden beschouwd als kinderen met een hoge mate van tevredenheid over het leven.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Frequentie van een hoge mate van tevredenheid over het leven, volgens de kenmerken van de kinderen

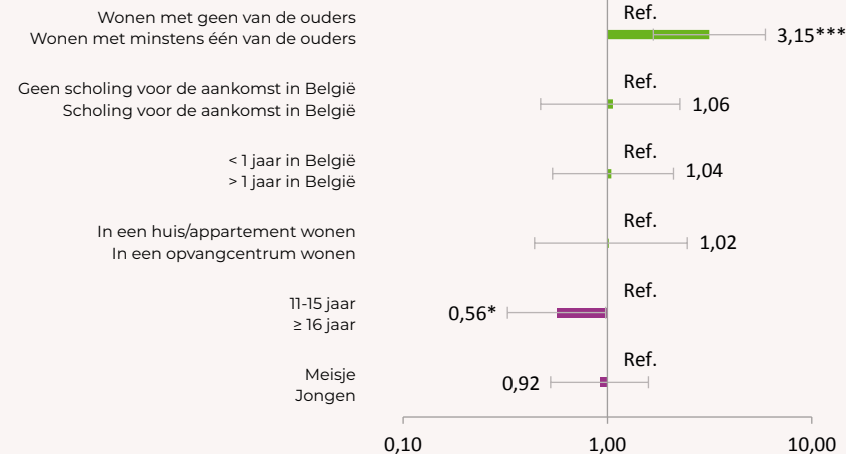
	n	%	P
Geslacht			
Meisje	269	67,7	0,16
Jongen	400	62	
Leeftijd***			
11-15	302	74,2	< 0,001
≥16 jaar	360	56,1	
In een opvangcentrum wonen***			
Nee	539	69,9	< 0,001
Ja	127	42,5	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	293	55,3	< 0,001
Ja	368	72,8	

	n	%	P
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	367	73	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	66	56,1	
Wonen met andere personen	193	57,5	
Alleen wonen	35	40	
Verblijfsduur in België > 1 jaar**			
Nee	409	68,9	< 0,01
Ja	258	57	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	345	53,6	< 0,001
Ja	334	76	
Voorafgaande scholing**			
Nee	209	56,0	< 0,01
Ja	458	68,3	

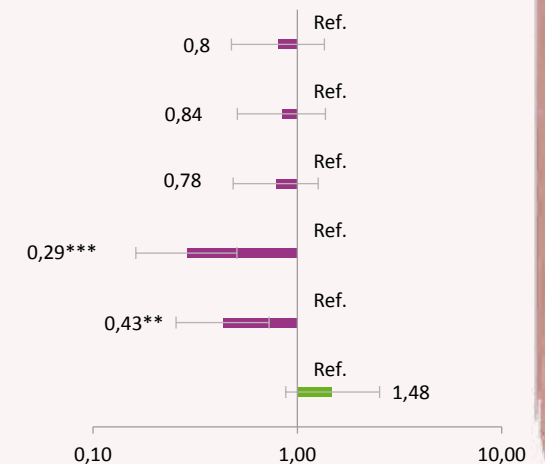
Multivariate analyses

Er bestaan significante interacties tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de volgende verklarende variabelen: leeftijd, het samenwonen met minstens één van de ouders en het wonen in een opvangcentrum. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'land van herkomst in vrede'.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit tevreden te zijn over het leven, onder de kinderen afkomstig uit een land in vrede

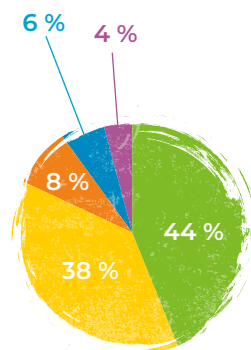
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit tevreden te zijn over het leven, onder de kinderen afkomstig uit een conflictgebied

Perceptie van de buurt: Veilig op je eentje kunnen wandelen of spelen in je buurt

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het feit zich veilig te voelen om op hun eentje te spelen en te wandelen in hun buurt

Ik kan in mijn buurt overdag in alle veiligheid in mijn eentje wandelen of spelen.

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

n = 583

De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' en 'akkoord', werden beschouwd als kinderen die 'zich veilig voelen in hun buurt'.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

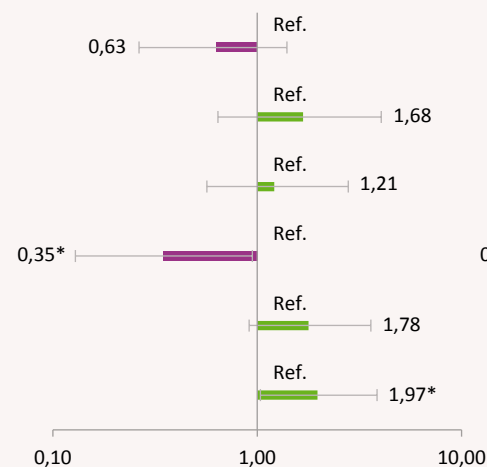
Frequentie van het feit zich veilig te voelen om te spelen en te wandelen in zijn buurt, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht*			
Meisje	238	78,6	< 0,05
Jongen	340	85,9	
Leeftijd			
11-15	263	79,8	0,09
≥16 jaar	311	85,5	
In een opvangcentrum wonen**			
Nee	464	84,9	< 0,01
Ja	114	72,8	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	263	83,3	0,92
Ja	316	82,6	

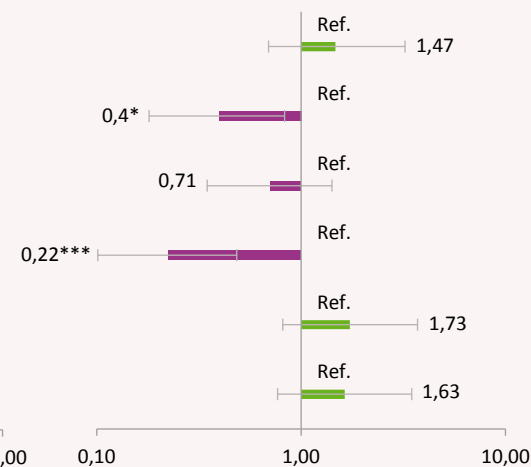
Multivariate analyses

Uit de analyses bleek een significante interactie tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de gezinssamenstelling, de voorafgaande scholing en de doorgebrachte tijd in België. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'land van herkomst in vrede'.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit dat het kind zich veilig voelt bij het spelen en wandelen in zijn buurt, onder de kinderen afkomstig uit een land in vrede

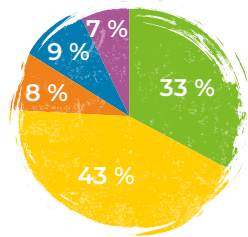
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit dat het kind zich veilig voelt bij het spelen en wandelen in zijn buurt, onder de kinderen afkomstig uit een conflictgebied

Perceptie van de buurt: De mogelijkheid om hulp of steun te kunnen vragen in je buurt

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de mogelijkheid om hulp of ondersteuning te kunnen vragen in de buurt

n = 497

Ik kan hulp of steun vragen aan mensen die in mijn buurt wonen

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' of 'helemaal niet akkoord', werden hier beschouwd als kinderen die 'hulp of steun kunnen vragen' in hun buurt.

Frequentie van de mogelijkheid om hulp of steun te kunnen vragen in de buurt, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	205	74,1	0,53
Jongen	287	77	
Leeftijd			
11-15	225	76,4	0,81
≥16 jaar	265	75,1	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	397	76,6	0,37
Ja	95	71,6	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	201	74,6	0,65
Ja	289	76,8	
Gezinssamenstelling			

	n	%	P
Wonen met minstens één van de ouders	288	77,1	0,3
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	57	66,7	
Wonen met andere personen	121	78,5	
Alleen wonen	24	70,8	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	294	76,2	0,92
Ja	195	75,4	
Land van herkomst in vrede			
Nee	237	74,3	0,56
Ja	260	76,9	
Voorafgaande scholing			
Nee	135	76,3	1
Ja	356	75,8	

Multivariate analyses

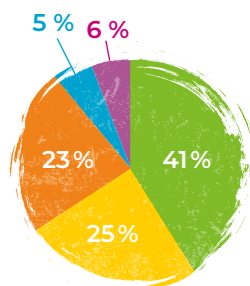
De analyse door logistische regressie bevestigd dat geen enkele significante associatie naar voren komt.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Zelfvertrouwen

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens hun gevoel van zelfvertrouwen

Heb je over het algemeen voldoende zelfvertrouwen?

n = 709
 Altijd ■
 Meestal ■
 Soms ■
 Zelden ■
 Nooit ■

De kinderen die hebben geantwoord met 'altijd' of 'meestal', werden beschouwd als kinderen 'met voldoende zelfvertrouwen'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het gevoel van zelfvertrouwen, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	286	63,3	0,32
Jongen	412	67,2	
Leeftijd			
11-15	309	66,3	0,77
≥16 jaar	383	65	
In een opvangcentrum wonen*			
Nee	565	68	< 0,05
Ja	131	58	
Wonen met minstens één van de ouders*			
Nee	310	61	< 0,05
Ja	383	69,7	

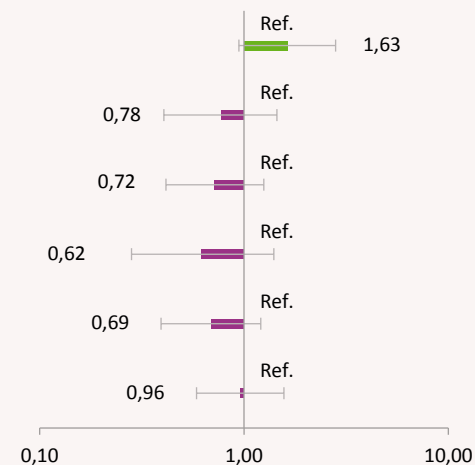
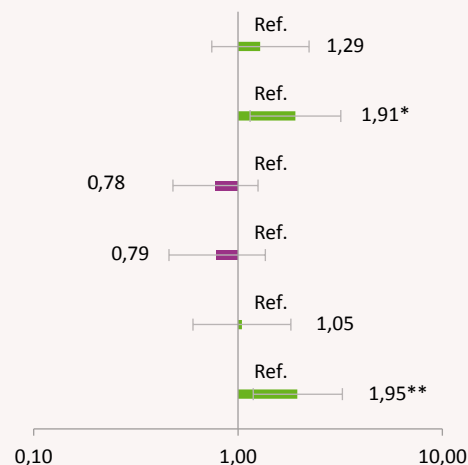
Multivariate analyses

We stellen een significante interactie vast tussen de leeftijd van de kinderen en de voorafgaande scholing. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de leeftijd van de kinderen.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie tussen de kenmerken van de kinderen en het gevoel van zelfvertrouwen bij kinderen van ≥16 jaar analyseert

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie tussen de kenmerken van de kinderen en het gevoel van zelfvertrouwen bij kinderen van 11-15 jaar analyseert

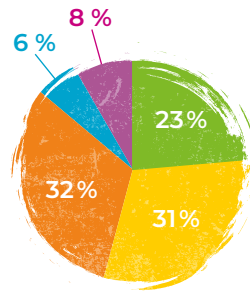
Wonen met geen van de ouders	Ref.	1,29
Wonen met minstens één van de ouders		
Geen scholing voor de aankomst in België	Ref.	1,91*
Scholing voor de aankomst in België		
< 1 jaar in België	0,78	
> 1 jaar in België		
In een huis/appartement wonen	Ref.	
In een opvangcentrum wonen	0,79	
Land van herkomst in conflict	Ref.	1,05
Land van herkomst in vrede		
Meisje	Ref.	1,95**
Jongen		

In staat om een oplossing te vinden

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens hun gevoel een oplossing te kunnen vinden bij een probleem

Wanneer je een probleem hebt, voel je je dan over het algemeen in staat om een oplossing te vinden?

n = 704

- Altijd
- Meestal
- Soms
- Zelden
- Nooit

Kinderen die hebben geantwoord met 'altijd' of 'meestal', werden beschouwd als kinderen die 'zich in staat voelen een oplossing te vinden bij een probleem'.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Frequentie van het gevoel een oplossing te kunnen vinden bij een probleem, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	289	50,5	0,09
Jongen	406	57,4	
Leeftijd			
11-15	306	56,9	0,33
≥16 jaar	382	52,9	
In een opvangcentrum wonen**			
Nee	566	57,2	< 0,01
Ja	125	41,6	
Wonen met minstens één van de ouders*			
Nee	305	49,5	< 0,05
Ja	382	58,4	

	n	%	P
Gezinssamenstelling*			
Wonen met minstens één van de ouders	381	58,5	< 0,05
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	381	58,5	
Wonen met andere personen	204	52,9	
Alleen wonen	35	45,7	
Verblijfsduur in België > 1 jaar***			
Nee	410	59,8	< 0,001
Ja	278	46,4	
Land van herkomst in vrede			
Nee	363	54,8	0,88
Ja	341	54	
Voorafgaande scholing**			
Nee	215	46,5	< 0,01
Ja	481	58,4	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit zich in staat te voelen om een oplossing te kunnen vinden bij een probleem

Wonen met geen van de ouders
Wonen met minstens één van de ouders

Geen scholing voor de aankomst in België
Scholing voor de aankomst in België

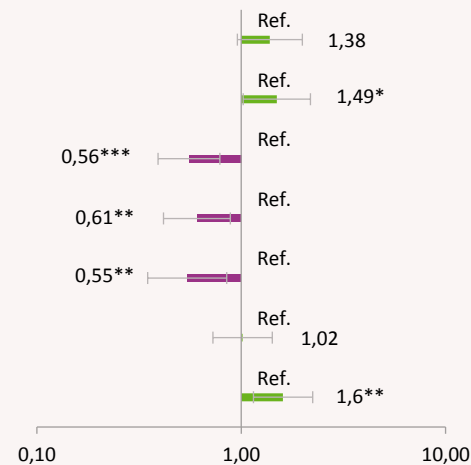
< 1 jaar in België
> 1 jaar in België

Land van herkomst in conflict
Land van herkomst in vrede

In een huis/appartement wonen
In een opvangcentrum wonen

11-15 jaar
≥ 16 jaar

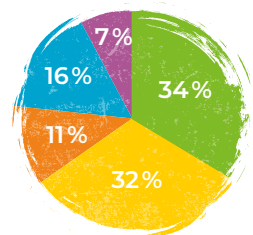
Meisje
Jongen

Vertrouwen in de toekomst

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens hun vertrouwen in de toekomst

n = 724

Hoe voel jij je als je aan je toekomst denkt?

- Heel gerust
- Gerust
- Ik denk niet aan mijn toekomst
- Ik heb schrik
- Ik heb veel schrik

De kinderen die hebben geantwoord met 'heel gerust' of 'gerust', werden beschouwd als kinderen 'met vertrouwen in de toekomst'.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Frequentie van het gevoel van vertrouwen in de toekomst, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	293	59,7	<0,01
Jongen	420	70	
Leeftijd			
11-15	314	71,3	0,01
≥16 jaar	391	61,9	
In een opvangcentrum wonen*			
Nee	577	68,1	<0,01
Ja	128	55,5	
Wonen met minstens één van de ouders*			
Nee	315	62,5	0,13
Ja	387	68,2	

	n	%	P
Gezinssamenstelling*			
Wonen met minstens één van de ouders	386	68,1	0,5
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	69	62,3	
Wonen met andere personen	211	62,6	
Alleen wonen	36	63,9	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	426	67,4	0,22
Ja	281	62,6	
Land van herkomst in vrede			
Nee	372	59,9	<0,01
Ja	352	71,3	
Voorafgaande scholing*			
Nee	224	58,5	<0,01
Ja	487	69	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie tussen de kenmerken van de kinderen en het hebben van vertrouwen in de toekomst analyseert

Wonen met geen van de ouders
Wonen met minstens één van de ouders

Geen scholing voor de aankomst in België
Scholing voor de aankomst in België

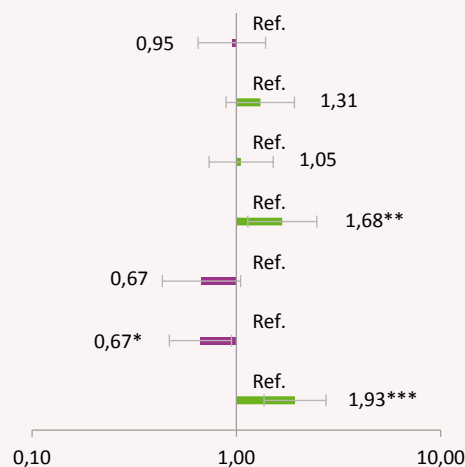
< 1 jaar in België
> 1 jaar in België

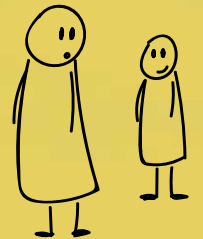
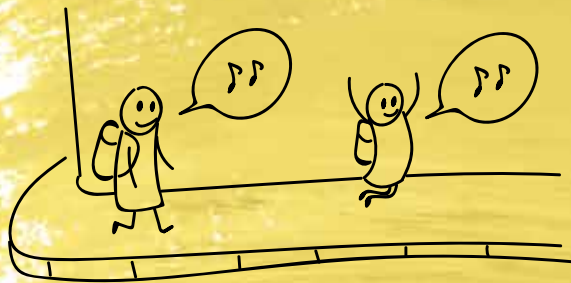
Land van herkomst in conflict
Land van herkomst in vrede

In een huis/appartement wonen
In een opvangcentrum wonen

11-15 jaar
≥ 16 jaar

Meisje
Jongen

[illegible]

2. Bescherming tegen alle vormen van geweld

VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind

"De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, zolang het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van diegenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van zodanige gevallen, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties." (artikel 19)

Het recht van het kind op bescherming tegen alle vormen van geweld is onder meer verankerd in artikel 19 van het VRK. Artikel 22bis van de Belgische Grondwet legt ook het recht vast op eerbiediging van de morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit van het kind.

Kinderen in de context van internationale migratie zijn gedurende de volledige migratieprocedure bijzonder blootgesteld aan verschillende vormen van geweld.¹ De getuigenissen van 170 vluchtelingen- en migrantenkinderen in België die werden ingezameld in het kader van het project "What Do You Think?" van UNICEF België, uitgevoerd in 2016 en 2017 – tegelijk met de studie die in dit verslag wordt beschreven – rapporteren herhaaldelijk over de vele vormen van geweld die deze kinderen kunnen ondergaan. In hun land van herkomst, onderweg, maar ook bij hun aankomst in het land van bestemming, zoals België.² Ze vermelden onder meer het geweld en de 'rellen' in de grote opvangcentra.³

Het VN-Kinderrechtencomité heeft steeds gesteld dat alle vormen van geweld tegen kinderen, hoe licht ook, onaanvaardbaar zijn.⁴ In zijn *General comment on the right of the child to freedom from all forms of violence*, geeft het Comité een (niet-exhaustief) overzicht van de vormen van geweld en specificeert het dat de kinderen kunnen worden blootgesteld aan geweld door volwassenen, maar dat er ook geweld kan voorkomen tussen kinderen, vaak in de vorm van pestgedrag.⁵ Kinderen die met anderen in contact komen door middel van informatie- en communicatietechnologieën, kunnen ook het slachtoffer worden van pesterijen of andere vormen van ongepast gedrag. Als daders kunnen kinderen er ook toe worden aangezet om andere kinderen te treiteren of te pesten via informatie- en communicatietechnologieën, enz.⁶

In zijn meest recente Slotbeschouwingen aan België (2019) vraagt het VN-Kinderrechtencomité aan België onder meer om "de maatregelen ter bestrijding van pesterijen, onder meer online pesten, te versterken"⁷, onder andere aanbevelingen in verband met de bescherming tegen alle vormen van geweld.

Het bij kinderen aansnijden van het gevoelige onderwerp van het geweld dat ze hebben doorstaan, kan uiterst moeilijk zijn voor hen en vereist specifieke expertise en begeleiding. Hiermee rekening houdend, alsook met de methodologie van de studie, de beschikbare middelen en andere lopende studies, werd ervoor gekozen om vragen te stellen die zijn geïnspireerd door de HBSC-enquête, meer bepaald de vragen over het geweld tussen kinderen, en dit sinds hun aankomst in België. De vragen kaarten achtereenvolgens pesten, cyberpesten, vechten en het veiligheidsgevoel aan. Bovendien werd op basis van de ervaring van de Stuurgroep ook de kwestie van het algemene veiligheidsgevoel behandeld.

"Het leven in een gemeenschap gaat vaak gepaard met conflicten te wijten aan het aantal bewoners, het grote aantal verschillende nationaliteiten, de stress (waaronder stress in verband met psychosociale en soms geestelijke problemen) van de bewoners, zowel in verband met het dagelijkse leven als met de internationale beschermingsprocedure en de vlucht, de wisselvallige beschikbaarheid van diensten, enz."

Sophie LAIR – UNHCR

Een Italiaanse studie over mishandeling en misbruik van kinderen heeft aangetoond dat **zmeer kans maken om het slachtoffer te worden van pesterijen, onder meer wegens de vooroordelen die anderen tegen hen zouden kunnen hebben (bias-based bullying).***

*S.C.S. CARAVITA, E. DONGHI, A. BANFI EN F. MENEHINI, "Essere immigrati come fattore di rischio per la vittimizzazione nel bullismo: uno studio italiano su caratteristiche individuali e processi di gruppo", in *Maltrattamento e Abuso all'infanzia Indicazioni e Raccomandazioni*, 1/2016, p. 59-87 – studie geciteerd op <https://blogs.unicef.org/evidence-for-action/migrant-children-face-higher-rates-of-bullying/>

"Het 'typische' profiel van de persoon die zich laat pesten, is dat van een persoon met een lager gevoel van eigenwaarde en met 'bijzondere kenmerken'. Kinderen in migratie beantwoorden vaak aan dit profiel."

Katja FOURNIER – Coördinatrice Platform kinderen op de vlucht

VN-Kinderrechtencomité, “General comment n° 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence” (vrije vertaling)*

Geweld onder kinderen. Hieronder vallen lichamelijk, geestelijk en seksueel geweld, vaak door pesten, uitgeoefend door kinderen tegen andere kinderen, vaak door groepen van kinderen, hetgeen niet alleen direct de lichamelijke en geestelijke integriteit en het welzijn van een kind schaadt, maar vaak op middellange en lange termijn een grote invloed heeft op zijn of haar ontwikkeling, scholing en sociale integratie. Ook geweld door jeugdbendes is zeer ingrijpend in het leven van een kind, of het nu als slachtoffer of deelnemer is. Alhoewel kinderen de actoren zijn, is de rol van de volwassenen die verantwoordelijk zijn voor deze kinderen cruciaal bij alle pogingen op de juiste manier op dergelijk geweld te reageren en het te voorkomen, door ervoor te zorgen dat maatregelen het geweld niet verergeren door een bestraffende aanpak en de inzet van geweld tegen geweld. (§27)

Geweld via informatie- en communicatietechnologie (ICT).* Kinderen als gebruikers van informatie- en communicatietechnologieën:

- i) Als ontvangers van informatie kunnen kinderen worden blootgesteld aan daadwerkelijke of potentieel schadelijke advertenties, spam, sponsoring, persoonlijke informatie en inhoud die agressief, gewelddadig, haatdragend, bevooroordeeld, racistisch, pornografisch, onwelkom of misleidend is;
- ii) Als kinderen die contact hebben met anderen via ICT, kunnen kinderen worden gepest, lastiggevallen of gestalkt ('kinderomkoperij') en/of worden gedwongen, misleid of overgehaald om vreemden offline te ontmoeten, waarvoor ze 'voorbereid' worden om te worden ingezet voor seksuele activiteiten (*grooming*) en/of het verstrekken van persoonlijke informatie;
- iii) Als actoren kunnen kinderen betrokken raken bij het pesten of lastig vallen van anderen, door spelletjes te spelen die hun geestelijke ontwikkeling negatief beïnvloeden, door ongepast seksueel materiaal te maken en te *uploaden*, misleidende informatie of advies te verstrekken en/of illegaal te downloaden, te *hacken*, gokken, deel te nemen aan financiële zwendel en/of terrorisme.” (§31, c)

Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (vrije vertaling)

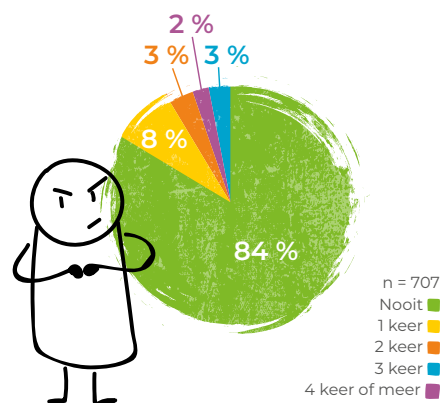
“Een einde maken aan het misbruik, de exploitatie, de handel, alle vormen van geweld tegen en aan het martelen van kinderen” (Ontwikkelingsdoelstelling 16.2)

* VN-Kinderrechtencomité, “General comment n° 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence”, 18 april 2011, *UN Doc. CRC/C/GC/13*, §27.

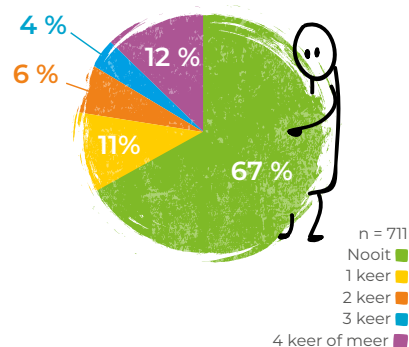
** Informatietechnologieën zoals internet en mobiele telefoons hebben een groot potentieel als positief hulpmiddel om kinderen te beschermen en als een manier om verdacht of daadwerkelijk geweld of mishandeling te melden. Er moet een beschermende omgeving worden gecreëerd door middel van regulering van en toezicht op informatietechnologieën, waaronder het in staat stellen van kinderen om deze technologieën veilig te gebruiken.

*** Blootstelling aan pornografie kan leiden tot een toename van seksueel misbruik tussen kinderen, aangezien kinderen die worden blootgesteld aan pornografie, 'uitproberen' wat ze in de praktijk hebben gezien met jongere kinderen of degenen tot wie zij gemakkelijk toegang hebben en die ze in hun macht hebben.

Hoe vaak heb jij meegedaan aan het pesten van andere jongeren sinds je aankomst in België?

Hoe vaak ben jij sinds je aankomst in België gepest geweest?

"Ik ben gepest geweest en heb zelf ook gepest. Dat gebeurt hier wel vaker, ze zeggen ons dat we [de leerlingen van OKAN] raar zijn."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

2.1. Pesten

De vragen over het pesten werden overgenomen uit de HBSC-enquête en aangepast aan de behoeften van de studie. Ze zijn zo geformuleerd om te kunnen achterhalen of het kind dader of slachtoffer van pesten is geweest "sinds zijn aankomst in België". De antwoorden op deze vragen zijn evenwel niet vergelijkbaar met die van de HBSC-enquête, waar de gebruikte temporaliteit anders is ("tijdens de laatste twee maanden"). De eruit voortvloeiende resultaten op het vlak van frequentie kunnen dus niet rechtstreeks met elkaar worden vergeleken.

2.1.1. Dader van pesten

84% van de kinderen verklaart nooit andere jongeren te hebben gepest sinds de aankomst in België.

De bivariate en multivariate analyses tonen geen correlatie tussen het feit andere jongeren te hebben gepest en de verklarende variabelen.

2.1.2. Slachtoffer van pesten

67% verklaart nooit te zijn gepest geweest sinds de aankomst in België.

Bivariate analyses

De bivariate analyses geven aan dat de situatie in het land van herkomst en de tijd doorgebracht in België een invloed uitoefenen op het feit of het kind al dan niet slachtoffer was van pesten.

Kinderen uit een land in vrede maken meer kans nooit te zijn gepest geweest dan kinderen uit een conflictgebied (73,6% versus 60,9%).

Kinderen die minder dan één jaar in België wonen, maken ook meer kans nooit te zijn gepest geweest dan kinderen die langer dan één jaar geleden zijn aangekomen (71,4% versus 60,8%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, stellen we vast dat kinderen uit een land in vrede meer kans maken dan anderen om nooit te zijn gepest geweest.

"Het concept zelf van pesten kan op zeer verschillende manieren worden begrepen naargelang de kinderen en hun ervaringen."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

"Er zijn ook intimidaties ten aanzien van familieleden die in het land zijn gebleven: 'fysieke' bedreigingen en vragen om losgeld via Facebook, gekoppeld aan de smokkelaars, aan schulden uit het verleden, ... maar het is moeilijk om daar cijfers op te plakken."

Katja FOURNIER – Coördinatrice
Platform kinderen op de vlucht

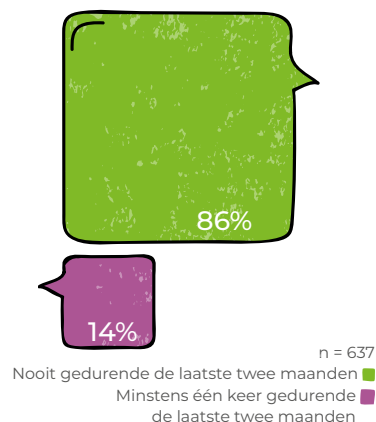
HBSC 2014:

Een leerling hebben gepest gedurende de laatste twee maanden: 76,3% nooit, 16,8% één tot twee keer, 3,3% twee of drie keer per maand, 1,7% één keer per week en 1,9% meermaals per week.

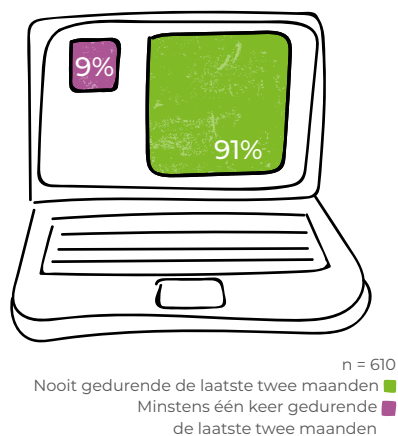
HBSC 2014:

Slachtoffer zijn geweest van pesten op school gedurende de twee laatste maanden: 70,9% nooit ; 16,9% één tot twee keer ; 5,2% twee of drie keer per maand ; 3,1% éénmaal per week en 3,9% meermaals per week.

Iemand heeft me gemene en / of kwetsende instant messages, sms'jes en / of mails gestuurd, berichten op mijn tijdlijn geplaatst, of een website gemaakt om mij uit te lachen

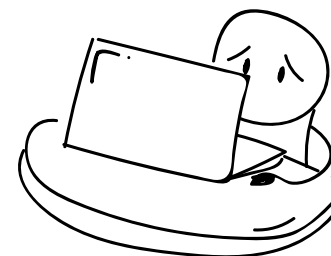
Iemand heeft zonder mijn toestemming weinig flatterende of ongepaste foto's van mij genomen en online geplaatst

2.2. Cyberpesten

2.2.1. Slachtoffer zijn van cyberpersten door middel van berichten of internetdragers

86% verklaart dat ze in de twee maanden voorafgaand aan de gegevensinzameling nooit gemene en / of kwetsende instant messages, sms'jes en / of mails gekregen hebben of dat berichten op hun tijdlijn werden geplaatst, of een website werd gemaakt om hen uit te lachen. 14% verklaart hier minstens één keer in de laatste twee maanden het slachtoffer van te zijn geweest (5% was hier één of twee keer het slachtoffer van ; 3% twee tot drie keer per maand ; 3% één keer per week en 3% meer dan één keer per week).

HBSC 2014:

"Tijdens de laatste twee maanden" had 90,5% van de jongeren nooit last van gemene en / of kwetsende instant messages, sms'jes ; 7,0% heeft daar één of twee keer last van gehad ; 0,8% twee tot drie keer per maand ; 0,6% één keer per week en 1% meerdere keren per week.

2.2.2. Slachtoffer zijn van het online plaatsen van ongepaste foto's

Wat betreft het online plaatsen van weinig flatterende of ongepaste foto's van een kind zonder zijn toestemming, verklaart 91% van de kinderen dat ze dat nooit hebben meegemaakt gedurende de twee maanden voorafgaand aan de gegevensverzameling. 9% verklaart hier minstens één keer in de laatste twee maanden het slachtoffer van te zijn geweest (4% was hier één of twee keer het slachtoffer van ; 1% twee tot drie keer per maand ; 2% één keer per week en 2% meer dan één keer per week).

HBSC 2014:

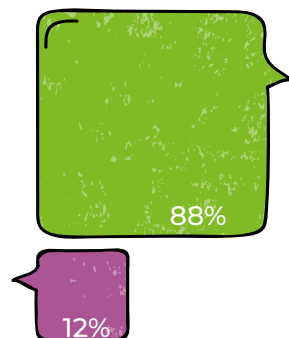
"Tijdens de laatste twee maanden" kreeg 93,9% van de jongeren nooit te maken met het online plaatsen van ongepaste foto's waarop ze zonder hun toestemming zijn afgebeeld ; 4,4% heeft daar één of twee keer last van gehad ; 0,7% twee tot drie keer per maand ; 0,3% één keer per week en 0,7% meerdere keren per week.

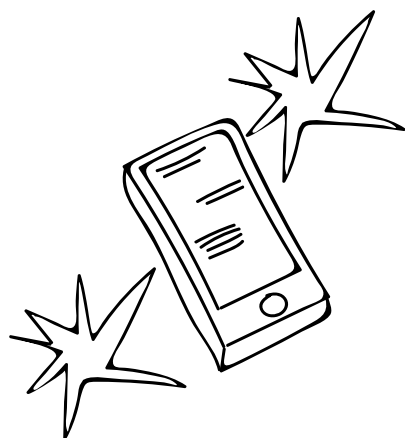
"De kwetsbaarheid van sommige DASPA-leerlingen op de sociale netwerken is toegenomen. Ze hebben de wens, soms de dringende behoefte om een nieuw netwerk van vrienden uit te bouwen en dus zijn ze misschien meer dan anderen geneigd om snel vrienden te aanvaarden zonder ze echt te kennen."

Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

Slachtoffer van cyberpesten

n = 611
Nee ■
Ja ■

2.2.3. Index van cyberpesten

Om het probleem van het cyberpesten algemener te analyseren, vertrekt deze studie van de methodologie die werd voorgesteld in de HBSC-studie uit 2014.⁹

Volgens deze methodologie worden als slachtoffers van cyberpesten¹⁰ beschouwd, de kinderen die:

twee keer per maand of vaker: e-mails, chatberichten, Facebook-berichten of vervelende/spottende sms'jes **of** ongepaste online foto's hebben ontvangen.

Of die:

één of twee keer tijdens de laatste twee maanden: e-mails, chatberichten, Facebook-berichten of vervelende/spottende sms'jes **en** ongepaste online foto's hebben ontvangen.

Wanneer we deze criteria toepassen, blijkt dat 12% van de kinderen beschouwd wordt als slachtoffer van cyberpesten.

Ook al is voorzichtigheid geboden bij het vergelijken van de gegevens van deze studie (zie p. 156) met die van de HBSC-enquête (voor de Franse Gemeenschap), is het verschil hier belangrijk. In voorliggende studie verklaren namelijk drie keer meer kinderen het slachtoffer te zijn van cyberpesten. Desalniettemin zouden andere factoren dan de migratieherkomst van invloed kunnen zijn op deze resultaten. Zo kunnen we opmerken dat er meerdere jaren zijn verstreken tussen de twee studies. De toename van het gebruik van verschillende platformen van sociale netwerken in de loop der jaren zou gepaard kunnen gaan met de toename van de eraan verbonden risico's en bijgevolg ook invloed kunnen uitoefenen op dit belangrijke verschil.

Bivariate analyses

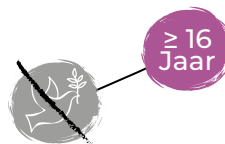
De bivariate analyses wijzen niet op verbanden met de verklarende variabelen.

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, merken we hier een significante interactie tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de verklarende variabelen van 'leeftijd' en 'voorafgaande scholing'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele land van herkomst in vrede'.

Kinderen uit conflictgebieden melden zich doorgaans vaker als slachtoffer van cyberpesten wanneer ze ouder zijn (16 jaar of meer).

De kinderen afkomstig uit een land in vrede die voor hun aankomst in België reeds naar school gingen, maken meer kans om het slachtoffer te worden van cyberpesten.

"De kennis van en dus de blootstelling aan internettools en sociale netwerken hangt af van de vaardigheden die ze al dan niet hebben verworven voor de aankomst in België."

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

HBSC 2014 (FWB): 4,4% van de jongeren is het slachtoffer van cyberpesten.

"In het huidige bij ons lopend Europees onderzoek over Geweld op Kinderen merkten we een heel duale houding ten opzichte van cyberpesten. Jongeren kunnen wel zien dat dit pesten is, en dus een vorm van geweld, maar ze zijn van mening dat hier wel gemakkelijk een einde aan kan worden gemaakt. Digitale instrumenten bieden volgens hen genoeg mogelijkheden (door iemand te blokkeren bv.) om de pester te doen stoppen."*

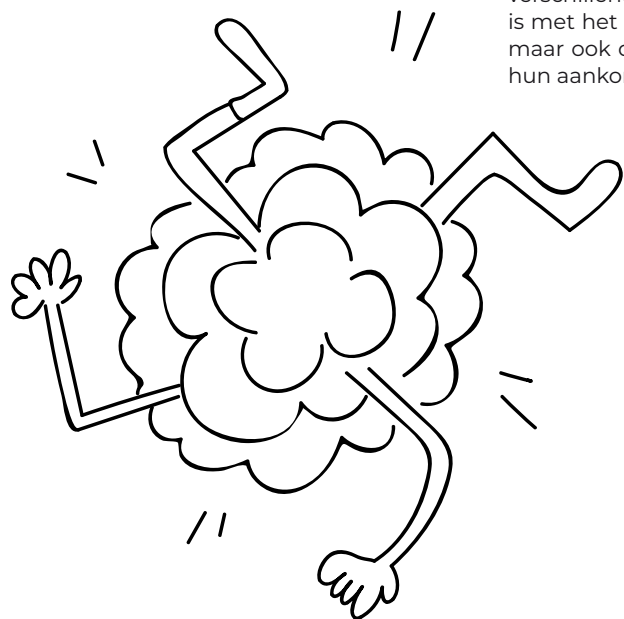
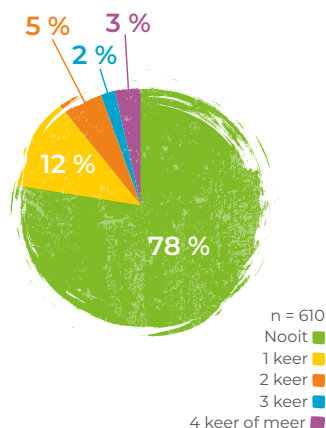
Katrien HERBOTS - Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi)

*Participation for Protection (P4P), <https://www.keki.be/nl/onderzoek-projecten/geweld-tegen-kinderen>

"Sommige kinderen hadden in hun land geen of weinig toegang tot het internet. Bij hun aankomst hier neemt de virtuele wereld ineens een enorme plaats in."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

Hoe vaak ben jij sinds je aankomst in België betrokken geraakt in een gevecht?

2.3. Vechten

De meeste kinderen (77,7%) verklaren dat ze nooit hebben gevochten sinds hun aankomst in België. 5% van de kinderen verklaart drie keer of meer te hebben gevochten sinds hun aankomst.

Aangezien de temporaliteit van de vraag wordt bepaald door de tijd die is verstreken sinds de aankomst in België, hadden kinderen die reeds eerder zijn aangekomen, in verhouding meer de gelegenheid tot vechten dan kinderen die recenter zijn aangekomen. Deze resultaten moeten dus met enige voorzichtigheid worden gelezen.

Bivariate analyses

De bivariate analyses geven aan dat het geslacht en de tijd doorgebracht in België een invloed uitoefenen op het feit of het kind al dan niet heeft gevochten sinds zijn aankomst in België.

Meisjes verklaren vaker dan jongens dat ze nooit hebben gevochten (84% versus 73,7%).

Kinderen die minder dan één jaar geleden in België zijn aangekomen, verklaren vaker dat ze nooit hebben gevochten dan kinderen die meer dan één jaar geleden zijn aangekomen (81,9% versus 71,7%).

Multivariate analyses

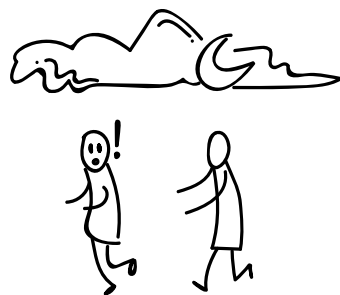
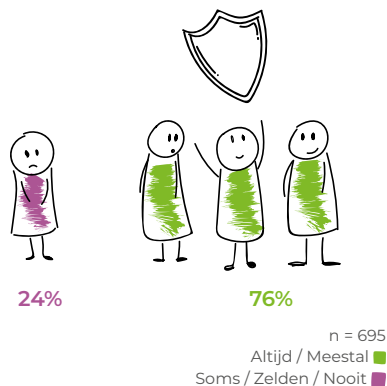
Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, blijkt niet alleen dat er een negatieve correlatie is met het feit een jongen te zijn en reeds meer dan één jaar in België te verblijven, maar ook dat oudere kinderen meer kans maken nooit te hebben gevochten sinds hun aankomst in België.

“De speeltijd is bijvoorbeeld zeer moeilijk voor de OKAN-leerlingen: wanneer ze worden uitgelachen, wanneer ze zich aangevallen voelen, kunnen ze zich niet verbaal verdedigen. Er zijn dan leerlingen die zich fysiek verdedigen, terwijl ze eigenlijk niet agressief zijn, maar wanneer ze zich verbaal proberen te verdedigen, worden ze nog harder uitgelachen.”

Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

Voel je je over het algemeen veilig sinds je in België bent aangekomen?

"Vrouwen kunnen worden verkracht."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

"We zijn bang om 's avonds alleen buiten te komen. Ik voel me niet veilig want er zijn slechte mensen."

Meisje, 17 jaar, in familieverband, uit Brazilië

2.4. Veiligheidsgevoel

76% van de kinderen voelt zich altijd (53%) of meestal (23%) veilig sinds hun aankomst in België. Eén op de vier kinderen voelt zich sinds zijn aankomst soms (17%), zelden (4%) of nooit (3%) veilig.

Bivariate analyses

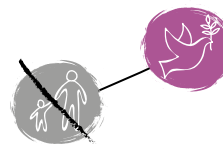
De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het veiligheidsgevoel enkel varieert naargelang het samenwonen met minstens één van de ouders. Het percentage van de kinderen dat zich veilig voelt, is inderdaad hoger bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, dan bij kinderen die niet met één van hun ouders samenwonen (79,4% versus 72,2%).

Multivariate analyses

Uit de analyses bleek een significante interactie tussen de gezinssamenstelling en andere variabelen, zoals het geslacht en de herkomst van de kinderen. Daarom worden de multivariate analyses gestratificeerd volgens deze variabele.

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijk rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, stellen we vast dat van de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, de jongens zich doorgaans veiliger voelen.

Deze associatie is niet significant voor de kinderen die zonder één van hun ouders wonen. Wat die laatste betreft, wijzen de analyses uit dat het land van herkomst een invloed uitoefent. De kinderen uit een conflictgebied voelen zich immers doorgaans veiliger sinds hun aankomst in België dan de kinderen uit een land in vrede.

"In het licht van wat deze kinderen hebben meegemaakt in hun land van herkomst en onderweg, is het normaal dat het veiligheidsgevoel in België vrij hoog is."

Maud DOMINICY – UNICEF België

"De kinderen stellen het op prijs dat ze hier in België rechten hebben, dat ze naar de politie kunnen gaan als dat nodig is. Ze hebben in België een echt veiligheidsgevoel en vertrouwen in de instellingen."

Meester Cécile GHYMERS – Advocaat

"Jongeren die uit een conflictgebied komen, hebben natuurlijk heel wat onveiligheid meegemaakt. Jongeren met wie we spraken in het kader van een bij ons lopend Europees onderzoek over Geweld op Kinderen*, gaven aan dat éénmaal in België, ze zich veiliger voelen dan in hun land van herkomst."

Katrien HERBOTS – Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi)

*Participation for Protection (P4P), <https://www.keki.be/nl/onderzoek-projecten/geweld-tegen-kinderen>

Eindnoten

- 1 UN Doc. CMW/C/GC/4--CRC/C/GC/23, 16 november 2017, §34. Zie ook OHCHR, "Study of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights on challenges and best practices in the implementation of the international framework for the protection of the rights of the child in the context of migration", 5 juli 2010, UN Doc. A/HRC/15/29, §§6, 34, 37 en 39.
- 2 UNICEF België, *What do you think? Migranten- en vluchtelingenkinderen in België aan het woord*, 2018, <https://www.unicef.be/content/uploads/2018/01/wdyt-4-1-NL.pdf>.
- 3 *Ibid.*, pp. 78, 80, 107, 109.
- 4 CRC, "General comment n° 13 (2011) on the right of the child to freedom from all forms of violence", 18 april 2011, UN Doc. CRC/C/GC/13, §17.
- 5 *Ibid.*, §27.
- 6 *Ibid.*, §31 (c).
- 7 UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6, 28 februari 2019, §39(g).
- 8 N. MOREAU, T. LEBACQ, M. DUJEU, P. DE SMET, I. GODIN, K. CASTETBON, *Comportements, bien-être et santé des élèves*. Enquête HBSC 2014 en 5°-6° primaire et dans le secondaire en Fédération Wallonie-Bruxelles, Université libre de Bruxelles, 2017, p. 263, encadré p. 188, disponible sur <http://sipes.ulb.ac.be/>.
- 9 *Ibid.*, p. 200.
- 10 *Ibid.*

The background of the slide is a photograph of a beach. On the left side, there are white, foamy waves crashing onto the shore. A person is walking away from the camera along the water's edge. The rest of the image is a vast, sandy beach that stretches towards the horizon under a clear sky.

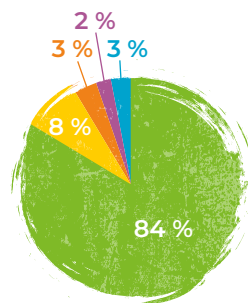
Bescherming tegen geweld

2.5. Statistische bijlage

Pesten: dader van pesten

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de frequentie waarmee ze volgens hun verklaring een andere jongere hebben gepest

Hoe vaak heb jij meegedaan aan het pesten van andere jongeren sinds je aankomst in België?

n = 707
 Nooit
 1 keer
 2 keer
 3 keer
 4 keer of meer

Gezien de 'relatieve' temporaliteit van deze vraag ("sinds je aankomst in België"), die verschilt van de gebruikte temporaliteit in de HBSC-enquête, kunnen we niet dezelfde analyses uitvoeren als in de internationale studie. Voor het vervolg van onze analyses zullen we stilstaan bij de kenmerken van de kinderen die hebben verklaard nooit een ander kind te hebben gepest.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Frequentie van het nooit dader van pesten te zijn geweest, volgens de kenmerken van de kinderen

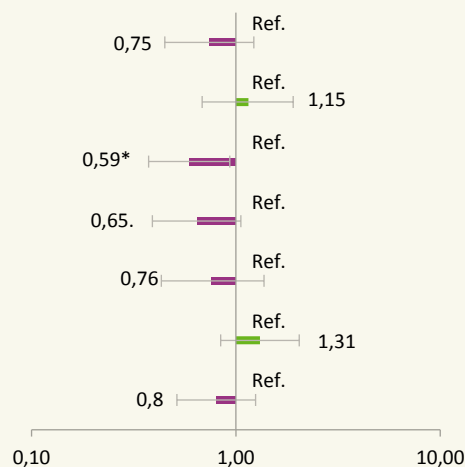
	N	%	P
Geslacht			
Meisje	290	84,5	0,82
Jongen	408	83,6	
Leeftijd			
11-15	315	81,9	0,25
≥ 16 jaar	377	85,4	
In een opvangcentrum wonen			
Neen	560	84,3	0,8
Ja	135	83	
Wonen met minstens één van de ouders			
Neen	302	86,1	0,2
Ja	388	82,2	

	N	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	387	82,4	0,08
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	67	88,1	
Wonen met andere personen	199	87,4	
Alleen wonen	37	73	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	417	85,6	0,17
Ja	274	81,4	
Land van herkomst in vrede			
Nee	365	85,8	0,16
Ja	342	81,6	
Voorafgaande scholing			
Nee	213	84	0,97
Ja	483	84,5	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit nooit iemand te hebben gepest

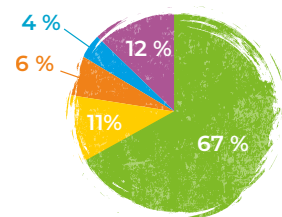
Wonen met geen van de ouders
 Wonen met minstens één van de ouders
 Geen scholing voor de aankomst in België
 Scholing voor de aankomst in België
 < 1 jaar in België
 > 1 jaar in België
 Land van herkomst in conflict
 Land van herkomst in vrede
 In een huis/appartement wonen
 In een opvangcentrum wonen
 11-15 jaar
 ≥ 16 jaar
 Meisje
 Jongen

Pesten: slachtoffer van pesten

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de frequentie waarmee ze volgens hun verklaring zijn gepest

Hoe vaak ben jij sinds je aankomst in België gepest geweest ?

n = 711
 Nooit
 1 keer
 2 keer
 3 keer
 4 keer of meer

Volgens dezelfde logica als bij de vorige indicator ('gepest hebben'), betreft het vervolg van de analyses de variabele 'nooit gepest geweest zijn'.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Frequentie van het nooit slachtoffer van pesten te zijn geweest, volgens de kenmerken van de kinderen

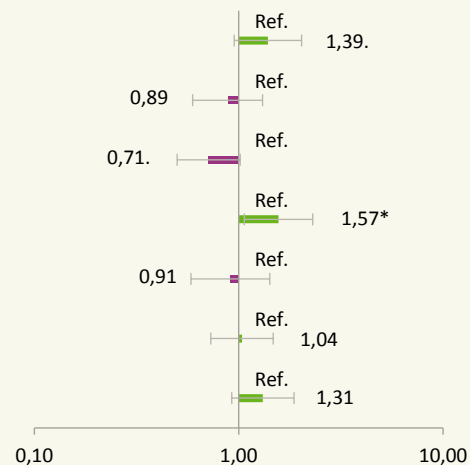
	N	%	P
Geslacht			
Meisje	289	65,4	0,52
Jongen	412	68	
Leeftijd			
11-15	316	67,7	0,68
≥ 16 jaar	379	66	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	558	68,3	0,28
Ja	138	63	
Wonen met minstens één van de ouders**			
Nee	305	61,6	< 0,01
Ja	390	71,5	

	N	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	389	71,7	0,05
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	65	60,0	
Wonen met andere personen	202	63,9	
Alleen wonen	39	51,3	
Verblijfsduur in België > 1 jaar**			
Nee	420	71,4	< 0,01
Ja	273	60,8	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	366	60,9	< 0,001
Ja	345	73,6	
Voorafgaande scholing			
Nee	220	64,1	0,3
Ja	480	68,3	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit nooit het slachtoffer te zijn geweest van pesten

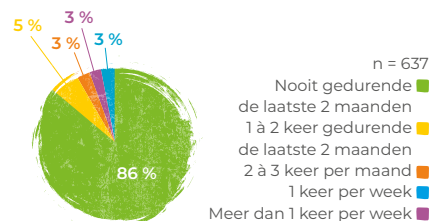
Wonen met geen van de ouders
 Wonen met minstens één van de ouders
 Geen scholing voor de aankomst in België
 Scholing voor de aankomst in België
 < 1 jaar in België
 > 1 jaar in België
 Land van herkomst in conflict
 Land van herkomst in vrede
 In een huis/appartement wonen
 In een opvangcentrum wonen
 11-15 jaar
 ≥ 16 jaar
 Meisje
 Jongen

Cyberpesten

Verdeling van de kinderen die het slachtoffer zijn van cyberpesten

Iemand heeft me gemene en / of kwetsende instant messages, sms'jes en / of mails gestuurd, berichten op mijn tijdlijn geplaatst, of een website gemaakt om mij uit te lachen

Iemand heeft zonder mijn toestemming weinig flatterende of ongepaste foto's van mij genomen en online geplaatst

Werden als slachtoffer van cyberpesten* beschouwd, de kinderen die:

twee keer per maand of vaker: e-mails, chatberichten, Facebook-berichten of vervelende/spottende sms'jes **of** ongepaste online foto's hebben ontvangen

of die:

één of twee keer tijdens de laatste twee maanden: e-mails, chatberichten, Facebook-berichten of vervelende/spottende sms'jes **en** ongepaste online foto's hebben ontvangen.

* HBSC 2014, p. 200.

Bivariate analyses

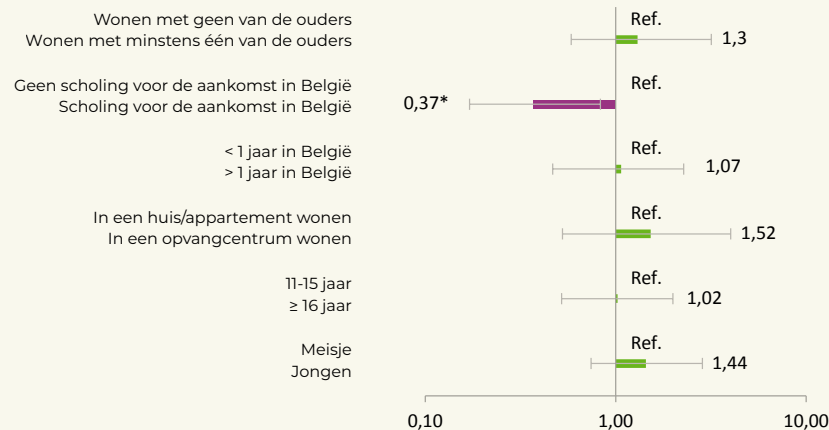
Frequentie van de slachtoffers van cyberpesten, volgens de kenmerken van de kinderen

	N	%	P
Geslacht			
Meisje	254	11,8	1
Jongen	348	12,1	
Leeftijd			
11-15	276	14,1	0,15
≥ 16 jaar	321	10	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	506	11,1	0,21
Ja	99	16,2	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	246	11	0,63
Ja	357	12,6	

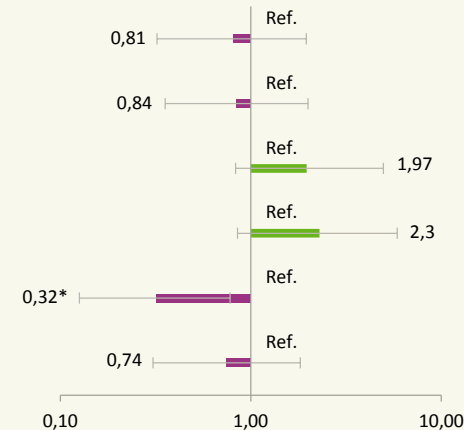
	N	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	356	12,4	NA
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	60	8,3	
Wonen met andere personen	159	10,7	
Alleen wonen	28	21,4	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	376	11,4	0,81
Ja	225	12,4	
Land van herkomst in vrede			
Nee	296	9,5	0,07
Ja	315	14,6	
Voorafgaande scholing			
Nee	175	14,9	0,18
Ja	427	10,5	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit slachtoffer van cyberpesten te zijn, onder de kinderen afkomstig uit een land in vrede

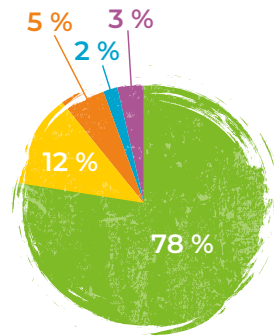
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit slachtoffer van cyberpesten te zijn, onder de kinderen afkomstig uit een conflictgebied

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de frequentie waarmee ze sinds hun aankomst in België hebben gevochten

Hoe vaak ben jij sinds je aankomst in België betrokken geraakt in een gevecht?

n = 710

- Nooit
- 1 keer
- 2 keer
- 3 keer
- 4 keer of meer

Voor het vervolg werden de analyses uitgevoerd op de variabele 'nooit gevochten hebben sinds de aankomst in België'.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

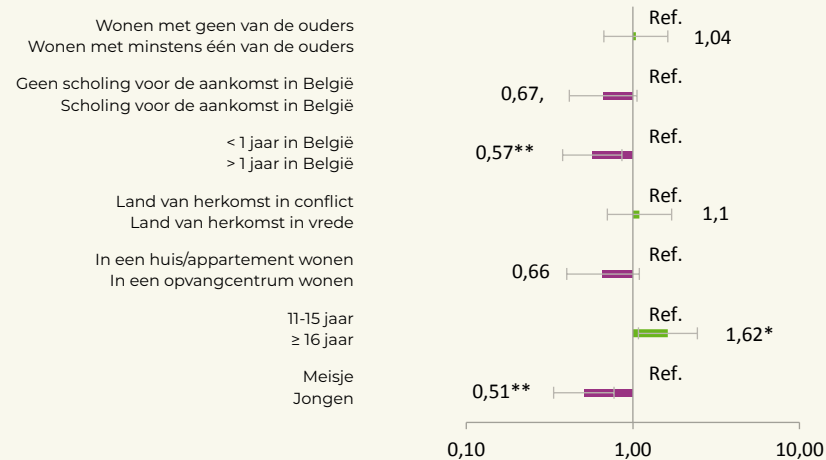
Frequentie van nooit gevochten te hebben, volgens de kenmerken van de kinderen

	N	%	P
Geslacht**			
Meisje	288	84	< 0,01
Jongen	410	73,7	
Leeftijd			
11-15	308	75,3	0,14
≥ 16 jaar	385	80,3	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	563	78,6	0,36
Ja	129	74,5	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	304	76,6	0,54
Ja	388	78,9	

	N	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	387	79,1	0,53
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	67	80,6	
Wonen met andere personen	201	76,1	
Alleen wonen	37	70,3	
Verblijfsduur in België > 1 jaar**			
Nee	421	81,9	< 0,01
Ja	269	71,7	
Land van herkomst in vrede			
Nee	368	76,4	0,41
Ja	342	79,2	
Voorafgaande scholing			
Nee	219	79	0,67
Ja	479	77,2	

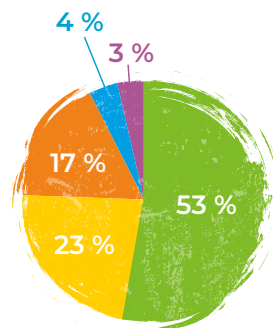
Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit nooit te hebben gevochten

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens hun veiligheidsgevoel

Voel je je over het algemeen veilig sinds je in België bent aangekomen?

n = 695
 Altijd
 Meestal
 Soms
 Zelden
 Nooit

Multivariate analyses

Uit de analyses bleek een significante interactie tussen de gezinssamenstelling en andere variabelen, zoals het geslacht en de herkomst van de kinderen. Daarom worden de multivariate analyses gestratificeerd volgens deze variabele.

Frequentie van het veiligheidsgevoel, volgens de kenmerken van de kinderen

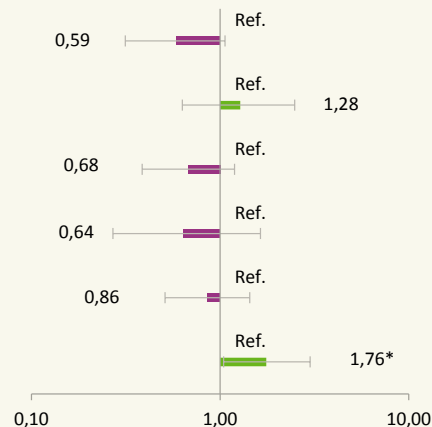
	N	%	P
Geslacht			
Meisje	283	76,3	0,89
Jongen	401	75,6	
Leeftijd			
11-15	305	78,7	0,16
≥ 16 jaar	374	73,8	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	555	77,7	0,05
Ja	125	68,8	
Wonen met minstens één van de ouders*			
Nee	302	72,2	< 0,05
Ja	374	79,4	

	N	%	P
Gezinssamenstelling*			
Wonen met minstens één van de ouders	373	79,6	< 0,05
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	66	66,7	
Wonen met andere personen	203	75,4	
Alleen wonen	34	61,8	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	405	78	0,16
Ja	270	73	
Land van herkomst in vrede			
Nee	361	77,3	0,35
Ja	334	74	
Voorafgaande scholing			
Nee	208	72,1	0,12
Ja	475	77,9	

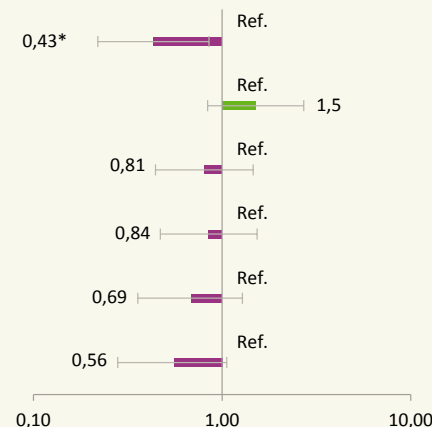
Land van herkomst in conflict	
Land van herkomst in vrede	
Geen scholing voor de aankomst in België	
Scholing voor de aankomst in België	
< 1 jaar in België	
> 1 jaar in België	
In een huis/appartement wonen	
In een opvangcentrum wonen	
11-15 jaar	
≥ 16 jaar	
Meisje	
Jongen	

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het veiligheidsgevoel onder de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het veiligheidsgevoel onder de kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen

3. Recht op gezondheid

Adviesorgaan van de NCRK:
Advies over de situatie van kinderen in migratie [in België] (2016)

Inzake het recht op bescherming van de gezondheid en op onderwijs :

“Eveneens vanaf hun aankomst op het grondgebied moeten kinderen in migratie passende zorg genieten, op dezelfde wijze als andere kinderen, zonder onderscheid naar verblijfsstatuut, gelet op hun specifieke behoeften op educatief en psychologisch vlak en op het vlak van (geestelijke) gezondheid (art. 2 IVRK; §18 CRC GC nr. 6). Een gewaarborgde toegang tot al die rechten is bepalend met het oog op de integratie van de kinderen in de samenleving die hen opvangt. Een transversale psychologische follow-up moet systematisch aan niet-begeleide minderjarigen worden voorgesteld vanaf hun aankomst op het grondgebied, met verlengingen zolang nodig (§39-40 CRC GC nr. 6). Dergelijke gespecialiseerde psychologische bijstand wordt doorgaans goed verleend in de opvangcentra. Toch ontstaan er vaak problemen wanneer de kinderen de centra verlaten en op de ontoereikendheid van gespecialiseerde diensten stuiten. Derhalve moet de oprichting van bijkomende gespecialiseerde organisaties of centra worden aangemoedigd, die zowel voor deskundigenonderzoeken als voor de individuele opvolging van de betrokken jongeren kunnen instaan.

ADVIESORGAAN VAN DE NCRK,
 “Advies over de situatie van kinderen in migratie”, 2015, p. 2, beschikbaar op
https://nckr-cnde.be/IMG/pdf/avis_sur_la_situation_des_enfants_dans_la_migration.pdf

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

Gezondheid.
 Gezondheid komt op de eerste plaats!
 Als je gezond bent, kun je je goed voelen.

Wim BONNY – Coördinator van de
 voogden, Rode Kruis-Vlaanderen

De nodige tijd dient hen ook te worden gegeven aan de kinderen om hen vertrouwd te maken met onze manier van gezondheidszorg, die vaak anders wordt ingevuld dan in het land van herkomst. Onze gezondheidszorg is meer preventief en minder curatief.

Het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid is verankerd in artikel 24 van het VRK.¹ Het recht op de bescherming van de gezondheid wordt ook beschermd door artikel 23 van de Belgische Grondwet. Zoals het VN-Kinderrechtencomité en het CMW hebben benadrukt in hun gezamenlijke *General comment* n° 4, is migratie een factor die een nefaste invloed kan hebben op de fysieke en geestelijke gezondheid van kinderen.²

Deze kinderen komen hier immers vaak aan na een lange en moeilijke reis met beperkte of onbestaande toegang tot zorg. Sommige komen uit landen waar de gezondheidszorgsystemen niet goed werken. Heel wat kinderen waren in hun land van herkomst blootgesteld aan een gewapend conflict.³ Zodra ze zijn aangekomen in het bestemmings- of transitland, kunnen een aantal andere factoren de toegang tot het recht op gezondheid bemoeilijken, onder meer: de kostprijs van de gezondheidszorg, de toegankelijkheid van de informatie over gezondheid en beschikbare diensten, of nog de angst om te worden ‘aangegeven’ aan de migratiediensten.⁴

Het VRK legt aan de Staten die partij zijn op om ernaar te streven “te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.”⁵ Het VN-Kinderrechtencomité en het CMW dringen erop aan dat “elk kind in migratie toegang moet krijgen tot gezondheidszorg die gelijkwaardig is aan die welke de eigen onderdanen ontvangen, ongeacht zijn migratiestatus [...]” (vrije vertaling)⁶

In België hangt de toegang tot de gezondheidszorg voor begeleide kinderen af van het administratief statuut van het gezin. Gezinnen die opgevangen worden door Fedasil, de Dienst Vreemdelingenzaken of één van de opvangpartners van Fedasil, hebben recht op medische hulp. Zij kunnen terecht bij de centrumarts die hen, indien nodig, kan doorverwijzen naar een specialist.⁷ Gezinnen die verblijven in een lokaal opvang initiatief van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) – *in casu* asielzoekers – kunnen terecht bij hun huisarts of een arts uit de lijst met zorgvertrekkers van het OCMW dat instaat voor het lokaal opvanginitiatief. Deze arts kan indien nodig doorverwijzen naar een specialist. Mensen zonder wettig verblijf – inclusief gezinnen met minderjarige kinderen – hebben recht op dringende medische hulp. Dringende medische hulp⁸ is niet strikt wettelijk gedefinieerd⁹, het komt toe aan de behandelende arts om de nodige hulp te bepalen met het oog op het bewaren van de fysieke en psychische integriteit van een persoon. In praktijk kan er dus sprake zijn van discriminatie.¹⁰

Risk factors for health problems and poor well-being during the different phases of migration

Return/deportation

Pre-migration

- Chronic infectious agents
- Violence (including armed conflict and political persecution)
- Lack of health and dental care
- Food insecurity

During the journey

- Exposure at sea
- Injuries
- Hunger
- Acute infectious disorders
- Food insecurity
- Incarceration
- Separation from caregivers
- Trafficking
- Exploitation
- Violence
- Lack of health and dental care

In country of destination

- Barriers to accessing care
- Barriers to accessing education
- Social marginalization and isolation
- Inadequate and unstable housing
- Daily stressors
- Discrimination/bullying
- Threat of deportation
- Children left behind
- Caregivers' mental health problems
- Exploitation

Bron : WHO Regional Office for Europe, *Health of refugee and migrant children. Technical Guidance*, Copenhagen, 2018, p. 4.

Sinds januari 2007 hebben de niet-begeleide minderjarigen (NBM) onder bepaalde voorwaarden recht op inschrijving op de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering.¹¹ De voogd heeft de taak de NBM in te schrijven bij de mutualiteit van zijn keuze.

In het kader van zijn meest recente Slotbeschouwingen (2019) vraagt het VN-Kinderrechtencomité aan België om “ervoor te zorgen dat de migranten- en vluchtelingenkinderen toegang hebben tot psychologen, psychiaters en gespecialiseerde therapeuten en tot tolken en interculturele bemiddelaars, ook in de opvangstructuren.” (vrije vertaling)¹²

In deze studie wordt het recht op gezondheid vanuit verschillende aspecten benaderd. Het eerste bevraagde aspect is de subjectieve gezondheid, of “de beoordeling door de persoon zelf van zijn eigen gezondheidstoestand.” (vrije vertaling)¹³ Het tweede is dat van zijn geestelijke gezondheid, dat wordt benaderd vanuit het oogpunt van vragen over het feit iemand te hebben om mee te praten, over het ondervinden van concentratie- en slaapproblemen, of over het gevoel constant onder druk te staan. Het derde aspect betreft de toegankelijkheid tot de dokter en de tevredenheid over de contacten met deze laatste. Het vierde bestaat uit een analyse van de eetgewoonten, meer bepaald in verband met het ontbijten, en van fysieke activiteit van de kinderen.

VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind

“De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.” (Artikel 24)

Joint general comment n° 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and n° 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child (vrije vertaling)*

“De Comités stellen vast dat de fysieke en geestelijke gezondheid van de kinderen kan lijden onder verschillende factoren, waaronder structurele determinanten zoals armoede, werkloosheid, migratie en volksverhuizingen, geweld, discriminatie en marginalisering. De Comités zijn zich ervan bewust dat de migranten- en vluchtelingenkinderen ernstig emotioneel kunnen lijden en vaak dringende mentale gezondheidszorg nodig kunnen hebben. De kinderen moeten bijgevolg toegang hebben tot specifieke zorg en psychologische ondersteuning, aangezien ze stress niet op dezelfde manier ervaren als de volwassenen.” (§54)

“Elk kind in migratie zou toegang moeten hebben tot gelijkwaardige gezondheidsdiensten dan de eigen nationale onderdanen, ongeacht zijn of haar migratiestatus. De Staten moeten ervoor zorgen dat de gezondheid van de kinderen niet wordt ondermijnd door discriminatie [...]. Bovendien moeten migranten volledige toegang hebben tot aan hun leeftijd aangepaste informatie en diensten op het vlak van seksuele en reproductieve gezondheid.” (§55)

“In hun [de Staten] nationale beleids- en strategische plannen moet rekening worden gehouden met de behoeften van migrantenkinderen op het vlak van gezondheid en de kwetsbare situatie waarin zij zich kunnen bevinden. [...] De administratieve en financiële obstakels tot de toegang tot de diensten moeten worden weggenomen [...]” (§56)

“De beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg moeten zich in de eerste plaats wijden aan hun patiënten en ernaar streven het recht van de kinderen op gezondheid als mensenrecht te doen respecteren.” (§57)

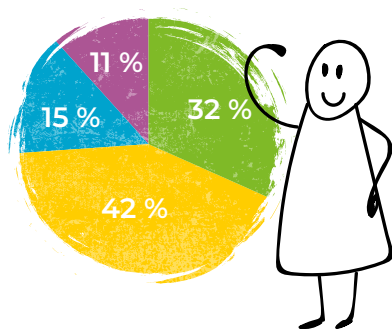
“De beperkingen op basis van de nationaliteit of de migratiestatus die worden opgelegd aan het recht op gezondheid van volwassen migranten, kunnen het recht op gezondheid, op het leven en de ontwikkeling van hun kinderen ook ondermijnen. [...]” (§58)

Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (vrije vertaling)

“Verzekeren een goede gezondheid en promoot welzijn voor alle leeftijden.” (Ontwikkelingsdoelstelling 3)

* Joint general comment n° 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and n° 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child, UN Doc. CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, 16 november 2017, §§54-58.

Wat vind jij van je gezondheid?

n = 735
 Zeer goed ■
 Goed ■
 Redelijk ■
 Niet zo goed ■

3.1. Subjectieve gezondheid

Één op de vier kinderen heeft een negatieve perceptie van zijn gezondheid (26%). 11% bestempelt die als 'niet zo goed' en 15% als 'redelijk'. 42% van de kinderen beschrijft zijn gezondheidstoestand als 'goed' en 32% als 'zeer goed'.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het feit een negatieve perceptie te hebben van zijn gezondheid, varieert naargelang van de leeftijd, het wonen in een opvangcentrum, het samenwonen met minstens één van hun ouders en het feit dat men naar school ging voor de aankomst in België.

Het percentage kinderen met een negatieve gezondheidsperceptie is hoger bij de kinderen van 16 jaar of ouder dan bij de kinderen van 11-15 jaar (29,5% versus 21,8%).

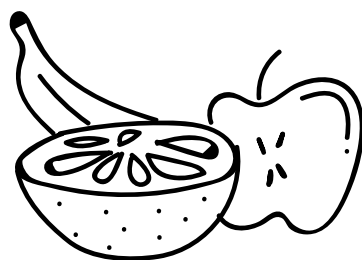
Het is ook hoger bij kinderen in een opvangcentrum dan bij kinderen die niet in een centrum wonen (38,1% versus 22,5%). Het is eveneens hoger bij kinderen die niet samenwonen met minstens één van hun ouders dan bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen (33% versus 20,2%).

Multivariate analyses

Ook al vertoont de doorgebrachte tijd in België, volgens de bivariate analyses, geen significante correlatie met de perceptie al dan niet een goede gezondheid te hebben, toch tonen de aangepaste analyses, waarbij tegelijkertijd rekening is gehouden met de verschillende verklarende variabelen, aan dat er een significante interactie is tussen de variabele 'tijd doorgebracht in België' en de verklarende variabelen van 'leeftijd' en het 'wonen in een opvangcentrum'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'tijd doorgebracht in België'.

De kinderen die minder dan één jaar geleden in België zijn aangekomen, hebben immers in het algemeen een negatievere perceptie van hun gezondheidstoestand wanneer ze in een opvangcentrum wonen.

Deze correlatie is niet significant voor de kinderen die langer dan één jaar geleden op het grondgebied zijn aangekomen. Voor hen lijkt de leeftijd wel een rol te spelen. Kinderen van 16 jaar of ouder hebben doorgaans vaker de neiging om hun gezondheidstoestand negatief in te schatten dan kinderen van 11-15 jaar.

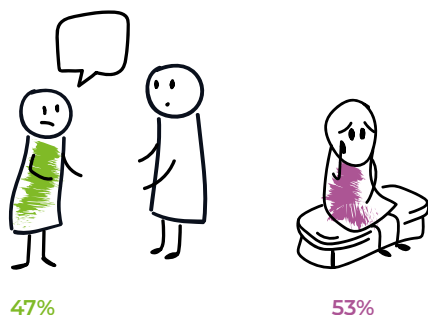

HBSC 2014:

31,5% van de jongeren bestempelt zijn gezondheid als zeer goed en 47,7% als goed. Ongeveer twee op de tien jongeren vinden dat hun gezondheid redelijk is (16,8%) of niet zo goed (4%). Negatieve perceptie = 20,8%; positieve perceptie = 79,2%.

Heb je iemand met wie je kunt praten wanneer je je niet goed voelt?

(Bijvoorbeeld wanneer je stress ervaart, je niet goed kunt slapen, je nachtmerries hebt, je eetlust vermindert...)

n = 712
 Altijd / Meestal ■
 Soms / Zelden / Nooit ■

3.2. Geestelijke gezondheid

3.2.1. Iemand hebben met wie je kunt praten

Bijna de helft van de kinderen vindt dat ze altijd (29%) of vaak (18%) iemand hebben om mee te praten. 53% van hen heeft doorgaans niemand om in vertrouwen te nemen (22% van hen verklaart soms iemand te hebben om mee te praten, 11% zelden en 20% nooit).

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het hebben van iemand met wie je kunt praten varieert naargelang van het geslacht, de leeftijd, het wonen in een opvangcentrum, het samenwonen met minstens één van hun ouders, de situatie in het land van herkomst en het feit dat men naar school ging voor de aankomst in België.

De meisjes verklaren vaker iemand te hebben om mee te praten dan de jongens (54,4% versus 42,9%), en ook de kinderen van 11-15 jaar verklaren vaker iemand te hebben om mee te praten dan die van 16 jaar of ouder (54,6% versus 42,3%).

Het percentage kinderen dat iemand heeft met wie ze kunnen praten is minder hoog bij kinderen die in een opvangcentrum wonen dan bij wie niet in een centrum woont (37,2% versus 50,8%).

Het is ook minder hoog bij kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen dan bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen (37,3% versus 56,1%).

Het percentage kinderen dat iemand heeft met wie ze kunnen praten, is hoger bij kinderen die afkomstig zijn uit een land in vrede dan bij degene die uit een conflictgebied komen (56,2% versus 38,9%) en bij kinderen die voor hun aankomst in België naar school gingen, in vergelijking met ongeschoolde kinderen (51,1% versus 39,5%).

Multivariate analyses

Wanneer alle verklarende variabelen in aanmerking zijn genomen en de multivariate analyse is gestratificeerd naargelang het land van herkomst al dan niet in vrede is, blijft enkel de associatie tussen het feit iemand te hebben met wie je kunt praten en de gezinssamenstelling bestaan voor de kinderen uit een land in vrede (ten gunste van de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen).

Er komt geen enkele significante associatie naar voren voor kinderen uit een conflictgebied.

"Beginnen te werken aan hun geestelijke gezondheid vergt een zekere stabiliteit, waarover ze helemaal niet beschikken wanneer ze in België aankomen. Dit vraagt dus gigantische inspanningen van hun kant."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

"De kinderen, vooral de niet-begeleide minderjarige kinderen, krijgen te maken met een hele waaier aan actoren binnen en buiten de centra. Toch verklaren velen van hen dat ze niemand hebben om mee te praten. Het ontbreekt hen vooral aan een vertrouwenspersoon."

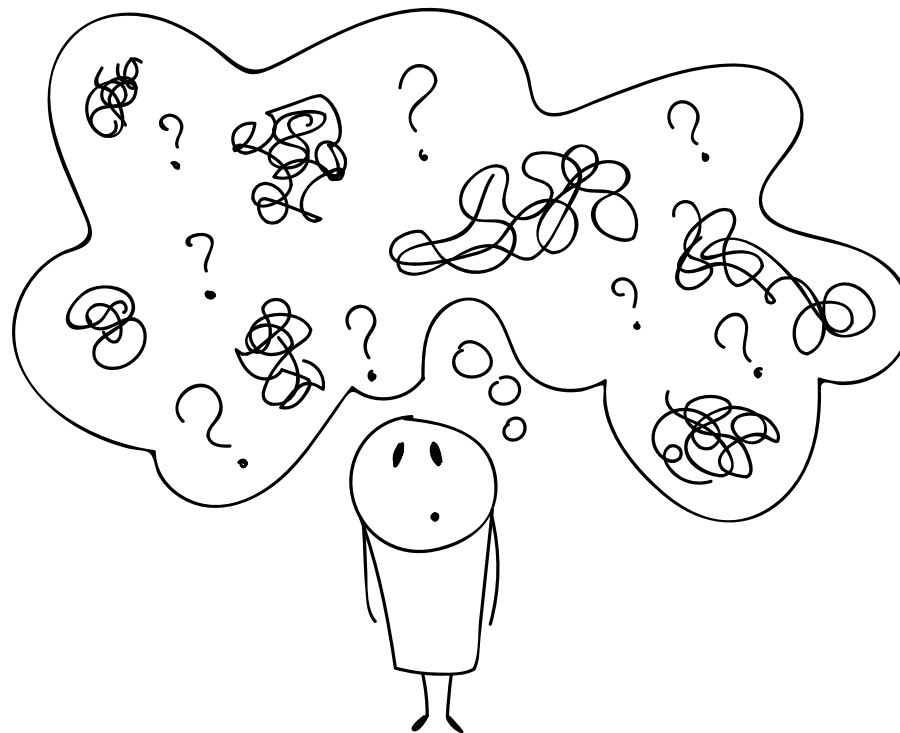
Maud DOMINICY – UNICEF België

3.2.2. Andere vragen over de geestelijke gezondheid

Bij de analyse werd vastgesteld dat het algemene antwoordpercentage significant daalde wat betreft de vragen in verband met eventuele concentratie- of slaapproblemen en het gevoel onder druk te staan.

Naast de aanzienlijke daling van het antwoordpercentage ('meetbare indicatie'), konden de onderzoekers bij de gegevensverzameling problemen vaststellen met betrekking tot de verstaanbaarheid van deze vragen. De formulering van de vraag "Heb je de laatste tijd ... concentratieproblemen gehad ? ; slecht geslapen omdat je ongerust bent ? ; het gevoel gehad dat je constant onder druk staat ? , bleek immers niet duidelijk genoeg. Bovendien bleken de voorgestelde antwoordmodaliteiten (Meer dan gewoonlijk; Zoals gewoonlijk; Minder dan gewoonlijk; Veel minder dan gewoonlijk; Ik weet het niet), ongeschikt in het licht van de achtergrond van de kinderen.

In overleg met de Stuurgroep werd dus beslist om deze gegevens niet te gebruiken.

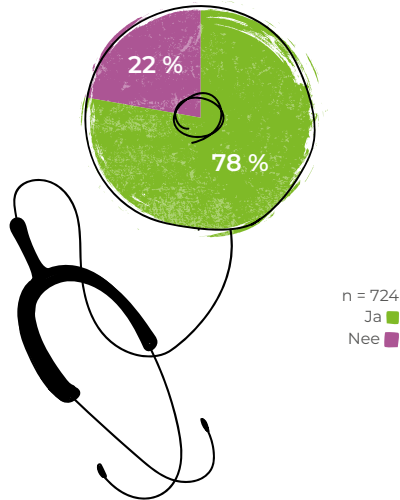
"Veel jongeren willen er niet van horen om een psycholoog te raadplegen. Er komt steeds meer bewustmaking over het feit dat het raadplegen van een psycholoog niet wil zeggen dat je gek bent. Het is bovendien soms moeilijk om een beroepsbeoefenaar te vinden die hun taal spreekt en gespecialiseerd is op het vlak van dergelijke trauma's.

Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

"De procedure is een beetje zoals een psychoanalyse die men niet graag ondergaat. Ze hebben hierover al erg veel moeten praten, hoe zou nog eens met iemand anders praten hen kunnen helpen? Het ligt in 'onze' cultuur om te zeggen dat praten met iemand ons vooruit zal helpen. Ik weet niet op welke manier de kinderen deze vraag hebben geïnterpreteerd ..."

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

Heb je toegang tot een dokter wanneer je dat nodig hebt?

Ben je tevreden van je contact met de dokter?

3.3. Contacten met de dokter

3.3.1. Toegankelijkheid

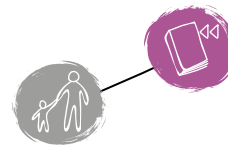
78% van de kinderen verklaart dat ze de mogelijkheid hebben om een arts te zien wanneer ze dit nodig hebben.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses tonen aan dat geen enkel specifiek kenmerk invloed heeft op het feit de mogelijkheid te hebben om een arts te zien wanneer dat nodig is.

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, blijkt dat voor kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, het feit dat ze naar school zijn geweest voor hun aankomst in België negatief gecorreleerd is aan het gevoel een arts te kunnen zien wanneer dat nodig is.

3.3.2. Tevredenheid

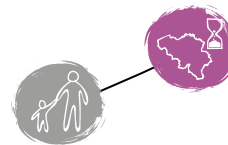
Van de kinderen die een arts konden spreken wanneer ze daar nood aan hadden, verklaart 90% tevreden te zijn over het contact met die arts.¹⁴

Bivariate analyses

De bivariate analyses geven aan dat het al dan niet tevreden te zijn over het contact met de arts enkel varieert naargelang de situatie in het land van herkomst. Kinderen uit een land in vrede zijn vaker tevreden over het contact met de arts dan kinderen uit een conflictgebied (92,7% versus 86,1%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, blijkt dat kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen en meer dan één jaar geleden in België zijn aangekomen, in het algemeen verklaren dat ze een minder goed contact hebben met de arts.

"Het recht tot de medische zorgen voor minderjarigen is in België verzekerd. De voogden dienen de nodige stappen te zetten om een pupil bij een mutualiteit aan te sluiten (na aanstelling en drie maanden schoollopen)."

Wim BONNY – Coördinator van de voogden, Rode Kruis-Vlaanderen

"In 'What Do You Think?' hadden de kinderen het zelden over de problemen in verband met de toegang tot artsen. Behalve dan wat betreft de jonge moeders, die het jammer vonden dat ze geen arts konden raadplegen wanneer ze die nodig hadden, bijvoorbeeld 's avonds."

Maud DOMINICY – UNICEF België

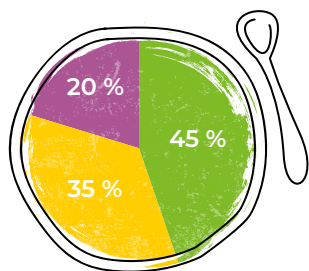
"In elk centrum is er een medische dienst met een verpleegkundige. De kinderen hebben veel klachten van psychosomatische aard, die in eerste instantie worden behandeld door de verpleegkundige. De kinderen zijn soms gefrustreerd dat ze niet rechtstreeks in contact kunnen komen met de arts."

Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

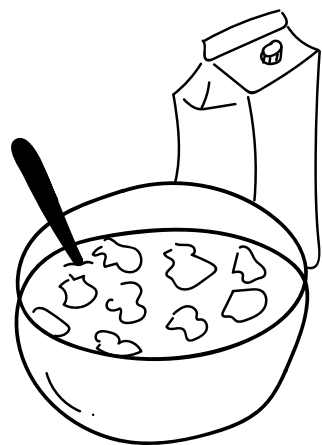
"Ik krijg veel klachten te horen over de toegang tot een arts in het centrum. De kinderen kunnen gemakkelijk een verpleegkundige raadplegen, maar geen arts. Dat is voor hen een groot probleem."

Meester Cécile GHYMERS – Advocaat

Hoe vaak ontbijt je tijdens de week?

n = 686
 Elke weekdag ■
 1 tot 4 keer per week ■
 Nooit ■

3.4. Ontbijten (tijdens de week)

45% van de kinderen ontbijt elke weekdag. 20% van hen ontbijt nooit tijdens de week. 33% van hen ontbijt één tot vier keer per week (9% ontbijt één keer op de vijf weekdays, 10% twee keer, 10% drie keer en 6% vier keer).

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het ontbijten op weekdays varieert naargelang van de leeftijd, het samenwonen met minstens één van hun ouders, de tijd doorgebracht in België, de situatie in het land van herkomst en het feit dat men naar school ging vóór de aankomst in België.

De kinderen van 11-15 jaar nemen vaker een ontbijt dan de kinderen van 16 jaar of ouder (51,5% versus 39,7%). Dit is ook het geval voor de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen (48,9% versus 39,4%).

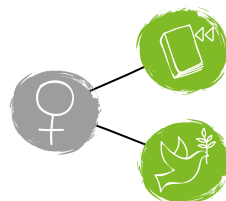
Kinderen die meer dan één jaar geleden in België zijn aangekomen, ontbijten minder vaak dagelijks dan de kinderen die hier minder dan één jaar geleden zijn aangekomen (39,6% versus 48,6%).

Kinderen uit een conflictgebied ontbijten ook minder vaak dagelijks dan kinderen afkomstig uit een land in vrede (38,6% versus 50,7%).

Kinderen die naar school gingen voor hun aankomst in België ontbijten vaker dagelijks dan kinderen die niet naar school gingen voor hun aankomst (50,5% versus 31,4%).

Multivariate analyses

De multivariate analyses geven aan dat meisjes uit een land in vrede of die naar school gingen voor hun aankomst in België doorgaans meer geneigd zijn dagelijks te ontbijten tijdens de week. Voor jongens komt geen enkele significante associatie naar voren wat betreft het ontbijten op weekdays.

HBSC 2014: 62,4% ontbijt elke weekdag; 17,7% ontbijt nooit op weekdays. 4,6% ontbijt één keer op de vijf weekdays; 4,7% twee keer; 6,2% drie keer en 4,4% vier keer (HBSC-enquête, 2014).

Het percentage kinderen dat elke weekdag ontbijt, is minder hoog bij kinderen met een migratieachtergrond (kinderen geboren in het buitenland of geboren in België van wie minstens één van de ouders in het buitenland is geboren), dan bij de andere kinderen.*

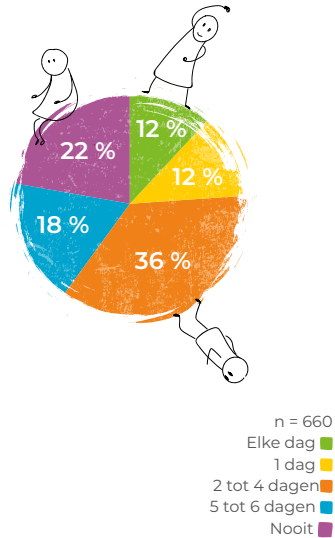
* E. MÉROC, N. MOREAU, M. DUJEU, T. LEBACQ, C. PEDRONI, I. GODIN EN K. CASTETBON, *Comportements, bien-être et santé selon le statut migratoire des adolescents scolarisés en Région de Bruxelles-Capitale*, Service d'Information, Promotion, Éducation Santé (SIPES), École de Santé Publique, Université libre de Bruxelles, Brussel, 2017, p. 8.

"Kinderen die in een collectief opvangcentrum wonen, hebben soms problemen met de maaltijden. Ze willen vaak een grotere flexibiliteit op het vlak van de tijdstippen van de maaltijden, de mogelijkheid om te kunnen kiezen [wat ze eten] en voor zichzelf te kunnen koken, hetzelfde te kunnen eten als in hun land."

Sophie LAIR – UNHCR

Ben je de voorbije zeven dagen meer dan een totaal van één uur per dag fysiek actief geweest ?

3.5. Een fysieke activiteit uitoefenen

12% van de kinderen geeft aan dagelijks minstens één uur fysiek actief te zijn geweest tijdens de voorbije week. 22% was niet fysiek actief. 66% was één of meerdere dagen fysiek actief tijdens de voorbije zeven dagen (12% één dag, 36% twee tot vier dagen, 18% vijf tot zes dagen).

De bi- en multivariate analyses moesten betrekking hebben op kinderen die minstens één uur per dag fysiek actief waren. Zoals hierboven vermeld voldoet echter slechts 12% van de kinderen die op deze vraag hebben geantwoord, aan dit criterium, met andere woorden 79 kinderen. Deze subgroep is te klein om meer diepgaande analyses te kunnen verrichten.

HBSC 2014: 15,2% dagelijks ;
4,7% nooit ; bijna de helft tussen twee tot vier dagen per week.

* Bij de oorspronkelijke vraag in de HBSC-vragenlijst werd de volgende toelichting gegeven: "Een fysieke activiteit is elke activiteit die je hart sneller doet kloppen en waardoor je soms buiten adem raakt. Lichaamsbeweging kan een sport zijn, een schoolse activiteit, spelen met vrienden of zelfs te voet naar school gaan. Fysieke activiteiten zijn bijvoorbeeld: fietsen, met de bal spelen, je hond uitlaten, trappen lopen, zwemmen, dansen, basketballen, voetballen, skaten of een andere sport." (vrije vertaling)
Om redenen van de leesbaarheid van de vragenlijst werd beslist om deze verduidelijking niet te behouden in de vragenlijst van deze studie.

Eindnoten

- 1 Zie ook art. 12 Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR); art. 11 Herzien Europees Sociaal Handvest.
- 2 CRC, op. cit., *UN Doc. CMW/C/GC/4–CRC/C/GC/23*, 16 november 2017, §54.c
- 3 WHO REGIONAL OFFICE FOR EUROPE, *Health of refugee and migrant children. Technical Guidance*, Kopenhagen, 2018, p. 1.
- 4 OHCHR en WHO, *Fiche d'information n° 31: Le droit à la santé*, 2009, beschikbaar op https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Factsheet31_fr.pdf en OHCHR, "Study of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights on challenges and best practices in the implementation of the international framework for the protection of the rights of the child in the context of migration", 5 juli 2010, *UN Doc. A/HRC/15/29*, §63
- 5 Art. 24 VRK.
- 6 *UN Doc. CMW/C/GC/4–CRC/C/GC/23*, 16 november 2017, §55. Zie ook VN-Comité voor economische, sociale en culturele rechten (CESCR), "Observation générale n° 14 (2000): Le droit au meilleur état de santé susceptible d'être atteint (art. 12 PIDESC)", 11 augustus 2000, *UN Doc.E/C.12/2000/4*, §34; en CESCR, "Observation générale n° 20: La non-discrimination dans l'exercice des droits économiques, sociaux et culturels (art. 2, 2 PIDESC)", 2 juli 2009, *UN Doc.E/C.12/GC/20*, §30.
- 7 Zie voor een overzicht van deze regelgeving: <https://www.kinderenopdevlucht.be/nl/dossiers-thematiques/kinderen-in-gezinnen/gezondheid/>.
- 8 Art. 57, §2 van de Organieke wet betreffende de OCMW's van 8 juli 1976, *Belgisch Staatsblad*, 5 augustus 1976.
- 9 De dringende medische hulp betreft hulp die een uitsluitend medisch karakter vertoont en waarvan de dringendheid met een medisch getuigschrift wordt aangetoond. Deze hulp kan geen financiële steunverlening, huisvesting of andere maatschappelijke dienstverlening in natura zijn. Dringende medische hulp kan zowel ambulant worden verstrekt als in een verplegingsinstelling. Dringende medische hulp kan zorgverstrekking omvatten van zowel preventieve als curatieve aard. Art. 1 van het Koninklijk Besluit betreffende de dringende medische hulp die door de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn wordt verstrekt aan de vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven, *Belgisch Staatsblad*, 31 december 1996.
- 10 OHCHR en WHO, *Fiche d'information n° 31: Le droit à la santé*, 2009, p. 23.
- 11 Behalve wanneer ze vrijgesteld werden van leerplicht door de bevoegde gewestelijke dienst, moeten ze minstens drie opeenvolgende maanden basis- of middelbaar onderwijs volgen in een door een Belgische overheid erkende onderwijsinstelling. Jonge kinderen die niet zijn onderworpen aan de leerplicht (jonger dan zes jaar), moeten ingeschreven zijn in een door een Belgische overheid erkende instelling voor preventieve gezinsondersteuning (Kind en Gezin of *Office national de la naissance et de l'enfance*) of ingeschreven zijn in een kleuterschool. Het stelsel is niet van toepassing op minderjarigen die reeds over een Belgische of buitenlandse ziekteverzekering beschikken.
Art. 120 van de wet van 13 december 2006 houdende diverse bepalingen betreffende gezondheid, *Belgisch Staatsblad*, 22 december 2006.
- 12 VN-Kinderrechtencomité, op. cit., *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6*, §33(d).
- 13 J. TAFFOREAU, "Santé subjective", in J. VAN DER HEYDEN EN R. CHARAFEDDINE (red.), *Enquête de santé 2013 - rapport 1: Santé et bien-être*, Institut Scientifique de Santé Publique, Brussel, 2013, p. 31, beschikbaar op https://his.wiv-isp.be/fr/Documents%20partages/SH_FR_2013.pdf.
- 14 Het aantal ontvangen antwoorden is beperkt, want enkel de kinderen die verklaarden dat ze een arts kunnen raadplegen wanneer dat nodig is en dat ze een arts hebben geraadpleegd, werden uitgenodigd om op deze vraag te antwoorden.

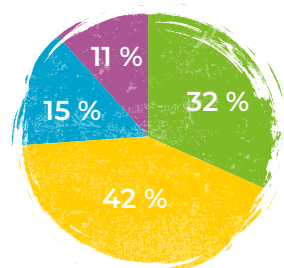
Gezondheid

3.6. Statistische bijlage

Subjectieve gezondheid

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens hun perceptie van hun gezondheid

Wat vind jij van je gezondheid?

n = 735

Zeer goed (green)
 Goed (yellow)
 Redelijk (blue)
 Niet zo goed (purple)

Kinderen die hebben geantwoord met 'redelijk' of 'niet zo goed', werden beschouwd als kinderen 'met een negatieve perceptie van hun gezondheid'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van de negatieve gezondheidsperceptie, volgens de kenmerken van de kinderen

	N	%	P
Geslacht			
Meisje	295	25,4	0,94
Jongen	428	25,9	
Leeftijd*			
11-15 jaar	321	21,8	<0,05
≥16 jaar	396	29,5	
In een opvangcentrum wonen***			
Nee	582	22,5	<0,001
Ja	139	38,1	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	324	33	<0,001
Ja	392	20,2	

	N	%	P
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	391	19,9	<0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	71	35,2	
Wonen met andere personen	217	29,5	
Alleen wonen	37	51,4	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	430	24,7	0,44
Ja	287	27,5	
Land van herkomst in vrede			
Nee	381	28,6	0,11
Ja	354	23,2	
Voorafgaande scholing*			
Nee	229	31,9	<0,05
Ja	495	23	

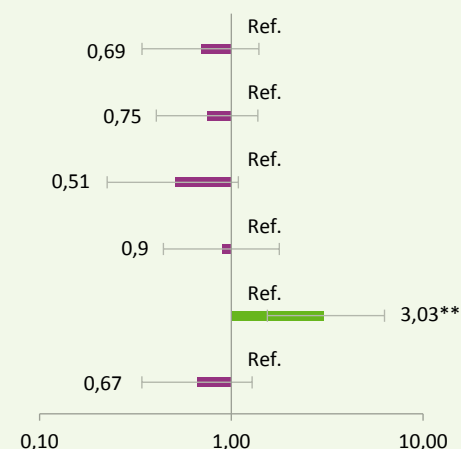
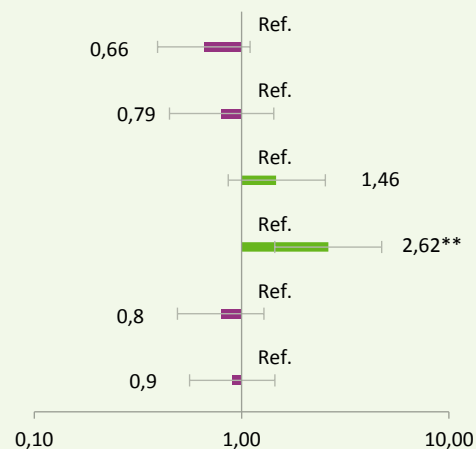
Multivariate analyses

De multivariate analyses bevestigen de significante interactie tussen de variabele 'verblijfsduur in België' en de verklarende variabelen 'leeftijd' en 'wonen in een opvangcentrum'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'verblijfsduur in België'.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en de negatieve gezondheidsperceptie onder de kinderen die minder dan één jaar in België wonen

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en de negatieve gezondheidsperceptie onder de kinderen die al langer dan één jaar in België wonen

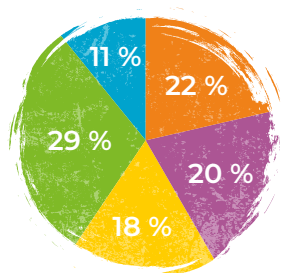
Wonen met geen van de ouders	0,66	Ref.
Wonen met minstens één van de ouders		
Geen scholing voor de aankomst in België	0,79	Ref.
Scholing voor de aankomst in België		
Land van herkomst in conflict		Ref.
Land van herkomst in vrede		1,46
In een huis/appartement wonen		Ref.
In een opvangcentrum wonen		2,62**
11-15 jaar	0,8	Ref.
≥16 jaar		
Meisje	0,9	Ref.
Jongen		

Geestelijke gezondheid: iemand hebben om mee te praten

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het feit iemand te hebben om mee te praten

n = 712
 Altijd
 Meestal
 Soms
 Zelden
 Nooit

Heb je iemand met wie je kunt praten wanneer je je niet goed voelt?

(bijvoorbeeld wanneer je stress ervaart, je niet goed kunt slapen, je nachtmerries hebt, je eetlust vermindert...)

Kinderen die hebben geantwoord met 'altijd' of 'meestal', werden beschouwd als kinderen die 'iemand hebben om mee te praten'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het feit iemand te hebben om mee te praten, volgens de kenmerken van de kinderen

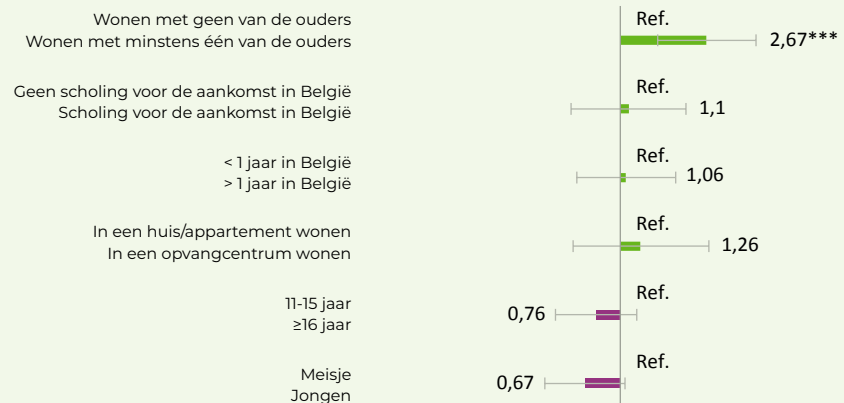
	N	%	P
Geslacht**			
Meisje	287	54,4	<0,01
Jongen	415	42,9	
Leeftijd**			
11-15 jaar	313	54,6	<0,01
≥16 jaar	383	42,3	
In een opvangcentrum wonen**			
Nee	565	50,8	<0,01
Ja	129	37,2	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	311	37,3	<0,001
Ja	383	56,1	

	N	%	P
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	382	56,3	<0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	68	42,6	
Wonen met andere personen	207	37,7	
Alleen wonen	37	24,3	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	420	50,5	0,08
Ja	277	43,3	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	365	38,9	<0,001
Ja	347	56,2	
Voorafgaande scholing**			
Nee	220	39,5	<0,01
Ja	483	51,1	

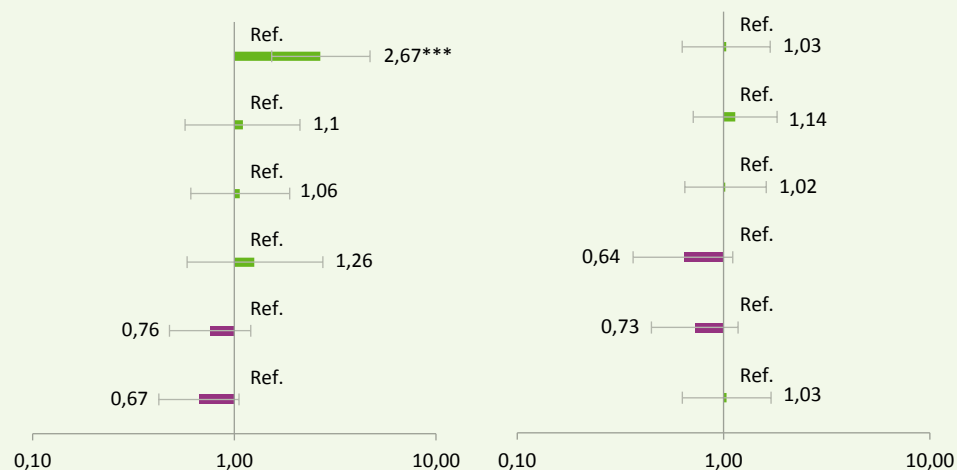
Multivariate analyses

De multivariate analyses tonen een significante interactie tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en andere verklarende variabelen. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele van 'land van herkomst in vrede'.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit iemand te hebben om mee te praten, onder de kinderen afkomstig uit een land in vrede

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit iemand te hebben om mee te praten, onder de kinderen afkomstig uit een conflictgebied

Geestelijke gezondheid: Andere vragen

De volgende vragen konden niet worden geanalyseerd, zie p. 96.

Heb je de laatste tijd concentratieproblemen gehad?

1. Meer dan gewoonlijk
2. Zoals gewoonlijk
3. Minder dan gewoonlijk
4. Veel minder dan gewoonlijk
5. Ik weet het niet

Heb je de laatste tijd slecht geslapen omdat je ongerust bent?

1. Meer dan gewoonlijk
2. Zoals gewoonlijk
3. Minder dan gewoonlijk
4. Veel minder dan gewoonlijk
5. Ik weet het niet

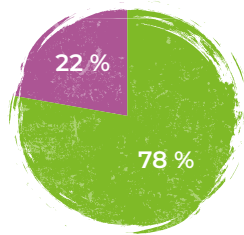
Heb je de laatste tijd het gevoel gehad dat je constant onder druk staat?

1. Meer dan gewoonlijk
2. Zoals gewoonlijk
3. Minder dan gewoonlijk
4. Veel minder dan gewoonlijk
5. Ik weet het niet

Contacten met de dokter: Toegankelijkheid

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de mogelijkheid toegang te hebben tot een dokter wanneer het nodig is

Heb je toegang tot een dokter wanneer je dat nodig hebt ?

n = 724
Ja ■
Nee ■

Multivariate analyses

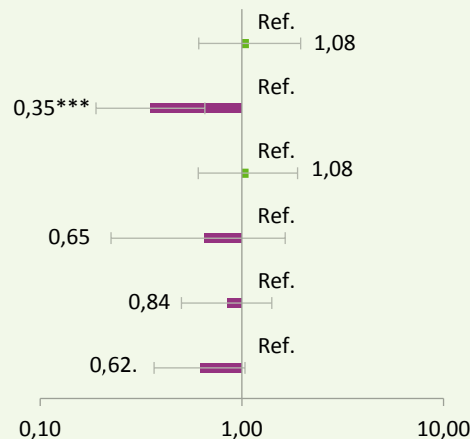
De multivariate analyses tonen een significante interactie tussen de variabele 'samenwonen met minstens één van hun ouders' en de verklarende variabele 'voorafgaande scholing'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'samenwonen met minstens één van hun ouders'.

Frequentie van het feit een dokter te kunnen raadplegen wanneer het nodig is, volgens de kenmerken van de kinderen

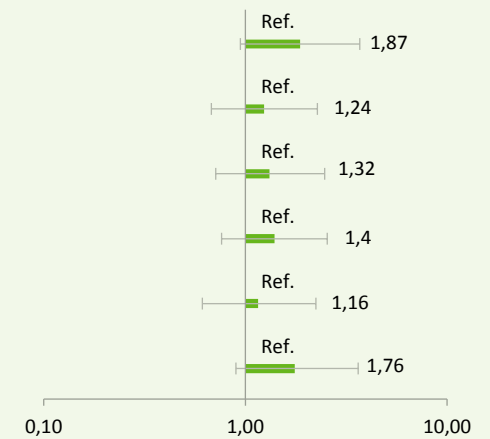
	N	%	P
Geslacht			
Meisje	289	77,9	1
Jongen	424	77,6	
Leeftijd			
11-15 jaar	317	79,5	0,38
≥16 jaar	391	76,5	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	569	78,7	0,41
Ja	136	75	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	319	76,8	0,69
Ja	388	78,4	

	N	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	387	78,3	0,66
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	69	73,9	
Wonen met andere personen	212	78,8	
Alleen wonen	39	71,8	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	425	78,6	0,58
Ja	281	76,5	
Land van herkomst in vrede			
Nee	372	78	0,97
Ja	352	77,6	
Voorafgaande scholing			
Nee	222	73,4	0,06
Ja	491	80	

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit een dokter te kunnen raadplegen wanneer het nodig is, onder de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit een dokter te kunnen raadplegen wanneer het nodig is, onder de kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen

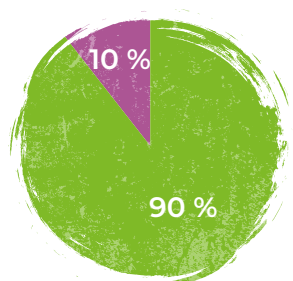

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Contacten met de dokter: Tevredenheid

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens hun tevredenheid over het contact met de dokter

Ben je tevreden van je contact met de dokter?

n = 420
Tevreden ■
Niet tevreden ■

Multivariate analyses

De multivariate analyses tonen een significante interactie tussen de variabele 'samenwonen met minstens één van hun ouders' en de verklarende variabele 'tijd doorgebracht in België'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'samenwonen met minstens één van de ouders'.

Frequentie van het feit tevreden te zijn over de contacten met de dokter, in functie van de kenmerken van de kinderen

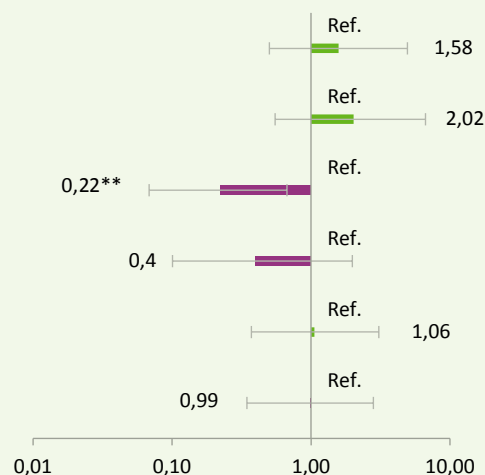
	n	%	P
Geslacht			
Meisje	165	88,5	0,57
Jongen	248	90,7	
Leeftijd			
11-15 jaar	183	89,6	1
≥16 jaar	231	90	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	336	91,1	0,12
Ja	77	84,4	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	183	86,9	0,2
Ja	229	91,3	

	n	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	229	91,3	NVT
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	41	82,9	
Wonen met andere personen	126	88,1	
Alleen wonen	16	87,5	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	253	91,7	0,15
Ja	159	86,8	
Land van herkomst in vrede*			
Nee	201	86,1	<0,05
Ja	219	92,7	
Voorafgaande scholing			
Nee	120	86,7	0,23
Ja	295	91,2	

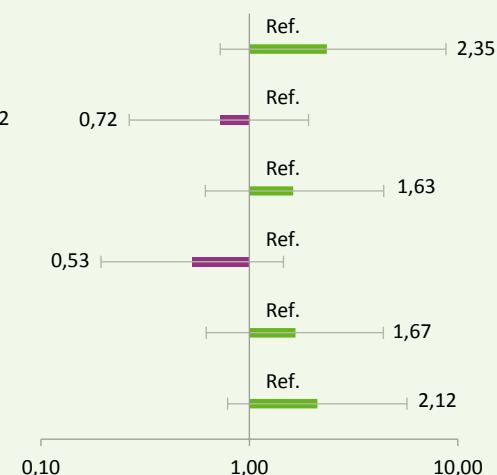
Land van herkomst in conflict	Ref.	1,58
Land van herkomst in vrede	Ref.	
Geen scholing voor de aankomst in België	Ref.	2,02
Scholing voor de aankomst in België	Ref.	
<1 jaar in België	0,22**	
>1 jaar in België	Ref.	
In een huis/appartement wonen	Ref.	
In een opvangcentrum wonen	0,4	
11-15 jaar	Ref.	1,06
≥16 jaar	Ref.	
Meisje	0,99	
Jongen	Ref.	

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit tevreden te zijn over de contacten met de dokter, onder de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen

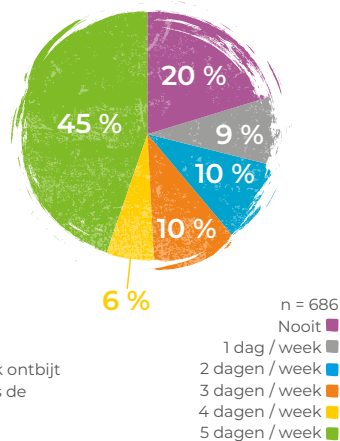
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit tevreden te zijn over de contacten met de dokter, onder de kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen

Ontbijten (tijdens de week)

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de frequentie van het ontbijten tijdens de week

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het ontbijten op elke weekday, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	277	46,6	0,5
Jongen	399	43,6	
Leeftijd**			
11-15 jaar	303	51,5	<0,01
≥16 jaar	368	39,7	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	548	46,5	0,13
Ja	122	38,5	
Wonen met minstens één van de ouders*			
Nee	297	39,4	<0,05
Ja	374	48,9	

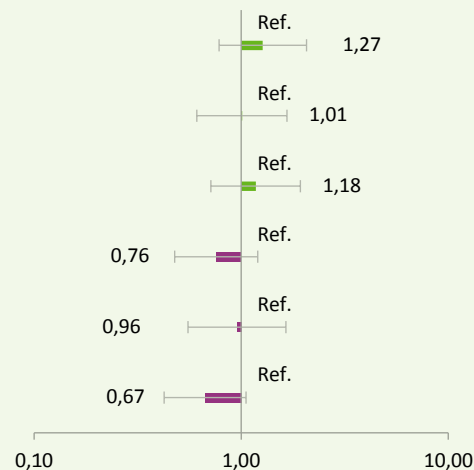
	n	%	P
Gezinssamenstelling*			
Wonen met minstens één van de ouders	373	48,8	<0,05
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	66	43,9	
Wonen met andere personen	196	40,8	
Alleen wonen	36	25	
Verblijfsduur in België > 1 jaar*			
Nee	405	48,6	<0,05
Ja	265	39,6	
Land van herkomst in vrede**			
Nee	345	38,6	<0,01
Ja	341	50,7	
Voorafgaande scholing***			
Nee	207	31,4	<0,001
Ja	471	50,5	

Multivariate analyses

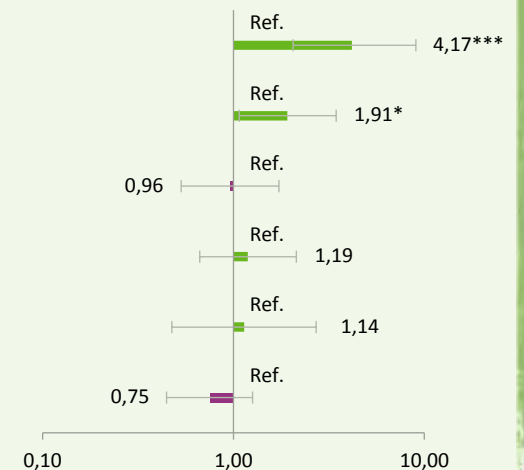
De multivariate analyses tonen een significante interactie tussen de variabele 'geslacht' en de verklarende variabelen van de 'situatie in het land van herkomst' en de 'voorafgaande scholing'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'geslacht'.

Geen scholing voor de aankomst in België	Ref.	1,27
Scholing voor de aankomst in België		
Land van herkomst in conflict	Ref.	1,01
Land van herkomst in vrede		
Wonen met geen van de ouders	Ref.	1,18
Wonen met minstens één van de ouders		
< 1 jaar in België	0,76	Ref.
> 1 jaar in België		
In een huis/appartement wonen	0,96	Ref.
In een opvangcentrum wonen		
11-15 jaar	0,67	Ref.
≥16 jaar		

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit elke weekday te ontbijten onder de jongens

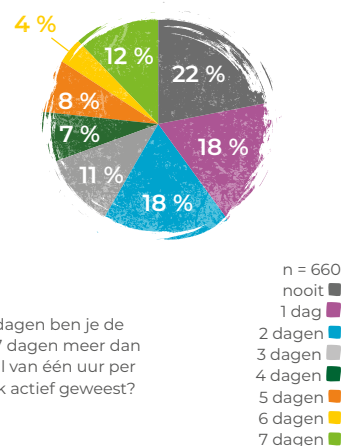
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit elke weekday te ontbijten onder de meisjes

Een fysieke activiteit uitoefenen

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de frequentie van het minstens één uur fysiek actief te zijn geweest

Frequentie van het minstens één uur fysiek actief te zijn geweest op elke dag van de week, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	267	11,2	0,57
Jongen	383	13,1	
Leeftijd			
11-15 jaar	292	15,4	0,05
≥16 jaar	353	9,9	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	527	12,7	0,37
Ja	119	9,2	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	285	10,2	0,16
Ja	361	14,1	

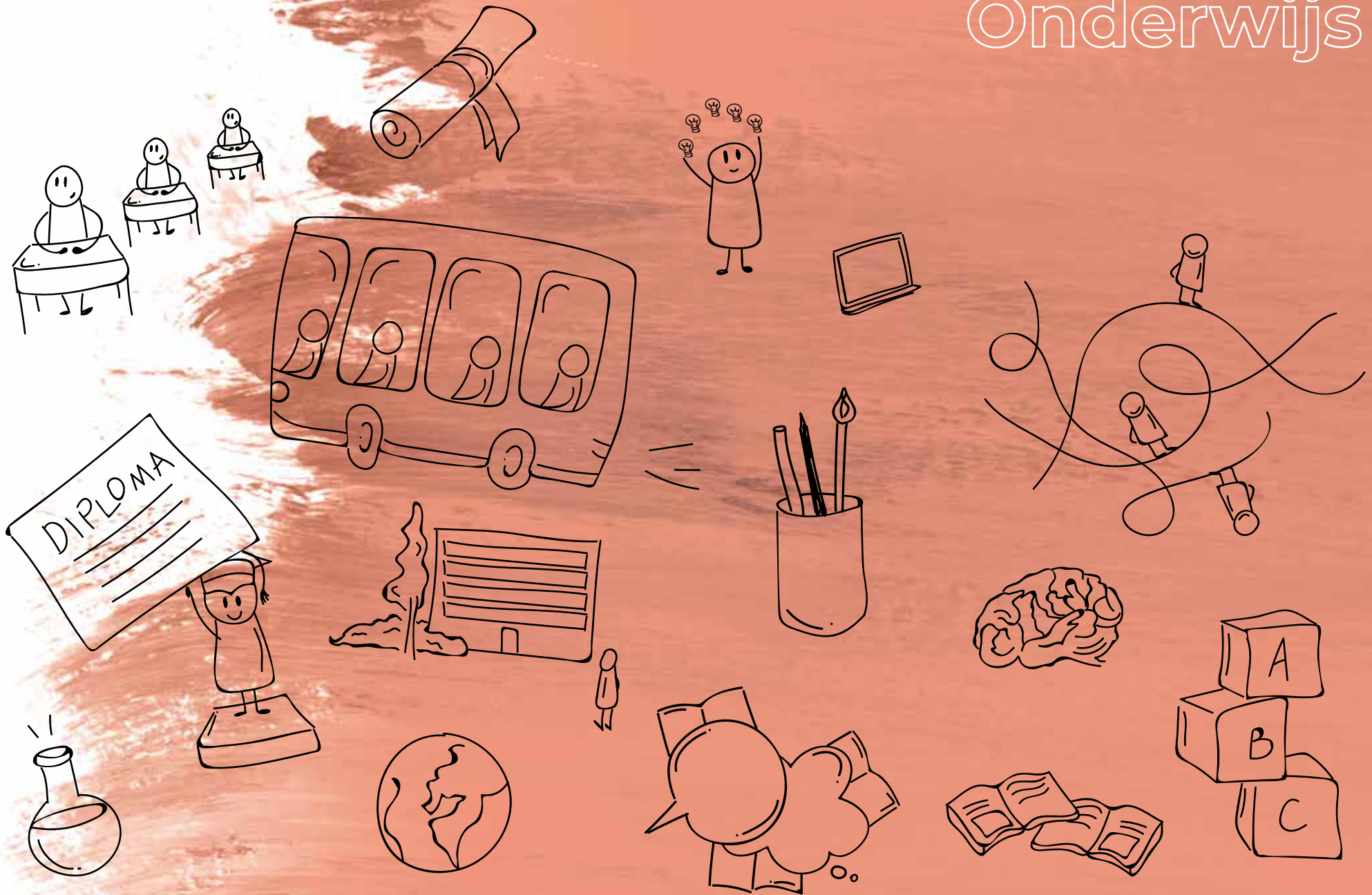
	n	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	360	14,2	NVT
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	65	10,8	
Wonen met andere personen	188	10,1	
Alleen wonen	33	9,1	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	390	12,8	0,75
Ja	257	11,7	
Land van herkomst in vrede*			
Nee	329	9,4	<0,05
Ja	331	14,8	
Voorafgaande scholing			
Nee	197	8,6	0,12
Ja	454	13,2	

Multivariate analyses

Wanneer men bij de analyse tegelijk rekening houdt met de verschillende verklarende variabelen, komt geen enkele significante associatie tussen minstens één uur fysiek actief te zijn geweest op elke dag van de week en de verklarende variabelen aan het licht.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Onderwijs

4. Recht op onderwijs

Adviesorgaan van de NCRK:
Advies over de situatie van kinderen in
migratie [in België] (2016)*

*Inzake het recht op bescherming van de
gezondheid en op onderwijs*

“De specifieke onderwijsvoorzieningen voor de tenlasteneming van migrantenkinderen moeten voldoende talrijk en correct verspreid zijn over het volledige grondgebied. Dat betekent onder meer dat zij aanwezig moeten zijn in de omgeving van opvangcentra beheerd door Fedasil of een opvangpartner. Ze moeten ook voldoende toegankelijk zijn voor kinderen in migratie die buiten die centra wonen.

Tijdens de periode van verblijf in een opvangcentrum moet een verandering van centrum worden vermeden, aangezien dit een negatieve weerslag heeft op de stabiliteit van de kinderen. Overplaatsingen naar een ander taalgebied dan datgene waar de kinderen onderwijs opgestart zijn, dient formeel te worden verboden (de effectiviteit van het recht op onderwijs (art. 28-29 IVRK); §40 CRC GC nr. 6; §§94-95 CRC GC nr. 14).”

*ADVIESORGAAN VAN DE NCRK, “Advies over de situatie van kinderen in migratie”, 2015, pp. 2-3, beschikbaar op <https://ncrk-cnde.be/IMG/pdf/advies-2.pdf>.

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

Onderwijs is leren hoe te leven, als er onderwijs is, kunnen we onze rechten leren kennen.[...] .

Maud DOMINICY - UNICEF België

De school is niet enkel een plek om de taal en andere vaardigheden aan te leren. Het is een plek voor het uitbouwen van sociale contacten voor de versterking van de veerkracht en het biedt een beschermingssysteem. We moeten hieraan werken opdat de school haar rol ten volle kan spelen.

Het recht op onderwijs is verankerd als mensenrecht en recht van het kind in verschillende internationale en regionale verdragen die in België van toepassing zijn, waaronder het VRK.¹ Artikel 24, §3 van de Belgische Grondwet bepaalt bovendien het volgende: “Ieder heeft recht op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden”. In België neemt dit recht een bijzondere plaats in het migratiebeleid in. In tegenstelling tot andere sociale diensten hebben alle kinderen toegang tot onderwijs, ongeacht hun verblijfsstatuut. De leerplicht geldt immers voor alle minderjarigen in de leerplichtige leeftijd die op het Belgische grondgebied gedomicilieerd zijn of verblijven, ongeacht hun statuut.² De kinderen die één van de landstalen spreken en die regelmatig naar school gingen, kunnen rechtstreeks worden opgenomen in een gewone klas. De andere kinderen dienen eerst de taal aan te leren en genieten hiervoor onderwijs in de OKAN / DASPA-klassen.

Het recht op onderwijs kan worden beschouwd als een basisrecht.³ De verwezenlijking ervan is in het belang van het kind en maakt het mogelijk om andere mensenrechten en kinderrechten te genieten, zoals het recht op vrijheid van meningsuiting, het recht op leven, op overleven en op ontwikkeling, en het recht op rust en vrije tijd. Voor veel kinderen in migratie is de school een grote hulp. Ze biedt veiligheid, voorspelbaarheid, stabiliteit, maar ook plezier en ontspanning met vrienden. De kinderen krijgen er aandacht en zorg.⁴ Voor deze kinderen is het belangrijk om snel (opnieuw) naar school te gaan om hun onderwijspeil te behouden of te verwerven, maar ook en vooral om kansen te bieden op het uitbouwen van sociale contacten, taalverwerving en uitwisselingen met jongeren van hun leeftijd.⁵ In het algemeen geeft de school in ruime mate vorm aan de identiteit van de kinderen en aan hun toekomstige perspectieven en welzijn.⁶

Toch is toegang tot het recht op onderwijs niet voor alle kinderen vanzelfsprekend. Zo kunnen kinderen in migratie te maken krijgen met heel wat praktische en juridische obstakels, zoals de angst dat hun ‘irreguliere’ situatie zou worden gemeld aan de migratiediensten, schoolkosten, discriminatie,

racisme en racistische uitlatingen in de klas, of ook de druk die hun familie op hen uitoefent om een inkomen⁷ te verdienen. De getuigenissen van kinderen verzameld in het kader van het project “What do you think?” van UNICEF België hebben het onder meer over het aanleren van de taal en de terugkeer naar school als moeilijke stappen, en over gewenningsproblemen verbonden aan de duur van de schooldagen, het gebrek aan slaap of het tempo van de lessen. Bovendien vermelden deze kinderen dat ze graag meer contacten zouden hebben met jonge Belgen van hun leeftijd. Dit is niet altijd makkelijk voor hen, omdat de OKAN / DASPA-klassen een afzondering met de leerlingen van de van de andere klassen veroorzaken, en omdat bepaalde migranten- of vluchtelingenleerlingen verklaren dat ze soms het slachtoffer zijn van vijandigheid of wantrouwen vanwege de andere leerlingen.⁸

In het kader van de meest recente Slotbeschouwingen gericht tot België (2019) stelde het VN-Kinderrechtencomité bezorgd vast dat “[...] de kinderen afkomstig uit migratie te maken krijgen met obstakels die hun toegang tot kwaliteitsvol onderwijs belemmeren [...]” en vraagt het aan België om “de inspanningen te verdubbelen om de ongelijkheden te bestrijden en de kansengelijkheid in het onderwijs te bevorderen door de integratie van kansarme kinderen te vergemakkelijken.”⁹

In deze studie wordt het recht op onderwijs vanuit verschillende invalshoeken benaderd. In eerste instantie werden de kinderen bevraagd over hun traject naar school (duur en hun beleving van de duur). Vervolgens werd het gevoel van welzijn op school gemeten door vier van de zes vragen te stellen die door de PISA-enquête in dit verband zijn onderzocht: gemakkelijk vrienden maken, zich op zijn gemak/op zijn plaats voelen, zich gewaardeerd voelen door de andere leerlingen en zich alleen voelen. Tot slot kwam de relatie met de leerkrachten aan bod, waarbij aan de kinderen vragen werden gesteld over het gevoel door hen gehoord en rechtvaardig behandeld te worden.

"Er is doorgaans weinig schooluitval in het DASPJA-jaar. Het doet hen deugd om naar school te gaan, soms niet speciaal om iets te leren. Het leven thuis of in het centrum is zo zwaar dat de klas uiteindelijk een kleine zuurstofbel is waar je je beter voelt, waar je soms aan iets anders kunt denken."

Nathalie LEROY – DASPJA-leerkracht

"In de OKAN ligt er naast het lesgeven ook een belangrijke taak weggelegd voor de leerkrachten om kinderen in migratie mee op te voeden en te werken aan een beter psychosociaal welzijn."

Wim BONNY – Coördinator van de voogden,
Rode Kruis-Vlaanderen

Voor een overzicht van de ongelijkheden op het gebied van verworven schoolvaardigheden volgens het migratiestatuu, zie de Nationale Kinderrechtenindicatoren, pp. 137-139.

"Je hebt er vrienden die met je praten. Als je niet naar school komt, is het niet leuk, je verliest iets."

Meisje, 14 jaar, in familieverband, Oekraïens-Roemeens

"Onderwijs geeft je autonomie."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind

"De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden ze zich er met name toe [...]" (Artikel 28, §1)

"De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient gericht te zijn op :

a) de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind; [...]" (artikel 29, §1 (a))

Joint general comment n° 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and n° 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return (vrije vertaling)*

"Alle kinderen moeten in de context van internationale migraties, ongeacht hun statuut, volledige toegang hebben tot alle niveaus en tot alle aspecten van onderwijs [...] op voet van gelijkheid met de burgers van het land waar ze wonen. Deze verplichting houdt in dat de Staten aan alle kinderen in migratie, ongeacht hun migratiestatuu, de gelijke toegang tot kwaliteitsvol en inclusief onderwijs zouden moeten garanderen. [...]" (§59)

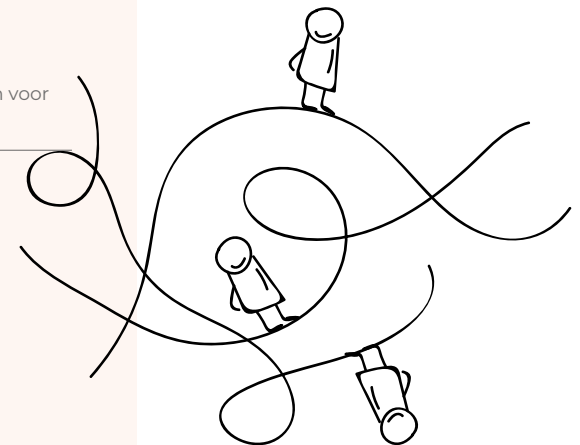
"Opdat het recht van de kinderen op onderwijs zou worden geëerbiedigd, worden de Staten ertoe aangezet om alle verstoringen tijdens de migratieprocedures te vermijden, om zo mogelijk te beletten dat kinderen zouden moeten verhuizen tijdens het schooljaar, en om hen te helpen om elke cursus van het verplichte onderwijs of elke lopende cursus te voltooien wanneer ze de meerderjarig bereiken. [...]" (§60)

"Het beginsel van gelijke behandeling eist van de Staten dat ze elke vorm van discriminatie van kinderen in migratie uitbannen en geschikte genderbewuste bepalingen aannemen om de obstakels voor het toegang tot onderwijs weg te nemen. Dit betekent dat er gerichte maatregelen noodzakelijk kunnen zijn, met inbegrip van extra taalcursussen, extra personeel en andere vormen van interculturele ondersteuning, zonder enige vorm van discriminatie. [...] Bovendien zouden de Staten maatregelen moeten treffen met het oog op het verbieden en voorkomen van elk type segregatie in het onderwijs, opdat de kinderen in migratie de taal zouden leren met als doel een daadwerkelijke integratie. [...]" (§62)

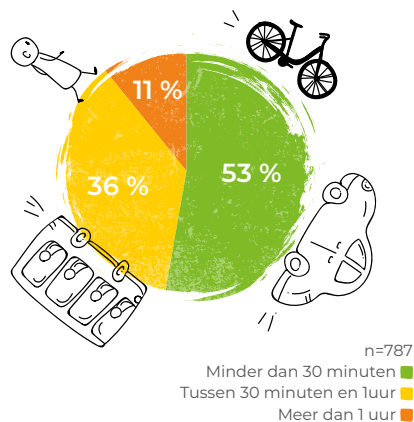
Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (vrije vertaling)

"Verzekeren gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen." (Ontwikkelingsdoelstelling 4)

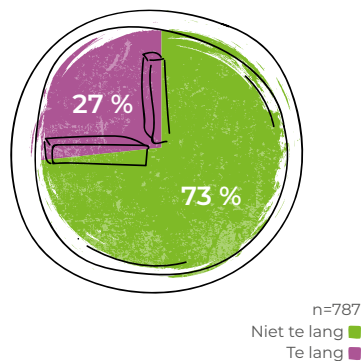
*UN Doc. CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, 16 november 2017, §§59-63.

Hoelang doe je erover om 's ochtends naar school te gaan?

Duurt dit te lang?

4.1. Reistijd naar school

Iets meer dan de helft van de kinderen (53%) doet er elke ochtend minder dan 30 minuten over om naar school te gaan. Voor 47% van de kinderen duurt het traject langer dan 30 minuten en voor 11% van hen duurt het meer dan één uur.

Iets meer dan één op de vier kinderen (27%) vindt dat het traject naar school te lang is.

Bivariate analyses

De bivariate analyses tonen aan dat het percentage kinderen dat het traject naar school te lang vindt, hoger is bij wie in een opvangcentrum woont dan bij wie niet in een opvangcentrum woont (37,7% versus 23,9%).

Het is ook hoger bij kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen dan bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen (33,5% versus 20,3%).

De kinderen die naar school gingen voor hun aankomst in België, vinden hun traject naar school dan weer minder vaak te lang dan kinderen die voorheen niet naar school gingen (21,9% versus 36,6%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, blijven enkel de correlaties met het feit of de kinderen met minstens één van hun ouders samenwonen en of ze in een opvangcentrum wonen, behouden.

"Ik ben verbaasd dat 38% van de kinderen die in een opvangcentrum wonen, de afstand naar school problematisch vindt. Voordat we een centrum openen, nemen we altijd contact op met het scholennet om ons ervan te vergewissen dat er plaats voor hen is in een nabijgelegen school."

Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

"Fedasil berekent een perimeter buiten de centra waarbinnen ze de schooltrajecten betalen. In 2016, toen ik voogd was, kreeg ik te maken met drie jongeren die niet naar school gingen omdat er geen plaats was in die perimeter en omdat er geen geld was voor verdere verplaatsingen."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

"Net zoals zij die reeds eerder naar school gingen, worden ze geconfronteerd met veranderingen waarvan we niet altijd beseffen hoe ingrijpend ze zijn (de cultuur, de taal, de omgeving, enz.), maar ze [de kinderen die niet eerder naar school gingen] komen ook voor het eerst terecht in een school waar bepaalde 'schoolse codes' ook erg confronterend zijn (je schoenen aanhouden in de klas, op een stoel blijven zitten, enz.)."

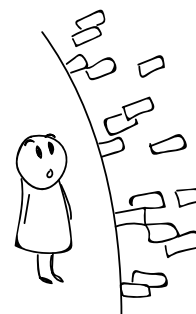
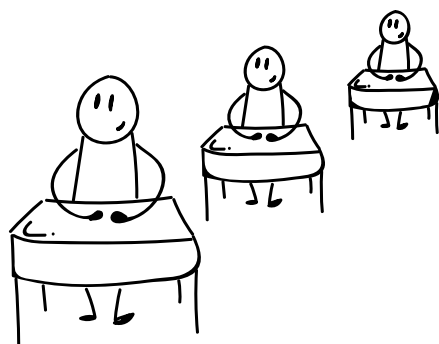
Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

4.2. Het welbevinden op school

"Onder gevoel van welbevinden verstaan we het gevoel lid te zijn van een gemeenschap, zich er aanvaard en gewaardeerd te voelen door de andere leden ervan, en op hen afgestemd te zijn." (vrije vertaling)¹⁰ De PISA-enquête wijst op het volgende: "De leerlingen hebben meer kans om betere schoolresultaten te behalen en meer gemotiveerd te zijn om te leren als ze het gevoel hebben deel uit te maken van een schoolgemeenschap". (vrije vertaling)¹¹

Volgens diezelfde enquête "moeten migrantenkinderen vaak heel wat barrières overwinnen om succesvol te zijn op school. Hun eerste jaren in hun gastland kunnen bijzonder stressvol zijn als ze de onderwijstaal niet beheersen en in precare omstandigheden leven.¹² De school speelt een cruciale rol bij de integratie van deze adolescenten, want ze is vaak de eerste sociale en culturele instelling die deze kinderen ontdekken.¹³ Uit de PISA-enquête 2015 blijkt dat het gevoel van verbondenheid doorgaans zwakker is bij de leerlingen die in het buitenland zijn geboren dan bij hun autochtone leeftijdsgenoten, maar dit onderscheid verschilt sterk tussen landen/economieën". (vrije vertaling)¹⁴

De PISA-enquête meet het gevoel van verbondenheid met een school aan de hand van zes vragen.¹⁵ Voor deze studie werden twee van die vragen niet opgenomen in de vragenlijst ("ik voel me thuis op school" en "ik voel me als een vreemde (of buitenstaander) op school". De andere vier vragen ("ik maak gemakkelijk vrienden op school", "ik voel me ongemakkelijk, niet op mijn plaats op school", "de andere leerlingen lijken me te waarderen" en "ik voel me alleen op school") werden wel gesteld aan de kinderen. De resultaten van deze studie laten dus niet toe om de globale index van het gevoel van verbondenheid te meten. Voor de analyse van de resultaten die werden verkregen voor deze vragen, worden bepaalde antwoordmodaliteiten gebundeld volgens de logica die door de PISA-studie werd gevolgd.

"De veranderingen van centrum leveren soms problemen op wanneer de kinderen reeds op school zitten. Ook nu nog moeten sommige kinderen soms van taal veranderen tijdens hun schooltijd ten gevolge van een verandering van centrum."

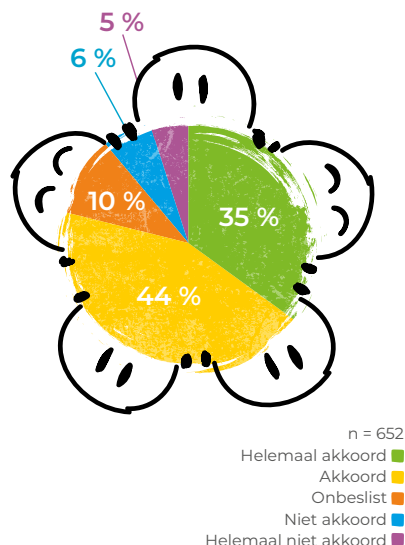
Meester Cécile GHYMERS – Advocaat

"Een jaar in een cocon is een absoluut minimum. Leerlingen opvangen in DASPA-klassen gaat niet enkel om het aanleren van een taal. We zijn er ook om hen te laten ontdekken wie ze zijn, hen uit te leggen waar ze zijn en hen te laten verblijven in een ruimte waar ze veilig zijn, een ruimte waar ze niet worden aangevallen, wat ook de bron van agressie is, dus mogelijkerwijze ook de interactie met de leerlingen van de andere klassen."

Het jaar dat volgt op de onthaalperiode in DASPA is erg moeilijk voor de niet-gealfabetiseerde leerlingen, één jaar is veel te kort. Deze jongeren komen hier aan zonder de onderwijstaal te spreken, maar ook zonder dat ze in hun moedertaal kunnen lezen of schrijven, we vragen te veel van hen in één keer."

Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

Mijn school is een plaats waar ik makkelijk vrienden maak

"Ze waarderen ons niet want we komen uit [DASPA], we zitten niet op hetzelfde niveau."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

"Ik voel me niet op mijn gemak door de taal. Het is niet gemakkelijk om vrienden maken op school."

Meisje, 17 jaar, in familieverband, uit Brazilië

"Wanneer je klein bent, overdenk je niet alles, je kan gemakkelijk vrienden maken. Wanneer je ouder bent, krijg je angst om te praten, je bent bang, dus praat je niet."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

4.2.1. Gemakkelijk vrienden maken op school

Bijna acht op de tien kinderen (79%) bevestigen dat de school een plek is waar je gemakkelijk vrienden maakt. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' (35%) en 'akkoord' (44%), werden beschouwd als kinderen die 'gemakkelijk vrienden maken op school'.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het feit gemakkelijk vrienden te maken varieert naargelang het geslacht, de leeftijd en het al dan niet wonen in een opvangcentrum.

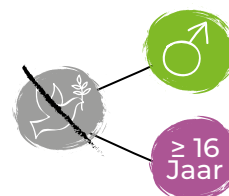
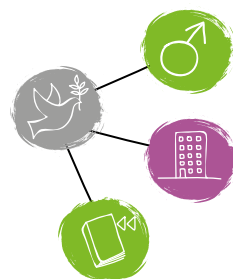
Het percentage kinderen dat zegt gemakkelijk vrienden te maken op school, is hoger bij de jongens dan bij de meisjes (82,8% versus 74%), bij de kinderen van 11-15 dan bij de kinderen van 16 jaar en ouder (84,2% versus 74,7%), en bij wie niet in een opvangcentrum woont dan bij wie in een opvangcentrum woont (81,1% versus 71,9%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, wordt bevestigd dat jongens gemakkelijker vrienden maken dan meisjes.

Bovendien verklaren de kinderen uit een conflictgebied doorgaans dat ze minder gemakkelijk vrienden maken wanneer ze ouder zijn.

De kinderen uit een land in vrede verklaren op hun beurt dat ze gemakkelijker vrienden maken wanneer ze voor hun aankomst in België naar school gingen. Wanneer deze kinderen in een opvangcentrum wonen, hebben ze de neiging om minder gemakkelijk vrienden te maken.

"Er worden regelmatig centra geopend en gesloten. Dit 'onstabiele' opvangmodel leidt tot transfers van kinderen van de ene school naar de andere (geen verankerde scholing). De kinderen zien nieuwkomers in hun klas toekomen en na enkele maanden weer vertrekken. Na de derde zullen ze geen energie meer stoppen in de relatie ... Dat zou veranderen mocht er meer stabiliteit zijn."

Katja FOURNIER – Coördinatrice
Platform kinderen op de vlucht

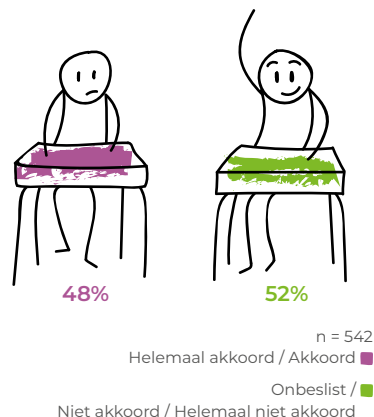
"Jongeren zoeken de oorzaken bij zichzelf (taalbeheersing, niet Belg zijn, enz.) maar er zijn vooral structurele redenen voor waarom er zo weinig linken worden gelegd."

Dr. Minne HUYSMANS – Vrije Universiteit Brussel

"Wanneer de kinderen uit grote centra komen, vullen ze bepaalde opvangklassen voor nieuwkomers helemaal. Zo blijven ze vastzitten in een bubbel."

Hedwige DE BIOURGE – Fedasil

Mijn school is een plaats waar ik me ongemakkelijk voel en niet op mijn plaats

4.2.2. Zich op zijn plaats voelen op school

Meer dan de helft van de kinderen (52%) verklaart zich op zijn plaats te voelen op school. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'niet akkoord' (28%) of 'helemaal niet akkoord' (24%), werden beschouwd als kinderen die zich op hun gemak, op hun plaats voelen op school.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het feit zich op zijn plaats te voelen varieert naargelang de leeftijd, het wonen in een opvangcentrum, het samenwonen met minstens één van hun ouders, de situatie in het land van herkomst en het feit dat men naar school ging voor de aankomst in België.

Het percentage kinderen dat zich op zijn plaats voelt op school, is hoger bij de kinderen tussen 11-15 jaar dan bij kinderen van 16 jaar of ouder (62,7% versus 43,6%).

Het is ook hoger bij kinderen die niet in een opvangcentrum wonen dan bij kinderen die in een centrum wonen (55,2% versus 37,4%) en bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, dan bij kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen (58,8% versus 40,5%).

Uit een land in vrede komen is positief gecorreleerd met het gevoel op zijn plaats te zijn op school (60,4% versus 42,4% voor de kinderen uit een conflictgebied), net zoals de scholing voor de aankomst in België (55,6% versus 42% bij de ongeschoolde kinderen).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, bevestigt ze dat jongere kinderen en kinderen uit een land in vrede zich doorgaans meer op hun plaats voelen op school.

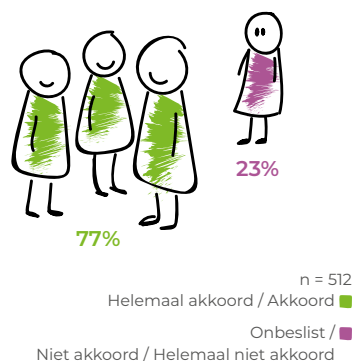
"Een netwerk uitbouwen in België is een cruciale uitdaging om vooruit te kunnen, om zich te integreren."

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

"Geweld op school gaat vooral over zich volledig afgescheiden voelen van de anderen. Sommige kinderen hebben het volgende verteld [in het kader van het project "What Do You Think"]: "Het is alsof we niet bestaan". Dit is vooral het geval bij de overgang van de onthaalklassen naar de gewone klassen. Wanneer deze kinderen de onthaalklassen verlaten, hebben ze het erg moeilijk om vrienden te maken. Ik vind dit allemaal zeer verontrustend voor de integratie van deze kinderen in België."

Maud DOMINICY – UNICEF België

Mijn school is een plaats waar de andere leerlingen me lijken te waarderen

4.2.3. Het gevoel door de andere leerlingen gewaardeerd te worden

77% van de kinderen voelt zich gewaardeerd door de andere leerlingen. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' (29%) en 'akkoord' (48%), werden beschouwd als kinderen die 'zich gewaardeerd voelen door de andere leerlingen'.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het gevoel gewaardeerd te worden door de andere leerlingen varieert naargelang het geslacht van het kind. Het percentage kinderen dat zich gewaardeerd voelt door de andere leerlingen is hoger bij de jongens (80,7%) dan bij de meisjes (70,2%).

Multivariate analyses

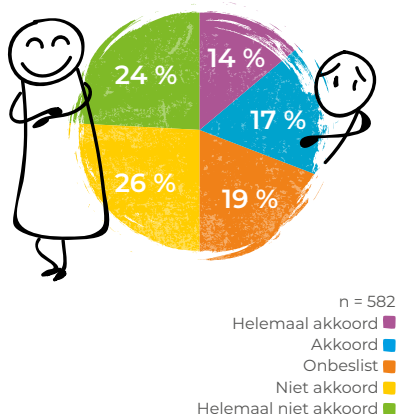
Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, bevestigt ze dat jongens zich inderdaad doorgaans meer gewaardeerd voelen door de andere leerlingen dan meisjes.

"Vaak wordt de DASPA-klas beschouwd als een familie, maar op de speelplaats met de andere kinderen is het een stuk ingewikkelder."

Julie DOCK – DASPA-leerkracht

Mijn school is een plaats waar ik me alleen voel

4.2.4. Zich eenzaam voelen op school

De helft van de kinderen (50%) geeft aan zich niet eenzaam te voelen op school. De kinderen die hebben geantwoord met 'niet akkoord' (26%) of 'helemaal niet akkoord' (24%) op de vraag, werden beschouwd als kinderen die 'zich niet eenzaam voelen op school'.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat het gevoel van eenzaamheid op school varieert naargelang de leeftijd, het wonen in een opvangcentrum, het samenwonen met minstens één van hun ouders, de situatie in het land van herkomst en het feit dat men naar school ging voor de aankomst in België.

Het percentage kinderen dat zich niet eenzaam voelt op school, is hoger bij kinderen tussen 11-15 jaar dan bij kinderen van 16 jaar of ouder (57,2% versus 43,9%).

Kinderen die in een opvangcentrum wonen, verklaren minder vaak dat ze zich niet eenzaam voelen dan kinderen die niet in een centrum wonen (33% versus 53,9%), net als kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen (34,4% versus 60,5% voor kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen).

Het gevoel niet eenzaam te zijn is hoger bij kinderen die afkomstig zijn uit een land in vrede dan bij diegenen die uit een conflictgebied komen (61,6% versus 38,3%), en bij kinderen die voor hun aankomst in België naar school gingen in vergelijking met ongeschoolde kinderen (55,4% versus 35,8%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, stellen we een significante interactie vast tussen de leeftijd en het wonen in een opvangcentrum. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'leeftijd'.

Kinderen van 16 jaar of ouder die in een opvangcentrum wonen, voelen zich doorgaans eenzamer op school.

Bovendien komt uit de analyse een nieuwe associatie naar voren tussen het feit zich niet eenzaam te voelen op school en het geslacht. Jongens voelen zich over het algemeen minder eenzaam op school dan meisjes, ongeacht hun leeftijd.

"Wanneer je jonger bent, ben je minder achterdochtig, je stelt je geen vragen."

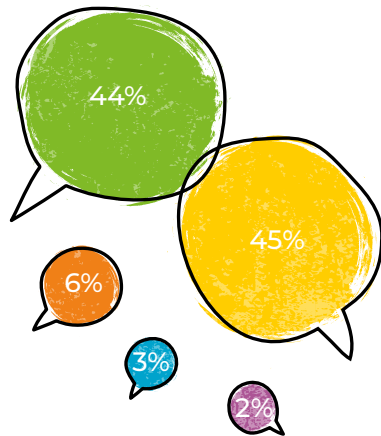
Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

Het gevoel van welbevinden op school

De leeftijd lijkt een terugkerende impactfactor te zijn op het gevoel van verbondenheid met een school, waarbij jongere kinderen vaker het gevoel hebben deel uit te maken van een schoolgemeenschap. Het feit een jongen te zijn of uit een land in vrede te komen, is ook positief gecorreleerd met meerdere vragen die het gevoel van verbondenheid meten.

De meeste leerkrachten luisteren echt naar wat ik te zeggen heb

n = 542
 Helemaal akkoord ■
 Akkoord ■
 Onbeslist ■
 Niet akkoord ■
 Helemaal niet akkoord ■

"Sommige leerkrachten geven gewoon les, meer niet. Anderen helpen oplossingen te vinden als een leerling zich niet goed voelt."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

4.3. Relatie met de leerkrachten

"De leerkrachten en de andere personeelsleden van de instellingen kunnen de sociale en affectieve ontwikkeling van de leerlingen bevorderen door een zorgzame en respectvolle leeromgeving tot stand te brengen. Positieve relaties met de leerkrachten zijn bijzonder belangrijk voor het sociale en affectieve welzijn van kansarme leerlingen." (vrije vertaling)¹⁶ Uit de analyses van de PISA-gegevens uit 2012 blijkt inderdaad dat positieve en constructieve relaties tussen leerlingen en leerkrachten zowel met hogere scores voor wiskunde zijn geassocieerd, als met een sterker gevoel van verbondenheid met de school.¹⁷

Aan de hand van gesprekken met de kinderen tijdens de gegevensinzameling en de contextualisering, konden de onderzoekers vaststellen hoe belangrijk de leerkrachten van de OKAN / DASPA-klassen zijn voor de kinderen. Zij worden beschouwd als vertrouwenspersonen die de kinderen begeleiden tijdens hun dagelijkse leven (kennis van de staat van de verblijfsprocedure, de gezinssituatie, steun bij de keuze van toekomstige school-/beroepsoriëntaties, enz.).

4.3.1. Het gevoel gehoord te worden door de leerkrachten

Bijna negen op de tien kinderen (89%) hebben het gevoel dat de leerkrachten naar hen luisteren. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' (44%) en 'akkoord' (45%), werden beschouwd als kinderen die 'het gevoel hebben dat de leerkrachten luisteren naar wat ze te zeggen hebben'.

Geen enkele analyse wees op een verband tussen de antwoorden die de kinderen op deze vraag gaven en de verschillende verklarende variabelen.

"De leerkracht is een volwassen figuur die een heel grote rol speelt in het leven van deze kinderen (meer dan hun voogd, begeleider, ...), vooral voor de kinderen in een centrum."

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

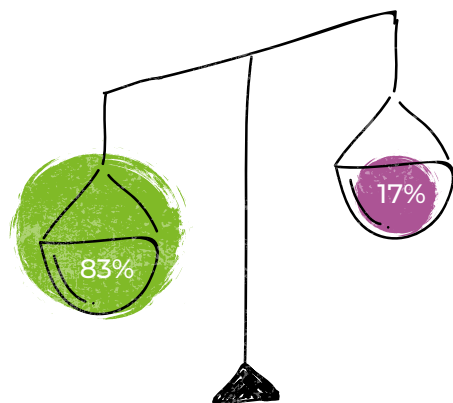
PISA 2012: 74% van de kinderen had het gevoel gehoord te worden door hun leerkrachten.*

*Deze vraag werd niet meer opgenomen in de enquête van 2015.

"De NBM hebben het nog meer nodig dat we hen begeleiden, dat we nagaan of ze goed verzorgd zijn, dat ze hebben ontbeten, enz. Het gaat er ook om hen geleidelijk te begeleiden naar meer competente hulp dan wij, deze schakelrol te vervullen en ervoor te zorgen dat er stap voor stap rond de jongere een kring wordt opgebouwd van personen tot wie hij/zij zich kan wenden."

Nathalie LEROY – DASPA-leerkracht

De meeste leerkrachten behandelen mij rechtvaardig

n = 573
 Helemaal akkoord / Akkoord ■
 Onbeslist / ■
 Niet akkoord / Helemaal niet akkoord

"Als de leerkracht niet rechtvaardig is of geen goede opvoeding geeft, hoe moeten de leerlingen het dan leren, thuis gaan we het niet leren."

Meisje, 16 jaar, in familieverband, uit Brazilië

4.3.2. Het gevoel rechtvaardig te worden behandeld door de leerkrachten

83% van de kinderen heeft het gevoel rechtvaardig te worden behandeld door de leerkrachten. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' (40%) en 'akkoord' (43%), werden beschouwd als kinderen die 'het gevoel hebben rechtvaardig te worden behandeld door de leerkrachten'.

Bivariate analyses

De bivariate analyses tonen aan dat geen enkele variabele een invloed uitoefent op het gevoel rechtvaardig te worden behandeld door de leerkrachten.

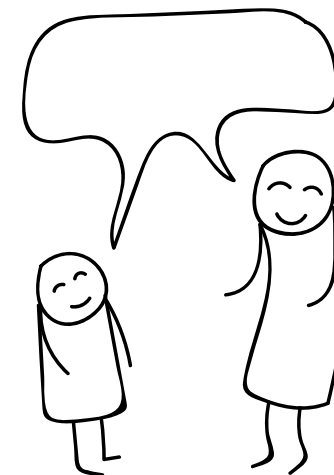
Multivariate analyses

De multivariate analyses laten een associatie zien tussen de variabele 'zich rechtvaardig behandeld voelen door de leerkrachten' en die van 'land van herkomst in vrede', waarbij de kinderen uit een land in vrede zich in het algemeen minder rechtvaardig behandeld voelen door hun leerkrachten.

"Pas aangekomen kinderen ervaren alle veranderingen van hun leven in België vaak heel positief in vergelijking met wat ze hebben meegemaakt (gevoel van rechtvaardigheid, ...). Kinderen in migratie van de tweede generatie zijn dan weer veel attenter en streven naar meer gelijkheid."

Michaël DAMMAN – Coördinator van de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale

Eindnoten

- 1 Art. 28 en 29 VRK, art. 13 IVESCR, art. 2 Protocol nr. 1 EHRM, art. 17 Herzien Europees Sociaal Handvest. Zie ook art. 22 van het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, aangenomen op 28 juli 1951; Art. 14 richtlijn 2013/33/EU van het Europese Parlement en de Europese Raad van 26 juni 2013 tot vaststelling van normen voor de opvang van verzoekers om internationale bescherming (herziening), *Publicatieblad Europese Unie*, 29 juni 2013.
- 2 Art. 1, §1 wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *Belgisch Staatsblad*, 6 juli 1983.
- 3 FONS COOMANS, "Education as a Human Right for Migrants", *UNESCO Courier*, 2018 (vol. 4).
- 4 KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Dossier: Heen en retour. Rechtspositie van kinderen op de vlucht*, december 2013, p. 91.
- 5 COORDINATION DES ONG POUR LES DROITS DE L'ENFANT, *Dispositif d'Accueil et de Scolarisation des élèves PrimoArrivants : état des lieux*, april 2017, p. 1.
- 6 OCDE (2016), *Comment va la vie ? : 2015, Mesurer le bien-être*, Editions OCDE, Paris, p. 163 : https://dx.doi.org/10.1787/how_life-2015-fr
- 7 OHCHR, "Study of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights on challenges and best practices in the implementation of the international framework for the protection of the rights of the child in the context of migration", 5 juli 2010, *UN Doc. A/HRC/15/29*, §68.
- 8 UNICEF België, "What do you think? Vluchtelingenkinderen in België aan het woord", 2018, pp. 83-87 <https://www.unicef.uploads/2018/01/>
- 9 *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6*, 28 februari 2019, §§38(a)-39(a).
- 10 R.F. BAUMEISTER EN M.R. LEARY, "The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation", *Psychological Bulletin*, 1995, vol. 117/3, pp. 497-529 et A.H. MASLOW, "A theory of human motivation", *Psychological Review*, 1943, vol. 50/4, pp. 370-396, geciteerd in OESO, *Résultats du PISA 2015 (Volume III): Le bien-être des élèves*, PISA, 2018, p. 118.
- 11 OESO, *Résultats du PISA 2015 (Volume III): Le bien-être des élèves*, PISA, 2018, p. 117.
- 12 OESO, *Immigrant Students at School: Easing the Journey towards Integration*, Éditions OCDE, Parijs, 2015, geciteerd in OESO, *Résultats du PISA 2015 (Volume III): Le bien-être des élèves*, PISA, 2018, p.121
- 13 M.M. CH CHIU, et al., "Immigrant students' emotional and cognitive engagement at school: A multilevel analysis of students in 41 countries", *Journal of Youth and Adolescence*, 2012, vol. 41/11, pp. 1409-1425, geciteerd in OESO, *Résultats du PISA 2015 (Volume III): Le bien-être des élèves*, PISA, 2018, p. 121.
- 14 OESO, *Résultats du PISA 2015 (Volume III): Le bien-être des élèves*, PISA, 2018, p. 121.
- 15 OESO, *Résultats du PISA 2015 (Volume III): Le bien-être des élèves*, PISA, 2018, p. 118.
- 16 V. BATTISTICH ET AL., "Caring school communities", *Educational Psychologist*, 1997, vol. 32/3, p 137-151. Geciteerd in OESO, *Résultats du PISA 2015 (Volume III): Le bien-être des élèves*, PISA, 2018, p. 125.
- 17 OESO, "Relations enseignants-élèves: quelle incidence sur le bien-être des élèves à l'école?", *PISA à la loupe*, nr. 50, Éditions OCDE, Parijs, 2015.

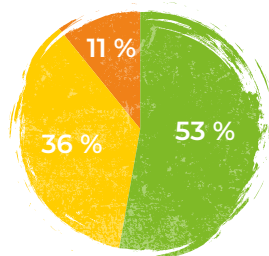
Onderwijs

4.4. Statistische bijlage

Reistijd naar school

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens de reistijd naar school

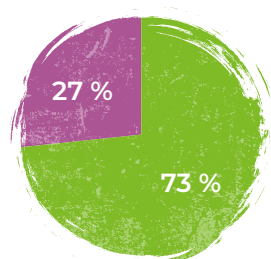

n=787

Hoelang doe je erover om 's ochtends naar school te gaan?

Minder dan 30 min. ■
Tussen 30 min. en 1 uur ■
Meer dan 1 uur ■

Verdeling van de kinderen volgens het feit de reistijd te lang te vinden

n = 615

Vind je dat te lang?

Nee ■
Ja ■

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het feit de reistijd naar school te lang te vinden, volgens de kenmerken van de kinderen

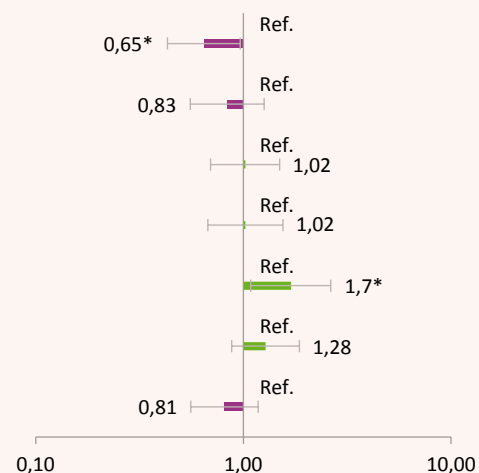
	N	%	P
Geslacht			
Meisje	253	26,5	1
Jongen	361	26,6	
Leeftijd			
11-15 jaar	272	27,2	0,81
≥16 jaar	338	26	
In een opvangcentrum wonen**			
Nee	481	23,9	<0,01
Ja	114	37,7	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	266	33,5	<0,001
Ja	325	20,3	

	N	%	P
Gezinssamenstelling**			
Wonen met minstens één van de ouders	324	20,1	<0,01
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	58	32,8	
Wonen met andere personen	178	34,3	
Alleen wonen	31	32,3	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	313	28,1	0,41
Ja	302	24,8	
Land van herkomst in vrede			
Nee	371	25,3	0,44
Ja	239	28,5	
Voorafgaande scholing**			
Nee	194	36,6	<0,01
Ja	416	21,9	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie tussen de kenmerken van de kinderen en het feit dat het kind de afstand naar school te lang vindt, analyseert

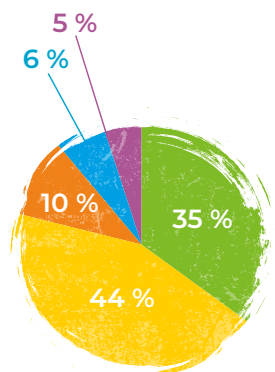
Wonen met geen van de ouders	0,65*
Wonen met minstens één van de ouders	Ref.
Geen scholing voor de aankomst in België	0,83
Scholing voor de aankomst in België	Ref.
< 1 jaar in België	1,02
> 1 jaar in België	Ref.
Land van herkomst in een conflictsituatie	1,02
Land van herkomst in vrede	Ref.
In een huis/appartement wonen	1,7*
In een opvangcentrum wonen	Ref.
11-15 jaar	1,28
≥16 jaar	Ref.
Meisje	0,81
Jongen	Ref.

Het welbevinden op school: Gemakkelijk vrienden maken

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen op basis van het feit gemakkelijk vrienden te kunnen maken op school

n = 652

Mijn school is een plaats waar ik makkelijk vrienden maak

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

Voor het vervolg van de statistische analyses werden de kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' en 'akkoord', beschouwd als kinderen die 'gemakkelijk vrienden maken op school'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het feit gemakkelijk vrienden te kunnen maken op school, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht**			
Meisje	273	74	<0,01
Jongen	372	82,8	
Leeftijd**			
11-15	291	84,2	<0,01
≥16 jaar	348	74,7	
In een opvangcentrum wonen*			
Nee	524	81,1	<0,05
Ja	121	71,9	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	276	77,9	0,55
Ja	363	80,2	

	n	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	363	80,2	0,6
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	64	73,4	
Wonen met andere personen	182	78,6	
Alleen wonen	30	83,3	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	399	79,9	0,66
Ja	243	78,2	
Land van herkomst in vrede			
Nee	323	78	0,55
Ja	329	80,2	
Voorafgaande scholing			
Nee	195	72,8	<0,05
Ja	449	81,5	

Multivariate analyses

We merken hier een significante interactie tussen de variabele 'land van herkomst in vrede' en de verklarende variabelen van 'geslacht', 'leeftijd', het 'wonen in een opvangcentrum' en 'de voorafgaande scholing'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de variabele 'land van herkomst in vrede'.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit gemakkelijk vrienden te kunnen maken op school, onder de kinderen afkomstig uit een land in vrede

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit gemakkelijk vrienden te kunnen maken op school, onder de kinderen afkomstig uit een conflictgebied

Wonen met geen van de ouders
Wonen met minstens één van de ouders

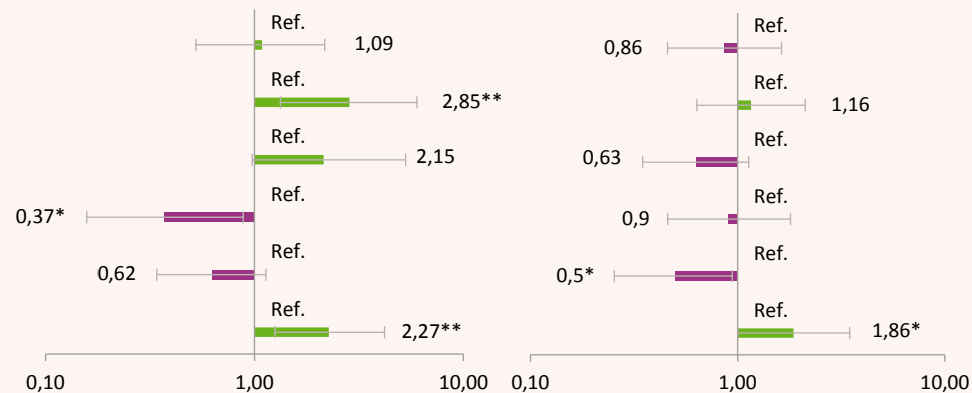
Geen scholing voor de aankomst in België
Scholing voor de aankomst in België

< 1 jaar in België
> 1 jaar in België

In een huis/appartement wonen
In een opvangcentrum wonen

11-15 jaar
≥16 jaar

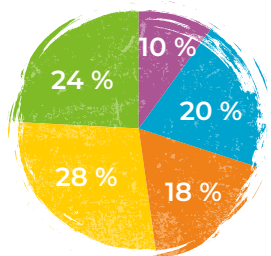
Meisje
Jongen

Het welbevinden op school: Zich op zijn plaats voelen op school

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het feit zich ongemakkelijk, niet op zijn plaats te voelen op school

n = 542

Mijn school is een plaats waar ik me ongemakkelijk voel en niet op mijn plaats

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

Voor het vervolg van de statistische analyses werden de kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'niet akkoord' en 'helemaal niet akkoord', beschouwd als kinderen die 'zich op hun plaats voelen'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het feit zich op zijn plaats te voelen op school, volgens de kenmerken van de kinderen

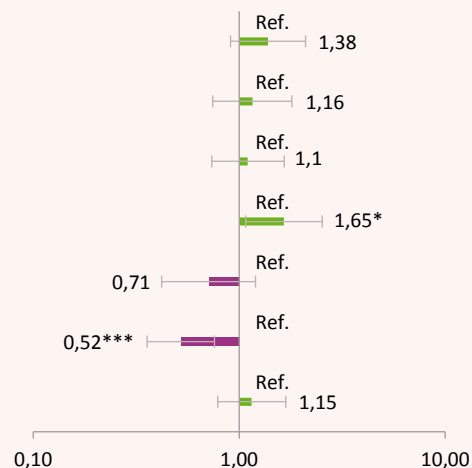
	n	%	P
Geslacht			
Meisje	220	54,5	0,31
Jongen	316	49,7	
Leeftijd***			
11-15	236	62,7	<0,001
≥16 jaar	296	43,6	
In een opvangcentrum wonen**			
Nee	442	55,2	<0,01
Ja	91	37,4	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	215	40,5	<0,001
Ja	318	58,8	

	n	%	P
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	318	58,8	<0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	56	46,4	
Wonen met andere personen	135	40,7	
Alleen wonen	24	25	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	329	54,7	0,11
Ja	205	47,3	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	255	42,4	<0,001
Ja	285	60,4	
Voorafgaande scholing**			
Nee	150	42	<0,01
Ja	385	55,6	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit zich op zijn plaats te voelen op school

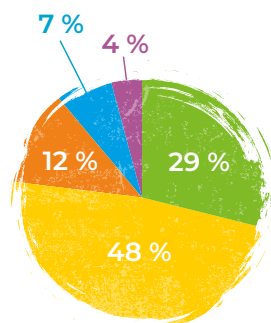
Wonen met geen van de ouders	1,38
Wonen met minstens één van de ouders	Ref.
Geen scholing voor de aankomst in België	1,16
Scholing voor de aankomst in België	Ref.
< 1 jaar in België	1,1
> 1 jaar in België	Ref.
Land van herkomst in een conflictsituatie	1,65*
Land van herkomst in vrede	Ref.
In een huis/appartement wonen	0,71
In een opvangcentrum wonen	Ref.
11-15 jaar	0,52***
≥16 jaar	Ref.
Meisje	1,15
Jongen	Ref.

Het welbevinden op school: Het gevoel door de andere leerlingen gewaardeerd te worden

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het gevoel gewaardeerd te worden door de andere leerlingen

n = 512

Mijn school is een plaats waar de andere leerlingen me lijken te waarderen

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' en 'akkoord', werden beschouwd als kinderen die 'zich gewaardeerd voelen door de andere leerlingen'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het feit zich gewaardeerd te voelen door de andere leerlingen, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht**			
Meisje	205	70,2	<0,0
Jongen	301	80,7	
Leeftijd			
11-15	233	77,7	0,58
≥16 jaar	270	75,2	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	406	77,6	0,34
Ja	98	72,4	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	216	77,8	0,64
Ja	287	75,6	

	n	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	287	75,6	0,26
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	49	71,4	
Wonen met andere personen	142	81,7	
Alleen wonen	25	68	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	300	74,7	0,29
Ja	206	79,1	
Land van herkomst in vrede			
Nee	252	75,8	0,76
Ja	260	77,3	
Voorafgaande scholing			
Nee	152	75	0,6
Ja	353	77,6	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit zich gewaardeerd te voelen door de andere kinderen

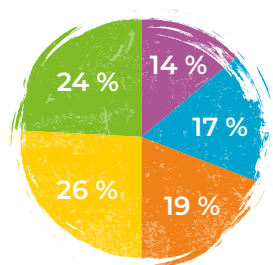
Wonen met geen van de ouders	0,86	Ref.
Wonen met minstens één van de ouders		
Geen scholing voor de aankomst in België		Ref.
Scholing voor de aankomst in België	1,22	
< 1 jaar in België		Ref.
> 1 jaar in België	1,47	
Land van herkomst in een conflictsituatie		Ref.
Land van herkomst in vrede	1,32	
In een huis/appartement wonen		Ref.
In een opvangcentrum wonen	0,69	
11-15 jaar		Ref.
≥16 jaar	0,8	
Meisje		Ref.
Jongen	1,96**	

0,10 1,00 10,00

Het welbevinden op school: Zich eenzaam voelen

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het gevoel van eenzaamheid op school

n = 582

Mijn school is een plaats waar ik me alleen voel

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

Voor het vervolg van de statistische analyses werden de kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'niet akkoord' en 'helemaal niet akkoord', beschouwd als kinderen die 'zich niet eenzaam voelen'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequentie van het feit zich niet eenzaam te voelen op school, volgens de kenmerken van de kinderen

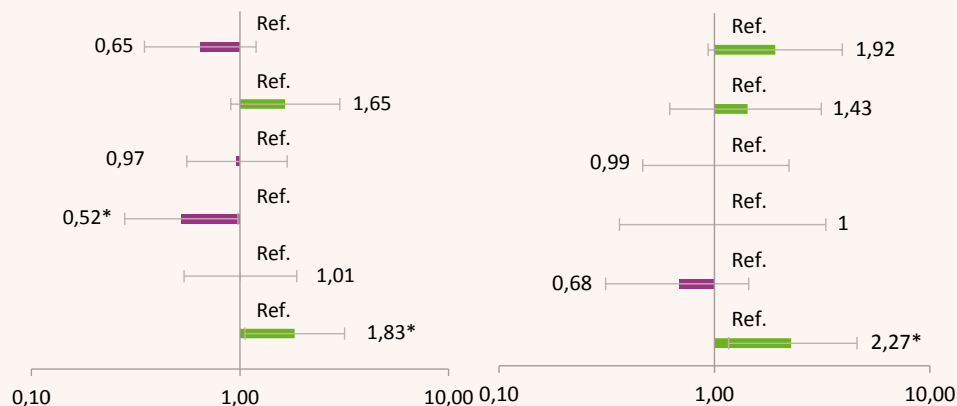
	n	%	P
Geslacht			
Meisje	244	52,5	0,27
Jongen	331	47,4	
Leeftijd**			
11-15	257	57,2	<0,01
≥16 jaar	314	43,9	
In een opvangcentrum wonen***			
Nee	471	53,9	<0,001
Ja	103	33	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	241	34,4	<0,001
Ja	332	60,5	

	n	%	P
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	332	60,5	<0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	59	52,5	
Wonen met andere personen	151	29,8	
Alleen wonen	31	22,6	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	360	50,6	0,71
Ja	214	48,6	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	290	38,3	<0,001
Ja	292	61,6	
Voorafgaande scholing***			
Nee	162	35,8	<0,001
Ja	410	55,4	

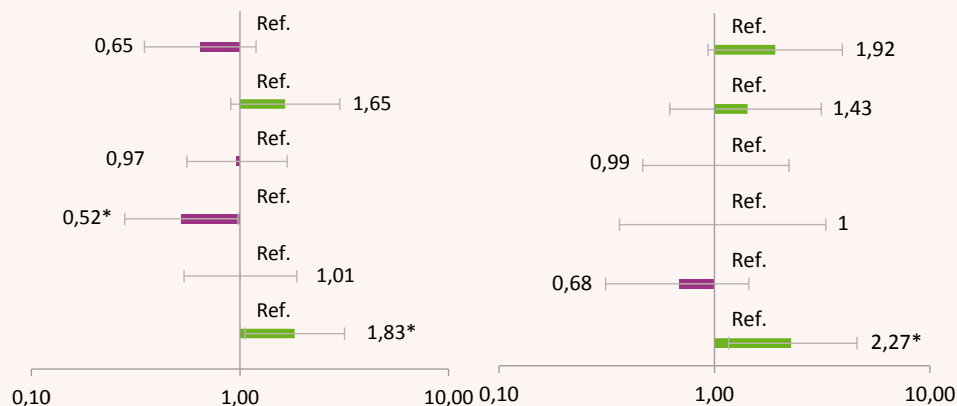
Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, stellen we een significante interactie vast tussen de variabelen 'leeftijd' en 'het wonen in een opvangcentrum'. De volgende analyses werden gestratificeerd volgens de leeftijdsgroep van de kinderen.

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit zich niet eenzaam te voelen op school onder de kinderen ouder dan 16 jaar

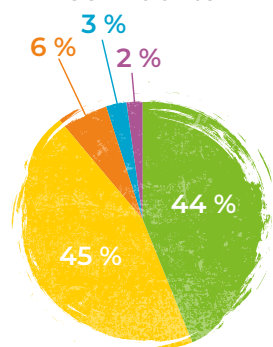
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit zich niet eenzaam te voelen op school onder de kinderen tussen 11 en 15 jaar

Relatie met de leerkrachten: Het gevoel gehoord te worden door de leerkrachten

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het gevoel gehoord te worden door de leerkrachten

n = 651

De meeste mijn leerkrachten luisteren echt naar wat ik te zeggen heb

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' en 'akkoord', werden beschouwd als kinderen die 'het gevoel hebben gehoord te worden door hun leerkrachten'.

Frequenties van het gevoel door zijn leerkrachten te worden gehoord, volgens de kenmerken van de kinderen

	n	%	P
Geslacht			
Meisje	272	89,7	0,8
Jongen	374	88,8	
Leeftijd			
11-15	292	88,7	0,68
≥16 jaar	350	90	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	516	88,6	0,34
Ja	125	92	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	281	90	0,72
Ja	359	88,9	

	n	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	359	88,9	NVT
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	62	91,9	
Wonen met andere personen	188	88,3	
Alleen wonen	31	96,8	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	390	89,5	1
Ja	251	89,2	
Land van herkomst in vrede			
Nee	329	90,6	0,33
Ja	322	87,9	
Voorafgaande scholing			
Nee	194	89,2	1
Ja	449	89,3	

Multivariate analyses

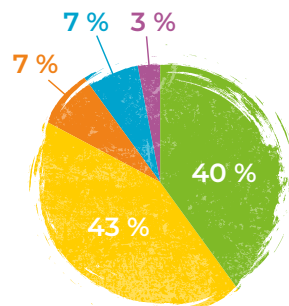
De analyse door logistische regressie bevestigt dat geen enkele significante associatie naar voren komt.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Relatie met de leerkrachten: Het gevoel rechtvaardig te worden behandeld door de leerkrachten

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het gevoel rechtvaardig te worden behandeld door hun leerkrachten

n = 573

De meeste leerkrachten behandelen mij rechtvaardig

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord

De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord', 'akkoord' en 'onbeslist', werden beschouwd als kinderen die 'het gevoel hebben rechtvaardig te worden behandeld door hun leerkrachten'.

*P < 0,05 ; **P < 0,01 ; ***P < 0,001

Frequenties van het gevoel rechtvaardig te worden behandeld door de leerkrachten, volgens de kenmerken van de kinderen

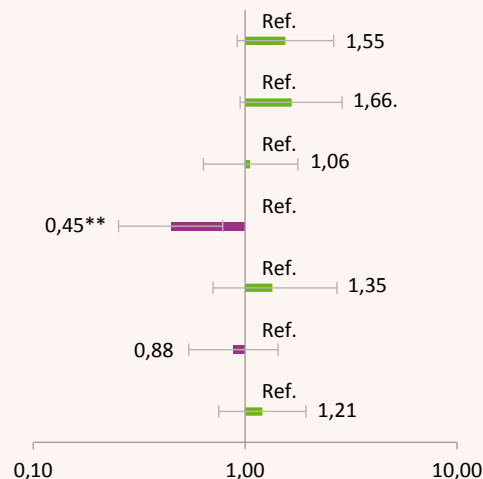
	n	%	P
Geslacht			
Meisje	242	82,2	0,74
Jongen	324	83,6	
Leeftijd			
11-15	250	83,6	0,86
≥16 jaar	312	82,7	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	466	82,8	0,89
Ja	100	84	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	249	81,5	0,42

	n	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	315	84,4	NVT
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	61	86,9	
Wonen met andere personen			
Alleen wonen	22	77,3	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	344	82,6	0,53
Ja	219	84,9	
Land van herkomst in vrede			
Nee	297	85,9	0,08
Ja	276	80,1	
Voorafgaande scholing			
Nee	166	81,3	0,47
Ja	399	84,2	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het gevoel hebben rechtvaardig te worden behandeld door de leerkrachten

Wonen met geen van de ouders	Ref.	1,55
Wonen met minstens één van de ouders		
Geen scholing voor de aankomst in België	Ref.	1,66
Scholing voor de aankomst in België		
< 1 jaar in België	Ref.	1,06
> 1 jaar in België		
Land van herkomst in een conflictsituatie	0,45**	
Land van herkomst in vrede	Ref.	
In een huis/appartement wonen	Ref.	1,35
In een opvangcentrum wonen		
11-15 jaar	0,88	
≥16 jaar	Ref.	
Meisje	Ref.	1,21
Jongen		

Rust en vrije tijd

5. Het recht op rust en vrije tijd

VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind

"1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en creatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding." (Artikel 31)

CRC, General comment n° 17 on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (2013) (vrije vertaling)*

"Het Comité verbindt de Staten die partij zijn ertoe om alle gewenste maatregelen te nemen opdat de kinderen hun rechten die hun op grond van artikel 31 zijn toegekend, kunnen uitoefenen zonder enig onderscheid en los van elke overweging over [...] hun nationale, etnische of sociale afkomst, [...]. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de rechten van bepaalde groepen kinderen, meer bepaald [...] kinderen die asiel aanvragen en vluchtelingen, [...], migrantenkinderen of ontheemde kinderen, kinderen van inheemse afkomst of die tot minderheidsgroepen behoren [...]."

* UN Doc. CRC/C/GC/17, 17 april 2013, §16.

Maud DOMINICY – UNICEF België

Het gaat niet enkel om het recht om te spelen, maar ook om het recht om vrienden te maken, erbij te horen, veerkracht op te bouwen, de taal te leren, enz. In de centra spelen alle vrijetijdsactiviteiten zich echter af onder migrantenkinderen. De kinderen zijn zelf vragende partij om activiteiten te beoefenen met andere Belgische kinderen. Maar dat is moeilijk, onder meer vanuit financieel oogpunt.

"De buitenschoolse activiteiten en de activiteiten buiten het centrum, waarbij kennis kan worden gemaakt kinderen of met leeftijdgenoten, zijn erg belangrijk voor het welzijn van de kinderen en dragen ook bij tot hun integratie in de opvangsamenleving."

Sophie LAIR – UNHCR

Artikel 31 van het VRK garandeert het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij zijn leeftijd, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven. *General comment n° 17 on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts*, specificiert dat bij de verwezenlijking van dit recht bijzondere aandacht moet worden besteed aan de rechten van bepaalde groepen kinderen, meer bepaald kinderen die asiel aanvragen en vluchtelingen, en migrantenkinderen of ontheemde kinderen.¹

De belangrijke rol van vrije tijd voor het welzijn en de integratie van kinderen in migratie wordt in meerdere studies benadrukt.² In een onderzoek dat onlangs via de OKAN-classes werd uitgevoerd in de Vlaamse Gemeenschap over de vrije tijd van jongeren in migratie, worden de drempels voor de deelneming aan het (georganiseerde) aanbod van vrijetijdsbestedingen onderzocht, evenals de tevredenheid en de verwachtingen in verband met de activiteit en het aanbod aan vrijetijdsbestedingen. Uit het onderzoek blijkt dat er bepaalde obstakels bestaan voor de deelname van de kinderen aan het vrijetijdsaanbod. De bevraagde jongeren wijzen onder meer op de taalkennis en de sociale barrières.³

De getuigenissen die werden ingezameld in het kader van het project "What Do You Think?" van UNICEF België verwijzen onder meer naar de moeilijkheid om deel te nemen aan een activiteit buiten de school of het centrum.⁴

In dit verband heeft het VN-Kinderrechtencomité in februari 2019 België aanbevolen om "de inspanningen te verdubbelen om aan de kinderen, inclusief de [...] vluchtelingen- en migrantenkinderen het recht op rust en vrije tijd te garanderen, evenals het recht op deelname aan spel en inclusieve recreatieve bezigheden die zijn aangepast aan de leeftijd van het kind, op veilige, toegankelijke en rookvrije plekken die worden bediend door het openbaar vervoer, en om ervoor te zorgen dat de kinderen over voldoende tijd beschikken om deze rechten uit te oefenen [...]."⁵

In voorliggende studie werd het recht op ruste en vrije tijd geanalyseerd vanuit drie verschillende invalshoeken. In eerste instantie werd de kinderen gevraagd naar hun perceptie over de hoeveelheid vrije tijd waarover ze beschikken. Vervolgens kregen ze vragen over het type uitgeoefende activiteiten tijdens die vrije tijd, evenals over de vrijheid waarover ze beschikken om te beslissen op welke manier ze hun vrije tijd invullen.

"De combinatie van het feit dat ze de taal niet spreken en weinig sociaal netwerk hebben, zijn de twee grote factoren die sociaal isolement creëren en dit maakt dat ze zich vaak vervelen of alleen voelen in hun vrije tijd."

Lucas PISSENS – Universiteit Gent

Heb je genoeg vrije tijd?

45%

55%

n = 709
 Altijd / Meestal ■
 Soms / Zelden / Nooit ■

5.1. Genoeg vrije tijd hebben

Bijna de helft van de kinderen (45%) verklaart altijd (19%) of meestal (26%) genoeg vrije tijd te hebben. De andere helft (55%) vindt dat ze slechts soms (39%), zelden (11%) of nooit (5%) genoeg vrije tijd hebben.

Bivariate analyses

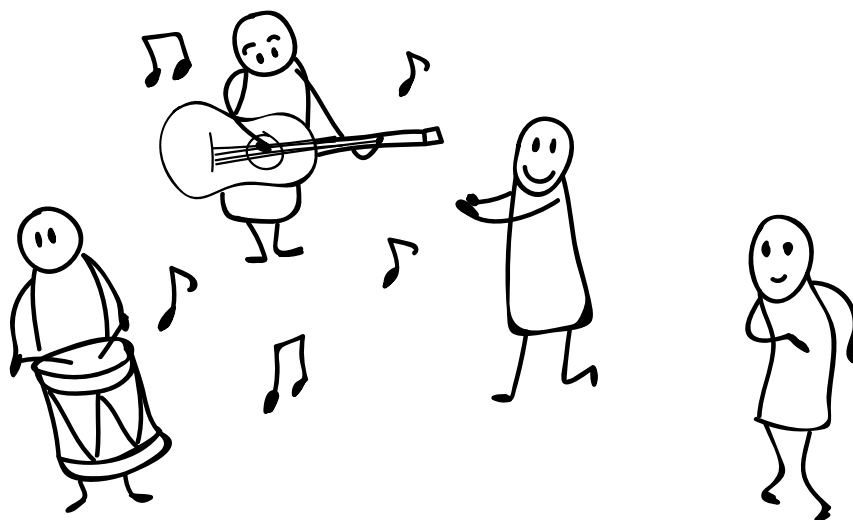
Of kinderen het gevoel hebben te beschikken over voldoende vrije tijd, hangt af van het feit of ze met minstens één van hun ouders samenwonen en van de situatie in het land van herkomst.

Het percentage kinderen dat vindt over voldoende vrije tijd te beschikken, is hoger bij kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen (53,7% versus 35%).

Het is ook hoger bij kinderen afkomstig uit een land in vrede dan bij kinderen die uit een conflictgebied komen (52,9% versus 38,4%).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, bevestigt ze het positief verband met het feit samen te wonen met minstens één van de ouders en met de situatie in het land van herkomst.

“Voor studenten met een niet-westerse achtergrond is vrije tijd een vaag concept. In sommige talen bestaat hiervoor zelf geen woord.”

Lucas PISSENS – Universiteit Gent

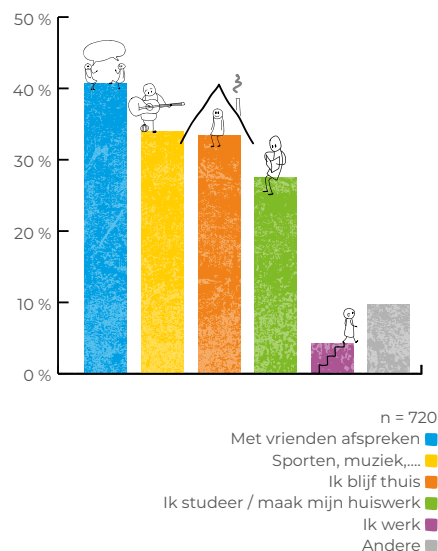
“Er komt wel heel wat extra last op de schouders van jongeren die hier alleen zijn. Niet alleen op schoolvlak zullen ze heel wat moeten bijbenen maar hun vrije tijd zal ook opgaan naar alles wat moet geregeld worden om hier administratief in orde te zijn.”

Dr. Jessy SIONGERS – Universiteit Gent

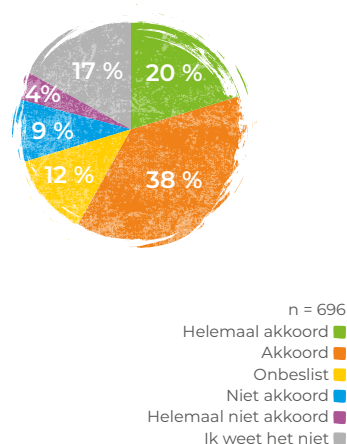
“Jongeren die uit een conflictgebied afkomstig zijn komen hier niet toe als een blanco blad, ze hebben al allerlei problemen en hebben meestal ook traumatische ervaringen meegemaakt. Het concept zelf van ‘vrije tijd’ is voor dergelijke jongeren totaal iets anders.”

Prof. Dr. John LIEVENS – Universiteit Gent

Wat doe je buiten je schooltijd?

In mijn vrije tijd (buiten mijn schooltijd) doe ik wat ik wil

5.2. Uitgeoefende activiteit in de vrije tijd

Bijna de helft van de kinderen (46%) brengt tijd door met vrienden in de vrije tijd. Bijna vier op de tien kinderen (39%) antwoorden dat ze aan sport of muziek doen, 38% blijft thuis, 32% studeert en maakt zijn huiswerk en 5% werkt (voor geld).

"Op het vlak van vrijetijdsbesteding zijn er binnen de centra steeds meer projecten!"

Hedwige DE BOURGE – Fedasil

"In het activiteitenaanbod moet er onder meer een verschuiving plaatsvinden van de focus op het statuut, dat ook belangrijk is, naar een focus op het feit dat het in de eerste plaats gaat om jongeren, die zich dan wel in een kwetsbare positie bevinden, maar desalniettemin jongeren zijn."

Dr. Minne HUYSMANS – Vrije Universiteit Brussel

5.3. Vrije keuze van de uitgeoefende activiteit in de vrije tijd

58% van de kinderen zegt dat ze doen wat ze willen in hun vrije tijd. De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' (20%) en 'akkoord' (38%), werden beschouwd als kinderen die 'doen wat ze willen in hun vrije tijd'.

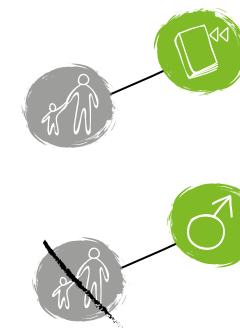
Bivariate analyses

De bivariate analyses laten geen significante correlaties zien tussen de specifieke kenmerken van de kinderen en het feit te kunnen doen wat ze willen in hun vrije tijd.

Multivariate analyses

Uit de analyses bleek een significante interactie tussen de gezinssamenstelling en andere variabelen, zoals het geslacht en de voorafgaande scholing van de kinderen. De multivariate analyses worden hier gestratificeerd volgens deze variabele.

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, blijken de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen en zij die voor hun aankomst in België reeds naar school gingen, zich doorgaans vrijer te voelen om te doen wat ze willen in hun vrije tijd dan de andere kinderen. Wat de kinderen betreft die zonder minstens één hun ouders wonen, verklaren de jongens vaker dan de meisjes dat ze vrij kunnen doen wat ze willen in hun vrije tijd.

Eindnoten

- 1 *UN Doc. CRC/C/GC/17*, 17 april 2013, §16.
- 2 Vermeld in L. PISSENS, J. SIONGERS, J. LIEVENS, L. BRADT EN I. DERLUYN, *Vrije tijd van jongeren in migratie*, Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid, 2019, 78 p.
- 3 L. PISSENS, J. SIONGERS, J. LIEVENS, L. BRADT EN I. DERLUYN, *Vrije tijd van jongeren in migratie*, Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid, 2019, 78 p.
- 4 UNICEF België, *What do you think? Migranten- en vluchtelingenkinderen in België aan het woord*, 2018, pp. 13, 88, 89. <https://www.unicef.be/content/uploads/2018/01/wdyt-4-1-NL.pdf>.
- 5 *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6*, §40.

An aerial photograph of a coastline. The left side of the image shows a bright, sandy beach where waves are breaking, creating white foam. The right side of the image shows the deep blue-green ocean with visible ripples and some darker patches of water. The text is overlaid on the right side of the image.

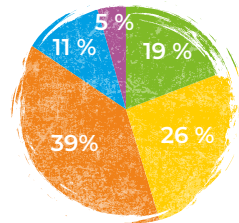
Rust en vrije tijd

5.4. Statistische bijlage

Genoeg vrije tijd hebben

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het feit genoeg vrije tijd te hebben

Heb je genoeg vrije tijd?

n = 709
 Altijd
 Meestal
 Soms
 Zelden
 Nooit

De kinderen die hebben geantwoord met 'altijd' of 'meestal', werden beschouwd als kinderen 'met voldoende vrije tijd'.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Frequentie van het feit genoeg vrije tijd te hebben, volgens de kenmerken van de kinderen

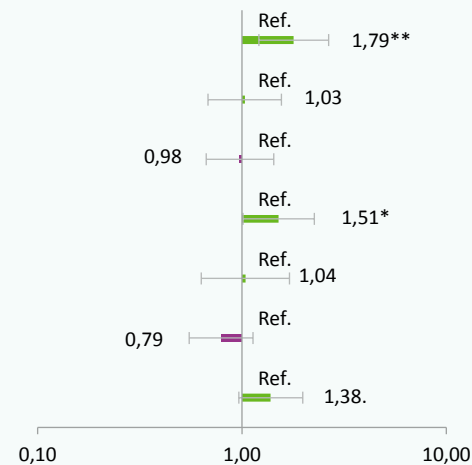
	n	%	P
Geslacht			
Meisje	285	44,6	0,67
Jongen	411	46,5	
Leeftijd			
11-15	312	50	0,05
≥ 16 jaar	379	42,2	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	565	46,9	0,26
Ja	127	40,9	
Wonen met minstens één van de ouders***			
Nee	311	35	< 0,001
Ja	382	53,7	

	n	%	P
Gezinssamenstelling***			
Wonen met minstens één van de ouders	381	53,8	< 0,001
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	68	38,2	
Wonen met andere personen	208	35,6	
Alleen wonen	36	25	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	413	47	0,39
Ja	277	43,3	
Land van herkomst in vrede***			
Nee	365	38,4	< 0,001
Ja	344	52,9	
Voorafgaande scholing			
Nee	211	41,7	0,22
Ja	486	47,1	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het hebben van voldoende vrije tijd

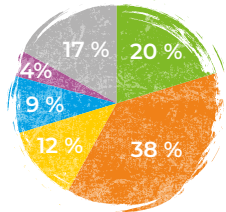
Wonen met geen van de ouders	Ref.	1,79**
Wonen met minstens één van de ouders		
Geen scholing voor de aankomst in België	Ref.	1,03
Scholing voor de aankomst in België		
< 1 jaar in België	0,98	Ref.
> 1 jaar in België		
Land van herkomst in conflict	Ref.	1,51*
Land van herkomst in vrede		
In een huis/appartement wonen	Ref.	1,04
In een opvangcentrum wonen		
11-15 jaar	0,79	Ref.
≥ 16 jaar		
Meisje	Ref.	1,38.
Jongen		

Vrije keuze van de uitgeoefende activiteit in de vrije tijd

Bivariate analyses

Verdeling van de kinderen volgens het feit vrij te kunnen kiezen welke activiteiten ze uitoefenen in hun vrije tijd

n = 696

In mijn vrije tijd (buiten mijn schooltijd) doe ik wat ik wil.

Helemaal akkoord
Akkoord
Onbeslist
Niet akkoord
Helemaal niet akkoord
Ik weet het niet

De kinderen die de vraag hebben beantwoord met 'helemaal akkoord' en 'akkoord', werden beschouwd als kinderen die 'doen wat ze willen in hun vrije tijd'.

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Frequentie van het feit vrij te kunnen kiezen welke activiteiten je uitoefent in je vrije tijd, volgens de kenmerken van de kinderen

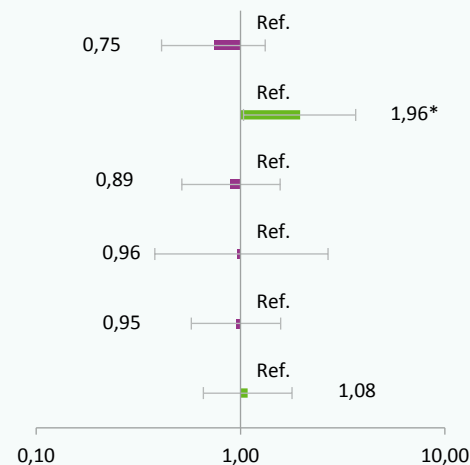
	n	%	P
Geslacht			
Meisje	238	67,6	0,28
Jongen	334	72,2	
Leeftijd			
11-15	264	72	0,45
≥ 16 jaar	307	68,7	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	477	70,9	0,53
Ja	94	67	
Wonen met minstens één van de ouders			
Nee	241	68	0,34
Ja	330	72,1	

	n	%	P
Gezinssamenstelling			
Wonen met minstens één van de ouders	330	72,1	0,63
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	63	68,3	
Wonen met andere personen	152	69,1	
Alleen wonen	26	61,5	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	344	70,9	0,9
Ja	224	70,1	
Land van herkomst in vrede			
Nee	275	70,9	0,72
Ja	305	69,2	
Voorafgaande scholing			
Nee	171	66,7	0,26
Ja	401	71,8	

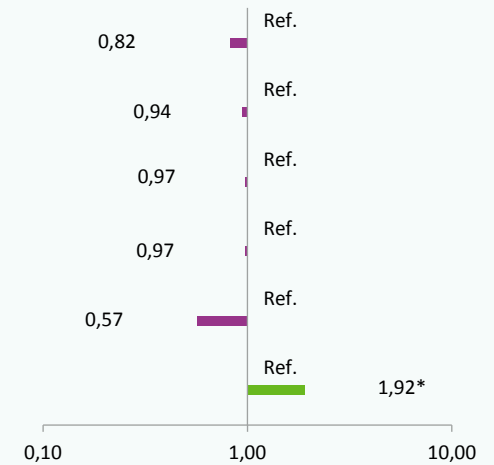
Multivariate analyses

Uit de analyses bleek een significante interactie tussen de gezinssamenstelling en andere variabelen, zoals het geslacht en de voorafgaande scholing van de kinderen. De multivariate analyses worden hier gestratificeerd volgens deze variabele.

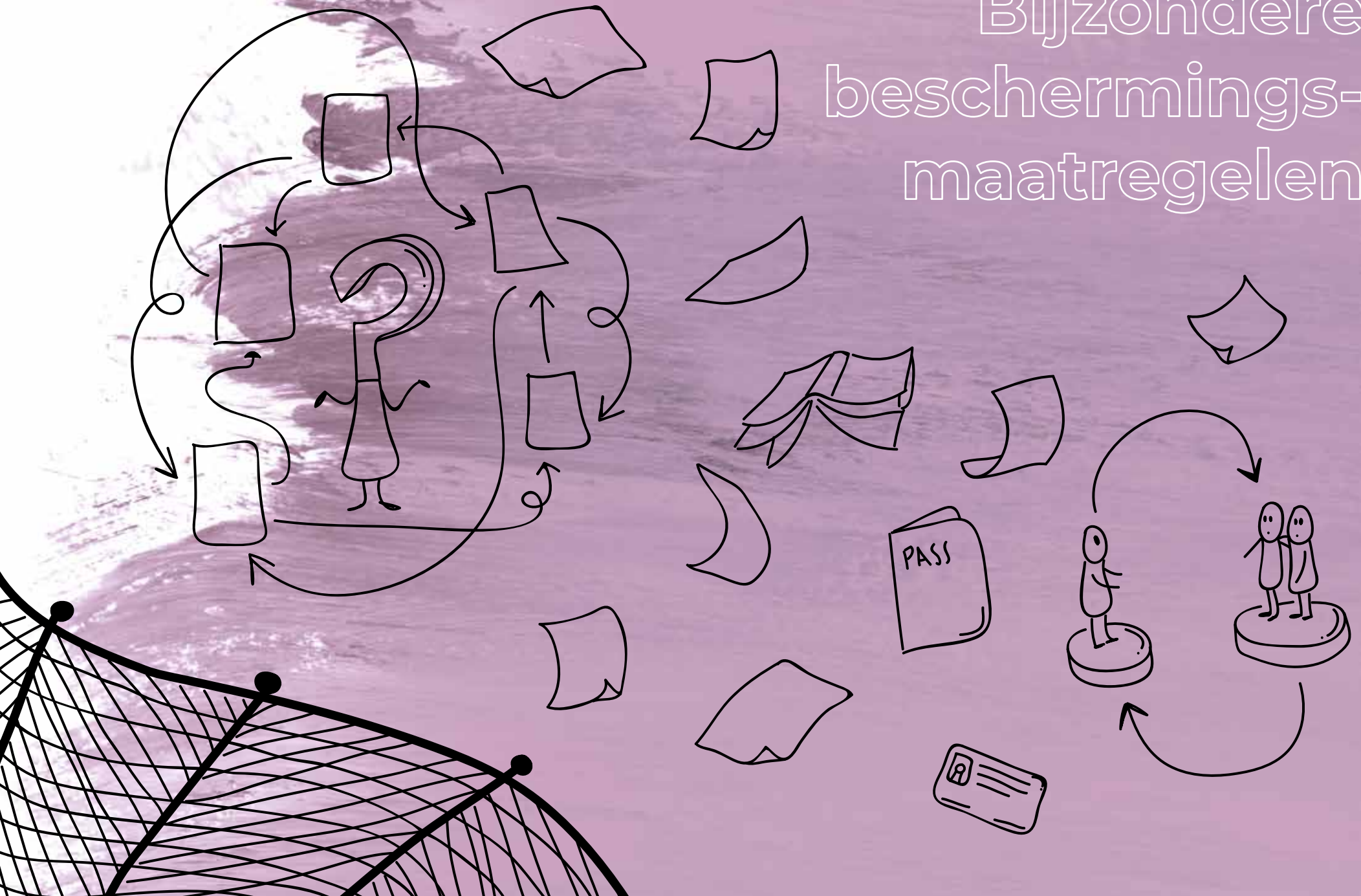
Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit vrij te kunnen kiezen welke activiteiten ze uitoefenen in hun vrije tijd, onder de kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie analyseert tussen de kenmerken van de kinderen en het feit vrij te kunnen kiezen welke activiteiten ze uitoefenen in hun vrije tijd, onder de kinderen die niet met minstens één van hun ouders samenwonen

Bijzondere beschermings- maatregelen

Bijzondere beschermingsmaatregelen

Waarborgen van een regelmatige procedure en toegankelijkheid van het rechtssysteem

Maud DOMINICY – UNICEF België

"[De procedure] is DE prioriteit voor alle kinderen, of ze nu begeleid zijn of niet. In het project 'What Do You Think?' wilden ze hier het meeste over praten. Het is wel zo dat de procedure hen minder raakt wanneer ze jonger zijn en indien ze begeleid zijn."

Één van de specifieke doelstellingen van deze studie was het verkrijgen van een beter beeld van de situatie van de rechten van kinderen in migratie in België.

Artikel 12 van het VRK wijst erop hoe belangrijk participatie van kinderen is en verankert hun recht op vrije meningsuiting en hun recht om te worden gehoord in elke gerechtelijke of administratieve procedure die hen betreft. Hun recht op vrije meningsuiting is ook opgenomen in de Belgische Grondwet.¹

Meerdere *General comments* van het VN-Kinderrechtencomité – waaronder sommige samen met het CMW – passen dit recht toe op de context van het kind in internationale migratie en benadrukken de noodzaak om geschikte maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat het een integraal onderdeel wordt van de immigratie- en asielprocedures.² "Alle kinderen, inclusief de kinderen die begeleid zijn door hun ouders of voogden, moeten worden behandeld als volwaardige houders van rechten [...] hun mening [moet] naar behoren worden gehoord en in aanmerking genomen." (vrije vertaling)³

Er wordt ook gewezen op andere rechten, zoals de rechten in verband met informatie over de verblijfsprocedures en de genomen beslissingen, de opleiding van beroepsbeoefenaren die bij deze procedures betrokken zijn, de vertegenwoordiging door een advocaat, en de voogdij.⁴

In de meest recente slotbeschouwingen aan het adres van België (2019) vraagt het VN-Kinderrechtencomité aan België onder meer om "kindvriendelijke instrumenten te ontwikkelen en te verspreiden om kinderen die asiel zoeken te informeren over hun rechten en de manieren om toegang tot het gerecht te hebben" en om "de onmiddellijke beschermingsmaatregelen voor alle niet-begeleide kinderen te versterken en ervoor te zorgen dat deze kinderen systematisch en snel naar de voogddienst worden doorverwezen".⁵

"Het is belangrijk dat de niet-begeleide minderjarige kan deelnemen tijdens de procedures die hem of haar aanbelangen en tevens gehoord wordt bij het maken van keuzes inzake de procedures."

Wim BONNY – Coördinator van de voogden, Rode Kruis-Vlaanderen

Adviesorgaan van de NCRK: Advies over de situatie van kinderen in migratie [in België] (2016)*

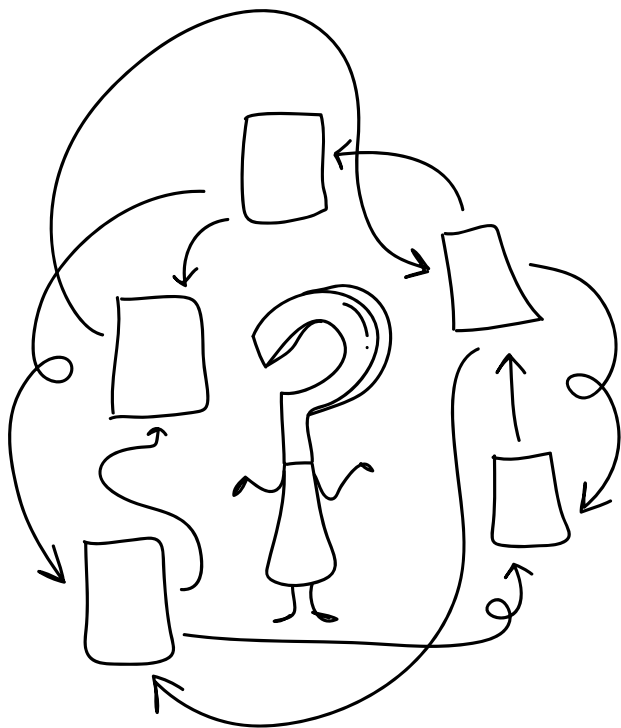
"Het recht van kinderen in migratie op participatie, met name hun recht op toegankelijke informatie, om gehoord te worden en op verhaal of toegang tot klachtenmechanismen die aangepast zijn aan hun leeftijd, moet vanaf hun aankomst worden gewaarborgd in alle relevante beslissingsprocedures en -processen. Indien nodig en vanaf zijn signalement, moet het kind worden bijgestaan door een onafhankelijke tolk [...]."

Alle personen die in contact treden met kinderen in migratie (de administratieve en gerechtelijke overheden, advocaten, ondervragers, tolken, maatschappelijk werkers, gezondheidswerkers, voogden, wettelijke vertegenwoordigers, politiepersoneel en grensbewakers, ...) dienen op gepaste wijze verplicht gevormd te worden in kinderrechten, in communicatiewijzen van kinderen, in het begrip van hun culturele behoeften, en bekwaam te zijn om op gepaste wijze om te gaan met tekenen van angst of wanhoop [...]."

* ADVIESORGAAN VAN DE NCRK, "Advies over de situatie van kinderen in migratie", 2015, pp. 1-2, beschikbaar op <https://ncrk-cn.de.be/IMG/pdf/advies-2.pdf>.

In het kader van het project “What Do You Think?” uitgevoerd door UNICEF België, betreft één van de drie prioriteiten die door de vluchtelingen- en migrantenkinderen in België worden geformuleerd, de [verblijfs]procedure. De procedure is veruit de belangrijkste kwestie die door de bevraagde kinderen naar voren wordt geschoven. Ze wordt door alle kinderen, of ze nu wel of niet door hun ouders worden begeleid, ervaren als een last⁶ en ze wordt beschouwd als niet-aangepast aan kinderen.⁷ Nog steeds volgens hun getuigenissen, is de betrokkenheid van de advocaat en de voogd wisselend. Ze wijzen op een gebrek aan informatie over de procedure en de genomen beslissingen⁸, en betreuren een gebrek aan vertrouwen en luisterbereidheid.⁹ Bovendien geven ze aan dat de tussenkomsten van de tolken te weinig regelmatig zijn. In de opvangcentra verwachten de kinderen meer hulp en betere informatie.¹⁰

In deze studie worden de bijzondere beschermingsmaatregelen ten aanzien van kinderen in migratie behandeld aan de hand van vragen in verband met: de kennis over (het bestaan van) de eventuele verblijfsprocedure; de kennis van de migratiediensten (Dienst Vreemdelingenzaken, de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV), het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS); de tevredenheid over de werking van de instantie die moet beslissen over het verblijf en over de instantie die onderdak biedt; het gevoel dat er geluisterd en rekening gehouden werd door, en duidelijke informatie te hebben gekregen van de voogd/advocaat/begeleider (in het opvangcentrum) alsook de migratiediensten.

“De procedure beïjelt als het ware hun verhaal in steen, dat is ongelooflijk zwaar en vormt een enorme last voor hen. Het is het relaas dat ze vertellen dat hen in staat zal stellen al dan niet in België te blijven, dat vormt een te zware last.”

Alexandre COHEN – Psycholoog, vzw Exil

“De informatie is vooral voor volwassenen bestemd. Er is erg weinig aangepaste informatie voor de kinderen over hun rechten en de te volgen procedures.”

Dr. Jessy SIONGERS – Universiteit Gent

“Er is uiteraard een groot verschil tussen begeleide en niet-begeleide minderjarigen. De niet-begeleide minderjarigen worden persoonlijk verhoord door de overheid en door hun advocaat, ongeacht hun leeftijd. Wanneer de minderjarigen begeleid zijn door hun ouders, vindt er doorgaans geen interview met hen plaats (behalve wanneer de asielaanvraag in hun naam gebeurt).”

Meester Cécile GHYMERS – Advocaat

VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind

"1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht." (Artikel 12)

General comment n° 12 (2009) The right of the child to be heard (vrije vertaling)*

"Kinderen die met hun werkzoekende of gevluchte ouders naar een land komen zijn bijzonder kwetsbaar. Daarom is het erg nodig dat hun recht om hun mening te uiten over alle aspecten van de immigratie- en asielpprocedure integraal wordt ingevoerd. [...] Bij een asielaanvraag moet het kind daarnaast de kans krijgen te vertellen over zijn of haar redenen voor de asielaanvraag." (§123)

"Het VN-Kinderrechtencomité benadrukt dat deze kinderen alle relevante informatie moeten krijgen, in hun eigen taal, over hun rechten, de beschikbare voorzieningen, waaronder communicatiemiddelen, en de immigratie- en asielpprocedure, om hun stem te laten horen en te laten meetellen in de procedure. Er moet kosteloos een voogd of adviseur worden aangesteld. [...]" (§124)

Joint general comment n° 3 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and n° 22 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration. (vrije vertaling)**

"[...] het is van essentieel belang dat het recht van kinderen om hun mening te uiten over alle zaken die hen aangaan, ook als integraal onderdeel van de immigratie- en asielpcedures, en om hun stem te laten meetellen, volledig ten uitvoer wordt gelegd. Kinderen kunnen hun eigen migratieplannen hebben en tot migratie worden aangezet door factoren die specifiek voor hen zijn, en het beleid en de genomen beslissingen kunnen pas doeltreffend zijn als ze ermee in verband worden gebracht [...]" (§35)

"De Staten die partij zijn moeten zo snel mogelijk na de aankomst van de kinderen op hun grondgebied gratis een gekwalificeerde wettelijke vertegenwoordiger aanstellen voor alle kinderen, inclusief de kinderen die ouderlijke bescherming genieten, evenals een naar behoren opgeleide voogd voor niet-begeleide of van hun familie gescheiden kinderen. Er moeten klachtenmechanismen ter beschikking worden gesteld aan de kinderen. De kinderen zouden gedurende de hele procedure moeten kunnen gebruikmaken van de diensten van een vertaler, om zich volledig in hun moedertaal te kunnen uiten, en/of de ondersteuning kunnen krijgen van een persoon die goed op de hoogte is van hun etnische oorsprong, hun religie en hun cultuur. Deze beroepsbeoefenaren zouden moeten opgeleid zijn om een antwoord te kunnen bieden aan de specifieke behoeften van kinderen in de context van internationale migratie, door rekening te houden met hun geslacht, hun cultuur, hun religie en andere elementen die daar nog bovenop kunnen komen." (§36)

* VN-Kinderrechtencomité, "General comment n° 12 (2009) The right of the child to be heard", UN Doc. CRC/C/GC/12, 20 juli 2009, §§123-124.

** UN Doc. CMW/C/GC/3 – CRC/C/GC/22, 16 november 2017, §§35-36.

Joint general comment n° 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and n° 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return (vrije vertaling)*

"Alle kinderen, met inbegrip van de kinderen die begeleid zijn door hun ouders of voogden, moeten worden behandeld als volwaardige titularissen van rechten. Er moet op gelijke en individuele manier rekening worden gehouden met hun specifieke behoeften en hun mening moet naar behoren worden gehoord en in aanmerking worden genomen. Ze moeten toegang krijgen tot administratieve en gerechtelijke beroepsmiddelen tegen de beslissingen inzake hun eigen situatie en die van hun ouders, om te garanderen dat alle beslissingen in hun belang worden genomen." (§15)

"[...] De Staten moeten voorzien in een uniform beleid om de overheid te helpen kwaliteitsvolle en gratis diensten van juridisch advies en vertegenwoordiging aan te bieden aan de migranten-, vluchtelingenkinderen en kinderen die asiel aanvragen, met inbegrip van een gelijke toegang voor de niet-begeleide kinderen, gescheiden kinderen en kinderen in een onwettige situatie [...]" (§16)

"Meer in het bijzonder, en met name in de context van de beoordeling van het belang van het kind en in het kader van de beslissingsprocedure hieromtrent, moeten de volgende rechten worden gegarandeerd aan de kinderen: [...]"

b) Het recht op de hoogte te worden gebracht van het bestaan van een procedure en van de genomen beslissing in het kader van de immigratie- en asielpprocedure, de gevolgen van deze beslissing en de beroepsmogelijkheden;

c) Het recht dat de procedure op het vlak van de immigratie wordt geleid door een ambtenaar of een gespecialiseerde rechter en dat de gesprekken persoonlijk worden geleid door beroepsbeoefenaren die opgeleid zijn op het vlak van communicatie met kinderen;

d) Het recht om te worden gehoord, deel te nemen aan alle fasen van de procedure en gratis te worden bijgestaan door een vertaler of tolk [...];

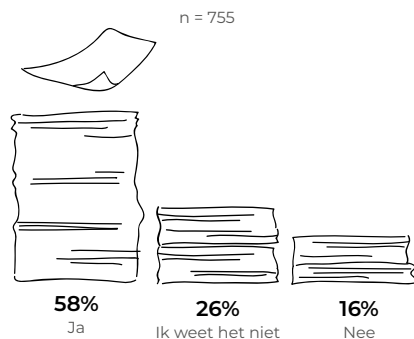
f) Het recht op bijstand door een advocaat die is opgeleid om kinderen te vertegenwoordigen in alle fasen van de procedure of die ervaring heeft op dat vlak en het recht om vrijuit te communiceren met hun vertegenwoordiger en toegang te hebben tot gratis juridische bijstand; [...]"

i) Voor de niet-begeleide en gescheiden kinderen, het recht om zo snel mogelijk een bevoegde voogd toegewezen te krijgen, die ervoor garant staat dat in de basisprocedure blijf wordt gegeven van respect voor het belang van het kind;

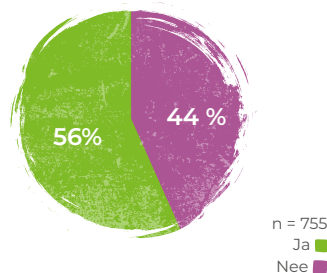
j) Het recht om volledig te worden geïnformeerd tijdens de hele procedure [...]" (§17)

* UN Doc. CMW/C/GC/4 – CRC/C/GC/23, 16 november 2017, §§15-17.

Heb jij (of heeft jouw familie) een verblijfsprocedure opgestart om in België te blijven?

Kennis van de verblijfsprocedure

"Wij weten dat we de waarheid vertellen, het is aan hen om te zien of ze er rekening mee houden."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

"Wanneer ik hierover praat (over mijn verhaal), dan slaap ik 's nachts niet, ik raak niet in slaap. Daar heb ik een psycholoog voor."

Meisje, 16 jaar, in een centrum, uit Guinee

6.1. Kennis van (het bestaan van) de verblijfsprocedure

Er werden twee vragen gesteld aan de kinderen over hun kennis van hun verblijfsprocedure. Eerst werd gevraagd of ze zelf (of hun familie) een procedure hebben opgestart om in België te kunnen blijven. In het geval van een positief antwoord moesten de kinderen vervolgens het soort procedure specificeren.

Voor de statistische analyses werden de kinderen die met 'ja' (58%) of 'nee' (16%) hebben geantwoord op de eerste vraag en die bij een positief antwoord op die vraag het type procedure in kwestie konden benoemen, beschouwd als kinderen 'die hun verblijfsprocedure kennen'.

56% van hen voldeed aan deze criteria en werd dus beschouwd kennis te hebben van de verblijfsprocedure. Het dient opgemerkt te worden dat het aantal kinderen dat werd geïdentificeerd als 'kennis te hebben van hun procedure', wellicht overschat is. Ten eerste, wat betreft de kinderen die hebben geantwoord dat er geen verblijfsprocedure is opgestart, laten de ingezamelde gegevens het niet toe om hun beweringen te controleren. Ten tweede, wat betreft de kinderen die hebben aangegeven dat er een procedure is opgestart en die ze ook konden benoemen, konden tegenstrijdigheden worden opgemerkt tussen de geselecteerde procedure en de kenmerken van het kind. Zo verklaren kinderen bijvoorbeeld dat ze met minstens één van hun ouders samenwonen en selecteren ze vervolgens de procedure 'duurzame oplossing' (procedure voorbehouden voor niet-begeleide minderjarigen, of zijn er niet-Europeaanen die het antwoord 'inschrijving als Europeaan' aanvinken. In beide gevallen is het dus niet mogelijk om met zekerheid het aantal geldige antwoorden te kwantificeren en met meer precisie het aantal kinderen dat echt op de hoogte is van de procedure te bepalen.

Bivariate analyses

De uitgevoerde bivariate analyses geven aan dat de kennis van de kinderen over hun procedure varieert naargelang van de leeftijd en het samenwonen met minstens één van de ouders. Het percentage kinderen dat op de hoogte is van hun eventuele verblijfsprocedure, is hoger bij kinderen van 16 jaar of ouder (66% versus 46,3% voor de kinderen tussen 11-15 jaar) en bij de kinderen die niet met één van hun ouders samenwonen (63% versus 52,5% voor kinderen die met één van hun ouders samenwonen).

Multivariate analyses

Wanneer de analyse wordt aangepast door tegelijkertijd rekening te houden met de verschillende verklarende variabelen, worden de verbanden die aan het licht kwamen in de bivariate analyse, bevestigd.

"In een ideale wereld zou men elke gezette stap moeten kunnen uitleggen aan de jongere. Maar dat vergt veel tijd. We kunnen die tijd beter benutten om het dossier vooruit te helpen. Het doel is dat de jongere op het einde zijn papieren krijgt."

Meester Cécile GHYMERS – Advocaat

"Voor de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen hangt de kennis van de verblijfsprocedures sterk af van de kwaliteit van hun begeleiding. De voogden zijn hier de hoofdrolspelers. Zowel de frequentie van de contacten met de voogden als de kwaliteit van hun begeleiding kan echter sterk schommelen."

Sophie LAIR – UNHCR

"Het feit dat jongeren onder de 16 jaar daar weinig over weten is misschien net goed. Moet een 11-jarige wel weten hoe een asielprocedure in elkaar zit? Zij zouden zich daar geen zorgen over hoeven te maken."

Prof. dr. Ilse DERLUYN – Universiteit Gent

"Wanneer de kinderen in gezinsverband zijn, voelen ze de stress van hun ouders, maar uiten ze veel minder vaak de wens, de behoefte om geïnformeerd te worden en deel te nemen aan de procedure."

Maud DOMINICY – UNICEF België

6.2. Andere vragen over de bijzondere beschermingsmaatregelen

Bij de analyse werd vastgesteld dat het algemene antwoordpercentage significant daalde wat betreft de andere vragen over de verblijfsprocedures. Bovendien werden er in de verkregen antwoorden ook een aantal tegenstrijdigheden vastgesteld. Zo verklaarden kinderen die met minstens één van hun ouders samenwonen, dat ze echt (of niet echt) werden gehoord door hun voogd. In overleg met de Stuurgroep werd dus beslist om deze gegevens niet te gebruiken.

Zoals bleek uit dit deel van de studie, is de verblijfsprocedure een bijzonder gevoelig onderwerp. Naast de aanzienlijke daling van het antwoordpercentage bij de gegevensverzameling ('objectiveerbare indicatie'), konden de onderzoekers meerdere moeilijkheden vaststellen in verband met dit deel van de vragenlijst:

Verstaanbaarheidsproblemen:

- de formulering van de vragen (zie. bijlage 2, p. 161) bemoeilijkte soms de verstaanbaarheid ervan;
- de benamingen van de migratiediensten zijn complex en moeilijk te vertalen.

Wantrouwen:

Bij het voorstellen van de studie hebben de onderzoekers de nadruk gelegd op het anonieme karakter ervan en op het feit dat hun deelname aan de studie geen enkel gevolg zou hebben voor hun eventuele lopende verblijfsprocedure. Toch merkten de onderzoekers een zekere terughoudendheid van de kinderen om op deze reeks vragen te antwoorden.

Desirability bias:

De onderzoekers hebben ook kunnen vaststellen dat wanneer de kinderen ervoor kozen om deze vragen te beantwoorden, ze bang waren om ze 'fout' te beantwoorden. Bepaalde kinderen vroegen zelfs aan de onderzoekers welk antwoord het meest wenselijk was.

"De kinderen vragen om beter op de hoogte te worden gebracht, op regelmatige basis, van hun procedure en dat men hun uitlegt waarom die zo lang duurt."

Maud DOMINICY – UNICEF België

"Verschillende instellingen, onder meer de asiel- en immigratiediensten, besteden toenemende aandacht aan de behoeften aan informatie van de kinderen, of die nu al dan niet begeleid zijn."

Sophie LAIR – UNHCR

"Ik heb schrik dat ik terug moet naar mijn land."

Meisje, 17 jaar, in een centrum, uit Guinee

"Ik wil dat we nog meer over bijzondere beschermingsmaatregelen spreken omdat dit super belangrijk is."

Anoniem

Eindnoten

- 1 Art. 22bis Belgische Grondwet.
- 2 VN-Kinderrechtencomité, "General comment n° 12 (2009) The right of the child to be heard", *UN Doc. CRC/C/GC/12*, 20 juli 2009, §§123; *UN Doc. CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22*, 16 november 2017, §34; *UN Doc. CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23*, 16 november 2017, §15.
- 3 *UN Doc. CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23*, 16 november 2017, §15.
- 4 Zie *UN Doc. CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22*, 16 november 2017, §35-36 en *UN Doc. CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23*, 16 november 2017, §17.
- 5 *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6*, 28 februari 2019, §§44(c) en 42(c).
- 6 UNICEF BELGIË, *What do you think? Migranten- en vluchtelingenkinderen in België aan het woord*, 2018, p. 25. <https://www.unicef.be/content/uploads/2018/01/wdyt-4-1-NL.pdf>.
- 7 *Ibid.*, p. 25.
- 8 *Ibid.*, p. 65.
- 9 *Ibid.*, p. 67.
- 10 *Ibid.*, p. 12.

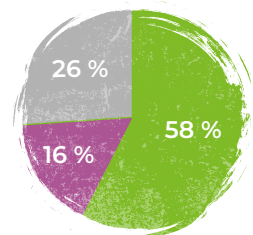
An aerial photograph of a coastline, showing waves breaking onto a sandy beach. The water is a deep blue-grey, and the sand is a light tan color. The waves are white with foam as they crash onto the shore. The coastline curves from the top left towards the bottom left of the frame.

Bijzondere beschermings- maatregelen

6.3. Statistische bijlage

Kennis van (het bestaan van) de verblijfsprocedure

Verdeling van de kinderen volgens het feit een verblijfsprocedure te hebben opgestart

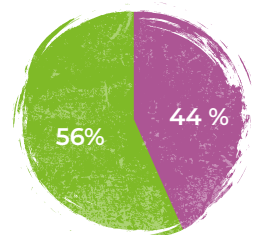
n = 755

Heb jij (of heeft jouw familie) een verblijfsprocedure opgestart om in België te blijven?

Ja ■
Nee ■
Ik weet het niet ■

De kinderen die met 'ja' of 'nee' hebben geantwoord op de vorige vraag en die bij een positief antwoord op die vraag het type procedure in kwestie konden benoemen, werden beschouwd als kinderen 'die hun verblijfsprocedure kennen'.

Verdeling van de kinderen volgens hun kennis van de verblijfsprocedure

n = 755

Nee ■
Ja ■

*P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001

Bivariate analyses

Frequentie van het feit kennis te hebben van het bestaan van de verblijfsprocedure, volgens de kenmerken van de kinderen

	N	%	P
Geslacht			
Meisje	299	55,9	0,75
Jongen	445	57,3	
Leeftijd***			
11-15	337	46,3	< 0,001
>= 16 jaar	400	66	
In een opvangcentrum wonen			
Nee	585	56,4	0,4
Ja	145	60,7	
Wonen met minstens één van de ouders**			
Nee	332	63	< 0,01
Ja	394	52,5	

	N	%	P
Gezinssamenstelling**			
Wonen met minstens één van de ouders	393	52,7	< 0,01
Wonen zonder ouders maar met één of meer andere familieleden	71	64,8	
Wonen met andere personen	227	59,9	
Alleen wonen	35	77,1	
Verblijfsduur in België > 1 jaar			
Nee	447	56,4	0,64
Ja	291	58,4	
Land van herkomst in vrede			
Nee	394	58,4	0,29
Ja	361	54,3	
Voorafgaande scholing			
Nee	241	56,8	0,99
Ja	501	56,5	

Multivariate analyses

Odds ratio van de multivariate logistische regressie die de relatie tussen de kenmerken van de kinderen en de kennis van het bestaan van de verblijfsprocedure analyseert

Wonen met geen van de ouders
Wonen met minstens één van de ouders

Geen scholing voor de aankomst in België
Scholing voor de aankomst in België

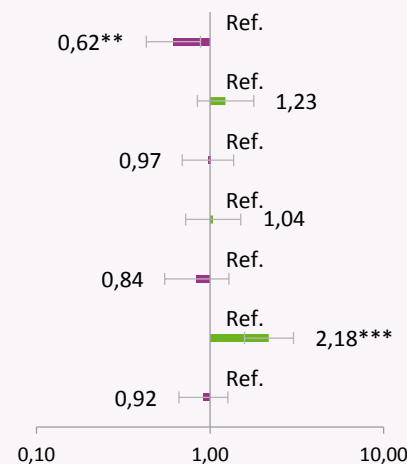
< 1 jaar in België
> 1 jaar in België

Land van herkomst in conflict
Land van herkomst in vrede

In een huis/appartement wonen
In een opvangcentrum wonen

11-15 jaar
≥ 16 jaar

Meisje
Jongen

Andere vragen over de bijzondere beschermingsmaatregelen

Aangezien de vragen over de verblijfsprocedure (en de kwaliteit van de diensten) problemen met zich meebrachten, kon geen enkele statistische analyse worden uitgevoerd op deze gegevens.

Ik weet wat de volgende instanties doen:

- De Dienst Vreemdelingenzaken
- De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV)
- Het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS)

**Reeks vragen waarvoor de antwoordmodaliteiten 'ja' of 'nee' waren.*

In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen?

- In het algemeen ben ik tevreden met de werking van de instantie die beslist over mijn verblijf in België.
- In het algemeen ben ik tevreden met de werking van de instantie die me onderdak biedt

**Reeks vragen waarvoor de antwoordmodaliteiten de volgende waren: 'helemaal akkoord', 'akkoord', 'onbeslist', 'niet akkoord', 'helemaal niet akkoord', 'ik weet het niet'.*

In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen?

Er werd echt naar me geluisterd en rekening met me gehouden door:

- mijn voogd
- mijn advocaat
- de Dienst Vreemdelingenzaken
- de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV)
- het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS)
- mijn begeleider (in het opvangcentrum)

**Reeks vragen waarvoor de antwoordmodaliteiten de volgende waren: 'helemaal akkoord', 'akkoord', 'onbeslist', 'niet akkoord', 'helemaal niet akkoord', 'ik weet het niet'.*

In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen?

Ik heb duidelijke informatie gekregen door:

- mijn voogd
- mijn advocaat
- de Dienst Vreemdelingenzaken
- de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV)
- het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS)
- mijn begeleider (van het opvangcentrum)

**Reeks vragen waarvoor de antwoordmodaliteiten de volgende waren: 'helemaal akkoord', 'akkoord', 'onbeslist', 'niet akkoord', 'helemaal niet akkoord', 'ik weet het niet'.*

DEEL IV

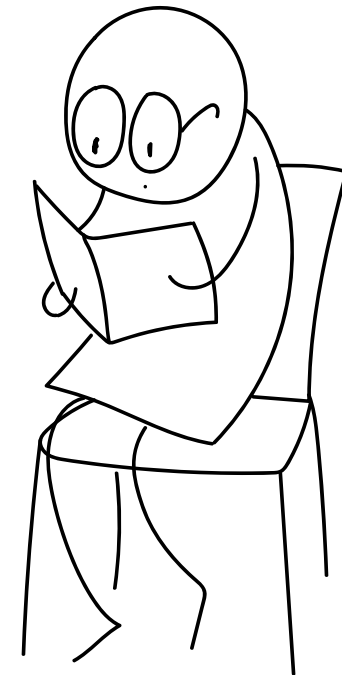
**Bij wijze van conclusie,
een uitnodiging!**

I. Een uitnodiging tot een geïnformeerde lezing: enkele aandachtspunten

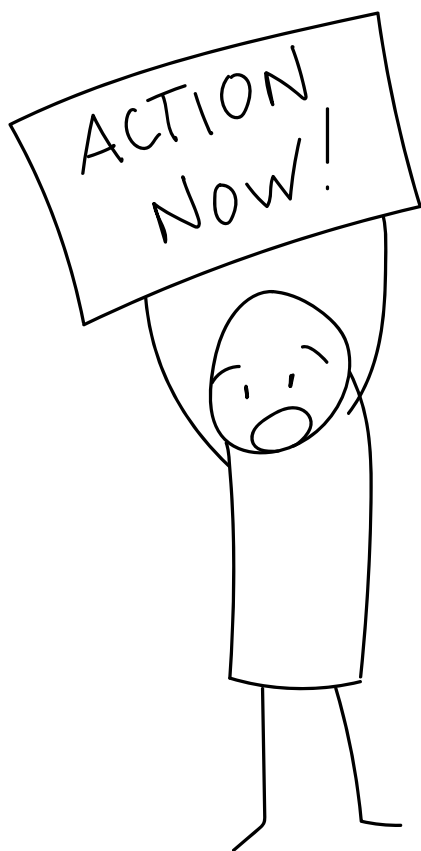
Zoals aangegeven in de inleiding van deze studie, werd het product dat voor u ligt in de loop van de uitvoering ervan verijnd. Deze evolutie heeft het mogelijk gemaakt om enkele aandachtspunten -en verbeteringspunten te identificeren. Dit zowel voor de huidige studie als voor de toekomstige projecten van de NCRK als mogelijks als inspiratie voor andere actoren op het gebied van kinderrechten in België en daarbuiten. Meer in het bijzonder kunnen de volgende elementen worden benadrukt:

- **Participatie van kinderen:** Hoewel deze studie de perceptie van de kinderen over de effectiviteit van hun rechten in België rapporteert, dat er specifieke vragen werden gesteld over hun recht op vrijheid van meningsuiting en dat hun stem werden ingewonnen in de contextualisering van de verzamelde gegevens, werden deze kinderen niet rechtstreeks betrokken als partners vanaf het begin van de studie en bij de ontwikkeling van de methodologie ervan. In de volgende specifieke studie van de NCRK over de rechten van kinderen geplaatst in een Gemeenschapsinstelling / I.P.P.J., werden kinderen betrokken bij het opstellen van de vragenlijst zelf, wat een extra garantie biedt voor de relevantie ervan, maar mogelijks ook voor de verstaanbaarheid en de door de kinderen aangevoelde legitimiteit van studie.
- **Vergelijkbaarheid van de gegevens:** de vergelijking van “groepen” kinderen mogelijk maken staat toe om bepaalde (on)gelijkheden vast te stellen die onder meer informatie kunnen opleveren voor het overheidsbeleid en de aanpassing van maatregelen met het oog op een betere eerbiediging van de rechten van het kind. Dit vereist echter dat er homogene gegevens worden verkregen. Daartoe wordt in de vragenlijst van dit onderzoek voor bepaalde vragen een vrijwel identieke bewoording gebruikt als die van internationale studies die in het kader van de Nationale Kinderrechtenindicatoren werden gebruikt. Voorzichtigheid is echter geboden bij de vergelijkbaarheid van de resultaten. De methodologiën die in de verschillende studies worden gebruikt zijn namelijk niet dezelfde en de vragenlijsten zijn niet identiek. Deze twee aspecten kunnen de manier waarop kinderen antwoorden beïnvloeden. Desalniettemin, hoewel de resultaten van deze studie en andere internationale studies niet ruwweg met elkaar kunnen worden vergeleken, is het toch interessant om de verschillende analyses naast elkaar te leggen en er enkele indicaties uit te halen.

- **Het bereiken van de meest kwetsbare kinderen:** De gegevensverzameling was gericht op de evaluatie van de tenuitvoerlegging van de rechten bij groepen kinderen in migratie, aangezien deze kinderen vaak ontsnappen aan de gegevensverzameling van grootschalige internationale studies. Deze studie heeft weliswaar de situatie van een groot deel van deze kinderen aan het licht gebracht. Desondanks heeft de afbakening zelf van de doelgroep (kinderen die zijn ingeschreven in OKAN / DASPA-klassen in het secundair onderwijs) evenwel kinderen uitgesloten die deze klassen niet of nog niet hebben geïntegreerd, jongere kinderen of kinderen die om verschillende redenen afwezig waren tijdens de gegevensverzameling (schooluitval, ziekte, zogenaamde ‘snuffelstages’ – onderdompelingstages in reguliere klassen –, hoorzittingen, enz.). Daarnaast heeft de timing van de gegevensverzameling (einde van het schooljaar, Ramadan periode) ook invloed gehad op, onder andere, het aantal kinderen dat in de klas aanwezig was op de dag van de gegevensverzameling. Er moet dus worden opgemerkt dat, ondanks de wil en de geleverde inspanningen, een deel van de kinderen (onder de meest kwetsbaren?) nog steeds ontsnapt aan de gegevensverzameling.

2. Een uitnodiging tot reflectie... en vooral tot actie!

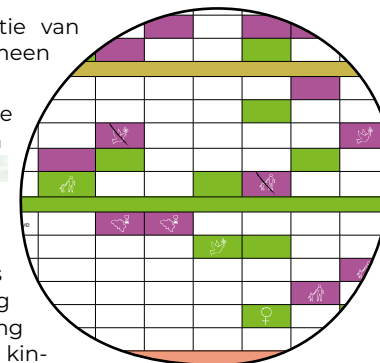
Dankzij deze studie hadden de onderzoekers van de NCRK het voorrecht om bijna duizend kinderen te ontmoeten. Deze kinderen hebben verschillende achtergronden, hebben verschillende migratieroutes meegemaakt – soms met geweld bezaaid – en leven nu elkieder een unieke realiteit in België. **Het is van cruciaal belang om te onthouden dat het in de eerste plaats om kinderen gaat. Kinderen die rechten hebben, onder andere gegarandeerd door het VRK, een verdrag dat door België is geratificeerd. Nog vóór er sprake is van migratieoverwegingen, moeten deze rechten worden gerespecteerd, beschermd en gewaarborgd, in het belang van het kind.**

De deelname van de kinderen aan deze studie heeft ons in staat gesteld een beter beeld te krijgen van hun situatie in België met betrekking tot hun gevoel van welzijn, hun recht op bescherming tegen alle vormen van geweld, hun recht op gezondheid, onderwijs, rust en vrije tijd, en hun recht op bijzondere beschermingsmaatregelen, met name wat betreft de garantie van een regelmatige procedure en de toegankelijkheid van het rechtssysteem. Deze publicatie brengt in de eerste plaats hun stem over, die hun perceptie van de uitvoering (of niet) van bovengenoemde rechten weerspiegelt, met als hoofddoel het stimuleren van een voortdurende inzet voor de versterking van deze rechten.

In het licht van een dergelijke rijkdom aan verzamelde gegevens en hun uitsplitsingen is het moeilijk – zo niet onmogelijk – om er een aantal uit te pikken om de situatie van “de rechten van kinderen in de migratie in België” samen te vatten. De cijfers spreken echter voor zich en vormen een waardevol monitoringinstrument dat het overheidsbeleid kan informeren en beïnvloeden. Op voorwaarde dat deze voldoende worden gecontextualiseerd en ze op een ethische manier, met zorg en welwillendheid worden gebruikt, zodat het kind en zijn/haar belang te allen tijde worden gegarandeerd.

Een macroanalyse van alle verbanden die tussen de “indicatoren voor de verwezenlijking van kinderrechten” en de verklarende variabelen (zie samenvattende tabel in bijlage 6) bestaan, laat echter wel toe een aantal tendensen onder de aandacht te brengen, waaronder de volgende:

- **Jongens** ervaren de realisatie van hun rechten over het algemeen positiever dan meisjes;
- Wanneer er een correlatie bestaat tussen de indicatoren en het **wonen in een opvangcentrum** – wat het geval is voor meer dan één op de drie indicatoren – is deze altijd negatief. Deze correlaties zijn voornamelijk aanwezig voor indicatoren die betrekking hebben op het welzijn van kinderen. Kinderen die in opvangcentra wonen, geven namelijk aan minder gelukkig te zijn, minder tevreden te zijn met hun leven en minder vaak in staat te zijn om oplossingen te vinden voor problemen. Ze maken minder gemakkelijk vrienden en hebben meer kans om zich eenzaam te voelen dan kinderen die niet in een opvangcentrum wonen. Deze kinderen hebben ook een negatiever beeld over hun gezondheid dan de andere kinderen. De contextualisaties met veldwerkers bevestigen de impact van het leven in een opvangcentrum, specifiek met betrekking tot de grote centra, en brengen tegelijkertijd nuanceringen aan. Deze centra worden als problematischer gezien en leiden tot een verlies van autonomie of het verlies van familiale referentiekaders. Het feit dat men in een opvangcentrum woont, is ook een teken van een nog steeds lopende procedure. Zowel de kinderen als de professionals die we hebben ontmoet, hebben herhaaldelijk gewezen op de moeilijkheid te leven in afwachting van een beslissing;
- Het feit te leven met **ten minste één van hun ouders** is positief gecorreleerd met vijf indicatoren. Enkel kennis van de procedure is hiermee negatief gecorreleerd, wat aangeeft dat wanneer de ouders aanwezig zijn, kinderen minder betrokken zijn bij de administratieve procedures;

Détail pagina 172

- De correlaties tussen de indicatoren en de andere verklarende variabelen (leeftijd, tijd doorgebracht in België, voorafgaande scholing, land van herkomst in vrede of niet) zijn genuanceerder, aangezien deze variabelen zowel een negatieve als een positieve invloed hebben op de perceptie van de kinderen over de realisatie van hun rechten. Zo is bijvoorbeeld de tijd die in België werd doorgebracht positief gecorreleerd met het geluksgevoel en tegelijkertijd negatief gecorreleerd met het gevoel de capaciteit te hebben om zelf oplossingen te kunnen vinden voor een probleem.

Beste lezers, met deze studie en de resultaten ervan beoogden we een instrument te ontwikkelen dat u via uw verschillende acties voor een betere realisatie van de rechten van kinderen in migratie in België kan (en hopelijk ook zal!) gebruiken. Een instrument dat beoogt uw lobbying-, herziening- of bevestigingsinitiatieven van bestaande beleid en maatregelen, of de ontwikkeling van nieuwe acties ten gunste van deze kinderen en hun rechten, te onderbouwen en te versterken. In dit verband nodigen wij u uit om de in het kader van deze studie verzamelde resultaten te lezen vergezeld van de concrete aanbevelingen van het Adviesorgaan van de NCRK, die door deze studieresultaten alsook door de terreinervaring van de bij dit orgaan aangesloten instellingen geïnspireerd zijn.

Dit advies kan worden geraadpleegd op de website van de NCRK.

Deze studie heeft het mogelijk gemaakt om een stem te geven aan de kinderen in migratie in België. Het is nu aan ons allemaal om naar deze stem te luisteren en om er samen impact aan te geven op het overheidsbeleid en in de praktijk!

BIJLAGEN

1. Samenstelling van de Stuurgroep
2. Vragenlijst van de studie
3. *Feedback* aan de kinderen
4. Contextualisering: De kinderen aan het woord
5. Contextualisering: Wie is wie?
6. Correlatietabel

Bijlage I - Samenstelling van de Stuurgroep

De heer Stéphane AUJEAN – Service public francophone bruxellois

De heer Wim BONNY – Rode Kruis-Vlaanderen

Mevrouw Geneviève BAZIER – Office de la naissance et de l'enfance (ONE)

Mevrouw Anne-Françoise BOUVY – Office de la naissance et de l'enfance (ONE)

Mevrouw Anne BOURGEOIS – Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK)

De heer Seppe BRANTEGEM – Federale Overheidsdienst Justitie, Dienst Voogdij

Mevrouw Lieve BRADT – Universiteit Gent (UGent)

Mevrouw Uschi COP – Vlaamse Overheid, Departement Cultuur, Jeugd en Media

Mevrouw Ilse DERLUYN – Universiteit Gent (UGent)

Mevrouw Maud DOMINICY – UNICEF België

Mevrouw Fabienne DRUANT – College van Procureurs-Generaal

De heer Bert DUCATTEUW – Vlaamse Overheid, Agentschap Jongerenwelzijn

Mevrouw Katja FOURNIER – Platform kinderen op de vlucht

De heer Bernard GEORIS – Federale Overheidsdienst Justitie, Dienst Voogdij

De heer Minne HUYSMANS – Vrije Universiteit Brussel (VUB)

Mevrouw Patricia LE COCQ – Federaal Migratiecentrum (Myria)

Mevrouw Nathalie MOREAU – Université Libre de Bruxelles (ULB)

De heer Jonathan MOSKOVIC – Plan International België

Mevrouw Estelle MEROE – Université Libre de Bruxelles (ULB)

Mevrouw Catherine PÉTERS – Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK)

Mevrouw Dominique ROSSION – Observatoire de l'enfance, de la jeunesse et de l'aide à la jeunesse (OEJAJ) van de Franse Gemeenschap

Mevrouw Veerle STROOBANTS – Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Mevrouw Karin VAN DER STRAETEN – Bureau du Délégué général aux droits de l'enfant (DGDE)

De heer Joost VAN HAELST – Vlaamse Overheid, Departement Cultuur, Jeugd en Media

De heer Benoît VAN KEIRSBILCK – Défense des enfants international (DEI) – België

Mevrouw Karen VAN LAETHEM – Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK)

De heer Peter VERDUYCKT – Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

De heer Juan VERLINDEN – Ordre des barreaux francophones et germanophones de Belgique

Mevrouw Leen WALRAVENS – Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten

Bijlage 2 - Vragenlijst van de studie

Welkom! Je gaat nu antwoorden op een vragenlijst van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind die ons een beter inzicht zal geven in de mate waarop kinderrechten al dan niet gerespecteerd worden in België. Wij rekenen op jou om deze vragenlijst zorgvuldig in te vullen! Je bent vrij om de vragen te beantwoorden of niet. De vragenlijsten zijn anoniem, wat betekent dat niemand zal weten dat jij het was die de vragen hebt beantwoordt of dat je hebt deelgenomen aan dit onderzoek. Alvast bedankt voor je medewerking!

We zouden je graag enkele vragen over jezelf willen stellen

S2Q1 Ben je een jongen of een meisje ?

1. Meisje
2. Jongen

S2Q2 Hoe oud ben je ?

1. 11
2. 12
3. 13
4. 14
5. 15
6. 16
7. 17
8. 18
9. Ik weet het niet
10. Andere

S2Q3 Welke nationaliteit heb je?

1. Syrisch
2. Russisch
3. Iraaks
4. Somalisch
5. Afghaans
6. Guinees
7. Andere

S2Q4 Hoelang ben je al in België

1. Minder dan 1 maand
2. Tussen 1 en 6 maand
3. Tussen 6 maand en 1 jaar
4. Meer dan 1 jaar

S2Q5 Hoelang doe je erover om 's ochtends naar school te gaan

1. Minder dan 30 min
2. Tussen 30 min en 1u
3. Meer dan 1u

S2Q6 Duurt dit te lang?

1. Ja
2. Nee
3. Geen mening

We willen je graag enkele vragen stellen over je leven voor je in België aankwam

S3Q7 Ging je vóór je aankomst in België naar school?

1. Ja, regelmatig
2. Ja, af en toe
3. Nee

S3Q8 Indien wel, hoeveel jaar ben je naar school gegaan voor je aankomst in België?

1. Minder dan 2 jaar
2. Tussen 2 en 4 jaar
3. Tussen 4 en 6 jaar
4. Meer dan 6 jaar
5. Ik weet het niet

S3Q9 Kon je voor je aankomst in België:

S3Q9s1 ...Lezen in je moedertaal?

1. Ja
2. Nee

S3Q9s2 ... Schrijven in je moedertaal?

1. Ja
2. Nee

Nu volgen een aantal vragen over je onthaal door de Belgische overheden bij je aankomst in België

S4Q10 Heb jij (of heeft jouw familie) een verblijfsprocedure opgestart om in België te blijven

1. Ja
2. Nee
3. Ik weet het niet

S4Q11 Indien wel, welke procedure?

1. Asielaanvraag
2. Regularisatie om humanitaire redenen
3. Regularisatie om medische redenen
4. Familiehereniging
5. Duurzame oplossing
6. Inschrijving als Europese onderdaan
7. Ik heb geen papieren
8. Ik weet het niet
9. Andere

S4Q12 Ik weet wat de volgende instanties doen:

S4Q12s1 De Dienst Vreemdelingenzaken

1. Ja
2. Nee

S4Q12s2 De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

1. Ja
2. Nee

S4Q12s3 Het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen

1. Ja
2. Nee

S4Q13 In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen ?

S4Q13s1 In het algemeen ben ik tevreden met de werking van de instantie die beslist over mijn verblijf in België

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q13s In het algemeen ben ik tevreden met de werking van de instantie die me onderdak biedt

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q14 In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen ? Er werd echt naar me geluisterd en rekening met me gehouden door:

S4Q14s1 ...mijn voogd

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q14s2 ...mijn advocaat

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q14s3 ...de Dienst Vreemdelingenzaken

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q14s4 ...de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

Helemaal akkoord

1. Akkoord
2. Onbeslist
3. Niet akkoord
4. Helemaal niet akkoord
5. Ik weet het niet

S4Q14s5 ...het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q14s6 ... mijn begeleider (in het opvangcentrum)

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q15 In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen ? Ik heb duidelijke informatie gekregen van:

S4Q15s1 ...mijn voogd

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q15s2 ...mijn advocaat

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q15s3 ...de Dienst Vreemdelingenzaken

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q15s4 ...de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q15s5 ...het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S4Q15s6 ... mijn begeleider (in het opvangcentrum)

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

Wij zouden graag wat meer weten over waar en met wie je woont

S5Q16 Waar woon je nu ?

1. In een huis of appartement
2. In een opvangcentrum
3. Andere

S5Q17 Hoe lang woon je daar al?

1. Minder dan 1 maand
2. Tussen 1 en 6 maanden
3. Tussen 6 maanden en 1 jaar
4. Meer dan 1 jaar

S5Q18 Met wie woon je samen ? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

1. Met mijn vader
2. Met mijn moeder
3. Met broers of zussen
4. Met andere familieleden
5. Met mijn pleeggezin
6. Met andere kinderen of jongeren (jonger dan 18 jaar)
7. Met andere volwassenen
8. Ik leef alleen

S5Q19 Hoe vaak ben je al verhuisd sinds je in België aankwam?

1. Nooit
2. 1 keer
3. 2 tot 3 keer
4. 4 tot 6 keer
5. 7 tot 9 keer
6. 10 keer of meer

S5Q20 Hoe heb jij deze verhuizingen in België ervaren ? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

1. Ik ben blij, ik woon nu beter
2. Ik vind dat er teveel veranderingen zijn
3. Ik ben niet blij, vroeger woonde ik beter
4. Ik zou graag van woonst willen veranderen
5. Geen mening

Nu zouden we graag weten wat je denkt over de buurt waarin je op dit moment woont ...

S6Q21 In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen?

S6Q21s1 Ik kan in mijn buurt overdag in alle veiligheid in mijn eentje wandelen of spelen

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S6Q21s2 Ik kan hulp of steun vragen aan mensen die in mijn buurt wonen.

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

En op school?

S7Q22 In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen?

Mijn school is een plaats waar ...

S7Q22s1 ... ik makkelijk vrienden maak.

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S7Q22s2 ... ik me ongemakkelijk voel en niet op mijn plaats.

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S7Q22s3 ... de andere leerlingen me lijken te waarderen.

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S7Q22s4 ... ik me alleen voel.

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S7Q23 Denk aan de leerkrachten van jouw school. In welke mate ga je akkoord met de volgende stellingen?

De meeste leerkrachten ...

S7Q23s1 ... luisteren echt naar wat ik te zeggen heb

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S7Q23s2 ... behandelen mij rechtvaardig

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

S7Q24 Heb je de twee laatste maanden één van de volgende situaties meegemaakt?

S7Q24s1 Iemand heeft me gemene en / of kwetsende instant messages, sms'jes en / of mails gestuurd, berichten op mijn tijdlijn geplaatst, of een website gemaakt om mij uit te lachen

1. Nooit gedurende de laatste 2 maanden
2. 1 à 2 keer gedurende de laatste 2 maanden
3. 2 à 3 keer per maand
4. 1 keer per week
5. meer dan 1 keer per week

S7Q24s2 Iemand heeft zonder mijn toestemming weinig flatterende of ongepaste foto's van mij genomen en online geplaatst.

1. Nooit gedurende de laatste 2 maanden
2. 1 à 2 keer gedurende de laatste 2 maanden
3. 2 à 3 keer per maand
4. 1 keer per week
5. meer dan 1 keer per week

S7Q25 Hoe vaak ben jij sinds je aankomst in België gepest geweest ?

1. Nooit
2. 1 keer
3. 2 keer
4. 3 keer
5. 4 keer of meer

S7Q26 Hoe vaak heb jij meegedaan aan het pesten van andere jongeren sinds je aankomst in België?

1. Nooit
2. 1 keer
3. 2 keer
4. 3 keer
5. 4 keer of meer

S7Q27 Hoe vaak ben jij sinds je aankomst in België betrokken geraakt in een gevecht?

1. Nooit
2. 1 keer
3. 2 keer
4. 3 keer
5. 4 keer of meer

En jij? Hoe voel jij je?

S8Q28 Deze vraag dien je te beantwoorden aan de hand van een schaal om te meten wat je in het algemeen over je leven denkt. De score van '10', bovenaan de schaal, betekent dat je leven het best denkbare is. Onderaan de schaal, betekent de score '0' dat je leven het slechtst denkbare is. Waar situeer je jezelf op deze schaal over het algemeen beschouwd?

1. 0	5. 4	9. 8
2. 1	6. 5	10. 9
3. 2	7. 6	11. 10
4. 3	8. 7	

S8Q29 Over het algemeen beschouwd, hoe voel je je momenteel?

1. heel gelukkig
2. gelukkig
3. niet zo gelukkig
4. helemaal niet gelukkig

S8Q30 Wat vind jij van je gezondheid?

1. zeer goed
2. goed
3. redelijk
4. niet zo goed

S8Q31 Heb je de laatste tijd ...

S8Q31s1 Concentratieproblemen gehad

1. Meer dan gewoonlijk
2. Zoals gewoonlijk
3. Minder dan gewoonlijk
4. Veel minder dan gewoonlijk
5. Ik weet het niet

S8Q31s2 Slecht geslapen omdat je ongerust bent

1. Meer dan gewoonlijk
2. Zoals gewoonlijk
3. Minder dan gewoonlijk
4. Veel minder dan gewoonlijk
5. Ik weet het niet

S8Q31s3 Het gevoel gehad dat je constant onder druk staat

1. Meer dan gewoonlijk
2. Zoals gewoonlijk
3. Minder dan gewoonlijk
4. Veel minder dan gewoonlijk
5. Ik weet het niet

S8Q32 Heb je over het algemeen voldoende zelfvertrouwen?

1. Altijd
2. Meestal
3. Soms
4. Zelden
5. Nooit

S8Q33 Wanneer je een probleem hebt, voel je je dan over het algemeen in staat om een oplossing te vinden?

1. Altijd
2. Meestal
3. Soms
4. Zelden
5. Nooit

S8Q34 Voel je je over het algemeen veilig sinds je in België bent aangekomen?

1. Altijd
2. Meestal
3. Soms
4. Zelden
5. Nooit

S8Q35 Heb je genoeg vrije tijd?

1. Altijd
2. Meestal
3. Soms
4. Zelden
5. Nooit

S8Q36 Wat doe je buiten je schooltijd?

1. Met vrienden afspreken
2. Sporten, muziek,...
3. Ik blijf thuis
4. Ik studeer / maak mijn huiswerk
5. Ik werk
6. Andere

S8Q37 Ga je akkoord met de volgende stelling? In mijn vrije tijd (buiten mijn schooltijd) doe ik wat ik wil.

1. Helemaal akkoord
2. Akkoord
3. Onbeslist
4. Niet akkoord
5. Helemaal niet akkoord
6. Ik weet het niet

Nu zouden we graag iets meer weten over je gezondheid.

S9Q38 Heb je iemand met wie je kunt praten wanneer je je niet goed voelt (bijv. wanneer je stress ervaart,

je niet goed kunt slapen, je nachtmerries hebt, je eetlust vermindert...)

1. Altijd
2. Meestal
3. Soms
4. Zelden
5. Nooit

S9Q39 Heb je toegang tot een dokter wanneer je dat nodig hebt ?

1. Ja
2. Nee

S9Q40 Ben je tevreden van je contact met de dokter

1. Ja
2. Nee
3. Ik heb geen contact gehad met een dokter

S9Q41 Hoe vaak ontbijt je tijdens de week? Onder ontbijt bedoelen we meer dan juist een drankje.

1. Nooit
2. 1 dag/week
3. 2 dagen/week
4. 3 dagen/week
5. 4 dagen/week
6. 5 dagen/week

S9Q42 Hoe vaak ontbijt je tijdens het weekend? Onder ontbijt bedoelen we meer dan juist een drankje.

1. Ik ontbijt nooit tijdens het weekend
2. Ik ontbijt maar op één dag van het weekend (zaterdag of zondag)
3. Over het algemeen ontbijt ik de twee dagen van het weekend: zowel op zaterdag en zondag

S9Q43 Hoeveel dagen ben je de voorbije 7 dagen meer dan een totaal van één uur per dag fysiek actief geweest?

1. Nooit
2. 1 dag/week
3. 2 dagen/week
4. 3 dagen/week
5. 4 dagen/week
6. 5 dagen/week
7. 6 dagen/week
8. 7 dagen/week

Ten slotte zouden we graag willen weten hoe jij je toekomst inbeeldt

S10Q44 Hoe voel jij je als je aan je toekomst denkt?

1. Heel gerust
2. Gerust
3. Ik denk niet aan mijn toekomst
4. Ik heb schrik
5. Ik heb veel schrik

Bedankt voor je deelname!

Bijlage 3 - Feedback aan de kinderen

De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

Studie kinderrechten

BEDANKT!

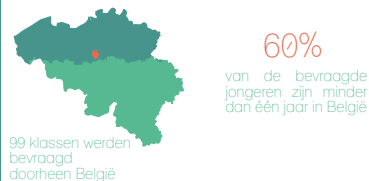
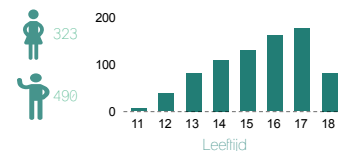
Beste leerling(e), hartelijk dank voor jouw deelname aan ons onderzoek! Jij en meer dan 800 kinderen, leerlingen in de Onthaalklassen voor Anderstalige Nieuwkomers (OKAN), hebben geantwoord op een aantal vragen over hun rechten en hoe deze worden nageleefd door en in België. Alle kinderen hebben gelijke rechten, jullie mening telt!

De verzamelde gegevens zullen onder meer worden gecommuniceerd aan het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties.

Zoals beloofd volgen hier de eerste resultaten.

Let op, dit zijn slechts een klein deel van de cijfers en analyses. Voor meer informatie kun je eind 2017 terecht op onze website: www.ncrk.be.

Wie heeft deelgenomen?

99 klassen werden bevroagd doorheen België

Gezondheid en Welzijn

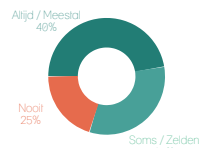
6 op 10 van de bevroagde jongeren geven aan tevreden te zijn met hun leven.

22% van de bevroagde jongeren geeft aan geen toegang tot een dokter te hebben wanneer ze dat nodig hebben.

Bijna 90% van de kinderen die een dokter hebben gezien zijn tevreden over dit bezoek.

Heb je iemand met wie je kunt praten wanneer je je niet goed voelt?

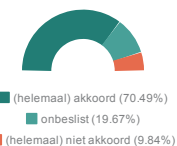

Onderwijs & vrije tijd

80% van de bevroagde leerlingen heeft het gevoel dat hun leerkrachten naar hen luisteren.

Het is gemakkelijk om vrienden te maken op school

1 op 2 bevroagde jongere verklaart genoeg vrije tijd te hebben en 6 op 10 zegt zijn vrije tijd vrij te kunnen invullen.

Veiligheidsgevoel

75% van de bevroagde jongeren voelt zich altijd of meestal veilig sinds hun aankomst in België.

Bijna 1 op 10 jongere geeft aan niet veilig alleen te kunnen wandelen of spelen in de woonomgeving.

Eén op 6 jongeren heeft in de loop van de laatste twee maanden gemeente en / of kwetsende berichten gekregen of verklaart dat er ongepaste foto's van hem genomen en online geplaatst zijn zonder zijn toestemming.

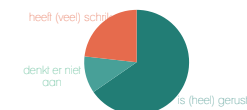
Zelfvertrouwen

67% van de bevroagde jongeren geeft aan steeds of meestal voldoende zelfvertrouwen te hebben.

54% denkt dat ze zelf een oplossing kunnen vinden op hun problemen.

Als je aan je toekomst denkt...

De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

Kinderen hebben rechten. Die rechten zijn dezelfde voor alle kinderen. Deze staan op papier, in het Kinderrechtenverdrag. Dat Verdrag is aarvaard door bijna alle landen van de wereld. Het zegt onder meer tegen ministers en parlementsliden en tegen alle volwassenen dat ze rekening moeten houden met alle kinderen en hun rechten.

De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind is een platform waar onder meer kinderrechtenorganisaties, ministers, hun medewerkers, en universiteiten samenkomen. Ze overleggen met elkaar en bekijken samen hoe er nog meer en beter werk gemaakt kan worden van kinderrechten in België.

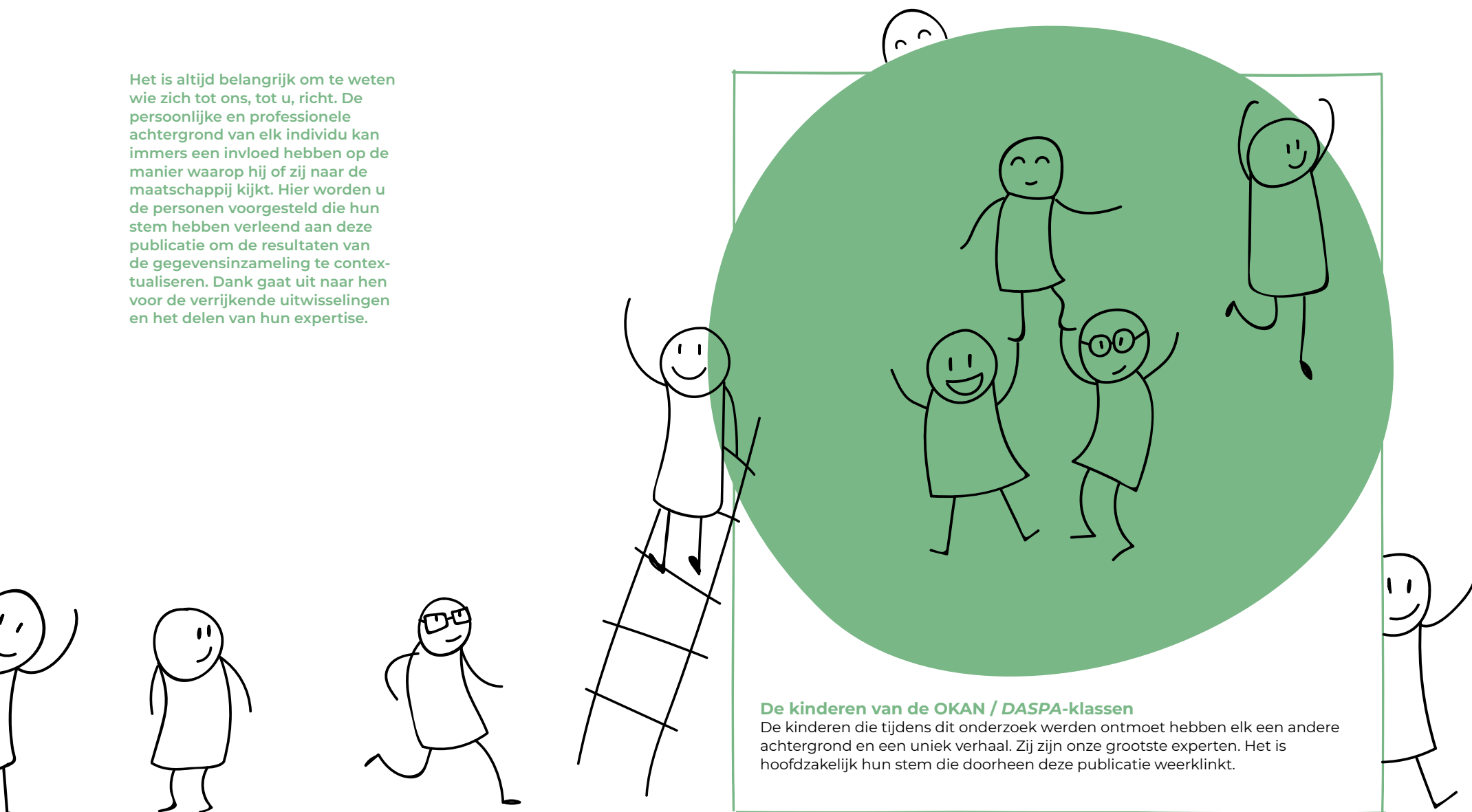
Verantwoordelijke uitgever: Karen Van Laethem en Catherine Pieters, Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (info@ncrk.be)

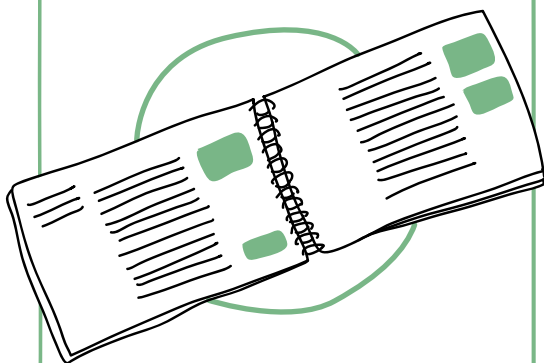
Bijlage 4 - Contextualisering: De kinderen aan het woord

Bijlage 5 - Contextualisering: Wie is wie?

Het is altijd belangrijk om te weten wie zich tot ons, tot u, richt. De persoonlijke en professionele achtergrond van elk individu kan immers een invloed hebben op de manier waarop hij of zij naar de maatschappij kijkt. Hier worden u de personen voorgesteld die hun stem hebben verleend aan deze publicatie om de resultaten van de gegevensinzameling te contextualiseren. Dank gaat uit naar hen voor de verrijkende uitwisselingen en het delen van hun expertise.

Wim BONNY is al 22 jaar actief binnen het Rode Kruis-Vlaanderen. Hij heeft er gedurende die periode altijd gewerkt voor de dienst 'Opvang Asielzoekers', en bekleedde daar verschillende functies. Momenteel is hij coördinator van de voogden voor niet-begeleide minderjarigen en volgt daarnaast ook nog altijd voogdijdossiers op. Voor hij aan de slag ging bij het Rode Kruis werkte hij in de bijzondere jeugdzorg en kinderpsychiatrie.

Alexandre COHEN heeft een diploma psychologie aan de *Université Libre de Bruxelles* behaald. Na zijn studies startte hij samen met de vereniging *Terres Rouges* een project voor geestelijke gezondheid op in Saint-Louis in Senegal. Twee jaar lang werkte hij als psycholoog in een mobiel team bij een zeer ruime en diverse doelgroep. Na zijn terugkeer werkte hij één jaar bij de vereniging Archipel in een initiatief voor beschut wonen, dat appartementen met toezicht aanbiedt aan volwassen psychotische en drugsverslaafde patiënten. In februari 2016 ging hij aan de slag bij de dienst mentale gezondheid van de vzw Exil, in een eerste fase als voogd, en na enkele maanden als deeltijds psycholoog. Sinds 2018 werkt hij niet langer als voogd en zet hij zich verder in voor de vzw Exil als voltijds psycholoog.

Michaël DAMMAN is van opleiding antropoloog en coördineert sinds 2009 de communautaire voorzieningen van de vzw Mentor-Escale. Via diverse projecten en diensten ondersteunt hij er de zelfstandigheid en de integratie van jonge vluchtelingen. De vzw Mentor-Escale zorgt voor de onontbeerlijke educatieve, sociale en psychologische begeleiding van niet-begeleide minderjarigen.

Hedwige DE BOURGE

is sinds eind augustus 2016 verantwoordelijk voor de cel 'niet-begeleide minderjarige vreemdelingen' van Fedasil, die zich toelegt op de ontwikkeling van een strategische visie voor het opvangnetwerk voor deze minderjarigen. Ze heeft ook vijftien jaar lang gewerkt bij het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, onder meer als coördinatrice voor de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (gedurende negen jaar). De begeleiding van de kinderen tijdens hun migratietraject loopt als een rode draad door haar professionele inzet.

Ilse DERLUYN is momenteel als hoogleraar verbonden aan de Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek van de Universiteit Gent waar ze cursussen doceert rond migratie en vluchtelingenstudies. Haar belangrijkste onderzoeksthema's hebben betrekking op het psychosociaal welzijn van jonge vluchtelingen, door oorlog getroffen kinderen, slachtoffers van mensenhandel en kindsoldaten. Ze is ook actief betrokken bij de ondersteuning van vluchtelingen en hulpverleners die met vluchtelingen en migranten werken, bij beleidsonderzoek en beleidsbeïnvloeding. Prof. DERLUYN staat aan het hoofd van het *Centre for the Social Study of Migration and Refugees* (CESSMIR) en is co-directeur van het *Centre for Children in Vulnerable Situations* (CCVS).

Julie DOCK is leerkracht alfabetisering en Frans als tweede taal in een *DASPA*-klas van de *Campus Saint-Jean* in Brussel. Ze vangt er sinds tien jaar jongeren tussen 12 en 18 jaar uit alle hoeken van de wereld op. Ze bouwt met deze jongeren een integratieproject in België uit door hen de taal aan te leren, maar ook met veel luisterbereidheid, uitwisselingen en het ontdekken van elkaars cultuur.

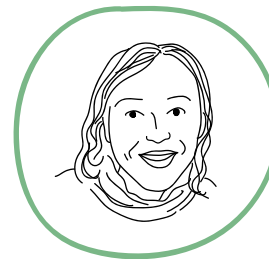
Ze heeft een licentiaats- en aggregaatsdiploma geschiedenis en heeft sinds 2007 meerdere opleidingen gevolgd. Zo volgde ze opleidingen rond alfabetisering en Frans als tweede taal enerzijds, en anderzijds over verschillende thema's in verband met haar beroepspraktijk, zoals migratie, niet-begeleide minderjarigen, leerproblemen, meervoudige intelligentie, leerlingenprofielen, enz. Julie neemt in deze publicatie het woord als afgevaardigde van het *DASPA*-lerarenteam van de *Campus Saint-Jean*.

Maud DOMINICY is verantwoordelijke kinderrechten bij UNICEF België. Ze heeft net een participatief onderzoek gepubliceerd dat het woord geeft aan migranten- en vluchtelingenkinderen. Ze coördineerde de meest recente kinderrapportering voor het VN-Kinderrechtencomité. Sinds 2001 is ze verantwoordelijk voor de participatie van kinderen in het kader van het project "*What Do You Think?*". Dit project, gecoördineerd door UNICEF België, wil de meest kwetsbare kinderen en jongeren het woord geven, zodat ze gehoord kunnen worden bij het VN-Kinderrechtencomité en bij de beleidsmakers. Maud maakt ook deel uit van het pleidooiteam van UNICEF België, waar ze werkt aan de tenuitvoerlegging van de rechten van het kind in België. Ze heeft expertise op het vlak van migratie, kinderarmoede, onderwijs en participatie van kinderen. Ze heeft een licentiaatsdiploma culturele antropologie en een masterdiploma internationale betrekkingen en Europese politiek. Voordat ze bij UNICEF aan de slag ging, werkte Maud in Honduras met en voor werkende straatkinderen.

Katja FOURNIER heeft een masterdiploma politieke wetenschappen en een gespecialiseerd Europees getuigschrift in Europees immigratie- en asielrecht. Ze coördineert het Platform Kinderen op de Vlucht, een netwerk van 58 organisaties met het oog op de verbetering van de bescherming van kinderen op de vlucht. Ze heeft verschillende internationale artikels gepubliceerd over de rechten van niet-begeleide minderjarigen, vooral dan over vraagstukken rond voogdij, duurzame oplossingen en leeftijdsbepaling.

Meester **Cécile GHYMERS** is al 17 jaar lang advocate bij de Brusselse balie. Sinds 2004 heeft ze zich gespecialiseerd in het recht van niet-begeleide minderjarigen en geeft ze talrijke opleidingen over dit onderwerp. Kort daarna specialiseerde ze zich ook in het jeugdrecht. Kinderen vormen het overgrote deel van haar cliënten.

Katrien Herbots studeerde Rechten en de aanvullende opleiding in de Criminologische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. Ze volgde de *Masterclass in Public and Social Profit Management* aan de *Antwerp Management School*. Op academisch niveau is ze de afgelopen jaren werkzaam geweest aan het Instituut voor Personen en Familierecht (KU Leuven), het Centrum voor de Rechten van het Kind (UGent) en het Instituut voor

Sociaal Recht (KU Leuven). Dit werd afgewisseld met tewerkstellingen binnen de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en als sectorcoördinator Bijzondere Jeugdzorg bij het Pluralistisch Platform Jeugdzorg (nu SOM, de Federatie van sociale Ondernemingen). Sinds mei 2014 is Katrien werkzaam bij het Kenniscentrum Kinderrechten, waar ze nu coördinator is.

Minne HUYSMANS heeft een Bachelor in socio-educatieve zorgverlening en een Master in volwassen onderwijswetenschappen. Hij werkte als bemiddelaar inzake herstelrecht in Brussel en deed onderzoek aan de *Odisee University College* over 'the right-to-the-city' in de arrondissementen van aankomst van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Minne schrijft momenteel een doctoraat over de toekomstperspectieven van jonge nieuwkomers in een stedelijke omgeving.

John LIEVENS is universitair hoofddocent en hoofd van de vakgroep Sociologie van de Universiteit Gent. Hij doceert verschillende cursussen in statistiek en demografie. Zijn onderzoek richt zich op cultuur en kunstparticipatie/ consumptie, amateurkunstparticipatie, cultuurbeleving, levensstijlen, seksueel gedrag en partnerkeuze in etnische minderheden.

Jessy SIONGERS is de coördinator van het Onderzoekscentrum Cultuurbeleid (nu Kenniscentrum Cultuur en Mediaparticipatie) van de Universiteit Gent. Sinds september 2016 combineert ze deze coördinatiefunctie met een onderzoeksfunctie bij de *Tempus Omnia Revelat* groep van de vakgroep sociologie van de Vrije Universiteit Brussel. Daarnaast is ze als co-promotor en onderzoeker verbonden aan het Jeugd OnderzoeksPlatform (JOP) en als onderzoeker aan het Kenniscentrum voor Cultuur en Mediaparticipatie.

Haar belangrijkste onderzoeksinteresses situeren zich binnen de domeinen van de culturele sociologie, de onderwijssociologie en de jeugdsociologie. Binnen deze onderzoeksdomijnen heeft zij onderzoek verricht en gepubliceerd over onder andere culturele/ kunstparticipatie, kunsteducatie, culturele profielen van docenten, de vergrijzing van het lerarenkorps, burgerschapshoudingen en intergenerationele overdracht van waarden en culturele voorkeuren.

Sophie LAIR werkt sinds 2017 voor de *Protection Unit for Belgium and Luxembourg* van het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR) in Brussel. Momenteel staat ze in voor de projecten in verband met kinderbescherming, integratie en gezinshereniging. In 2018 en 2019 legde ze ook het Belgische luik ten uitvoer van een regionaal project, gefinancierd door het Directoraat-Generaal Justitie van de Europese Commissie, met het oog op de versterking van de beleidslijnen en praktijken ter bescherming van niet-begeleide en gescheiden minderjarigen in West-Europa.

Nathalie LEROY is leerkracht Frans als tweede taal in een *DASPA*-klas van de *Campus Saint-Jean* in Brussel. Ze vangt er sinds 19 jaar jongeren tussen 12 en 18 jaar uit alle hoeken van de wereld op. Ze bouwt met deze jongeren een integratieproject in België uit door hen de taal aan te leren, maar ook met veel luisterbereidheid, uitwisselingen en het ontdekken van elkaars cultuur.

Nathalie heeft een licentiaats- en een aggregaatsdiploma kunstgeschiedenis en heeft tijdens haar hele beroepsloopbaan verschillende opleidingen gevolgd, onder meer rond migratie, niet-begeleide minderjarigen en Frans als tweede taal. Nathalie neemt in deze publicatie het woord als afgevaardigde van het *DASPA*-lerarenteam van de *Campus Saint-Jean*.

Lucas PISSENS is sinds 2017 *Junior Researcher* bij de vakgroep Sociologie van de Universiteit Gent. Binnen de vakgroep maakt hij deel uit van het onderzoeksteam CuDOS (*Cultural Diversity: Opportunities and Socialization*). Zijn onderzoek is vooral gericht op de participatie aan vrijetijdsbesteding van jongeren en personen met een migratieachtergrond.

Bijlage 6 - Correlatietabel

Deze tabel vat alle belangrijke correlaties samen die door de multivariate analyses naar voor werden gebracht. Groen staat voor een positieve correlatie, paars voor een negatieve correlatie tussen één van de indicatoren en een verklarende variabele. Wanneer de analyses een stratificatie hebben vereist, geeft een icoontje de groep kinderen weer voor wie de correlatie significant is.

							
Welzijn							
Geluksg gevoel							
Tevredenheid over het leven							
Overdag in alle veiligheid in je eentje kunnen wandelen of spelen in je buurt							
Hulp of steun kunnen vragen aan de mensen die in de buurt wonen							
Zelfvertrouwen	≥16 jaar						≥16 jaar
Probleemoplossend vermogen							
Gerust zijn in de toekomst							
Geweld							
Pesten : dader							
Pesten : slachtoffer							
Cyberpesten							
Bij een gevecht betrokken raken							
Veiligheidsgevoel sinds aankomst in België							
Gezondheid							
Subjectieve gezondheid							
Iemand hebben om mee te praten wanneer hij/zij zich niet goed voelt							

							
Contact met de dokter : toegankelijkheid							
Contact met de dokter : Tevredenheid							
Ontbijten					♀		♀
Fysieke activiteit uitoefenen							
Onderwijs							
Te lange reistijd naar school							
Gemakkelijk vrienden maken							
Zich op zijn/haar plaats voelen							
Zich gewaardeerd voelen door andere leerlingen							
Zich alleen voelen			≥16 jaar				
Het gevoel hebben dat zijn/ haar leraren echt naar hem/ haar luisteren							
Zich rechtvaardig behandeld voelen door zijn/haar leraren							
Rust en vrije tijd							
Genoeg vrije tijd hebben							
Vrije keuze over de activiteiten die tijdens de vrije tijd worden uitgeoefend							
Bijzondere beschermingsmaatregelen							
Kennis over het bestaan van een verblijfsprocedure							

De auteurs

Catherine Péters was de afgelopen zes jaar projectmanager bij de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind. Aangeworven om het project van de Nationale Kinderrechtenindicatoren mede uit te voeren, is zij medeauteur van "*Make them count*" in 2016. Na dit project ontwikkelde ze de methodologie en leidde ze de stuurgroep voor deze specifieke studie naar de rechten van kinderen in de migratie. Karen en zij bezochten bijna 100 OKAN / DASPA-klassen om de stem van deze kinderen te vergaren, zij die nog te vaak in de schaduw van de statistieken blijven. Dankzij haar opleiding, waarin ze de studie van internationale betrekkingen, mensen- en kinderrechten en wetenschappen (vooral data-analyse) combineerde, kon ze alle statistische analyses van deze studie voor haar rekening nemen zonder de kinderen achter de gegevens en hun rechten uit het oog te verliezen. Het is voor haar een buitengewone ervaring geweest om elke stap van dit project te mogen meemaken, vooral als lid van een team dat altijd klaarstaat om nieuwe uitdagingen aan te gaan, complementair, zorgzaam en bovenal erg leuk is! Als er één zin is die ze zich van dit project herinnert, dan is het wel die van een jongetje aan het einde van de gegevensverzameling: "Danku mevrouw voor uw komst om onze mening te vragen! "Kinderparticipatie moet geen project zijn, eerder een doorlopend proces.

Sinds oktober 2016 is **Karen Van Laethem** Voorzitter van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind. Ze heeft het geluk haar mandaat aan te vangen met het overnemen van de taak om de Belgische staatsrapportering voor het VN-Kinderrechtencomité te coördineren en zich zodoende te verdiepen in de situatie van de kinderrechten in België. Sinds het begin van haar mandaat was ze erg enthousiast over de specifieke studies en trok ze bovendien graag de mouwen op - en deed vooral haar sportschoenen aan - om van Nieuwpoort tot Sint-Hubertus doorheen België te reizen en de stem van de kinderen in de migratie te horen. Ze onthoudt en is vooral geraakt door hun getuigenissen en door de rijkdom van haar ontmoetingen met de kinderen en beroepsmensen. Haar diepgaande kennis van de mensenrechten en in het bijzonder van de rechten van het kind, die ze onder meer heeft verworven dankzij haar functie bij het Bureau van de Hoge Commissaris voor Mensenrechten van de Verenigde Naties in Genève, tijdens haar drie jaar ervaring met de stabilisatiemissie van de Verenigde Naties in Haïti (MINUSTAH), en in de academische sector (Vrije Universiteit Brussel, Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, UC Leuven Limburg) heeft het mogelijk gemaakt dit onderzoek diep te verankeren in de kinderrechten. Dit project heeft haar veel geleerd, niet in het minst over het belang van teamwork, met een goed humeur en in een vrolijke sfeer, met af en toe, om een gezonde geest te behouden, een vleugje "zothed"!

Anne Bourgeois is sinds begin 2018 projectmanager bij de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind. Sinds haar eerste dag bij de Commissie wordt ze letterlijk ondergedompeld in de specifieke studies en vele andere boeiende projecten! Na tien jaar te hebben gewerkt in de Belgische sector van alternatieve (gerechtelijke) sancties, zowel in de structureren en uitvoering van autonome werkstraffen voor volwassenen als in de bemiddeling voor volwassenen en minderjarigen, heeft zij, naast voorliggende studie, een particuliere affiniteit ontwikkeld voor de volgende specifieke studie van de NCRK over kinderen geplaatst in een gemeenschapsinstelling / I.P.P.J. Hand in hand met Karen versterken ze de participatie van kinderen in die studie, door dezen vanaf het begin van het onderzoek te betrekken als partner in de ontwikkeling van de vragenlijst ervan. De vooruitgang van de ene studie voedt de volgende, in een permanente zoektocht naar verbetering.

De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind is een overlegplatform tussen ruim 90 kinderrechtenactoren die bij samenwerkingsakkoord door de betrokken Belgische overheden zijn aangeduid. Zij bestaat uit vertegenwoordigers van de Belgische overheden en uit leden van het maatschappelijk middenveld. Haar werkzaamheden zijn gericht op een bijdrage aan Belgische rapporteringsopdrachten ten aanzien van internationale instanties en op het formuleren van algemene beleidsaanbevelingen.

De Nationale Commissie is ontstaan uit een Samenwerkingsakkoord tussen :

verbodding werlt

Ostbelgien

Wallonie

